

סדר

ה פ ט ר ז ת

ל ס פ ר ד ב ר י מ

ושבת ראש חדש ומחר חדש תיב ות'צ וב' ימים של ראש השנה
ושחרית ומנחה יום הכפורים וב' ימים של סוכות ושבת חוה'מ
ושמיני עצרת ושית .

ע ם

פירוש רש"י ובאור ותרגום יהונתן

08741

ו ו י ל נ א

בדפוס ר' יוסף ראובן בר' מנחם מן ראם

שנת תר"ב לס'ק

ברכות ההפטרה

ברכה קודם קריאת הספירה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת :

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ
וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֱמֶת וְצַדִּיק :

ברכות לאחר קריאת הספירה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוֹר
כָּל־הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת
הָאֵל הַנְּאֻמַן הָאוֹמֵר וְעָשָׂה • הַמְדַבֵּר
וּמְקִיִּם • שְׂבָל־דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק :

נְאֻמָּן אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים
דְּבָרֶיךָ וְדָבָר יֶחֶד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר
לֹא יִשׁוּב רִיקָם כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה :
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל־דְּבָרָיו :
רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבֵת
נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ : בָּרוּךְ אַתָּה
יְהוָה מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה :

שְׂמַחֲנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלֵיהוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדֶיךָ
וּבַמַּלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ בְּמַהֲרָה
יָבֵא וַיְגַל לְבָנָנוּ עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר • וְלֹא־
יִגְחֲלוּ טוֹד אַתְרִים אֶת־כְּבוֹדוֹ • כִּי בְשֵׁם

מִדְּשָׁךְ נִשְׁבַּעְתָּ לֹא יִכָּבֵד גֵּרוֹ לְעוֹלָם

וְעַד : בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מִגֵּן דָּוִד :

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל

יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה שְׁנַתָּה לָנוּ יְהוָה

אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת :

עַל הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לְךָ

וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל־חַי

תָּמִיד לְעוֹלָם וְעַד : בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה

מִקְדֵּשׁ הַשַּׁבָּת :

לר"ה על התורה ועל העבודה ועל הנביאים (ועל יום השבת הזה) ועל

יום הזכרון הזה • שנתת לנו יי אלהינו (לקדושה ולמנוחה)

לכבוד ולתפארת : על הכל יי אלהינו אנו מודים לך ומברכים אותך

יתברך שםך בפי כל חי תמיד לעולם ועד : ודברך (מלפנו) אמת וקים

לעד : ברוך אתה יי מלך על כל הארץ מקדש (השבת) וישראל ויום הזכרון :

ליו"הכפ על התורה ועל העבודה ועל הנביאים (ועל יום השבת הזה) ועל

יום הכפורים הזה • שנתת לנו יי אלהינו (לקדושה ולמנוחה)

למחילה ולסליחה ולכפרה ולמחל בו את כל עונותינו לכבוד ולתפארת :

על הכל יי אלהינו אנו מודים לך ומברכים אותך יתברך שםך בפי כל

חי תמיד לעולם ועד • ודברך (מלפנו) אמת וקים לעד : ברוך אתה יי

מלך מוחל וסולח לעונותינו ולעונות עמו בית ישראל ומעביר אשמותינו

בכל שנה ושנה מלך על כל הארץ מקדש (השבת) וישראל ויום הכפורים :

לסוכות ולש"ע על התורה ועל העבודה ועל הנביאים (ועל יום השבת

הזה) ועל יום חג הסוכות הזה • (לש"עולשית) שמיני

חג העצרת הזה • שנתת לנו יי אלהינו (לקדושה ולמנוחה) לששון ולשמחה

לכבוד ולתפארת • על הכל יי אלהינו אנו מודים לך ומברכים אותך

יתברך שםך בפי כל חי תמיד לעולם ועד : ברוך אתה יי מקדש

(השבת) וישראל והזמנים :

(ישעיה א' א' כ"ז)

א (א) חֲזוֹן יִשְׁעִיהוּ בֶן-אֲמוּץ
 אֲשֶׁר חָזָה עַל-יְהוּדָה
 וּירוּשָׁלַם בַּיָּמִי עֲזִיבוּ יוֹתֵם אֲחֹז
 יִחְזַקְיָהוּ מַלְכֵי יְהוּדָה: (ב) שְׁמַעוּ
 שְׁמִי וְהֶאֱזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוָה
 דִּבֶּר בְּנֵים גְּדֹלְתִי וְרוֹמְמֹתִי

והם

עָמִי בֵּית יִשְׂרָאֵל קְרִיתִי לְחֹז בְּנֵי חֶבְרֹתִינוֹן וְאִינוֹן

ר ש"י

א (א) חזון ישעיהו בן אמוץ וגו'. אמר רבי לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמליה מלך יהודה אחים היו: אשר חזה על יהודה וירושלים. והלא על כמה אומות נחנכה משא בכל משא מואב הא למדת שאין זה תחלת הספר ולא נקרא הספר על שם החזון הזה. וכן שנינו בזרייתא דמכילתא בשנת מות המלך עזיבו יום שלטנרע עזיבה נאמר ואשמע את קול ה' אומר את מי אשלח ומי ילך לנו (לקמן ו') ואומר הנני שלחתי למדנו שהוא תחלת שליחותו וכנראה זו נאמר אח"כ ועל זו לבדה נאמר אשר חזה על יהודה וירושלים כשם שאמר משא על כל אומה ואומה משא אומה פלונית אף כלן כהב חזון זה חזה על יהודה וירושלים ולפי שהם הוכחות קושי קראם חזון שהוא קשה מעשרה לשונות שנקראת נבואה כמו שאמר בזרעא שיה רבה וראיה לדבר חזות קשה הוגד לי (לקמן כ"ח): בימי עזיבה יותם אחז יחזקיהו כלבי יהודה. ד' מלכים הללו קפת בימיו ביום שלטנרע עזיבו שרתה שכינה עליו ונחנכה כל ימי המלכים הללו עד שעמד מנשה והרגו (וכנראה זו נאמר בימי חזקיהו אחר שגלו עשרת השבטים כ"י): (ב) שמעו שמים והאזינו ארץ. משא אמר האזינו השמים והשמע הארץ (דברים ל"ב) למה שינה ישעיה את הלשון שנו רבותינו בדבר זה ומדרשות רבים בפרשת האזינו בספרי ונחלקו חכמים עליהם ואמרו אין

ב א ו ר

א (א) חזון, נרדף עם נבואה, וכן תרגם הכסדי נבואת ישעיהו דאיתחנבי. בימי עזיבה, איזה חדשים לפני מותו, כי בשנת מות המלך הוה התחילה נבואת ישעיהו, (למטה פרשה ו'). וראש צמנא הספר. (ב) כי ה' דבר, אמר שהספר הוא

וְהָם פִּשְׁעוּ בִּי: (ג) יָדַע שׁוֹר
 קָנְהוּ וַחֲמור אָבוֹם בְּעַלְיוֹ יִשְׂרָאֵל
 לֹא יָדַע עִמִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן:
 הוּא
 לְמִיתָב לְאוֹרֵיתִי: (ה) נִי עַל

דאתקריאו

ר ש"י

אין הדבר כן אלא בזמן שהעדים באים ומעידים וגמלאו דבריהם מכווין עדותן קיימת
 ואם לאו אין עדותן קיימת אלו לא בא ישעיה ונתן שמיעה לשמים והאזנה לארץ היו
 שמים מעידים ואומרים כשנקראו לעדות זו בימי משה שאמר העדותי ככם היום כהאזנה
 שמענו והארץ מעידה אני כקראתי בלשון שמיעה ואין עדותן מכוונת בא ישעיה וחלף
 את הדבר נמלאו שניהם מעידים בלשון האזנה ובלשון שמיעה: כי ה' דבר • (שתהיו
 עדים בדבר כשהתרחי כם בימי משה לכן באו ושמעו שאני מתוכח עמם שעברו על
 התראה אני לא סרתני בהם אלא גדלתים ורוממותים והם פשעו בי) • (ס"א) שתהיו
 עדים בדבר והיון דבר האזינו השמים ואדברה (שם) בזמילתא: (ג) קונהו • מתקנו
 בהרישה ביום ומאחר שהרגילו בכך יודע בו אבל חמור אטום אינו מבין בעליו עד
 שיאכילו וישראל לא נתפקה לידע כשור כשקראתיו ישראל יהיה שמך והודעתיו קלת
 חוקתי והם עזבוני כדמפורש (ביחזקאל כ' ל"ט) ואומר איש את גלילי וגו' ואף לאחר
 שהולאחים ממזרים והאכלחים את המן וקראתי אותם עמי בני ישראל לא התבוננו
 כחמור (ס"א"א) • ד"א ידע שור קונהו מכיר השור קונהו להיות מוראו עליו לא שינה
 מה שגזרתי עליו לומר איני חורש היום וחמור לא אמר לבעליו איני טוען היום ומה
 אלו שנבראו לשמשכם ואינם לא לקיבול שכר אם יזכו ולא לשילום פורענות אם חוטאים
 לא שינו את מדתם שגזרתי עליהם וישראל שאם זוכים מקבלים שכר ואם חוטאים
 מקבלים

ב א ו ר

המדבר • שמו דברו • בנים • נמשלו ישראל לננים • שאין כח להם • והאז גדלם ורומם
 מפלתם על בני נילם • (כן עורא) • והרד"ק פי' גדלתי אותם ורוממתים על כל עובדי כוכבים •
 פשעו בי • עזבו אותי והלכו אחרי אלהים אחרים • וכן פי' הראב"ע שילאו מחמת
 רשותי • והרד"ק פי' מרדו כי במרד ובמשל • (ג) ידע שור • השור והחמור הם בהמות
 בוטחים • ובכל זאת יבירו מי שייפיג להם תמיד • והם כשעלים • ושנים לביהם ולמקום
 מאכלם • כשנאים ממלאכתם • וישראל שהם עמי • שקניחים מנית עבדים • הם לא ידעו
 כי אני המשיב להם • ובאופן זה הוכיחם ירמיהו (שם ח' ז') גם חסידה כשמים ידעם
 מועדים וגו' ופמי לא ידעו את משפט ה' • אבוים • שם נפלים אשון • אחד בנפד
 ובנסמך • והוא מקום מאכל הבהמות (רד"ק) • לא ידע • במובן קונהו או בעליו •
 התבונן • לדעת הראב"ע הוא כפל לשון של לא ידע • ר"ל לא יכירוני • וכן מתורגם •
 ורס"י

הפטרת דברים קפו

(ד) הוֹי וְהוֹי חֵמָא עִם כְּבֵד עֹון
יָדַע מְרַעִים בְּנִים מִשְׁחִיתִים
עֲזְבוּ אֶת־יְהוָה נֶאֱצוּ אֶת־קְדוּשׁ
יִשְׂרָאֵל נִזְרוּ אַחֲזֹר: (ה) עַל־מָה
תָּבוּ עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרָה כָּל־רֹאשׁ
לְחַלֵּי וּכְלֵי־לֵבָב הָיוּ: (ו) מִבְּפֶ־

דאתקריאו עם קדיש
ודמו פנישא בחירא
ואסגניאו חובין אתפניאו
בדעא רחמא ואבאישו
אתאמר להון בניו חביבין
ותבילו אורחתהון שבקו
ית פולחנא דיי קצו
בתחלת קדישא דישראל
ובדיל עובדיהון בישא

רגל
לא מסתכלין למימר על מה לקינא עוד מוספין
למחמי ולא אמרין מא דין כל ריש מרע וכל לב דוי: (ו) משאר עמא

אסתחרו והו לאחורא: (ה)
לא מסתכלין למימר על מה לקינא עוד מוספין
למחמי ולא אמרין מא דין כל ריש מרע וכל לב דוי: (ו) משאר עמא

ועד רש"י

מקבלים פורענות לא ידע לא אבו לידע וידעו ודשו בעקב ועמי לא נתן לב להחזוק:
(ד) הוי כל הוי שבמקרא לשון קובל וקניה כחדס הגונה מלבו זלועק אהה אלא שיש
מחס מועטין שהם לשון לעקת קריאה קול כמו הוי הוי ונוסו מארץ לפון (זכריה
ב) ותרגומו אכלו לשון הכרזה: הוי יש לזעוק על גוי קדוש הנספך להיות גוי חופט
ועס שנאמר בו כי עם קדוש אהה נספך להיות עם ככד עון: עם כבד עון כבודות
עון ככד אדם שהוא ככד פישטי' בלע"ז (1) ככד שם דבר של כבודות פישט"טומא
בלע"ז (2) ודבוק עם תיבת עון: זרע מרעים. וחס היו זרע כך ה' בניס היו
לסקצ"ה ונהסכו למשחיתים: נאצו הרגיו: גזרו אחור. אין נזירה בכל מקום אלא
לשון פרישות וכה"ל וינורו מקדשי בני ישראל (ויקרא כ"ב) נזיר אחיו (בראשית מ"ט)
אף כאן נזורו נסוגו לאחוריהם מאלל המקום: (ה) על מה תבו וגו'. אדם שלקה
בפטר על כרחו חברו מוכחו ואומר לו על זה לקית ואיך נותן לב לומר על סירחון
זה לקיתי לא אשוב לעשות עוד אף כאן על מה תוכו מאחר שעדיין אתם מוסיפים
סרה

באר

רש"י פי' לא נתן לב להחזוק (חברולוגס ניבט, דענקט ניבט נאך). (ד) מרעים, זינוגי
הפעיל מן רוע, והוא חוזר אל זרע' ר"ל זרע שהם מרעים, ובנים המשחיתים דרכיהם -
גורו, הנכון כפי' השני של הר"ק, שהוא בנספל מן זור, לשון רחוק, בפלס נסוגו
אחור, ומענינו. (ה) על מה, מתורגם לפי פירוש אחד בתוספת צאור של מכלל
יבוי וי"ל: ויש מפרשים על מה תוכו, על איזה אבר חלקו, אס תוסיפו סרה, כי ככד
במנותיכם לקיתם ככלס עד שלא ימלא ככס אבר צריא שתלקי בו. ולפי זה מלת מה

כ ד 2

(1) פישטי' בלע"ז Pesant (וואס טווער אונט).
(2) פישט"טומא בלע"ז Pesantume pesanteur. (ריח טווערפ).

רַגְלֵי וְעַד-רֵאשׁ אֵינְ-כֹן מְתֵם
 פָּצַע וְחִבּוּרָה וּמִפֶּה טְרִיָּה לֹא
 זָרוּ וְלֹא חֶפְשׁוֹ וְלֹא רִכְבָּה
 בְּשִׁמּוֹן: (1) אֲרַעְכֶם שִׁמְמָה
 עֲרִיכֶם

ועד רישא אית בהון
 דשלים בדחלתוי פולהון
 סרבין ומרדין אתגעלו
 בחובין כמחא מרסמא
 לא שבקין מודוניהון ולא
 מחמדן לתויבתא אף
 לא זכון להון לאגנא

עליהון: (1) ארעכון צדיא

קרויכון

רש"י

סרה לסור מאהרי המקום הלא כבר כל ראש לחלו ולמה לא הזינו: (1) כתם לשון
 המימות שלם מאין מלאוב: פצע. מכת הרב: חבורה לשון חבלה: וטבה טרייה -
 חירגס יונתן מרסמא כחותה ומרוססת: טרייה דמינייד"ה בלע"ז 4) . ובלשון גמרא
 יש טרייה לרישיה . ומנחם פירש ל' לחות כלומר לחה ורעונה תמיד נוצעת מיישט"ה
 בלע"ז 2) : לא זורו . הנגעים האלה לא זורו ע"י רופאים אבקה סממני החבושה
 לשון יזורה על טוה גפרית (איוב י"ח) . ומנחם פי' לשון רפואה כמו אין דן דיך למזור
 (ירמיה ל') : ולא חובשו . לשון רפואה : ולא רכבה בשמן . לא רכבה מכתם בשמן
 כמשפט שאר מכות ואין טפל כאן לומר לא רוכבו בשמן שאין מרכיכו אלא במקום
 המכה אבל המזור והחבישה טפל לשונם על כל הגוף לפיכך טפל גם לשון רבים לא
 זורו הנגעים ולא חובשו . ויונתן פתר כל המקרא בלשון דוגמא על שהם מלוכלכים
 מנוגעים בעון . וחרגס מכף רגל ועד ראש מקטנים ועד גדולים אין בו מתום אין

טוב

באר

מוסב על המקום, ר"ל באיזה מקום תוכו, כי חוסיפו סרה, ובאמת חוסיפו סרה
 ואם נפרש על מה כפשוטו, ר"ל למה תוכו עוד, כי חוסיפו סרה, יהיה תרגומו
 (ומורנו וקולט מיהר יקך גפלאמגן ויין, דמס מיהר מבפמלו מערה? יעדסם הויפט מ. י. ו. א.) .
 (1) כתם, מן תמם, בפלס מעו מן עז, ובא בשו"א שלם בסמיכות, ומנינו אין שלמות
 בצשורו, כי כלו נעו, ותחסר מלת רק, ר"ל אין בו מתום, רק פלע ותצורה (מדברי
 רד"ק). זרו, ענין מעיכה, ולאמר על הרפואה כן, לפי שהרפואה חבא ע"י הורה
 המכה, והוא עבר מבנין קל לדעת רד"ק לגורח פעול בפלס מה טבו, ויהיה טפל
 עומד, ואף על פי שהצירוי יולאים (בן מלך), ר"ל ויזר את הגוה (שופטים ו'), ותשכה
 כי רגל חזורה (איוב ל"ט), ענינס נ"כ לשון סמיכה, וכס פעלים יולאים. ולדעת סלומר
 שהולא בפועל מן זרה, לשון פזור סממני החבושה, כטיקר חסר מן הספר. טרייה, ליחה
 ורפינה תמיד נוצעת (רש"י), וכן מחורגס, ואחרים תרגומו (מוזי דריסט טאקט). רכבה, הראוי

רכבו

(1) דמיניידע בלע"ז Demanger (יוקפין)

(2) מיישט"ה בלע"ז Moiste Moite (טיכט)

עֲרִיכֶם שָׂרְפוֹת אֵשׁ אֲדַמְתֶּכֶם
 לַגְּדִיכֶם זָרִים אֲבָלִים אֶתֶּה
 וּשְׂמֵמָה כְּמַהֲפַכַת זָרִים :
 (ח) וְנוֹתְרָה בַת צִיּוֹן כְּסֶכֶה בְּכָרֶם
 כְּמַלּוּנָה בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה :
 לולי

קְרוּיֹכוֹן יִקְרַת נֹר אֲרַעְכוֹן
 לְקַבְלִיכוֹן עֲמִמָּא מַחְסְנִין
 יְתֶה וּבְחֻבִּיהוֹן צְדִיאֵת
 מִנְכוֹן אֶתְחַלֶּפֶת וְהוּת
 לְנוֹכְרָאִין : (ח) וְאִשְׁתְּאֲרַת
 בְּנִשְׂתָא דְצִיּוֹן כְּמַמְלָלָא
 בְּכַרְמָא בְּתַר דְקַמְפוֹתֵי
 בְעָרְסָל מְבַתּוּתָא

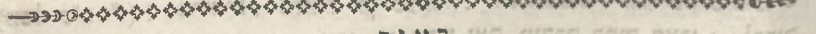
בְּמִקְשָׁא בְּתַר דְאֲבַעִיּוּתֵי בְּקַרְתָּא דְצִירִין עֲלֶה :

אלולפון

ר ש י

טוב זו. פלע וחבורה פשעים ועוונות וחטאים. לא זורו וגו' כלומר לא כתרפאו לאוב
 בתשובה שלימה ולא רוככה בשמן אפילו לך הרעור חשובה אין בלבס : (ז) לגנדיכם
 זרים אוכלים אותה. לעיניכם ואלולה זרים ושוממה מכס כנחלה הנהפכת לזרים
 וסיה שממה מעבליה כך תרגם יונתן : (ח) ונותרה בת ציון : ריקנית מיושביה
 כי יגלו מתוכה כאשר תותר סוכת הכרם שעשאה נולד ובעת יבצר הכרם מניח סוכתו
 והולך. בתר דקטפוסי. לאחר שבלנה אותה : במלונה במקשה. כאשר תעזב המלונה
 שעשאה נולד בראש המקשה לשמור קישואין שלה ומשתלקט מניחה והולך. זו שבכרם
 קרוי סוכה לפי שהוא גר שס יומס ולילה ביום שוממה מן העופות ובלילה מן הגנבים
 אבל הקישואין קשין הם ואין לירא מן העופות ואין לריך לשומרם ביום לפיכך
 בקראת מלונה על שהיא לינת הלילות. כערסל מבתותא כמשכב המלונה. במקשה. במקשיא
 בתר דאבועייהו לאחר שלקטוהו והוא לשון המשנה שלש אבועיות ביום : כעיר נצורה.

כעיר

ב א ו ר

רכנו. או שהוא מוסב על מכה פריס, ר"ל שהיא מלאה ליחות רעוח, והריך לרככה
 במשיחה. (ז) ושםמה, מוסב על אדמתכס. כמהפכת, הכף הראשונה אינה לדמיון.
 דק לאמת, כי באמת הפכוה זרים וכן מתורגם. וז"ל הרד"ק : ויש מפרשים (הראב"ע)
 זרים כמו ורס משר, ר"ל המקום שסוף אותו המטר הסוחף, וראוי לתרגם (וויח סקן
 מחספסרפלוטה פעהטערט). (ח) ונותרה, כי רוב ערי יהודה היו חרות, ובימי חזקיהו
 כל הערים בצורות חספן מלך אשור. והנה נותרה ירושלים לבדה כמו בסוכה שהיא
 בדרס, וכמו המלונה שהיא בשדה הקשואים, שאין סיביותים ביה וסוכה אחרת (רד"ק).
 ונראה יותר פירש"י לפי תרגום הכשדי. כעיר נצורה, כקראת דליירון עלה (הכשדי).
 ימלת נצורה או שהוא בנפעל מן צור, כמו וזרת עליה, וראוי סו"ן בחול"ם, או מן
 נצר, כמו (ירמיה ד'), נצרים באים (בעלמגפטרט), והפעיל בת ציון אל עיר הבאה
 במצור, והיא נשארת בודדה ומובלת, כי בינה ובין האויב לא נמצא איש אחד.
 ואתרים תרגמו (מלם חייגע גערעשטעטע טאדט), וכן נצר לשון שמירה (בטוואלפון), והרד"ק
 והראב"ע

(ט) אלוֹלָפֹן מוֹתֵר טוֹבִיָּה
 דַּיִ צְבָאוֹת אֲשֶׁר לָנָא
 שִׁיזְבָּא בְּרַחֲמוֹתֵי אֵיִת
 עֲמָנָא חוֹבִין דְּכֶאֱנִישׁ
 סְדוּם פֹּון אֲבָדְנָא וְכִיתְבִּי
 עֲמֹרָה אֲשֶׁתִּיצְנָא :
 (י) קִבִּילוּ פִתְגָמָא דַּיִ
 שְׁלַמְזִינָא דְעוֹבְדֵיהוֹן
 בִּישׁוֹן בְּשִׁלְמוֹנִי סְדוּם
 אֲצִיתוּ לְאוֹרֵיתָא דְאֵלֵהָנָא
 עֲמָא דְעוֹבְדֵיהוֹן דְּמִן
 לְעַם עֲמֹרָה : (יא) לֹא
 רַעוּא קְדָמִי בְּסִגְיֹאת

(ט) לוֹלִי יְהוָה צְבָאוֹת הוֹתִיר
 לָנוּ שְׂרִיד כְּמַעַט כְּסֶדֶם הָיִינוּ
 לְעֲמֹרָה דְּמִינוּ : (י) שְׂמָעוּ דְּבַר
 יְהוָה קְצִינֵי סְדֹם הַאֲזִינוּ תוֹרַת
 אֱלֹהֵינוּ עִם עֲמֹרָה : (יא) לֵמֹר
 לִי רַב־זַכְחֵיכֶם יֹאמֶר יְהוָה
 שְׁבַעְתִּי עֲלֵי אֵילִים וְחֵלֶב
 מְרִיאִים וְדָם פְּרִים וּכְבָשִׂים
 וְעֵתוּדִים לֹא חֲפָצְתִּי : (יב) כִּי

תבאו

נִבְסַת קוֹדְשֵׁיכוֹן אָמַר יי שְׁבַעְתִּי מִסַּת עֲלוֹת דְּכָרִין וְתַרְב
 פְּטִימִין וְדָם תוֹרִין וְאִמְרִין וְנִדְרִין דְּכֶאֱלִין לֹא רַעוּא קְדָמִי בְּהוֹן : (יב) כִּי

רש"י

בעיר שלרו עליה ועושים סכות סביב לה להסתתר שם החיילות וכשמסתלקים מעליה מניחין אותם והולכין כל זה ת"י : (ט) לוֹלִי וְגו' הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד מֵאֵלֵינוּ וּבְרַחֲמֵינוּ וְלֹא בְּדַקוּתֵינוּ בְּמַעַט כְּסֶדֶם הָיִינוּ . כּוֹלֵס כְּלוּם : (י) קְצִינֵי סְדוּם שְׂרֵי יְהוּדָה שֶׁמַּעֲשִׂיהֶם כְּסֶדֶם מִכֶּלֶךְ אָמְרוּ אֵל יִסְתַּח אֲדָם פִּיּוֹ לִסְטֵן : (יא) שְׁבַעְתִּי עוֹלוֹת אוֹלִים . כּוֹמוֹ פֶּן יִשְׁבַּעַךְ וַיִּשְׁלַח (מִשְׁלֵי כ"ה י"ז) : מְרִיאִים . בְּהַמּוֹת לֹאֵן פְּטוּמוֹת : לֹא חֲפָצְתִּי . אַחַר שֶׁאַתָּה עוֹבְדִים עַל תּוֹרַתִּי זָכַח רַעֲשִׁים תּוֹעֵבָה : (יב) מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִדְּכֶם רַחוּם חֲצִירִי . לְרַחוּם

ב א ו ר

והראש"ע פירשו, כעיר החרבה מאנשים, והוא בני יסוד. (ט) שריד כמעט, תלת כמעט מוספת על מלה שריד, ולכן היא מוסקת בלחנה. (י) קצניני סדם, לפי שאמר למעלה בכסדם היינו, כינס עתה קניני יהודה בשם קניני סדם, וכמו שכתב הרד"ק שעשו מעשה סדם ועמורה, כי עסקו בעניים וכסו המספס. (יא) מריאים, בהמות מפוסמות, ובא לרוב בחבור עם שור, ואולי הם עגלות מפוסמים (מחטקובער) - לראות פני, במקום להראות את פני, כמו שלם פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך, ובמילה נאמרה מלת את. רכס, על דרך בזיון. מי בקש זאת מאחכס - שתנעמו חזרי? ומלת מידכס היא עגולה הלשון, וכן נשאר מקימות במקרא -

תבואו לראות פני מי בקש זאת
 מידכם ומס הצרי: (יג) לא
 תוסיפו הביא מנחת שווא
 קמרת תועבה היא לי חדש
 ושבת קרא מקרא לא אוכל
 און ועצרה: (יד) חדשיכם
 ומועדיכם שנאה נפשי הו
 עלי למרח נלאיתי נשא:
 (טו) ובפרשכם פפיהם אעלים

אתון אתן לאתחזאה
 קדמי מן תבעדא מידכון
 למיתי ולא תדשא עורתי:
 (יג) לא תוספון לאיתאה
 מנחת אניסא קורבן
 מרחק הוא קדמי ירחין
 ושבין פנישא אתון
 מחבנשין לא שבקין
 חוביכון לקבלא צלוחכון
 בעדן פנישרכון:
 (יד) ירחיכון ומועדיכון
 רחיק מימרי הו קדמי
 לריחוק אסיגיתי למשבק:

עיני מסליקנא פרסין ידהון לצלאה עליכון

רש"י

את חלרי שאין לנכנס שלם עמו: (יג) לא תוסיפו הביא מנחת שווא. מחרה אני
 בכס לא תבואו לי מנחת שוא שלכם שהעשן העולה ממנה קיטור של תועב הוא לי ולא
 לנחת רוח: חדש ושבת קרא מקרא לא אוכל ונוי. ולקרוה מקרא חדש ושבת
 שאתם מוסיפים לקרא עזרה ואסיפה בהם לא אוכל לסבול און שבנכנסם הנוטה לעבודת
 כוכבים ומזלות והעזרה עמו שאין שני הדברים האלו ראויין יחד לקרוה עזרה לויסוף
 לפני והאון שבנכנסם לעבודת כוכבים ומזלות ואין אתם מונויחין אותו מתוך לנכנסם:
 (טו) ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם. לפי שידכם דמים מלאו דמים ריחה:

רחלו

ב א ו ר

(יג) לא תוסיפו, אם עשיתם עד עתה, לא תבואו עוד מכאן ואילך, כי תבואו מנחת
 לפני, ואין לנכנס אלי, זאת היא מנחת שוא (רד"ק). קמרת. הסמים הנשרפים,
 לא בא רק במקום אחד על ענין קרבן בכלל, (תסלים ס"ז ס"ו) קמרת אליס. ר"ל הקמרת
 אשר אחס מקטירים תועבה היא לי. אבל לפי הניניה מוסב קמרת תועבה על מנחת
 שוא, ר"ל מהעב אזני את עין קמרת מנחתכם (מין גרייזכס רויכווערק מיט עס זייר).
 קרא מקרא, קריאת הקהל להקבץ בחדש שנת ומועד. לא אוכל, לא אוכל לסבול
 האון הנסחר בנכנסם עם סקנון, אשר אתם מתקבלים בנתי. ועצרה, אסיפת
 עם בחג קבוע להקרבה, או ביום זוט לתשובה, כמו קדשו זוט קראו עזרה
 (יואל ב'). (טו) ובפרשכם כפיכם, עיני חסלה, כי דרך בני אדם לפרוש כפיכם
 השמימם

עֵינַי מִכֶּם גַּם כִּי־תִרְבוּ תַפְלָה
 אִינְנִי שֹׁמֵעַ יְדִיכֶם דְּמִים מְלֵאוּ:
 (טז) רַחְצוּ הַזְכוּ הַסִּירוּ רַע
 מֵעַלְלֵיכֶם מִנְגֵר עֵינַי חֲדָלוּ
 הָרַע: (יז) לְמַדּוּ הַיֵּטֵב דְרִשׁוּ
 מִשְׁפָּט אֲשֶׁר־וַיִּזְן שְׁפָטוּ יְתוֹם

מִסְלִיקֵנָא אִפִּי שְׁכַנְתִּי
 מִנְבוֹן וְאִף כִּד אַתּוּן
 מִסְנִין לְצִלָּהּ לֹא רַעוּא
 קְדָמִי לְקַבְּלָא צְלוּתְכוּן
 מְדִי יִדְכוּן דִּם זְבָאי מְלִין:
 (טז) תּוּבוּ לְאוֹרֵיתָא וְאִדְכוּ
 מְחֻבִּיכוּן וְאִעֲדוּ בִישׁוּת
 עוֹבְדֵיכוּן מְקַבִּיל מִימְרֵי
 אַתְּמָנִיעוּ מְלֵאבְאֵשָׁא:

ריבו

(יז) אֲלִיפוּ לְאוֹטָבָא תְּבַעוּ דִּינָא זְכוּ דְרָאנִים דּוּגוּ דִּין יִתְמָא עֵבִירוּ קַבְּלוּ

קבולת

ר ש"י

(טז) רחצו הוכו. (פתח הוא) לשון ליווי לפי שהיא מגזרת רחץ אבל רחצו קמץ לשון עבר שהוא מגזרת רחץ. רחצו הזכו הסירו חדלו למדו דרשו אשרו שפטו ריבו לכו. י' אזכרות של לשון תשובה יש כאן כנגד עשי"ת וכנגד עשרה מלכות זכרות וסופרות שבתפלת ר"ה: חדלו הרע. חדלו ממעשים הרעים: הרע. כמו להרע וא"ש לכתוב (מלהרע) שכן לשון העקרה נופל על לשון חולה וחדל לעשות הפסח (במדבר ט') עד כי חדל לספור (בראשית מ"א מ"ט) כלו' חולה הספירה חולה העשייה אף כאלו תחדלו הרעה: (יז) למדו. רפי נקוד והוא מגזרת למוד היו למדין להטיב המלמד לעלמו הוא ממשקולת לשון קל לפיכך לוי לשון רבים שלו נקוד בחירק כמו אמרו שמעו אבל המלמד לאחרים הוא ממשקולת לשון כבד המדגיש ואם בא לזכות את הרבים הוא נקוד למדו וכן דרשו מגזרת דרוש אבל אשרו שהשי"ן מודגשת ממשקולת לשון כבד ומגזרת אשר לפיכך לשון ליווי לרבים נקוד פתח (כמו אשרו דברו ספרו בשרו): אשרו חמוץ. החזיקו את הגזול והוא לשון משנה אשרטהי אי אישר חילי ישר כחך. לשון אחר הדריכוהו בנתיב אמת לזכות בשלו לשון באשרו אחזה רגלי (איוב כ"ג י"א) ואשר בדרך לבך (משלי כ"ג י"ט). חמוץ גזול ודומה לו מקף מעול וחמוץ (תהלים ע"א ד'):

שפטו

ב א ו ר

השמימה, בכתחנם אל אלהים. (טז) הוכו, משפטו כזכרו, כמו הסתפסל בארמית, או שהוא בנפעל, ולכן כז"ן דגושה לחסרון נו"ן בנין. (יז) היטב, להטיב, וכן תרגם הכשדי, אליפו להוטבא. אשרו, מתורגם לפי פי' רש"י, ולד"א הוא כמו ישרו, בחי' אבו"י. חמוץ, הוא העשוק והגזול, וכן מקף מעול וחמוץ (תהלים ע"א), שפירושו עשק וגזול, (רד"ק). כאלו כתיב חמוץ, ולד"א חמוץ במקום חמוץ, המו עשוק במקום עשק, ומלת אשרו לשון הכנסה, כמו (למסע ג') עמי

רִיבוֹ אֶל־מִנְהָ : (יח) לְכוּ־נָא
 וְנוֹכַחְתָּה יְאֹמֵר יְהוָה אִם־יְהִי
 חֲטָאִיכֶם כְּשָׁנִים כְּשִׁלְגַי יִלְפִינוּ
 אִם־יֵאָדְרִימוּ כִתּוּלַע כְּצִמְרֵי יְהוּ :
 (יט) אִם־תֵּאָבֹדוּ וְשִׁמְעֵתֶם טוֹב
 הָאָרֶץ תֵּאָבֵלוּ : (כ) וְאִם־תִּמְאָנוּ
 וּמְרִיתֶם תִּחַרַּב תֵּאָבֵלוּ כִּי פִי
 יְהוָה דִּבֶּר : (כא) אֵיכָה הִיְתָה
 לוֹנָה

קְבִילַת אֶרְמְלָתָא : (יח) בְּכֹן
 כִּד תְּתוּבֹון לְאוּרֵיתָא
 תִּבְעִיו מִן קְדַמִּין וְאֶעֱבִיד
 בְּעוֹתְכוֹן אֲמַר יְיָ אִם יְהוּן
 חוֹבִיכוֹן כְּתִימִין כְּצִבְעוֹנִין
 כְּתִלְגָא יְחִירוֹן אִם יִסְמְקוֹן
 כְּאוּרֵיתָא בְּעִמְרֵי נְקִי
 יְהוּן : (יט) אִם תִּיבֹון
 וְתִקְבְּלוּ לְמִימְרֵי טוֹבָא
 דְּאֶרְעָא תִיכְלוּן : (כ) וְאִם
 תִּסְרְבוּן וְלֹא תִקְבְּלוּן
 לְמִימְרֵי בְחָרֵב סְנָאָה

תְּתַקְּטְלוּן אֲרִי מִימְרָא דִּי גִזְרֵי בֵּן : (כא) אֵיכְדִין תְּבו

ר"ש"י

שפשו יתום. פלוני זכאי ופלוני חייב: ריבו אלמנה. השתדלו בריבה להתווכח
 בעדה שאינה יולדת לחזור אחרי בעלי דינה: (ח) לכו נא ונוכחה. יחד אני ואתם
 ונדע מי סרה על מי ואם אתם סרחתם עלי עודני נותן לכם תקוה לשוב. ואם יהיו
 חטאיכם כשנים כחומים לפני כאורם שני אלבינם כשלג: יאמר ה'. תמיד הוא
 אומר לכם כן כמו ע"פ ה' יחנו (במדבר ט' כ'). ד"ל לכו נא ונוכחה מה כתוב
 למעלה ממנו חדלו הרע למדו היטב ואחר שתשובו אלי לכו נא ונוכחה יחד להודיעני
 עשינו מה שעלינו עשה מה שעליך ואני אומר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג וגו'.
 בתולע. זכב שזובעין בו אדום גרעינים הם ויש תולעים בכל אחד ואחד: כי פי ה'

דבר

ב א ו ר

עמי מאשריך מתעים, והרגומו (ויטטט דמן סרעפאר). ריבו, ר"ל ריבו ריב אלמנה.
 (יח) ונוכחה, נשפסה יחד וכן ישר נוכח עמו (איוב כ"ג). אם יהיו, בלשון שאלת
 וחמיבה, הכי אוכל למחות עונותיכם, אם לא תשובו אלי? היתכן שיעברו חטאיכם
 מנגד עיני, וזבעס האדום כאורם שנים וחולעת יתכפך ויהיה לכן כשלג וכזמר? וראוי
 להיות כשלג, כצמר, וחסירה ה"א החמה במליצה, כי הוא מובן מעלמו. והמעתיק
 ויבפשים היה הראשון שהעתיק במאמר הזה בלשון שאלה, כי בלא זה מלח ונוכחה
 היא בלי הנכח. בתולע, הוא שם רמש, ויקרא בלשון ערבי (קפראמין), ומדס הרמש
 הזה נעשה זכב אדום כקרא בל"א (קפראמין). (כ) תאבלו, לא תהיו אוכלים, כי
 אם אוכלים בחרב, בלשון ופול על לשון, ובא בפועל לחוק. חרב, כמו בחרב, וכן
 למעלה

תָּבוּ עֹבְדֵי הָאֱלֹהִים לְמַחְוֵה
 כְּשִׁעְיָא קָרְתָּא
 מְהִימְנָתָא דְהוּת מְלִיָּא
 עֲבָדֵי דִינָא קוּשְׁטָא
 הָוּה מְתַעְבִּיד בְּהָ וּבְעֵז
 אִינוּן קְטוּלֵי נַפְשָׁן :
 (כג) כְּסַפְּךָ הָוּה לְפְסוּלָא
 וְחֲמִירָה מְעַרְב בְּמִיָּא :
 (כד) רַבְרַבִּיךָ מְרַדִּין וְיִשׁוּתָפִין
 לְגַבְבִּין כּוּלְחֹן רְחִימִין לְקַבְלָא
 שׁוֹחֲדָא
 אַמְרִין

לְזוֹנָה קָרִיָּה נֶאֱמָנָה מְלֵאֲתֵי
 מִשְׁפַּט צִדֵּק יֵלִין בְּהָ וְעֵתָה
 מִרְצָחִים : (כג) כְּסַפְּךָ הָיָה לְסַנְיָם
 סְבֵאךְ מְהוּל בְּמַיִם : (כד) שְׂרִיךְ
 סוֹרְרִים וְחֲבָרֵי גַבְבִּים כָּלוּ אֶתְב
 שַׁחַד

רש"י

דבר . והיכן דבר והבאתי עליכם חרב" (ויקרא כ"ו כ"ה) : (בא) לזונה . תועה מעל
 אלהיה . קריה שהיתה נאמנה ומלאה משפט וצדק היה לן בה וצתה מרלחים . מלאתי
 משפט כגון רבתי עם (איכה א') : צדק ילין בה . תמיד של שחר היה מכפר על
 עבירות של הלילה ושל בין הערבים מכפר על של היום . ד"א שהיו מלינין בה דיני
 בפסות כשלא היו מוללין לו זכות ציוס הראשון לא היו גומרין את דינו עד למחרת
 אולי ימלאו לו זכות ועתה נעשו אכזרים . ומלינו בפסיקתא ר' מנחם בר אבשיה אמר
 תפ"א בתי כנסיות היו בירושלים כמנין מלאתי בנימטריא ועתה מרלחים הרגו את
 אוריה הרגו את זכריה : (כב) כספך היה לסיגים . שהיו עושין מעות נחשת ומלפין
 אותן בכסף להונות בהם : סבאך מהול במים . משקין שלכם מעורבים במים כדאיתא
 בפסיקתא מהול מעורב ואין לו דמיון במקרא . ומדרש אגדה פותר לשחוק אמרתי
 מהולל (קהלת ז' ז') מעורבב : (כג) סוררים . סרים מן הדרך הישרה : ורודף
 שלמונים . תשלומין תירגס יונתן אמרין גבר להבריה עבוד לי עב דיני ואשלים לך
 בדיק שושע שהיה עושה עול והעשוק לו עק עליו בפני שופט אחר זה אומר לו דקני
 היום

ב א ו ר

למעלה שרופות אש , זאש . (בא) לזונה , האשה הזונה מעל בעלה היא זונת , מלאתי
 הי"ד נוספת . והראוי קְלֵאֲת משפט , וכוף נסמיכות , ועתה , ילינו כס מרלחים .
 (כב) כספך . עשו מעבדות מוויסות מסיגים נחשת וזדיל , ומחוסות כנסף לסטפוט
 בני אדם , וכן קוני יין חסבו שקנו יין חי ונקי , וכוף מעורב במים (מדברי רד"ק) .
 סבאך , יין ע"ד מליסה . ולדעת בן מלך דרך בזיון הוא , לפי שהשכיר יקרא סובא ,
 קרא על שם זה היין . מהול , מעורב , ואין לו רע במקרא . ואדוני אבי הניח לו חזר
 מערבי אל מהל (רד"ק) . שריך סוררים , לשון נוסל על לשון , וכן (הושע ט') כל
 שריה סוררים וענינו שסרו מן הדרך הטוב . וסכדי חרנס . רברביך מרדין (ריינס פק=
 גומטטטטן וינד ווידערעטלויך) . וחברו גבבים , הנכנים חולקים עמם , לסיכך לא ייסרו
 אותם

שְׁחַד וְרִדָּף שְׁלֹמֹנִים יְתוֹם לֹא
 יִשְׁפְּטוּ וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא יִבּוֹא
 אֲלֵיהֶם : (כד) לָכֵן נָאִם הָאֲדוֹן
 יְהוָה צְבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוּא
 אֲנַחֵם מִצָּרֵי וְאֲנַקְמָה מֵאֹיְבָי :
 (כה) וְאֲשִׁיבָה יָדִי עֲלֵיךְ וְאֶצְרָף
 כִּכְּר סַגִּיף וְאֶסְרֶה כָּל־בְּרִילֶיךָ :
 ואשיבה

אֲמְרוּ גֵבֶר לְחִבְרִיהַ
 עֶבֶד לִי מִבְּבְדֵינִי
 וְאֲשִׁלֵּם לְךָ בְּדִינְךָ דִּין
 יִתְקַא לֹא דִינִין וְקִבְלַת
 אֲרַמְלָתָא לֹא עֲלַת
 לְקַדְמֵיהוֹן : (כד) בְּכֵן
 אָמַר רַבּוֹן עֲלֵמָא יי
 צְבָאוֹת תִּקְיָא דִּישְׂרָאֵל
 קִרְיָא יְרוּשָׁלַם אֲנָה
 עֲתִיד לְנַחְמוּתָה בְּרַם וְי
 רִשְׁעֵיָא בְּד אֲתַגְלִי

לְמַעַבְד פּוֹרְעֵנוֹת דִּין מִסְנָאֵי עָמִי וְאֲתִיב נִקְמָא לְבַעִיל דְּרַבִּי : (כז) וְאֲתִיב
 מַחַת גְּבוּרְתֵי עֲלֶיךָ וְאֲבַרְרָ בְּמָא דְמִנְקֵן בְּבוּרִיתָא כָּל רִשְׁעֵיָא וְאֶעֱדִי כָּל
 חוֹבֵךְ

ר ש"י

היום והני אשלים גמולך כשילעקו עליך בפני הוי רודף תשלוס נמולוה : וריב אלמנה
 לא יבא אליהם . האלמנה בזה לזעוק והיחוס יולא וזו פוגעת בו ושאלתו מה הועלת
 בלעקך לפני השופט והוא אומר כל היום הזה יגעתי לו במלאכה וסופו לא הועלתי וזו
 חוזרת לאחוריה ואומרת ומה זה שהוא איש לא הועיל אני לא כ"ש הוי יתוס לא
 ישפטו וריב אלמנה לא יבא אליהם כלל : (כד) נאם האדון . שהכל שלו ובידו לעקור
 אחכס מארזכס ולנטוע בזה אחרים : אביר ישראל . הקפו של ישראל הוי לשון
 הזמנה והכרזה ודומה לו הוי ווסו מארץ לפון (זכריה ב' י') ידעו הכל כי אחס
 מלרי שהכעיסוני במעשיהם : (כה) ואשיבה ידי עליך . מכה אחר מכה עד כלות
 הפושעים : כבר . לשון בורית ספ"ן בלע"ז 1) ולשונו לשון נקיון כמו ובר לבב
 (תהלים כ"ד) ע"ש שהוא מנקה הבגד מכתמיו סיניך האמור למעלה כמו כספך היה
 לסינים תערוכות נחשה בכסף קרוי סיג אף כאן תערוכות רשעים עם הכשרים אני
 אכלה

ב א ו ר

אוחס , ולא יגעוס מלגוב (רד"ק) . בלו , דרך כלל על כלס כי כלס בדרך אחר
 לפיכך אמר כלו בלשון יחיד (הכ"ל) , ופעס שלמויס תשלומיס . (כד) אנחם , לקיחת
 הנקמה היא מנחה ונחמה לרוח מר נסח , אשר יחס לבנו להחנקס .
 וכן (ניחוקאל ס') וכניחותי חמתי צס והנחמתי . (כה) כבר , כמו בורית ורלוי
 כְּבַבְר (וייא מיט ווינגנמוֹן , ד . ה . הויף דמו ריינסטעט) , והפעס כמו שהבורית מוילא כל

כחס
 1) ספ"ן בלע"ז Sapo, sapone אס מיט savon (זייטס)

חֹזֶקֶד : (כו) וְאַמְנֵי בִידֵי
 דִּינֵי קוֹשְׁטָא תִקְנוּ
 כְּבָקָדְמִיתָא וּמְלֵכֵי מְלֻכָּה
 כִּד מִן אֹלָא וּבְתֵר בִּין
 יִתְקַרֵי לָךְ קִרְתָּא
 דְּקוֹשְׁטָא קִרְתָּא
 מְהִימְנָתָא : (כו) צִיּוֹן כִּד
 יִתְעַבֵּד בָּהּ דִּינָא
 תִּתְפְּרוֹק וְדַעֲבֵרוּ אוֹרְיָתָא יִתּוּבוּן לָהּ בְּזִכּוֹ :

(כו) וְאַשִׁיבָה שְׁפֹטֶיךָ כְּבְרָאשְׁנָה
 וְיַעֲצִיבֵךְ כְּבִתְחִלָּה אַחֲרֵי-כֵן
 יִקְרָא לָךְ עִיר הַצְדָק קִרְיָה
 נְאֻמָּנָה : (כו) צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט
 תִּפְרָה וְשָׁבִיהָ בְּצַדְקָה :

הפטרות תשעה באב

(ירמיה ח' יג עד ט' כ"ד) :

(יג) יִשְׁצָאָה אֲשִׁיצִיּוֹן אָמַר
 וַיִּסּוּפוּן כְּמִיֶּסֶף
 עֲנָבִין מִגִּפְּוֹן וּכְנַבְלָא
 בְּתַנְיָא

(יג) אֶסְפָּא אֶסְפִּים נְאֻם-יְהוָה אִין
 עֲנָבִים בְּגִפְּוֹן וְאִין תְּאֲנִים
 בְּתַנְיָא

ר ש"י

אכלה הפוטעים שהם הסיג: כל בדיליך. גדול המעורב בכסף כלומר הרשעים
 שביך. גדול אשטיי"ס בלע"ז (1) : (כו) כבראשונה. אעמיד לכם שופטים כשרים :
 עיר הצדק. כנתחלה לרק ילין זה: (כו) במשפט תפדה. על ידי שיהיו זה
 עושי משפט: תפדה. מעוותים: ושביה. עושי תשובה שנתוכה: בצרקה.
 שמלדיקים עלמס במשפט ובלדקה שנתוכה: (1) אספא אספם.
 לשון כלייה כמו אסף כל מעל פני הארמה (לפניה א'): אין
 ענבים

ב א ו ר

כתס, כן אוליא אני סיגין ונדיליך. וראס הכאור על צורית (ירמיה ג' כ"ז). בדיליך,
 כי הגדיל מעורב בכסף עד שיקוכו ממנו, ואמר בלשון רבים דיליך על כל המעורבות
 המעורבות זו (לין קדער בליימסה"ל). (כו) ושביה, עושי תשובה שנתוכה (רש"י).
 וכן מתורגם. ולד"א הבזים מן הנולס. והראשון קרוב יותר לפי הענין והסכוח של אחרייו.
 (יג) אסף אספם, שניהם ענין כליה, ואס אינס שוים בשרש, כי אסף הוא מקור מן
 ואספחה נפסך ושרש אספס סוף מן יחדיו יסופו, רק שמלת אספס מצנין הסטיל
 והוא יולא, ויסופו מצנין הקל והוא עונד (בן מלך). ואתן להם, כל מה שכתתי לכם

(1) אשטיי"ס בלע"ז Estains, étain (לין ליינסהייט)

הפטרת תשעה באב קצא

בַּתְּאֲנָה וְהֶעֱלָה נָזִל וְאַתָּן לָהֶם
 יַעֲבְרוּם: (יד) עַל־מָה אֲנַחְנוּ
 יֹשְׁבֵים הָאָסָפוֹ וְנִבְּוֵא אֶל־עַרְי
 הַמְּבֻצָר וְנִדְמָה־שָׁם כִּי יִהְיֶה
 אֶל־הֵינוּ הַדְּמָנוּ וַיִּשְׁקֵנוּ מִי־רֹאשׁ
 כִּי חֲטֵאֵנוּ לַיהוָה: (טו) מִן־הַ
 לְשָׁלוֹם וְאֵין טוֹב לַעֲת מִרְפָּה
 וְהִנֵּה בַעֲתָהּ: (טז) מִדֵּן נִשְׁמַע
 נַחֲרַת סוּסֵיו מִקּוֹר מִצְהָלוֹת

מֵהֵינָא וְכַמְרָף מֵאֵילָן
 עַל דִּיהִבִּית לְהוֹן אוֹרִיתִי
 מִסִּינֵי וְעָבְרוּ עָלַי:
 (יד) עַל מָה אֲנַחְנָא יִתְבִּין
 אֲתַכְנָשׁוּ וְנִיעוּל לְקַרְוִין
 כְּרִיכֵן וְנִשְׁתּוֹק תַּמֵּן אֲרִי
 יִי אֱלֹהֵנָא אִיתִי עֲלֵנָא
 הִבֵּר וְאַבְהֵתְנָא וְאַשְׁקֵנָא
 כֶּס דְלוּטָא בֵּישׁ כְּרִישֵׁי
 חִיוֹן אֲרִי תְבִנָא קֶרֶם יִי:
 (טו) סְבַרְנָא לְשָׁלָם וְלִית
 טַב וְלַעֲדֵן סְלִיחוֹת חוּבִין
 וְהָא פּוֹרְעֵנוֹת חֲטָאִין:

(טז) עַל דִּי פִלְחוּ לַעֲגֵלָא דְבָדֵן מְלָךְ בְּמִשְׁרִיתֵיהּ יִסַּק עֲלֵיהוֹן וַיְגַלֵּי יִתְהוֹן

מקל

רש"י

ענבים בגפן. לא יותר דבר: והעלה נבל. לשון כמס פלייטטי"ש בלע"ז (41) כמו
 וכובלת מהאנה (ישעיה ל"ד) כאלה נובלת עליה (סס א'): ואתן להם יעברום.
 כל זאת תהיה להם על כי נתתי להם חוקים ועברו עליהם: (יד) ונדמה שם. ומוס
 שם נשכ שם דומים ואבלים: מי ראש. תרגם יונתן כס דלווט זיש כרישי חיון. ראש
 שהנים הוא ארס ששנינו: (טו) נחרת סוסיו. עטישות נחיריו: מדן נשמע. על
 דפלו

ב א ו ר

עד עתה. יעברום, יעבור מסס, וכן בני ילאווי (למעט י' כ'), ילאו ממני (רד"ק).
 (יד) על מה, יש להעיר בהמשך הפרשה; ששפס ודבר הנביא בשם ה', ושפס בשם עמו
 ושפס בשם עמו. אנהנו ויושבים, בכפרים ובערי המישור בכסוחים, ועל מה עור יש לנו?
 (רד"ק). ונדמה עם, יש מפרשים עיין כריתס, ויש פותרים ענין שתיקס, ואולי כוון
 הנביא לכלול שני הסנינים יחד, ר"ל נמות שם, ונמות בלי תלוניה, אחרי שחשאלנו לה',
 הדבנו, מנזרת דמס, ועינו כריתס, ר"ל גזר עלינו הכריתס, וכאלו כבר הכריתנו
 כי לא ינחם. מי ראש, ארס מוסיק'ו בלע"ז (מיסחויימיט. גיפט), והוא עשכ ומי סחיתס
 העשכ הוא שמשקים למי שרויטס להמית, לכן הוא אומר מי ראש, וכן והסקיתס מי
 ראש (כן מלן). (טו) קוה, המקור במקום עתיד. מרפה, ככ"א כמו
 בל"ף, אס קוינו לעת רפואס עמכאוב הלכות (רד"ק). בעתה, אימת
 המות, וכבר נשמע מדן. (טז) מדן, נבול ארץ ישראל לז' נסון אשר משס

נסחחה

מקל פסיעות גברוהי
 יזועון כל יתבי ארעא
 ייתון ויבזון ארעא
 ומלואה קרויא ודיתבין
 בהון: (יז) ארי הא אנא
 מגרי בכון עממין קטולין
 כחיון חורמנין דלית
 להון לחשא ויקטלון
 יתבון אמר יי: (יח) על
 דהון מלעיגין לקבל
 נבייא דמתנבן להון דינא
 (יט) הא קל ציוחת פנשתא

אביריו רעשה כל הארץ
 ויבואו ויאכלו ארץ ומלואה
 עיר וישבי בה: (יז) כי הנני
 משלח בכם נחשים צפענים
 אשר אין להם לחש ונשכו
 אתכם נאסיהוה: (יח) מבליגיתי
 עלי יגון עלי לבי דוי: (יט) הנה
 קול

ב' פעמים

ר ש"י

דפלו לענלא דבדן: מצהלות אביריו. להלות משחק סוסיו ומלינו במקום אחר סוסים
 גקראים אבירים מדהרות אביריו (שופטים ה') לשון סוס דוהר (נחום ג') ויונתן תרגם
 מקל פסיעות גברוהי: (יז) נחשים צפעונים. לסוף שבעים שנה נעשה לפע ולוטס
 אזנו שלא ישמע לקול חבר המלחם שנאמר כמו פתן חרש יאטם אזנו (תהלים כ"ח)
 הוא שנאמר אשר אין להם לחש: (יח) מבליגיתי עלי יגון. כמו הבלנתי ושם דבר
 הוא מישאיטימנין"לע"א) כלומר אם אמרתי אבליגה ואתאפק עלי יגוני: עלי לבי
 דוי. מקול כנאות הנגלות אלי כפורעניות הכאות: (יט) הנה קול שועת בת עמי.
 אני

ב א ו ר

בפתחה ברעה. נחרת, עשישת סוסיו, וקראת כן על שם הנחירים שהם נקבי האף.
 אביריו, סיסים זכרים, וכן פרסות אביריו (למסה מ"ז ג'), ותהלי כאבירים (למסה
 ג' י"א). ויאכלו, דרך משל על הכליון הנצור שיפעלו בארץ. (יז) כי, לאמת
 הענין, וכאלו בא הכניא לאמת גם נשם ה' מה שאמר נשם העם. צפעונים'
 הראוי נחשים וצפעונים כמו שמש ירח, או יהיה לפעמים תאר לנחשים, והוא סיכיה
 הצפעוני הנחם הקשה והעו (רד"ק). (יח) מבליגיתי, ענין התחזקות, ואחי ר' משה פירש
 המלה שם מבליגיתי בשקל מרבית שהיה בתשומו מרבית, ובמשקלו מבליגיתי, ואמר הכניא
 התחזקו עלי יגון, ר"ל שארצה להתחזק עלי יגוני, לא אוכל, כי עלי לבי דוי (רד"ק). וראוי
 לתרגם (מיד וזכע דטן טטרן לו מויטטריריקטן, דאך מין מיר מויט מין הכרן ובהר קרמק).
 והתכס (גטופניום) מתרגם מבליגיתי (פרהייטרוג), כי הפעל הבלגי נרדף אל האיר
 הסהיל (אייסטן, גלסטן, הייטער, פראקטיק ויין), וכן הוראחו. (יט), הנה, זוטקיס
 ואומרים

(1) מישאיטימנין"לע"א Mesga itenemence (חיינע פרויניפקייט, הייטערקייט).

קוֹל שׁוֹעֵת בְּרַעְמֵי מֵאָרֶץ
 מִרְחֻקִים הִתְהוָה אֵין בְּצִיּוֹן אִם־
 מַלְכָּה אֵין בְּהָ מְדוּעַ הַכַּעֲסוּנִי
 בַּפְּסָלֵיהֶם בְּהַבְלֵי נֶכֶר: (כ) עֶבֶר
 קָצִיר בְּלָה קִיץ וְאַנְחָנוּ לֹא
 נוֹשָׁעֵנוּ: (כא) עַל־שֶׁבֶר בַּת־עַמּוֹ
 הַשְּׁבַרְתִּי קִדְרַתִּי שְׂמָה
 הַחֻזְקַתִּנִי: (כב) הַצָּרִי אֵין בְּגִלְעָד
 אִם־רָפָא אֵין שָׁם כִּי מְדוּעַ

דַּעֲמֵי מֵאֲרַעָא רְחִיקָא
 זְבִינָא אוּכְחָ יִתְהוֹן
 הַשְׁכַּנְתָּא דִּי לִית בְּצִיּוֹן
 אִם מַלְכָּה לִית בְּהָ מָא
 דִּין מְרַגְזִין קִדְמֵי
 בְּצַלְמֵי־הוֹן בְּפֹלְחֹן
 שְׁעוּתָא: (כ) אִמְרַת
 בְּנִישְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל עֲדָא
 זְמָנָא שְׁלִים קָצָא וְאַנְחָנָא
 לֹא מִתְפָּרְקִין: (כא) אִמְרַת
 יְרוּשָׁלַם עַל תֵּבֶר בְּנִשְׁתָּא
 דַּעֲמֵי אֲדוּעוּעִית
 אֲתַחֲפִיאוּ אִפִּי אֲכֹרֹם

לא פתח באתנח

אוּכְמִין בְּקִדְרָא אִשְׁתַּמְמוּ אַחַדְתִּנִּי: (כב) אִמְרֵי יִרְמְיָהוּ זְבִינָא דְלִמָּא לֹא
 אִית בִּי עוֹבְדִין טְבִין לְמַבְעֵי עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל הָלֹא מַחֲמִיד הוּיְתִי
 לְאוּלְפָנֵיה דְאַלִּיה זְבִינָא דְמִגְלַעַד דְּפִתְגְמוּהִי אֵינִין אִסוּתָא אֲרִי עַל דְלֹא

חבו

ר ש "

אני שומע שסופן לנצוק בעוונותיהם ולמה כל זאת הלא ה' בלין ואם יסובו
 אליו ימצא להם: (כ) עבר קציר בלה קיץ. לפינו לעזרת מלכים ולא באה אמרנו
 זעבור הקליר ויהיו פטויין ויבאו והנה עבר זמן הקליר באייר וזמן הקיץ בתמוז ולא
 באו: (כא) קדרתי. לשון שמרות ואופל: שמה. תמכון: החזיקתני. אחזתני:
 (כב) הצרי אין בגלעד. שהצרי בא משם כמו שנאמר עלי גלעד וקחי לרי (ירמיה

מ"ה

ב א ו ר

ואמרים סה' אין בלין, אם כן חיד' יבוא עלינו הלווי? והאל מצינס! מדוע הכעיסוני?
 איך יתחנו להנצל בסייתי בלין וסס הכעיסוני בפסילינס? (הי"ל). (כ) עבר, כנר
 עבר זמן אחר זמן שפסיו לעזרה ולא באה. (כא) קדרתי, ששס על הדלגות סמאפלינס
 נסס סלסס. שמה, עיין תמכון, וכו לשמס ולסרקס (למסס י"ס ח'), וטעס סחויקתני
 סחזתני, וכן סחויקך חיל (מיכס ד' ט'). (כב) הצרי, לרי סוּא סרף סוּספ מעניס סנדוליס
 בלרף סנלנד. וסוז מלוד לרפואת סמכות, ונקרס (בסוּוסק) בל"ס. אין, אמר
 דרך מסל סאין לרי בנלעד, ואס רוסס אין סס לרפואת עמי ממכותיו, ונלעד היס מקוס
 סלרי, כמו סאמר נס כן פלי נלעד וקחי לרי, וסוּא רפואה לחלואיס קסיס, כמו נסיכת
 סנסס ווולחו, ר"ל לא יהיה להם שלום מואת סלרס, וכי אין חסיד ביניסס סיכסר סלל

תבו בכין לא סליקת אסו
 למחת כנשתא דעמי :
 (כג) מן יתן רישי כנחל
 דמין ועיני כמפועא
 דמעין ואבכי ימם ולילי
 על קטילי כנשתא דעמי :
 ט (א) מן יתנינני במדברא
 בית מבחת עדי
 אורחן ואשבוק ית
 כנשתא דעמי ואהו
 מלותהון ארי כולהון
 ונאין סיעת שקרין :
 (ב) ואליו ית לישנהון
 פתגמי שקר דמן אינון
 כקשתא נבילא ולא להימנותא תקיפו בארעא ארי מבישתא לבישתא
 נפקו

לא עלתה ארכת בת---עמי :
 (כג) מי יתן ראשי מים ועיני
 מקור דמעיה ואבכה יומם ולילה
 את חללי בת-עמי : ט (א) מי
 יתניני במדבר מלון ארחים
 ואעזבה את---עמי ואלכה
 מאתם כי כלם מנאפים
 עצרת בוגדים : (ב) וידרכו
 את-לשונם קשתם שקר ולא
 לאמונה נברו בארץ כי מרעה
 אל
 כקשתא נבילא ולא להימנותא תקיפו בארעא ארי מבישתא לבישתא

ר ש " י

מ"ה) כלומר וכי לא היו להם אנשים לדיקים ממני ללמוד ויטיבו דרכיהם : ארובת .
 רפואת אינפלאסט"א בלע"ז (1) :
 ט (א) עצרת בוגדים . כנסיות בוגדים : (ב) וידרכו . לשון זה נופל בהזמנת
 הקשת לירות חץ וקשת היא ארכליסט"א בלע"ז (2) וברגלים דורכין אותה לכן
 קורא

ב א ו ר

בעדו ? (רד"ק) . ארכת , ענינו רפואה , ודנוק בכל מקום עם הפעל עלה , ולא בא רק
 על רפואת פלטי העם ושבר המדינה והחומות . (כג) את חללי , מי שזוכים עליו נעשה
 כפעול לבכי , ואם לא ישיגנו , כן דרך לשון עברי , וכן ויבדך אותו אביו (בראשית
 ל"ז ל"ה) , (הג"ל) .
 ט (א) מלון אורחים , ישיבת מלון לעובדי אורח שילינו עם בלילה , ואמר הנביא שיתאוס
 להיות שוכן בצלחו המלון , שלא יראה עוד את ישראל , כי לא יוכל לראות רעחם
 (רד"ק) . עצרת , המלון , קבוץ האנשים ואסיפתן במקום אחד נקרא[כן , לפי
 שגערס ומתעכבים במקום אסיפתם , וכן תרגם יונתן סיפת שקרין (הג"ל) . (ב) וידרכו ,
 משפטו וידרכו , או שהוא בקל ורלוי להיות הו"ד בחירק . שקר , לשונם היא קשת
 דרוכה ותחיים דברי שקר . לאמונה , כמו באמונה , וכן ללשונו נגזיר (תהלים י"ב
 ס'

1) *Implastre, emplatre* (דלת ספולסטרי)
 2) ארכליסט"א בלע"ז , *Arbaleste arbaléta* (דלת ארכבולסט)

אֶל־רַעְהוּ וַיֵּצְאוּ וְאֹתִי לֹא־יִדְעוּ
 נְאֻם־יְהוָה : (ג) אִישׁ מֵרַעְהוּ
 הִשְׁמְרוּ וְעַל־כָּל־אֶחָאֵל־
 תִּבְטְחוּ בִּי כָל־אֶחָ עֲקוּב יַעֲקֹב
 וְכָל־רֵעַ רֵכִיל יִהְלֶךְ : (ד) וְאִישׁ
 בְּרַעְהוּ יִהְתְּלוּ וְאִמֶת לֹא יִדְבְּרוּ
 לְמַדּוּ לְשׁוֹנֵם דְּבַר־שֶׁקֶר הַעוּהָ
 גִּלְאוּ : (ה) שְׁבַתְךָ בְּתוֹךְ מְרֻמָּה
 בְּמְרֻמָּה מֵאֲנִי דַעַת־אוֹתִי נְאֻם־
 יְהוָה : (ו) לָכֵן בָּה אָמַר יְהוָה
 צְבָאוֹת הַנְּנִי צוֹרֶפֶס וּבַחֲנֻתִים
 כִּי־אֵיךְ אֶעֱשֶׂה מִפְּנֵי בַת־עַמִּי :

נִפְקוּ וּמִידַע דְּחַלְתִּי לֹא
 אָלִיפוּ אָמַר יי : (ג) גִּבְר
 מִחֲבֵרִיה אִסְתְּמְרוּ וְעַל
 כָּל אֶחָא לֹא תִתְרַחֲצוּן
 אַרְי כָּל אֶחָא מִכַּמֵּן
 כְּמִין וְכָל רַחִים בְּנִכִּילו
 מִהֶלֶךְ : (ד) וּגְבַר בְּחֲבֵרִיה
 מִשְׁקֵרִין וְקוּשְׁטָא לֹא
 מִמְּלִין אָלִיפוּ לִישְׁתְּהוּן
 פְּתַגְמֵי שֶׁקֶר אִסְפְּשׁוּ
 טַעוּ : (ה) יִתְבִּין בְּבֵית
 בְּנִשְׁתְּהוּן וּמִשְׁתַּעַן עַל
 עוֹיְתָהוּן בְּנִכִּילו מְסַרְבִּין
 דְּמִידַע דְּחַלְתִּי אָמַר יי :
 (ו) כִּבּוּן כְּדָנּוּן אָמַר יי
 צְבָאוֹת הָא אֲנִי מִיְתִי
 עַל־יְהוּן עֲקָא וְצִרְחָא

לְהוּן וּבַחַר לְהוּן אַרְי אֵיכְדִין אַעֲפִיד מִן קָדָם חוֹבֵי בְּנִשְׁתָּא דְעַמִּי :

רש"י
 קורא אותה דריכה והנביא המשיל לשונם לקסת שקר שזרכו לשונם קסת בשקר :
 מרעה אל רעה מעבירה אל עבירה : (ג) עקוב יעקב ארוב יארוב : (ד) העוה
 גלאו יגעו וטרח לעות את דרכם עוה כמו הכבד את לבו (שמות ח') להטוות :
 (ה) שבתך בתוך מרמה כשפן יושבי חושבין מחשבות מרמה ובמרמה החליפו
 ירלתי ומאנו דעת אותי : במרמה בשביל המרמה : (ו) הנני צורפס בייפורין :
 מפני

באור

(ג) חמורת בלשונו. (ג) יעקב, ענין הטרמיח והערמה, כמו ויעקבני זה פעמים
 (גדלשית כ"ז ל"ו), (כ"ל). (ד) יהתלו, עיקר ענינו מרמה ודבור שקר להכנות זולתו
 בדברים שאינם כן, ורק ויהלל כסם אליסו הוא לשון לעג. למדו, סרגילו, כמו סרה
 למד מדבר (למעלה ז' כ"ד). העוה גלאו, להטוות ולעשות מעשה טול, ובל ע"ד
 מאוים הלאה (יחזקאל כ"ד י"ד), (כ"ל). (ה) שבתך, בתוך עס מרמה, שלא חוכל
 להסובס אלי, כי צבור המרמה מאנו דעת אותי, שלא יאמרו לעוונ דרכם. (ו) לכן,

(ו) חץ שוחט לשונם מרמה
 דבר בפיו שלום את-רעהו
 ידבר ובקרבו ישום ארבו :
 (ח) העל-אלה לא-אפקד-בם
 נאם-יהוה אם בגוי אשר-כזה
 לא תתנקם נפשי : (ט) על-
 ההרים אשר-בכי ונהי ועל-
 גאות מדבר קינה כי נצתו
 מבלי-איש עובר ולא שמעו
 קול מקנה מעוף השמים ועד-

(ו) כגיר די מחריף
 לישנהון נכלין מחשיב
 בפומהון שלמא גבר עם
 חברה ממללין ובמעוהי
 משויו כמנתייה : (ח) העל
 אלין לא אסער לאיתאה
 עליהון בישתא אמר יי
 אם מן עמא דכדון
 עובדוהי לא אתפרע
 מנהון פרעותי : (ט) על
 טוריא אנא מרים קלי
 ובכי ומצוח ועל הירוח
 מדברא אליא ארי צדיאו
 מפלי אנש דערי ולא

בהמה

שחוט קרי

אשתמע קל בעירא בארעהון מעופא דשמיא

ועד

רש"י

מפני בח עמי • מן קדם חובי כנישתא דישראל : (ו) חץ שחוט לשונם • משוך כמו
 זהב שחוט (מלכים א' י') וכן ושחטה שטים (הושע ה') טרייט"ט בלע"א (1) • לישנא
 אחרונא לשון שחטה ממש טרונקא"ט בלע"א (2) וכן חזרו מנחם וכן חירגס יונתן כניר
 די מחריף : ובקרבו • תרגם יונתן ובמעוהי : (ט) על ההרים • על חורבן ההרים :
 ועל גאות מדבר • מזה רועים שבמדברות • נאות לשון גוה וכן נאות אלהים (תהלים פ"ג)
 וכן לביהך נאות קדש (סם ל"ג) : נצתו • לשון ליה וכן נלחה : נדרו הלבוי • חספון

לשון שחטה • צורפס • בורות שאניא עליהם • אראה אם ישארו סינים • או אם ישונו כסף
 נכח • מפני בורות (הכ"ל) • (ו) חץ שוחט • כן כתיב • וקרינן שחוט • והכתיב רוזה לומר
 כמו שוחט • שהוא הורג • כן חורגים הם בני אדם בלשונם סע • שפס סולכי רכיל • וסקרי
 הוא שחוט • ר"ל נמשך על המשחזח לחדו • אפליט"ו בלע"א (ובגמליקטן • גפטלישפטן) •
 וגדווי אבי ז'ל סי' שחוט הם תואר כמו שוחט • וכן במשקלו עשוק כמו עשק (הכ"ל) •
 (ח) העל אלה • כמעשים לא אפקוד בהאגשים בללו • (ט) על • על חורבן הכרים (רש"י) •
 ההרים • מקום מרעה הלאן והעמם לרוב • טרבר • יש מדבר שיש בו מקום מרעה •

(2) טרייט"ט בלע"א • Trait (בגמליקטן) de lor (3) לוי טייטן פערטן בגמליקטנס גאר •
 (3) טרונקא"ט בלע"א • Traaachat, il trenche (פס נטרסניידעט) •

ועד בעירא אמלטלו גלו :
 (י) ואתן ות ירושלם
 לגרין מדור ירוזין וית
 קרנא דבית יהודה
 אתן לצדו מבלי יתיב :
 (יא) מן גברא דחכים
 ייסבר ית דא ודא תמליל
 מן קדם יי עמיה ויחוננה
 על מה חרובת ארעא
 צדיאת כמדברא מבלי
 יתיב : (יב) ויאמר יי על
 די שבקו ית אורתי
 דיהבית קדמיהון ולא
 קבילו למוטרי ולא הליבו
 בה : (יג) ואולו בחר

בהמרה נדרו הלכו : (י) ונתתי
 את ירושלם לגלים מעון תנים
 ואת ערי יהודה אתן שממה
 מבלי יושב : (יא) מי האיש
 החכם ויבן את זאת ואשר
 דבר פי יהוה אליו ויגדה על
 מה אבדה הארץ נצתה כמדבר
 מבלי עבר : (יב) ויאמר יהוה
 על עזבם ארתי תורתו אשר
 נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי
 ולא הלכו בה : (יג) וילכו אחרי

שררות

הרהור

ר ש י

ליך חמשים ושתים שנה לא עבר איש ביהודה מגלות לרקיוה עד פקדת כורש מלך
 שרם חמשים שנה היו ורמו לדבר ועד בהמה חשבוה בנימטריא כ"ב והחשון מכון
 במסכת מנילה : (י) לגלים דגורין : (יא) מי האיש החכם שיבין זאת ומי
 הנביא אשר דבר פי ה' אליו ויגידה ומוי יגיד על מה אבדה הארץ וכל כל הפורענות
 הזה

באור

כמו ויכח את הנאן אחר המדבר (שמות ג' א'), ואמר הנביא בראותו חורבן הארץ,
 שיפא צבי ונסי לקינה במקומות המרעה, כי נחרבו מבלי איש עובר (ד"ק). מעוף,
 דרך נזמא להסליג הדבר, או נאמר זה לענין חורבן הארץ כמשמעו, כי רוב העופות
 לא ישכנו במדבר, כי אם במקומות שימלאו זרע ופירות ופרחי האילנות (הנ"ל). והפעל
 נדרו מוסב אל מעוף (וידי ווטפולקנטן), כמו מעוף השמים נדרו, (למעלה ד' כ"ה),
 והפעל הלכו מוסב על בהמה. (י) ונתתי, מאמר הסס, ר"ל לא בלבד הפרזים ונאות
 הברזים, כי אם גם העגורים אשר נאספו שמה להמלט על נפשם, אתן שממה. והסס
 קול שדי זה במקום הדממה והשממה שלייר הנביא בפסוק הקודם, הוא נורא מאוד,
 מירבם ההתפעלות בלב השומע כולב המליץ. לגלים, גלי אגניס מהבנים והחומות
 שבתרמו. תנים, ראש בנאור על אח הייתי לתנים (איוב ל' כ"ט). (יא) ויבן, מפלמו.
 גיורה, מוסב על זאת, ולכן בא בכנוי הנקבה. (יב) בה, כנוי הנקבה שב על
 תורתה

שָׁרְרוֹת לָבָם וְאַחֲרֵי הַבְּעָלִים
 אֲשֶׁר לְמָדוּם אֲבוֹתָם : (י"ד) לָכֵן
 בַּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל הֲנֵנִי מֵאֲכִילִם אֶת־
 הָעַם הַזֶּה לַעֲנָה וְהַשְׁקִיתִים
 מִיַּד־אֵשׁ : (ט"ו) וְהַפִּיצוֹתִים בְּגוֹיִם
 אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ הַמָּה וְאֲבוֹתָם
 וְשַׁלַּחְתִּי אַחֲרֵיהֶם אֶת־הַחֶרֶב
 עַד כְּדוֹתַי אוֹתָם : (ט"ז) בַּה אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת הַתְּבוּנָנוּ וְקִרְאוּ
 לְמִקּוֹנְנוֹת וְתְבוּאֵינָה וְאֶל־
 הַחֲכָמוֹת שְׁלַחוּ וְתְבוּאֵנָה :
 (י"ח) וְתַמְהַרְנָה וְתִשְׁנָה עָלֵינוּ נְהִי
 וְתַרְדְּנָה עֵינֵינוּ דַמְעָה וְעַפְעַפֵּינוּ
 יוֹלֵד־מָיִם : (י"ח) כִּי קוֹל נְהִי נִשְׁמַע

הַרְהוּר לְבָהוּן וּבְתַר
 בְּעֵלִיָּה דְאֵלִיפּוֹנוּ
 אֲבַהֲתָהוּן : (י"ד) כִּכּוֹן כְּרַנְזוּ
 אָמַר יי צְבָאוֹת אֱלֹהֵי
 דִּישְׂרָאֵל הָא אָנָּא מִיְתִי
 עָקָא עַל עַמָּא הַרְזִין מְרַר
 כְּגִירִין וְאֲשַׁקִּינוּן כֶּסֶם
 דְּלוֹט כְּרִישֵׁי חִוּוִין :
 (ט"ו) וְאֲבַדְרִינוּן בִּינֵי
 עַמְמֵיָא דְלֹא יָדְעוּ אָנוּן
 וְאֲבַהֲתָהוּן וְאֲגִירִי בְּתִרְהוּן
 דְּקַמְלִין בְּחַרְבָּא עַד
 דְּאֲשִׁיצִי יְתָהוּן : (ט"ז) כְּרַנְזוּ
 אָמַר יי צְבָאוֹת אֲסַפְכֵּלוּ
 וְקִרוּ לְאֵלֵינָה וְיִיתָן
 וְלַחֲכִימַתָּא שְׁלַחוּ וְיִיתָן :
 (י"ח) וְיִתְחִין וְיִשְׁלַן עָלֵנָּא
 אֵלֵיָא וְיִשְׁגְּבִין עֵינֵנָּא
 דְּמַעִין וְגַלְגְּלֵי עֵינֵנָּא וְגִרוּן
 מַיָּא : (י"ח) כִּי קוֹל אֵלֵיָא

חסר א' מציון ר ש"י

אשתמע

סזס : (י"ד) לענה . עשכ מר : מיראש . ארס נחש : (יח) כי השליכו משכנותינו .

ב א ו ר

מורתי , כי קול הוא המוד נלשון זכר , וגם לא נמצא בכל המקרא הלך בקול , רק
 הלך בחורס , כמו הילך בחורתי אם לא (שמות מ"ז ד') , וכן מתורגם . (יג) הבעלים ,
 הרנילו כסס האבות , שראו אבותם עובדים אוחס , ועבדום כס נס כן , והאבות כס
 הדורות הכשטים שפברו (רד"ק) . (י"ד) לענה , כמשיל הכרות ללענה ורוש . (טו) למקוננות ,
 מנכס אנשי קדם לשכור נשים מקוננות , לספוד על מת ולנכותו , כנודע . החכמות ,
 שכן חכמות נדברי הספוד וקניס . (טז) דמעה , כמו נדמעה , כי תרדנה סעל עומד ,
 ומרוב כבכי דמס הענין כאלו העין נחכת ויורדת נדמעה (הכ"ל) . וגם נשאר מקומות
 במקרא נא דמעה במקום דמעות . (יז) נשמע , עבר מניין נפעל . השליכו , הכשדים
 כשליכו

אֶשְׁתַּמַּע מִצִּיּוֹן אֲבָדוֹן
 אֶתְבַּוְּנָא בְּהִתְנַא לְחַדָּא
 אֲרֵי חֲרוּבַת אֲרַעָא אֲרֵי
 צְדִיָּאָה בְּרִנְיָתָהָ :
 (ט) אֲרֵי שְׁמַעָא נְשִׂיָא
 פְּתַנְמָא דִּי וְתַצִּית
 אֲוֹדֵנְכוֹן לְמַלִּי נְבוּזַי
 וְאַלִּיפְנָא לְבְנֵי תִיכוֹן אֲלִיָּא
 וְאַתְתָּא לְחִבְרָתָה עֲנוּיָא :
 (כ) אֲרֵי סְלִיק מוּתָא
 בְּחַרְפְּנָא עַל בְּכַרְנִיתָנָא
 לְשִׁצְיָאָה יַנְקוֹן מְשֻׁקָא
 עוֹלִימִין מְרוּחְבִין :
 (כא) אֲתַנְבִּי בְּדִנְן אֲמַר
 יִי וְהִתְחַרְמִי נְבִלְתָא
 דְּאִנְשָׁא כּוֹיְבַל מְבַדְרַ עַל
 אֲפִי תְקַלָּא וּבְעַמִּירָא
 מְבַתַּר חֲצָדָא וְלִית
 דְּמַכְנִישׁ : (כב) בְּדִנְן אֲמַר

מִצִּיּוֹן אֵיךְ שִׁדְּחָנוּ בְּשָׁנוּ מְאֹד
 כִּי־עֹבְדֵנוּ אֶרֶץ כִּי הַשְּׁלִיכוּ
 מִשְׁכְּנוֹתֵינוּ : (ט) כִּי־שָׁמַעְנָה
 נְשִׂים דְּבִרְיָהוּהָ וְתַקַּח אֶזְנְכֶם
 דְּבִרְפִיּוֹ וְלִמְדָנָה בְּנִתְיֹכְסֵי נְהִי
 וְאִשָּׁה רַעוּתָה קִינָה : (כ) כִּי־
 עָלָה מוֹרֵת בְּחַלְוֵינוּ בְּאֵ
 בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ לְהַכְרִית עוֹלָלָא
 מַחוּץ בְּחֹרֵים מְרַחְבוֹת : (כא) דְּכַר
 כֹּה נֶאֱסִי־יְהוָה וְנִפְלָה נְבִלְתַּת
 הָאָדָם כְּדָמֵן עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה
 וּבְעַמִּיר מֵאַחֲרֵי הַקּוֹצֵר וְאִין
 מֵאַסְפָּה : (כב) כֹּה ׀ אֲמַר יְהוָה

אל קמץ בז"ק

ר ש י

את שוכניהם ויש עוד לומר כי השליכו הכשדים את משכנותינו לארץ : (כ) להכרית עולל מחוץ . מן השוק כמו וחולות תשים לך בדמשק (מלכים א' כ') : (כב) אל יתהלל

ב א ו ר

השליכו משכנותינו לארץ, וכן השליכו עליהם (איוב י"ח ז'), ותרנומו (עם פטירת מיהן) . וסדר"ק סי' כ"אילו משכנותינו השליכו אוחנו חוץ, ואין בושת גדול מזה, שילא אדם שוכר מביחו, לפיכך בושנו מאוד. (יה) שמענה, מה שדבר לעשות לעמו, כדי שתוכלנה ללמד לריעותיכם מה שתקוננה בקינתן . נשים, כי המספר והנשי בנשים ברוב, כי הן רכות הלכז יותר מן האנשים (ה"ל) . (יט) עלה, דרך משל. שלא נוכל השמר ולהסגר מפניו, כי בחלונות בא כנכז. להכרית, למ"ד הסכלות, כי על ידי שגא המות בארמונות להמית שם, יכרתו העוללים מהחיות והבחורים מהרחובות שלא יבואו עוד שמה . עולל, כי דרך העוללים לשחוק בחוץ, והבחורים ברחובות . והנה הם ככרתים משם (ה"ל) . (ב) ובעמיר, ששכחו הקולר ושאלר מאחוריו, ואין מאסף אותו

יי לא ישתבח שלמה בר
 דוד חַיִּמָּא פְּחוּכְמָתִיה
 וְלֹא יִשְׁתַּבַּח שְׁמִישׁוֹן פֶּר
 מְנוּחַ גִּבְרָא פְּגִבּוּרְתִּיה
 וְלֹא יִשְׁתַּבַּח אַחָאב פֶּר
 עֲמִרִי עֲתִירָא פִּעוּתְרִיה :
 (כג) אֱלֹהִין בְּדָא יִשְׁתַּבַּח
 דְּמִשְׁתַּבַּח רַחֲמִים וְאַלְפִי
 לְמִידַע דְּחִלְתִּי אֲרִי אָנָּא
 יי עֲבִידְנָא חֲסֵדָא וְדִין
 דְּקִשּׁוּמִי וְזָכוּ בְּאַרְעָא
 אָמַר יי :

אֶל־יְתִהּלֵּל חֲכָם בְּהַבְּמָתוֹ
 וְאֶל־יְתִהּלֵּל הַגְּבּוּר בְּגִבּוּרְתּוֹ
 אֶל־יְתִהּלֵּל עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ :
 (כג) כִּי אִם־בְּזֹאת יְתִהּלֵּל
 הַמִּתְהַלֵּל הַשְּׂכֵל וַיִּדַע אוֹתִי כִי
 אֲנִי יְהוָה עֲשֵׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט
 וְצִדְקָה בְּאַרְצִי כִּי־בְאֵלֶּה חֲפְצֹתַי
 נֶאֱסִיחָהּ :
 אֲרִי בְּאֲלִין בְּעוֹא קִדְמִי

הפטרות ואתחנן

(ישעיה מ' א' עד כ"ו)

מ (א) נְבִיאָא אַתְּנַבִּיאַו
 תְּנַחוּמִין עַל עַמִּי
 אָמַר אֱלֹהִיכוֹן : (ב) מְלִילָא
 עַל

מ (א) נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר
 אֱלֹהֵיכֶם : (ב) דַּבְּרוּ עַל־
 לַב
 ר ש י

יתהלל חכם. אל תתהללו לומר חכמים אנוחנו הנה בדברי מאסתם וחכמת מה לכם
 אם השללתם וידעתם אותי אז תתהללו בחכמתכם: (כד) השביל. כמו הכבד (ראשית
 ח') אנטיליני"ט בלע"ז 1):

מ (א) נחמו נחמו. חוזר על נבואותיו העתידות לפי שמכאן ועד סוף הספר דברי
 נחמות

ב א ו ר

אוחו, כן יהיו פנייהם כנשכים על פני הסדה, ואין קוצר אוחס. (כא) יתהלל.
 זכר אלו המכות שלט, כי החכם יגלל פעמים רבות בתחבולותיו ובערמתו, וכן הגבור
 יגלל בגבורתו וזכותו, וכן העשיר יפדס נפשו מיד האויב בעשרו, כן מנכה העולם כרוב.
 ואמר להם הנביא כי לא יגללו באלה השלש, שדרך העולם להגלל בהם, אלא בהם
 יגללו אותם? בהשכל וידוע אותי (הג'ל), השכל, בהשכל, וידוע אותי, ע"י שהשכיל ידע אותי.
 מ (א) נחמו נחמו, הספל לחוק, והלווי הוא לנביאים שינחמו את ישראל. (ב) צבאה.
 ומכ

1) אנטיליני"ט בלע"ז Intelligent (פארסטענדיג קונג ערפאהרטן: ייין)

עַל לְבַא דִּירוּשָׁלַם וְאַתְנַבּוּ
עָלַה אַרְי עֵתִידָא
דְּתַתְמְלִי מַעַם גְּלוּתֵהּ
אַרְי אִשְׁתְּבִיקוּ לָהּ חוּבְהָא
אַרְי קְבִילַת בְּסֵ תַנְחוּמִין
מִן קָדָם יִי פְּאֵלוּ לְקַת
עַל חַד תְּרִין בְּכָל
חֲמַתָּהּ: (ג) קַל דְּמַכְלִי
בְּמִדְבָּרָא פְּנּוּ אֹרַח מִן
קָדָם עֲמָא דִּי פְּבִישׁוּ
בְּמִישְׂרָא בְּבִשׁוּן קָדָם
בְּנִשְׂתָּא דְאַלְהָנָא: (ד) פֶּל
חִילִיא יְרָאמוּן וְכָל טוֹר וְרָמָא יִמְאָכוּן וַיְהִי כְּפֶלְא לְמִישְׂרָא וּבֵית גְּרוּדִין
לְבַקְעָה

לב ירושלם וקראו אליה כי
מלאה צבאה כי נרצה עונה
כי לקחה מיד יהוה כפלים
בכל חמאתיה: (ג) קול קורא
במדבר פנו דרך יהוה ישרו
בערבה מסלה לאלהינו: (ד) כל
גיא ינשא וכל הדר וגבעה ישפלו
והיה העקב למישור והרכסים
לעקב: (ה) כל פלא למישור
ובית גרודין
לבקעה

נחמות הפסיק פרשה זו בינס לבין הפורענות נחמו אתם נביאי נחמו את עמי
(ב) כי מלאה צבאה. ת"י עתידא דתתמלי מעם גלוותהא כמו כי מלאה מצבאה
ויש פותרין לצבאה כמו (איוב ז') הלא לצבא לאנוש עלי ארץ: נרצה. נתפיים: כי
לקחה וגו'. ארי קבילת כוס תנחומין מן קדם ה' כאילו לקחה על חד תרין בכל
חמאתיה. ולפי פשוטו יתכן לפרש כי לקחה פורענות כפלים וא"ת היאך מדתו של הקב"ה
לשלם לאדם כפלים בהטאו מלינו מקרא מלא (ירמיה ע"ו) ושלמתי ראשונה משנה עונם
וחמאתם: (ג) קול. רוח"ק קורא במדבר דרך ירושלים: פנו דרך ה'. דרך ירושלים לשוב
גלותינו להוכה: (ד) כל גיא ינשא. וההר ישפל הרי דרך חלקה ושה וטומה:
והרכסים. הרים הסמוכים זה לזה ומתוך סמיכתן מורד שביניהם זקוף ואינו מעוקס
סיהא

ב א ו ר

זמנה המונבל וקלוב לענשה וכן (איוב ז') הלא לצבא לאנוש עלי ארץ. נרצה,
מעטין תשומין, כמו (ויקרא כ"ו) ואז ירלו את עונם, ר"ל ע"י עונם. כפלים, שהיו
העונים שונים וכפולים פעמים ושלש בכל חמאתיה, ר"ל בסבת כל חמאתיה, שהיו
כפולות ושונות. (ג) פנו, בסירו המכשולים מן הדרך, וישרו המסלה. בעבור זו
אלהים, כאלו הוא הולך עס עמו. (ד) העקב, הוא הדרך המעוות, כמו (למטה
מ"ב) ומעקשים למישור, והרכסים, עיני נבחות, וכן (תהלים ל"א) מרוכסי איש, מגלות
האיש ומגבכותו (רד"ק). ויהי רכסים המקומות הנבחות. ולדעת רש"י צ"ל הראשון
רכס, לשון חבור וסמיכות, מן וירכסו את החשן (שמות כ"ה), אולם הכוונה אחת.
וראו

לְבַקְעָה: (ה) וַיִּתְגַּלֵּי יִקְרָא
 דְּבִי וַיִּחְזוּן כָּל פְּנֵי בִשְׂרָא
 פְּחָדָא אֲרִי פְּמִימְרָא דְּבִי
 גִּזְרִין: (ו) קָל דְּאִמְר
 אֲתִנְבִי וּמְזִיב וְאִמְר מַה
 אֲתִנְבִי כָּל רְשִׁיעִיא
 פְּעִשְׂבָא וְכָל תּוֹקֶפְהוֹן
 פְּמוּצָא דְחֻקְלָא: (ז) יִבֵּשׁ
 עֵשְׂבָא נִתְר נְצִיחָא אֲרִי
 רוּחָא מִן קָדָם יִנְשַׁבֵּת
 בִּיהַּ בְּכֹן פְּעִשְׂבָא חֲשִׁיבִין
 רְשִׁיעִיא פְּעִמָּא: (ח) מִית
 רְשִׁיעִיא אֲבָרוּ עֲשִׂתְנוּהִי

לְבַקְעָה: (ה) וַנִּגְלָה כְבוֹד יְהוָה
 וּרְאוּ כָּל-בָּשָׂר יִתְרוּ כִּי פִי יְהוָה
 דִּבֶּר: (ו) קוֹל אָמַר קָרָא וְאָמַר
 מַה אֶקְרָא כָּל-הַבָּשָׂר חֲצִיר
 וְכָל-חֲסִדּוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה: (ז) יִבֵּשׁ
 חֲצִיר נִבְלָל צִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה
 נִשְׁבָּה בּוֹ אֲבָן חֲצִיר הָעֵם:
 (ח) יִבֵּשׁ חֲצִיר נִבְלָל צִיץ וּדְבַר
 אֱלֹהֵינוּ יִקּוּם לְעוֹלָם: (ט) עַל

וּפְחָתְנָמָא דְאַלְתְּנָא קִים לְעֵלְמִין: (ט) עַל טוֹר רָם

סקו

שיהא טוח לירד ולעלות. (הרכסיס מתורגם גדודים לשון גבוה כמו גדודי הנהר).
 הרכסיס כמו וירכסו את החשן (שמות כ"ח): לבקעה. קפני"א בלע"ז 1) ארץ
 חלקה ושה: (ו) קול. מאת הקב"ה אומר אלי קרא: ואשר. רוחי אליו מה אקרא
 והקול משיבו זאת קרא כל הבשר חציר כל המנביהים לבס נגד ה' תהפך גדולתם ותהיה
 כחציר. ד"א (כל הבשר חציר) סוף אדם למות לפיכך אם אמר לעשות חסד הרי הוא
 כצִיץ השדה אשר יומלך ויבש ואין לסתוך עליו שאין בידו לקיים שמה ימות שכשיבש חציר נבל
 ציץ כן כשמת האדם בטלה הצמחתו אבל דבר אלהינו יקום כי הוא חזקים ובידו לקיים לפיכך
 על הר גבוה עלי בשרי מבשרת ליון כי מפי החי לעולם היא הצמחת הצמורה: (ח) נבל.

כמש

ב א ו ר

(ח) וראו, ידעו כל בני אדם. כי פי ה' דבר, ר"ל ידעו אז כי הנחמות האלה, שדברו
 הכביאים, על פי ה' דברו מה שדברו, כשיראו שחסימיו סבואות. וראו עיני ידיעה
 והבנה, כמו (קבלת ז') ולכי ראה, והדומים לו (הנ"ל). (ו) ואמר, אחד מסנביאים
 אשר אליהם נאמר. נאמו נחמו עמי, אותי הכביא אמר אל סקול. מה אקרא? והקול
 משיבו. קרא. כל הבשר חציר. חסדו, חסד האדם נגד חבירו אין לו אהיכות זמן,
 כצִיץ השדה הטובל מהים. (ח) ודבר אלהינו, הסוף כל חסדו, ושטרו, הטוב אשר

ידבר

הרִיבֵנִי עָלֶיךָ מִבְּשָׂרְתָּ צִיּוֹן
 הָרִימִי בִּפְתַח קוֹלֶךָ מִבְּשָׂרְתָּ
 יְרוּשָׁלַם הָרִימִי אֶל־תִּירְאִי
 אֲמַרִי לְעַרְבֵי יְהוּדָה הִנֵּה
 אֶל־הַיִּקְבִים: (י) הִנֵּה אֲרַנֵּי יְהוָה
 בְּחֹזֶק יָבוֹא וְזָרְעוּ מִשְׁלַח לֹו
 הִנֵּה שָׂכְרוּ אֹתוֹ וּפְעָלָתוֹ לִפְנֵי:
 (יא) פָּרְעָה עָדְרוּ יָרְעָה בְּזָרְעוֹ
 יִקְבְּצוּ מְלָאִים וּבְחִיקוּ יִשָּׂא
 עֲלוֹת יְנַהֵל: (יב) מִי־מָדַד בְּשַׁעֲלוֹ

סקו לבון גביא די
 מבשרין לציון ארימו
 בחילא קלכון די מבשרין
 לירושלם ארימו לא
 תדחלון אמרו לקרניא
 דבית יהודה אתגליאת
 מלכותא האלהכון: (י) הא
 יי אלהים בתקופ מתגלי
 ותקופ דרע גבורתיה
 שלמא קדמותי הא אנר
 עבדי מימריה עמיה
 דכל עובדיהון גלן
 קדמותי: (יא) פרעיא
 דעדריה רעי בדרעיה
 מכניש אמרין ובחיניה

מים

מסובר רביכין מיניקתא בניח מדבר: (יב) מן אמר אליו קים אמר

ועביר

ר ש י

כמש: (ט) סבשרת ציון. כבייא דמבשרין לציון ובמקום אחר הוא אומר רגלי
 מבשר (לקמן כ"ב) זכו קל כזכר לא זכו חש כנקבה ומאחר פעמיו עד הקץ: (י) בחוק
 יבוא. על העובדי כוכבי' ליפרע: הנה שכרו אתו. מוזמן אתו לדיקים: ופעולתו.
 שבר פעולה שעליו ליתן להם: (יא) כרועה. אשר עדרו ירעה בזרעו ומקבץ עלאים
 ובחיקו נושאם: עלות ינהל. מינקתא בניח מדבר. הלאן המניקות: ינהל. כמו מנהל:
 (יב) מי מדד וגו'. כל זה היה בו כח לעשות וכ"ש שיש בו כח לשמור הבטחות
 הללו: בשעלו. בהליכתו שנאמר דרכת בים סוסך (חבקוק ג') בשעלו כמו (במדבר כ"ב)
 במשעול הכרמים שבילו. (ד"א) שעל שם כלי הוא וכן בשעלי שטורי' (יחזקאל י"ג):

מקן

ב א ו ר

דבר אלמים על האדם הוא קיים ומתמיד. (ט) מבשרת ציון, עדת הכניאים המבשרים
 סנאולס לציון, וכן תרגם הכשדי, כבייא דמבשרין לציון. (י) בחוק, בכה וחוקף,
 כאלו כחוב בחוק. שכרו אתו. שבר הסעסה מוזמן עמו. לשלם לכל אחד כנמולו, וכן
 ופעולתו שבר הפעולה כפירש"י. (יא) עלות, הלאן המניקות, וכל המקרא בזה הוא
 משל מחיבת הרושע ומחלתו על האנו. (יב) מי מדד, הוא ענין בשני עממו וזאינו דנוק
 כל הקודם. בשעלו, אנרופו (רד"ק). כי ענין שעל הוא חילול, ומזה משעול הכרמים

מִים וְשָׁמַיִם בְּיַרְתֵּן תִּכְּנֶן וְכָל
 בְּשֵׁלֶשׁ עֶפְרָר הָאָרֶץ וְשִׁקְלָהּ
 בַּפֶּלֶם הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֵאֲזֻנִים:
 (יג) מִי־תִכְּנֶן אֶת־רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ
 עֲצָתוֹ יוֹדִיעֵנוּ: (יד) אֶת־מִי נוֹעֵץ
 וַיְבִינְהוּ וַיִּלְמְדוּהוּ בְּאַרְחַ מִשְׁפָּט
 וַיִּלְמְדוּהוּ דַעַת וְדַרְךְ תְּבוּנוֹת
 יוֹדִיעֵנוּ

וְעֵבִיד דְּכָל מִי עֲלֵמָא
 הַשִּׁיבִין קְדָמוּהִי בְּמִטְפָּא
 בְּשֵׁעוּלָא וּמִשְׁחַת שְׁמֵיָא
 בְּאֵלֹ בְּיִרְתָּא מִתְּקַנִּין
 וְעֶפְרָא דְאַרְעָא בְּאֵלֹ
 בְּמִכְלֵא אֲתִכַּל וְטוּבֵיָא
 בְּאֵלֹ מִתְּקַל תְּקִלִין
 וְרַמְתָּא פִּד בְּמוֹזְנֵיָא:
 (יג) מִן תִּכְנִין יֵרֵת רוּחַ
 קוּדְשָׁא בְּפֹס כָּל נְבִיָּא
 הָלֵא יי וְצִדִיקֵיָא עֲבָדִי

מִי־מְרִיבָה פְּתַגְמֵי רְעוּתֶיהָ הוֹדִיעֵנוּ: (יה) לְהוֹן דְּבָעוּ מִן קְדָמוּהִי אֲסַפֵּר חוּכְמָא
 וְאַלְפִינוֹן אֲרַח דְּרִין וַיִּהְיֶה לְבִנְיָהוֹן אֲוִרִיתָא וְאִוְרָח דְּסוּכְלָתְנוּ לְבַנֵּי בְּנֵי־הוֹן
 הוֹדִיעֵנוּ

ר ש י

תכן - אמולאי"ר בלע"ז (12) ל' מדה ומנין כמו ותוכן לבנים תתנו (שמות ה'): וכל
 בשליש. ומדד בשלישיות שלים מדבר שלים יסוב שלים ימים ונהרות. ד"א בשלים
 מגודל עד חמה שלישי לאלבעות. ומנחם פי' שהוא שם כלי וכן ותסקמו בדמעות
 שלים (תהלים פ'): ושקל בפלם הרים. הכל לפי הארץ הר כגד תקע בארץ קשה
 והקלי' בארץ רכה: (יג) מי תכן. את רוח הקדש צפי הנביאים ה' תכנו וכדי הוא
 להאמין: ואיש עצתו יודיענו. רוהו כן תרגם יונה. ולפי משמעו ואיש עלתו מוסב
 לראש המקרא מי תכן את רוהו ומי איש עלתו אשר יודיענו להקב"ה עלה: (יד) את
 מי נועץ ויבינהו. ואת מי מן העובדי כוכבי' נועץ כמו שנועץ עם הנביאים כמו שנאמר
 באברהם וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו' (בראשית י"ח): ויבינהו וילמדוהו
 באורח משפט. את מי מן העובדי כוכבי' עשה כן שלימדו חכמה כמו שעשה לאברהם שנתן
 לב להכירו מחלוו ולהבין בהורה שנאמר וישמר משמרתו ואומר למען אשר ילוח וגו' (שם)
 וכליותו היו נובעות חכמה שנאמר אף לילות ימרוני כליותי (תהלים ע"ו): את מי

נועץ

ב א ר

דמר (הקאנוס), בורת, שם מדד, וכל, כמו מדד, ותרגום וימודו צנומר (שמות
 ס"ז) וכלו (כן טורא). בשליש, מדה גדולה, וכן (תהלים פ') צדמעות שלים (ד"ק).
 (יג) תכן, כמו צפסוק הקודם, ר"ל מי מדד גדול רוח ה', ועיניו כמו חקר. ואיש,
 ומי האיש אשר עלמו יודיענו. (יד) נועץ, עבר מניין נפעל, ר"ל עם מי התייעץ.

כמר

1 אמולאי"ר בלע"ז mouler du bois (מטססטן) המוין נחך קאמטערן אפמטסטן

יודיענו : (טו) הן גוים כמר
 מדלי וכשחק מאזנים נחשבו
 הן אים כדק ישול : (טז) ולבנון
 אין די בער ותיתו אין די עולה :
 (יז) כל־הגוים פאין נגדו מאפס
 ותהו נחשבו־לו : (יח) ואֶל־מי
 תדמיון אל ומה־דמות תִּעֲרַב
 לו : (יט) תִּפְסַל נֶסֶךְ חָרֶשׁ וְצִרְף

דודיענו : (טו) הא
 עממא כמפא מדול
 ובעיול מוזניא חשיבין הא
 נגותא כדוקא דפרח :
 (טז) ואילני לבנו לא
 יפקון לארלקא וחיותא
 דבה לית היא במיסת
 לעלתא : (יז) כל עממא
 פלמא עובדיהון גמירא
 ושיצאה אנון חשיבין
 קדמותי : (יח) ולמן אתון
 מדמן למידן קדם אל

ומה דמות אתון מסדרין קדמותי : (יט) הא צלמא נגרא עביר וקניאה פדהב

מחפי

ר ש י

גועץ ויבינהו . האיש להקב"ה סן כל גוים לפניו כמר מדלי ואיך ילמדו לו) : (טו) כמר
 מדלי . כטיפה מרה המטפטפת משולי הדלי ומסקע טופפת המים ורוקבין העץ לימוניד"א
 בלע"א) : וכשחק סאונים . שהנחשת מעלה עיפוש ומשתחק : כדק . אבך דק :
 ישול . כאבך כנושא ועולה על ידי רוח כדק אשר ינטל : (טז) אין די בער . על
 מוצחו : וחיתו . של לבנון אין די עולה . ד"א ולבנון אין די בער גו' לכפר על
 עון העובדי כוכבים : (יז) כאין נגדו . כאין הס בעיניו ואינס השונים לפניו .
 (יט) נסך . לשון מסכה : נסך חרש . חרש של ברזל נוסכו מברזל או מנחשת ואח"כ

הנורף

ב א ו ר

(טו) כמר מדלי , כטיפה הנוספת מן הדלי , ואין לו ריע . וכשחק , האבך הדק כנשאר
 במאזנים , מנורת ושחכת ממנה הדק (שמות ל') , כדק , אבך דק . ישול , לדעת רבי
 יונס ענין השלכה , ושרשו פיל מניין נפעל . ולדעת הרד"ק שרשו נפל מניין קל .
 תרנס וישא ונטל , והאל הוא כנושא , וכן מתורנס . (טז) בער , אין די בארזי הלבנון
 כולם , לעשות מהם מדורה , להטלות עליה קרבנות . (יז) מאפס , המ"ס אינה לדמיון .
 כמו (למטה מ"א כ"ד) כן אחס מאין (מיין כיטט) . ולדעת הרד"ק פחות מאפס . ואינו
 נראה . (יח) תערבו לו , איזה תמונה תביאו שתהיה שזה לו ? (יט) ירקענו , ענין
 שפיחה ורדוד , ר"ל לפוי וסב מתיח על הסל . וכן תרנס כשדי . וקניאה כדכח מחפי

ליה

בזהב ירקענו ורתקורת כסף
 צורף: (ב) המסכן תרומה עין
 לא ירקב יבחר חרש חנם
 יבקשלו להכין פסל לא
 ימוט: (בא) הלא תדעו הלא
 תשמעו הלא הנד מראש לכם
 הלא הבינותם מוסדות הארץ:
 (כב) תישב על חוג הארץ וישביה
 כחגבים הנוטה כדק שמים
 וימתחם באהל לשבת:

הנותן

מחפיה ליה ושלשלו דכסף
 קינאה מאחיד ליה:
 (ב) אוקן פרי אעא דלא
 אחיד ביה רקבא פחר
 נגר אוקן פעי ליה
 לאתקנא צלם דלא
 יצמלי: (בא) הלא ידעתון
 הלא שמעתון הלא
 אתחואה מן אולא עובד
 סדרי בראשית לכון הלא
 תסתפלון למדחל קדם
 מן דברא יסודי ארעא:
 (כב) דאשרי בתקוף רומא
 שכינת יקריה וכל יתבי
 ארעא חשיבין קדמותי
 בקמצין דמתח פועיר שמיא ופרסיגון במשבן יקרא לבית שכינתא:

דמסר

ר ש י

הנורף מרקעו בטסי זהב ומלפעו מלמעלה: ורתקות. שלשלות: (כ) המסכן
 תרומה. או אם בא לעשותו של עץ המלומד להבחין בין עץ המתקיים לשאר עלים
 שלא ירקב מהר יבחר. המסכן המלומד כמו (במדבר כ"ב) ההסכן הסכנתי. תרומה
 הפרשה ברירת העלים: (בא) הלא תדעו. מוסדות הארץ מי יסדה וזאתו היה לכם
 לעבוד: (כב) חוג. ל' מחוגה (לקמן מ"ד) עוגל קומפ"ש בלע"ז 1): ויושביה.

לפניו

ב א ו ר

ליה. ורתקות, כמו עשה הרחוק (יחזקאל ז') כדמות שלשלות (בן עזרא). וכן תרגם
 סכסדי. ושלשלו דכסף קינאה מאחיד ליה. (ב) המסכן, כמו ילד מסכן (קבלת ד') .
 שיהא לשון עוני. ושטרו, מי שהוא דל, ירים הרומה קנסה מחילו, כפי כמו, יבחר לו עץ
 שלא ירקב. אשר יעמוד ימים רבים. (בא) מראש, מימים קדמונים: (כב) חוג,
 מנורת ונמחונה (למספ מ"ד). ובסעס סכלי העושה חוג, והוא הקו הסובב בעיגול,
 והנה לעד, כי הארץ עגולה, לא רבועה, כי סדבר ידוע בראיות נמורות (בן עזרא).
 בחגבים, נחשבים בעיניו כחגבים יאמו במשל מדרך האדם היושב ממשל, שכל מה

שמחמת

(1) קומפ"ש בלע"ז Compass (דער לירקען)

הפטרת ואתחנן קצט

(בג) הַנּוֹתֵן רוֹזְנִים לְאֵין שִׁפְטֵי
 אֶרֶץ כְּתָהוּ עֲשֵׂה: (כד) אֵף בַּל-
 נַעַעו אֵף בַּל-זָרְעוּ אֵף בַּל-
 שָׂרַשׁ בְּאֶרֶץ גְּזַעַם וְגַם נָשַׁף
 בָּהֶם וַיִּכְשׁוּ וַיִּסְעָרָהּ בְּקִשׁ
 תִּשְׁאֵם: (כה) וְאֶל-מִי תִדְמִינִי
 וְאִשׁוּהָ יֹאמֶר קָדוֹשׁ: (כו) שְׂאוּ-
 מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי-בְּרָא
 אֱלֹהֵי הַמּוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְנָאִם
 לְכֹלֵם

(בג) דַּמְסָר שְׁלֹמוֹנִין
 לְחוֹלְשָׁא דִּינֵי אֶרְעָא
 בְּלִמָּא עֵבִיד: (כד) אֶפִּילוּ
 יִפְשׁוּן אֶפִּילוּ יִסְגּוּן אֶפִּילוּ
 יִתְרַבּוּן בְּאֶרְעָא בְּנִיהוֹן
 וְאֵף רוֹגְנִיָּה יִשְׁלַח
 בְּהוֹן וַיִּבְהַתּוּן וּמִימְרִיהָ
 בְּעֵלְעוּלָא לְקִשָּׁא יִדְבֵר
 יִתְהוֹן: (כה) וְלִמֵּן תִּדְמִינֵן
 קָדְמֵי וְהַשְׁוִין יִימֵר
 קָדִישָׁא: (כו) זְקוּפוּ לְרוּמָא
 עֵינֵיכוֹן וַחֲוּוּ לְמַדְחַל קְדָם
 מִן דְּבְרָא אֱלִיִּן דְּאִפִּיק
 בְּמַנְיִן חִילֵי

לכולהון

שְׁמִיָּא

ר ש י

לפניו כחנבים: בדוק. כיריעה טייל"א בלע"ז 1): (כד) אף בל נטעו. אף הכי
 הס כמו שלא נטעו: אף בל זרעו. ועוד ימר מכן שיזרשו ויעקרו כאלו לא זרעו
 זריעה פחותה מנקיעה: בל שורש בארץ גזעם. לכשיעקרו לא ישריש הגזע בארץ
 שיהא מחליף. כל שורש שבמקרא טעמו באות ראשונה ונקודת הרי"ש פתח וזה טעמי
 למטה ונקוד קמץ לפי שהוא לשון פועל אינרטיני"ן בלע"ז 2): (כו) מי ברא אלה.
 כל הלכא אשר תראו במרום: סרוב אונים. שיש לו ושהוא אמין כח אוש מהלכא
 לא נעדר שלא יקרא בשם:

ותאמר

ב א ו ר

שמחתה לו נדמה בעיניו לקטן בדק, יריעה ארוגה. (בג) כתהו, עושה אותם להיות
 כדבר חוסו. (כד) שרש, פעל עומד בפועל, וענינו קליפת השרש, וכן (ירמיה י"ב)
 נטעתם גם שרשו. ולדעת בן מלך הוא בפועל נזרי חמורת פת"ח, וענינו ג"כ נתינת
 השרש בארץ. (כה) ואשוה, אחיש שוב עמו. (כו) אלה, הכוכבים והמזלות הנראים
 במרום. נעדר, ענין חסרון, כמו (למעלה ל"ד) אחת מהכה לא נעדרה. והטעם בעבור
 רוב האון והאמות הכח שיש לו, לכן לא נעדר אחד מהם כל ימי מולד.
 ותאמר

1) טייל"א בלע"ז Toile (חיין ס'ארהנג)

2) אינרטיני"ן בלע"ז Enracinix enraciné (חייןכוטוואורלפוט)

לְכוּלְהוֹן בְּשִׁמְחָהוֹן קְרִי
 מִסְגִּי גְבוּרָה וְתִקּוּף חֵיל
 חַד מִסְדְּרִיהָ לֹא
 מִתְעַכֵּב :

לְכֻלָּם בְּשֵׁם יְקָרָא מִרְבֵּי אוֹנִים
 וְאִמְרִין כַּח אִישׁ לֹא נִעְדָּר :

הפמרת עקב

(ישעיה פ"ט י"ד עד נ"א ד')

(י"ד) וְאִמְרַת צִיּוֹן סְלִיב
 שְׂכַחְתִּיהָ יְיָ מִנִּי וַיִּי
 רַחֲקֵנִי : (ט"ו) הָאֲפֹשֶׁר
 דְּתַתְּנִישִׁי אֶתְתָּא בְּרָה
 מִלְרַחֲמָא עַל בְּרַ מְעָהָ
 מְתִיבָא כְּנִישְׁתָּא דִישְׂרָאֵל
 וְאִמְרַת אִם לִית קְדְמוּתִי
 אֶתְנַשְׂאָה דְלִמָּא לֹא
 מִתְנַשִּׁי לִי יַת דְּעַבְדִּית

(י"ד) וְתֹאמַר צִיּוֹן עֲזַבְנִי יְהוָה
 וְאֲדַנִּי שִׁכַּחְנִי : (ט"ו) הִתְשַׁבַּח
 אִשָּׁה עוֹלָה מִרְחַם בֶּן־בְּטָנָה
 גַּם־אֵלֶּה תִשְׁכַּחְנָה וְאֲנֹכִי לֹא
 אֲשַׁבַּחְךָ : (ט"ז) הֵן עַל־כַּפַּיִם
 חֲתִיד

עַגְל הִדְהַב אָמַר לָהּ גְבוּיָא אַף אֵלֶיךָ אֶתְנַשְׁוֹן מְתִיבָא וְאִמְרָה לִיהָ אִם
 אִית קְדְמוּתִי אֶתְנַשְׂאָה דְלִמָּא מִתְנַשִּׁי לִי יַת דְּאִמְרַת בְּסִינִי נְעַבִּיר
 וְנִקְבִּיל מִתִּיב וְאִמָּה לָהּ מִימְרֵי לֹא יִרְחַקִּינָךְ : (ט"ז) הָא בְּדַעַל יַדִּין אַתְּ
 צוּרָא

(י"ד) וְתֹאמַר צִיּוֹן הִיא הוּתָה סְבוּרָה שְׁסַחְתִּיהָ : (ב) הִתְשַׁבַּח אִשָּׁה עוֹלָה . עוֹלָל
 שְׁלֵם : מִרְחַם בֶּן בְּטָנָה . מִלְרַחֲם עַל בֶּן בְּפִנָּה : גַּם אֵלֶּה תִשְׁכַּחְנָה . אִפִּי אִם אֵלֶּה
 תִּשְׁכַּחְנָה אֲנֹכִי לֹא אֲשַׁבַּחְךָ : (ג) עַל כַּפַּיִם . עַל כְּפֵי רוּחָה אֲנִי כְּאִילוֹ אֵת חֲקוּקָה
 עַל כְּפֵי לְרֹחוֹךָ וְלִזְכְּרֶךָ תִּמִּיד . ד"א עַל כַּפַּיִם מַעַל עֲנִי כְבוֹד כְּמוֹ (אִיּוֹב ל"ב) עַל
 כַּפַּיִם

ב א ו ר

(י"ד) וְתֹאמַר צִיּוֹן , אֲמַרְסָּה זֶה לְאוּרֹךְ הַגּוֹלוֹת , שִׁדְמָה שְׁעוּבָה הָלַל וְשַׁחֲסָה (ד"ק) .
 (ט"ז) מִרְחַם , מִלְרַחֲם , וְהַמָּסִס לְשִׁלְיָה , וְהַמְלִוֹת הַשַּׁחֲסָה אֲשֶׁה עוֹמְדוֹת בְּמִקּוֹם
 שְׁנִים , וְהַמְעַס , הַשַּׁחֲסָה אֲשֶׁה מִלְרַחֲם בֶּן בְּטָנָה . גַּם אֵלֶּה , וְאִם גַּם אֵלֶּה תִשְׁכַּחְנָה ,
 ר"ל הַכַּפַּיִם , אֲנֹכִי לֹא אוֹכַל לְשַׁבַּחְךָ . עַל כַּפַּיִם הַחֲתִיד , מִנְהַן בְּקְדְמוּתִים וּבְפִרְטָה בְּאֶרְצוֹת
 הַקְּדָם , בְּרֹאחַת לְהַתְמִיד זְכַר דְּבַר הַאֲהוּב לְהַסֵּמ מֵאֵד , הִיו שׁוֹרְטִים וְזָרוּנוּ בְּצַסְרָם ע"י
 מַחֲסִיכוֹת בְּעוֹר כְּבָשָׂר , וּבִיּוֹתֵר עַל הַכַּפַּיִם הַגְּנִילִים לְעֵינַיִם תִּמִּיד , הִיו חוֹקְקִים לִזְכַּר שְׁמוֹ
 בְּצַסְרָה , וְהִיו לְהַסֵּמ מִמְּנִים אֲשֶׁר שְׁמוֹ בְּשִׁרְיוֹת הַסֵּס , הַנְּקִימִים רְאוּמֵי הַחֲתִיכוֹת לְעוֹלָם .
 וְהַמְלִיץ

חַקְתִּיךָ חֹמְתֶיךָ נִגְדִי תָמִיד :
 (י) מִתְרוּ בְנֵיךָ מִתְרוֹסֶיךָ
 וּמִחֲרִיבֶיךָ מִמֶּךָ יֵצְאוּ : (יח) שְׂאֵי
 סָבִיב עֵינֶיךָ וְרֵאֵי כָלֵם נִקְבְּצוּ
 בְּאוֹ-לֶךְ חֵי-אֲנִי נֶאֱסִיחָהּ כִּי
 כָלֵם כְּעֵדֵי תִלְפְּשִׁי וְתִקְשְׁרִים
 כִּכְלָה : (יט) כִּי חֲרַבְתִּיךָ
 וְשִׁמְמַתִּיךָ וְאַרְצֵן תִּרְסַתְךָ כִּי
 עֲתִידָה תִּצְרֵי מִיּוֹשֵׁב וְרַחֲקוּ
 מִבְּלַעֲיֶךָ : (כ) עוֹד יֹאמְרוּ
 בְּאֶזְנֶיךָ בְּנֵי שְׂפִלְוֶיךָ צִרֵי-לִי
 תִּמְקוֹם נְשִׂי-לִי וְאַשְׁבֵּה :
 (כא) וְאִמְרַת בְּלִבְךָ מִי יִלְדֵי-לִי

צִירָא קְדָמִי שׁוֹרֵף לְסִבְלֵי
 תְּדִירָא : (י) יוֹחוּן בְּנֵיבֵי
 חֲרַבְתִּיךָ מִפְּנֵיךָ וּמִחֲרַבְךָ
 מִנֶּיךָ יִגְלוּן : (יח) זְקוּפֵי
 יְרוּשָׁלַם סְחוֹר סְחוֹר עֵינֶיךָ
 וְחֹזֵא כָל בְּנֵי עִם גְּלוּתֶיךָ
 מִתְּבַנְשִׁין וְאַתָּן לְגוּיֶיךָ קָיִם
 אֲנִי אֲמַר יִי אֲרִי כוֹלְחוֹן
 לֵיךְ כְּלָבוּשׁ דִּיקָר
 וְעוֹבְדֵי-הוֹן בְּגוּיֶיךָ כְּקִשׁוּמֵם
 כְּלָתָא : (יט) אֲרִי חֲרַבְתִּיךָ
 וְצִדְיוֹתֶיךָ וְאַרְעֵם מִפְּנֵי-חֲרַבְתִּיךָ
 אֲרִי כְּעוֹן תִּדְחֲקוּן מִיְחִיב
 וְיִתְרַחֲקוּן מִסְּלַעְמִיךָ :
 (כ) מִכְּעוֹן יִימְרוּן חֵד חֵד
 בְּגוּיֶיךָ בְּנֵי עִם גְּלוּתֶיךָ עַק
 לִי אַחֲרָא רֹחַ לִי וְאִי-תִיב :
 (כא) וְתִימְרוּן בְּלִבְיֶיךָ מִן

את

ר ש י

כפס כסה אור : (יז) סהרו בניך . לשוב : (יח) תצרי מיושב . תהי לרה מרוב
 יושבים שיבאו לתוכך יהי לכה המקום לר מלכנות להם בתים : (כ) בני שכולך .
 בנים

ב א ו ר

וּסְמִלִיז לַחַם סְדִמְיוֹן כֹּזֵם לְמַסַּל , לְסוֹרוֹת כֹּזֵם סְחִמְדַת סוֹכִירָה , כֹּאֵלוֹ חֲקוֹק עַל כְּפִים בְּכַחוּבַת
 קִטְקֵט לֹכְרֵ עוֹלָם , וְכֹן פִּירְשֵׁי . חוֹבוֹתֶיךָ , הַסְּרוֹסוֹת , תָּמִיד לִנְגַד עֵינֵי לְסִקְיֹמִן . (טז) מִתְרוּ
 בְּנֵיךָ , לְשׁוֹב לְאַרְכָּם . מִתְרוֹסֶיךָ , כִּסְשִׁדִים אֲשֶׁר סִרְסוּ וְחֲרִיבוּ אוֹתָךְ , יִמְסְרוּ לְנֶאֱחַת מִמֶּךָ
 וְלַעֲזוֹב . (יז) סָבִיב , כִּי מַלְל סְפִאֹת יִבְאוּ בְּנֵיךָ . הִי אֲנִי , כִּי נִשְׁבַּעְתִּי , בְּסִקְנֶיךָ כָּל
 יִשְׂרָאֵל אֲלֵיךְ , יִכְיוּ לְךָ כְּמוֹ סֵעֵדִי , וְהַקִּישׁוּרִים לְכֹלֵם (כד'ק) . (יח) תִּצְרֵי , כָּל הַסְּחִרוֹת
 וְסִטְמוֹת תְּהִיבֵם מִיוֹשְׁבוֹת , עַד שְׁחֲרֵי מִרְבּוֹ יוֹשְׁבִים . מִבְּלַעֲיֶיךָ , יִרְחֲקוּ בְּקוֹלָה
 סֶאֱרֶץ , שֶׁלֹּא יִבֵּא עוֹד מִשְׁחִית בְּגִבּוֹלְךָ (סל'ג) . (יט) שְׂבִלְיֶיךָ , הַבְּנִים אֲשֶׁר הִייתָ שְׂכוֹלָה
 מִסָּס , יֹאמְרוּ לֹר לִי מִמְקוֹם . גִּשְׁה , סִרְחַק עֲלֶיךָ , כְּמוֹ (צראשׁת יט') גִּשׁ הַלֵּאָה ,
 וְעַמֵּה לִי , לְמַטְעִי , לְמַטְעֵי יִהְיֶה לִי מִמְקוֹם שֶׁאֲשַׁבְּ כוּ . (כא) וְגַלְמוֹרָה , כְּחֲרִטְמוֹ , וְיִחִידָה ,

וכן
 (London British Museum) (London British Museum)
 (London British Museum) (London British Museum)

רַבִּי לִי יֵת אֵלַי וְאֲנִי
 תִּכְלָא וְיִחִידָא גְלִיָּא
 וּמִמְלַמְלָא וְאֵלַי מִן רַבִּי
 הָא אָנָּא אִשְׁתְּאַרִית
 בְּלַחֲדֵי אֵלַי הִיבָא הוּוּ :
 (כב) בְּדִנְן אָמַר יְיָ אֱלֹהִים
 הָא אֲנִי בְּעַמְמִיָּא
 גְבוּרָתִי וְעַל מַלְכוּתָא
 אָרִים נָסִי וְיִיחֹון בְּנֶד
 בְּצִיבִין וּבִנְתָךְ עַל פְּרוּן
 יִתְנַמְלָךְ : (כג) וַיְהוּן מַלְכֵי
 תוֹרְבִינָךְ וּמַלְכוּתְרוּן
 יִשְׁמְשׁוּנִיךְ עַל אִפִּיהוּן עַל
 אֲרַעָא יִשְׁתַּחֲוּן לְמַבְעֵי
 מְנִיךְ וְעַפְר רְגְלֵךְ יִלְחַכוּן
 וְתִידְעִין אֲרֵי אָנָּא יְיָ דְלֵא
 יְבַתְחוּן צְדִיקָא דְמַסְבְּרִין

אֶת־אֱלֹהַ וְאֲנִי שְׂכֹלָה וְגַלְמוּדָה
 גְּלִיָּה וְסוּרָה וְאֱלֹהַ מִי גִדְלֵי הֵן
 אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבְדֵי אֱלֹהַ אִיפָה
 הֵם : (כב) כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
 הִנֵּה אִשָּׁא אֶל־גּוֹיִם יָדַי וְאֶל־
 עַמִּים אֲרִים נָסִי וְהִבִּיאוּ בְנֵיךְ
 בְּחֶצְוִן וּבְנִתְיָךְ עַל־כְּתָף
 תִּנְשָׂאנָה : (כג) וְהָיוּ מַלְכִים
 אֲמִנִיךְ וְשָׂרוּתֵיהֶם מִיִּנְקוּתֵיךְ
 אִפִּים אֲרִין יִשְׁתַּחֲוּ לְךָ וְעַפְר
 רְגְלֵיךְ יִלְחַכוּ וַיִּדְעֵתָ כִּי־אֲנִי יְהוִה
 אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קַוָּי : (כד) הִיבָה

מגבור
 לְפִוּרְקָנִי : (כד)

הִיחַנְסִיב
 מנברא

ר ש י

זנים שהיית שטולה מהם : גשה לי : התקרב ללד אחר בשבילי ואשבה : (כא) וגלמודה .
 שולד"א בלע"א (1) : וסורה . מוסרת מכל אדם הכל אומרים עלי סורו ממנה : (ט) ידי .
 נסי סימן להביא גליות נס פירק"א בלע"א (2) כמו וכנס על הנבעה (לעיל ל') והוא
 סימן קיבוץ ונתינת זראשה בנד : בחוצין . אישילש"א בלע"א (3) ודומה לו בעזרא וגם
 אני

ב א ו ר

זכן פירש"י . וסורה, מרוחקת מכל אדם בשנים . איפיה הם , איפס סיו . (כב) בחוצין .
 זרוע , או כף הכנף , וכן (מחמיה ה') נס חנין נערחי (רד"ק) . ולפי פירש
 ששני חרנוכו (חית בוסין) . (כג) אמניך , מענין כאשר ישא האומן את
 סיונק (במדבר י"א) . ושרותיהם , נשותיהם אשר הם שרות . ילחכו , אחד הוא
 בהוראתהם לקק . ואמר עפר רגליך ילחכו , על דרך הפלגה , והכוונה , שינקשו הכשדים
 את רגליך , והוא סימן הסכנעה , ככסוג עוד היום אצל מלכי טרם . (כד) היוקת ,
 הכניא

(1) שולד"א בלע"א Soletta . איס scullete (גאלין אלוין)
 (2) פירק"א בלע"א Perche (איינע טאכנע)
 (3) אישילש"א בלע"א Aisse Le (עטא)

מגברא עדי ואם דשבו
 ובאין ישתויב : ח"א
 אמרת ירושלם האפשר
 דיתנסיב מעשו רשיעא
 דאמיר עליה על חרבה
 תחי עדאה דעדי מני ואם
 שביא דשבא ישמעאל
 דאמיר עליה דצדיקיא
 הוא ישתויב : (כה) ארי
 כדנן אמר יי אף דשבו
 גברין אתיב ודעדו
 תקיפין אשויב וית

מגברא עדי ואם דשבו
 ובאין ישתויב : ח"א
 אמרת ירושלם האפשר
 דיתנסיב מעשו רשיעא
 דאמיר עליה על חרבה
 תחי עדאה דעדי מני ואם
 שביא דשבא ישמעאל
 דאמיר עליה דצדיקיא
 הוא ישתויב : (כה) ארי
 כדנן אמר יי אף דשבו
 גברין אתיב ודעדו
 תקיפין אשויב וית

קמץ בויק מושיעך

פורענתיך אנא אתפרע וית בנה אנא אפרוק : ח"א ארי כדנן אמר יי
 אף עדאה דעדא מניך עשו גברא יתנסיב מניה ושביא דשבא מניך
 ישמעאל גיורתא דאמיר עליה ערוד בנאשא ישתויב וית פורענותיך
 אנא אתפרע וית בנה אנא אפרוק : (כו) ואתן ית בסר דהו
 מונן ליה מיכל לכל עיפא דשמיא וכמא דמתרון מחמר מרית
 בן חית פרא מדמהון תתרוי וידעון כל בסרא ארי אנא יי פרקיך

ומשוויבך

ר ש י

אני חלני כערת (כתמים ה'): : (כד) היוקח מגבור מלקוח : כסבורים אתם שאני
 אפשר לקחת מלקוח שבני של יעקב הלדיק : (כה) ואת יריבך . ועם מריבך הכשדים אני
 אריב : (כו) והאכלתי את מוניך . למית השדה את גשרם מוניך לשון אל חוגו (ווקרא
 כ"ה) לונאת דברים הכשדים המקנתרים אותך בגידופיהם : וכעסים : מקץ יין : דמם
 ישכרון

ב א ו ר

סניא יסיס דברי אויב כפיו אשר שאל , או נטס העס ודנר , אשר יסחפקו דנבר לאמר .
 איך יוקח המלקוח מיד הננור ? שבי צדיק , שני של לדיק , ר"ל קנינו אשר נשבה ממנו
 וכל פס הסמיכות על הפסול , ובססוק שלאחריו , שני גבור על הפועל ,
 השני אשר שבה הננור , וזה הוא מסגולת הסמיכות בלשון עבר , כידוע . (כה) יריבך ,
 תאר למתנגד , ר"ל הכנעני אשר יריב אהך . ואולי נחסר יו"ד כדנני , והכאן יריבך , כמו
 (תסלים ל"ה א') ריבה ב' את ריבי . וזאת ג"כ דעת רש"י . (כו) מוניך . מונשך ,
 ככשדים כמו ולא יונג טוד את נשיאי עמי (יחזקאל מ"ה) . בשרם , על דרך איס בשר
 זרוטו יאכלו (למעלה ט') . וכעסים , יין מחוק .

מושיעך וגאלך אביר יעקב :
 (א) כה ואמר יהוה אי זה ספר
 פריתות אמכם אשר שלחתי
 או מי מנושי אשר מברתי
 אתכם לו הן בעונתיכם
 נמברתם ובפשעיכם שלחה
 אמכם : (ב) מדוע באתי ואין איש
 קראתי ואין עונה הקצור קצרה
 ידי מפורת ואם אין בי כח
 להציל הן בגערתי אחרוב ים
 אשים נהרות מדבר תבאש
 דגתם מאין מים ותמת בצמא :
 (ג) אלביש שמים קדרות ושק
 אשים

ומשויבך תקיפא
 דיעקב : נ (א) כדנן אמר
 יי אידא היא אגרת
 פטורין דיהבית
 לכנשתכון ארי אתרחקת
 או מן גבר דליה חובא
 קדמי דופנית יתכון ליה
 הא בחוביכון אודפנתון
 ובמרדיכון אתרחקת
 פנישתכון : (ב) מא דין
 שליחת גביי ולא חבו
 אתנבאו ולא קבילו
 האתקפדא אתקפדת
 גבורתי מלמפרק ואם
 לית קדמי יחיל לשינבא
 הא במופיתי אתריב
 ימא אשוי נהרין מדברא
 יסרון נגיהון מבלי מיא
 וימותון בצחותא :

(ג) אכסיא שמיא ברבקבלא

ובספא

ר ש י

ישברון. כן ישכרון מדמס אותם הרגילים לשחות דם ומני הם אלו עוף הסמים כן מרגס יונתן :

נ (א) מדוע באתי. להתקרב אליכם ואין איש מכס פונא אלי : (ב) אלביש שמים :

לכא

ב א ו ר

נ (א) אי זה ספר, מי זה הספר אשר שלחתיכם, ר"ל נראה צ"ה מפני מה שלחתי, הלא
 סיחה בעבוד הכסף, כמו שאמר ירמיה (ס"ז) וראו כי על כל אדות אשר נאספ
 משבה ישראל שלחתי ואתן את ספר כריתותיה אליה ולא יראו, וס"ה דברי ישעיהו : ונפשתיכם
 שולחה אשכם. אמכם, כנס כל ישראל בשם אש, והפרט בשם בניס. מברתי, בעבור
 החוב שחבט הנושה ממני, וכן (מ"ד) והנושה בל לקחת את שני ילדי לו לעבדים.
 (ב) מדוע, מוסב למעלה, שאמר הן בעונותיכם נמכרתם, כי מדוע באתי, ולא
 היה איש לשון אלי. תבאש דגתם, קבוצת הדגים תכאש מחסרון המים, כי תמות

בנמא

פָּנַי לֹא הִסְתַּרְתִּי מִכְּלִמּוֹת
 וְרָק: (ו) וְאֲדַנִּי יְהוָה יַעֲזֹר-לִי
 עַל-כֵּן לֹא נִבְלַמְתִּי עַל-כֵּן
 שָׁמְתִי פָנַי בְּחַלְמִישׁ וְאָדַע כִּי-
 לֹא אֲבוֹשׁ: (ח) קָרוֹב מִצַּדִּיקִי
 מִי־יָרִיב אֹתִי נֶעְמְדָה יַחַד מִי-
 בְּעַל מִשְׁפָּטֵי יְנֹשׁ אֵלָיו: (ט) הֵן
 אֲדַנִּי יְהוָה יַעֲזֹר-לִי מִי־הוּא
 יִרְשִׁיעֵנִי הֵן כָּלֶם כַּבֵּד יִבְלוּ
 עֵשׂ וְאֲכָלִים: (י) מִי בָכֶם יִרְאֶה
 יְהוָה שִׁמְעַע בְּקוֹל עֲבָדָו אֲשֶׁר
 הִלְךְ הַשָּׂכִים וְאִין נִגְהַ לֹּי יִבְטַח
 בְּשֵׁם

מִמְרִית מֵאֲתַפְנְעוּ וְרוֹק:
 (ו) וְיִי אֱלֹהִים סֶעִיד לִי עַל
 כֵּן לֹא אֲתַפְנְעִית עַל כֵּן
 שְׁוִרְתִּי אֲפִי תַקִּיפִין
 כְּמִינְרָא וְיִדְעָנָא אֲרִי לֹא
 אֲתַפְהִיר: (ח) קָרִיבָא
 זְכוּתִי מִן יָדִין עִמִּי נִקּוּם
 כְּחֵדָא מִן בְּעִיל דִּינִי
 יִתְקָרִיב לֹחֲתִי: (ט) הָא
 יִי אֱלֹהִים סֶעִיד לִי מִן
 הוּא דִי יִתְיַבְנְנִי הָא
 כּוֹלְהוּן בְּלַבוּשָׁא דְבָלִי
 וְכַעֲשָׂא אֲכִיל לִיה: (י)
 אֲמַר נִבְיָא עֲתִיד
 קוֹדֶשָׁא בְּרִידָה הוּא לְמַהוּי
 אֲמַר לְעַמְמִיא מִן כְּבוֹן
 מִדְּחַלְיָא דִּי שִׁמְעַ
 בְּקַל עֲבָדִיה נִבְיָא דְעֵבֵד
 אֲוִרְתָא בְּעַקָא כְּגַפְר דְּמַהֲלֵךְ בְּקַבְלָא וְלִית זְהוּר לִיה מִתְרַחֵץ בְּשִׁמְעָא

וְיִתְקָרִיב לֹחֲתִי: (ט) הָא יִי אֱלֹהִים סֶעִיד לִי מִן הוּא דִי יִתְיַבְנְנִי הָא כּוֹלְהוּן בְּלַבוּשָׁא דְבָלִי וְכַעֲשָׂא אֲכִיל לִיה: (י) אֲמַר נִבְיָא עֲתִיד קוֹדֶשָׁא בְּרִידָה הוּא לְמַהוּי אֲמַר לְעַמְמִיא מִן כְּבוֹן מִדְּחַלְיָא דִּי שִׁמְעַ בְּקַל עֲבָדִיה נִבְיָא דְעֵבֵד אֲוִרְתָא בְּעַקָא כְּגַפְר דְּמַהֲלֵךְ בְּקַבְלָא וְלִית זְהוּר לִיה מִתְרַחֵץ בְּשִׁמְעָא

הם בני טרחנים הם על מנת שלא תכעס עליהם אמרתי לו על מנת כן: (ז) וה' אלהים יעזור לי. אם יקומו עלי: (ח) קרוב מצדיקי. הקב"ה קרוב לי לזכותי בדון: (ט) עש. תולעת הכנדים: (י) בקול עבדו. בקול הנביאים: אשר הלך חשכים

ב אור

אמונתם בו, וירמיה סגניא לעד. (ו) לטרטים, הסוקרים שער לחיי ווקני. (ז) יעזור לי, הטעם, כי הסס יקיים כל דברי נבואתי (כ"ל). (ח) קרוב מצדיקי, מדברי ירמיה ללמד, שנס לנביא הזה קרס כמוהו, שכיו אכני דורו חולקים עליו. (ט) כלם, אלה שמרשיעים אותי צפה, כולם כנגד יבלו ויאבדו. עש, תולעת מכלב הכנדים. (י) מי בכם, אחרי שגוי גתתי למכיס, ואדני אלהים יעזור לי, הנה כל מי שיש בכם ירא ה', ישמע בקול עבדו. שובע, במקום ישמע. אשר הלך, אף אם לפעמים הולך צאופל הכרוח, ואין כוגס ותקוס לנגד עיניו, יצמח צב', והוא יהיה אור לו ויזילכו

הפסרת עקב

רג

בְּשֵׁם יְהוָה וַיִּשְׁעַן בְּאֱלֹהָיו :
 (יא) הֵן כָּלְכֶם קִדְחִי אִשׁ מְאֹדִי
 זִיקוֹת לָכוֹן בְּאוֹר אֲשֶׁכֶם
 וּבְזִיקוֹת בְּעֵרְתֶם מִיַּד הַיְיָ
 זֹאת לָכֶם לְמַעַצְבָּה תִּשְׁכָּבוּן :
 נָא (א) שְׁמְעוּ אֵלַי רְדִפִי צֶדֶק
 מִבְּקִשֵׁי יְהוָה הִבִּיטוּ אֵלַי

וּמִסְתַּמֵּיךְ עַל
 פּוֹרְקֵנִי דְאֱלֹהִי :
 (יא) מְתִיבִין עִמָּיָא
 וְאִמְרִין קְדַמְהוּ רְבוּנָא
 לֹא אֲפִשֵׁר לָנָא לְמַעַסְק
 בְּאוֹרֵינָא אֲרִי כֹל יוֹמָנָא
 אֲתַגְרִינָא דִּין עִם דִּין
 בְּקַרְבָּא וְכֵד נַצְחָנָא דִּין
 לְדִין אֲזִיקִינָא בְּתִיּוֹן
 יִשְׁבִּינָא מְפַלְיִהוֹן
 וְנִכְסֵיּוֹן וּבִהְדָּא גּוּנָא

צור

שְׁלִימוּ יוֹמָנָא וְלֹא אֲפִשֵׁר לָנָא לְמַעַסְק בְּאוֹרֵינָא מְתִיב קוֹדֶשָׁא בְּרִידָא הוּא
 וְאִמְרַהוּ (הוּן) הָא כּוֹלְכוֹן מְגַרְן בְּאֲשַׁמָּא מִתְקַפִּי חֲרֵב אֲזִילוּ פִילוּ בְּאֲשַׁמָּא
 דְגֵרִיתוֹן וּבְחֲרָבָא דְתַקִּיפְתוֹן מִמִּמְרֵי הַיְיָ לָכוֹן לְתַקְלוֹחְכוֹן
 תְּהוֹבּוֹן : נָא (א) קְבִילוּ לִמְיַרֵי רְדִפִי קוֹשְׁמָא רְבִיעוֹן אֲוִלְפִן מִן קֶדֶם יְיָ
 אִסְתַּבְלוּ

ר ש"י

הַשְׂכִּים . אֲפִי לָרָה בִּלְחָה עֲלוּ יִצְחָח בְּשֵׁם ה' כִּי הוּא יִלְחֶנּוּ : (יא) הֵן כּוֹלְכֶם -
 שְׂאִיכֶם טוֹמְעִים בְּקוֹל כְּבִיאֵי : קוֹדְחֵי אִשׁ . עֲבַדְתִּי עֲלֵיכֶם : מְאֹרֵי זִיקוֹת . מְחֻזְקֵי
 זִיקוֹת הֵן גֵּלְיוֹן וְנַחְלֵי אִשׁ הַנוֹרְקִין בְּקִלְעַ וְיֵשׁ לוֹ דוּגְמָא בְּלִשׁוֹן אֲרַמֵי זִיקוֹקִין דְנוֹר קַךְ
 יִכְּ זִיקָה פְסִיק לָן : לָכוֹ בְּאוֹר אֲשֶׁכֶם . לְפִי דִרְכֶּכֶם תִּלְקוּ : מִיַּדִּי . תַּהֲא גְמוּלְכֶם
 זֹאת לָכֶם :

בָּא (א) אֵל צוֹר חוֹצְבַתְּם . מִמְנוֹ : וְאֵל מַקְבַּת בּוֹרֵי . שְׁוֹקְבִין וְחוֹצְבִין בַּה אֵת
 הַבוֹרוֹת אֲשֶׁר חוֹקְרַתְּם בַּה . נוֹקְרַתְּם לְשׁוֹן נִקְרַת הַלוֹר (שְׁמוֹת ל"ג) כְּמוֹ יִקְרוּה
 עֲרַבֵי כַחַל (מַשְׁלֵי ל') וְמִי הוּא הַלוֹר הוּא אֲבִרְהַס אֲבִיכֶם וְמִי הוּא הַמַּקְבַּת הִיא שְׂרַה
 אֲשֶׁר

ב אור

וַיִּלְכּוּ מִכָּל רַע . (יא) הֵן כָּלְכֶם , הַנוֹעַח בַּה' חֲסֵד יִסּוּבְכוּן , אֲבַל אֲחַס , הַמַּקְדִּיחִים
 אִשׁ הַמְרִיבָה , וְחִפְיֵי זִיקֵי לִסְכָּה מְנַחְלֵי הַמַּלְאָה , לִסְכָּעִים וְלַמְרַר רוּחַ כְּבִיאֵי אֲלֵסִים ,
 לָכוֹ נָא בְּאוֹר אֲשֶׁכֶם , בְּלִסְכַת שְׁלִסְכַת אֲשֶׁר בְּעֵרְתֶם ! ה' הַלְדִּיק חֲרָן מִשְׁפָּאֶכֶם , לִסְבִּיָּא
 עֲלֵיכֶם לָרָה וְזוֹקֶס . מְאֹרֵי זִיקוֹת , מְחֻזְקֵי זִיקוֹת , כָּאֵלוֹ הֵם נֹאזִרִים בְּסֵן . לְמַעַצְבָּה ,
 מְלִשׁוֹן עַלְכּ וְאֲבַל .

נָא (א) שְׁמְעוּ אֵלַי , שֶׁנֶּדְרַר עִם הַסּוֹבִים , הַזְּאֵמִינִים בְּדַבְרֵי הַכְּבִיאֵי : צוֹר , כּוֹנְנָה

צֹר חֲצִבְתֶּם וְאֶל־מִקְבַּר
 בֹּר נִקְרַתֶּם : (ב) הַבְּיָמוֹ אֶל־
 אֲבָרְתֶם אֲבִיכֶם וְאֶל־שָׂרָה
 תִּחַוְלְלֶכֶם כִּי־אֶתְךָ קִרְאתִיו
 וְאֲבָרְכֶהוּ וְאֲרַבְּהוּ : (ג) כִּי־נַחֵם
 יִתְּנָה צִיּוֹן נַחֵם כָּל־חַרְבֵי־תִיהָ
 וַיֵּשֶׁם מִדְּבָרָהּ בְּעֵדֶן וְעַרְבֹתָהּ
 כַּגִּוְיֵהוּדָה שְׁשׂוֹן וְשִׁמְחָה יִמְצֵא
 בָּהּ תוֹרָה וְקוֹל זְמֵרָה :

אֶסְתַּבְּלוּ דִּי כַּחֲצִיבֵי
 מִסִּינַיָא אֶתְחַצְבְּתוּן
 וְכַפְסוּלָא דְמַגֹּב רִקֵּן
 אֶתְפַּסְלְתוּן : (ב) אֶסְתַּבְּלוּ
 בְּאֲבָרְתֶם אֲבִיכוֹן וּבְשָׂרָה
 דְאֶעֱדִיאֲתִכוֹן אֲרִי חַד
 הוּוּה אֲבָרְתֶם יִתְרִי
 בְּעֵלְמָא קְרִיבְתִיהָ
 לְפִוְלְחֵי וּבְרַכְתִּיהָ
 וְאֶסְנִיִּתִיהָ : (ג) אֲרִי עֲתִיד
 לְנַחֵמָא צִיּוֹן לְנַחֵמָא
 כָּל חַרְבֵי־תִיהָ וַיִּשְׁוִי
 מִדְּבָרָהּ בְּעֵדֶן וּמִשְׂרָאָה

ענינה

כַּגִּוְיֵהוּדָה שְׁשׂוֹן וְשִׁמְחָה יִמְצֵא בָּהּ תוֹרָה וְקוֹל זְמֵרָה :
 כַּגִּוְיֵהוּדָה שְׁשׂוֹן וְשִׁמְחָה יִמְצֵא בָּהּ תוֹרָה וְקוֹל זְמֵרָה :
 כַּגִּוְיֵהוּדָה שְׁשׂוֹן וְשִׁמְחָה יִמְצֵא בָּהּ תוֹרָה וְקוֹל זְמֵרָה :

ר ש י

אשר חוללתכם אשר ילדתכם לשון כי חלה גם ילדה (לקמן ס"ו) : (ב) תחוללכם
 אשר תלד אתכם : כי אחד קראתיו כי אחד היה יחודי בלרץ כענין אשר הגליתיו
 שם מארצו וממולדתו קראתיו רביתיו וגדלתיו לשון קרואי העדה (מדבר א') וכשם שהוא
 היה יחיד וגדלתיו כן אגדל אתכם שאתם יחודים לו : (ג) וערבתה. אף הוא לשון
 מדבר כמו בלרץ ערבה ושמה (ירמיה ב') אלא שהערבה כבר היה בה יסוב
 והחורבה : תורה. קול הודיה :

סוערה

ב א ד ר

על אכרסם. נקרתם, מן סעיני האנשים הכס הנקר (במדבר י"ז), לשון חסירה
 זכירה. (ב) תחוללכם, תחולל אתכם, עבר במקום עתיד, וענינו סולא ולידה
 כמו (תהלים י"א) כן בעון חוללתי. אחד, איש אחד היה בעת שקראתיו, ר"ל בעת
 מעט, ואחר כן זכרתיו וזכרתיו, וסיה לגוי גדול ועלום, וכאשר עשיתי זאת טב
 אצרכם, כן אעשה עם ציון. (ג) כי נחם, מלת כי כמו כן, כדרכו לסעמים, וכעב
 אצרכם, נחם כמו ירחם. וזכר ציון, כי היא עיקר הנחמה.

(ישעי' נ"ד י"א נ"ה ז')

(יא) עֵינַי סְעָרָה לֹא נִחַמָה הַיָּה
 אֲנֹכִי מִרְבִּיץ בַּפּוֹךְ אֲבֹנֶיךָ
 וַיִּסְדַּתִּיךָ בַּסְּפִירִים: (יב) וְשִׁמְתִי
 בְּדָבָר שִׁמְשֹׁתֶיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ
 לְאֲבֵנֵי אֶקְדָּח וְכָל־גְּבוּלֶךָ
 לְאֲבֵנֵי־חֶפֶץ: (יג) וְכָל־בְּנֵיךָ
 לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שָׁלוֹם בְּנֵיךָ:

בצדקה

(יא) חֲשִׁיבָהּ מִקְבָּלָה
 עוֹלָבֵן קִרְתָּא דְאִמְרִין
 עָלָה עִמְמָא לֹא תִתְנַחֵם
 הָא אָנָּא כְּבִישׁ בְּצִדִידָא
 אֲבֵנֵי רִצְפַתִּיךָ
 וְאֲשַׁבְּלֵנִיךָ בְּאֲבֵנֵי
 סָבִין: (יב) וְאֲשִׁי
 בְּמַרְגְּלֵין אֶעֱד וְתַרְעִיךָ
 לְאֲבֵנֵי גְמַר וְכָל תְּחוּמֶיךָ
 לְאֲבֵנֵי צֶרֶף: (יג) וְכָל
 בְּנֵיךָ אֶלְפִין בְּאוֹרֵתָא
 דִּי וְסָגִי יְהִי שָׁלוֹם בְּנֵיךָ:

בזכותא

ר ש י

(יא) סוערה. שלגה סוער כרוז עניה: כרביץ בפור. רוף רלפתך באבני נופך:
 (יב) כדכה. מין אבן טובה: שמשותיך. יונתן תירגס אעך ומנחם חברו
 עם ישמשויה ויש פותרין לשון שמש חלונות שחמה זורחת בהן ועושיין כנגדו מחילה
 במיני זכויות לבעים לנוי ומדרש תהלים פותר שמשותיך ושמש ומגן שיני החומה:
 לאבני אקרה. יונתן תירגס לאבני גומריין מרגוס גחלים פתר אקרה לשון קדחי אש
 והם מין אבנים טובות בערות כלפידים. והוא קרבוב"קלא לשון גהלת ויש פותרין לשון
 מקדח אבנים גדולות שכל הלל הפתח קדוח בחוכו והמזוזות והמפתח והסף כולן מתוך
 האבן

באור

(יא) סוערה, בספר טיט, והפרשה הואת מחוברת לפרשה שלמעלה, שמדבר שם
 אל ירושלים החריבה: בפור, הוא האבן הנקרא בלשון רומי מטיביוס, אנטיאקיוס
 (פסיגמנו), אשר שקחו אותו אנשי הקדש לעשר, לכחול צו את הפנים, וכן כי
 חקרטי בסוף עיניך (ירמיה ד'), ועיין שם בצאור. (יב) כדכר, אמרו המתרגמים,
 שהוא האבן הנקרא (קרוסטקול). ואחרים מעתיקים (פֶּאן רובין). שמשותיך, יש פותרין
 לשון שמש, חלונות, שחמה זורחת בו. ומדרש תהלים פותר שמשותיך ושמש ומגן (תהלים
 ס"ד) שיני החומה, (רש"י). ולפי המלש תרגומו (דיינע וקנינטסטרחהוטן), וכנס את
 שיני החומה בשם שמשות, כי נילוי השמש הם כקרנים, כמו (חזקוני ג') קרנים מידו לו.
 ובסוראחא זאת דבוק היטיב עם ושעריך. אקרה, מין אבנים טובות, בערות כלפידים,
 והוא קרבובק"ה לשון נהלת (רש"י). והוא האבן הנקרא בלשון רומי (קארבובקולוס) ונקרא
 ג"כ קארבט, ועינוו נהלת. לאבני חפץ, שיש לאדם חפץ בהם, לא ככל האבנים,
 שסם מושלטים, אין חפץ בהם (כן עורא). (יג) למודי ה', ישכילו בחכמה כאלו יהיו
 תלמידי

(יד) בצדקה תבונני רחמי מעשק בילא תיראי וממחתי כי לא תקרב אליך: (טו) הן נור יגור אפס מאותי מייגור אתך עליך יפול: (טז) הן אנכי בראתי חרש נפח באיש פחם ומוציא כלי למעשהו ואנכי בראתי משחית לחבל: (יז) כל כלי יוצר עליך לא יצלח

(יה) בזכותא תתקנין אתרחמי מעושקא ארי לא תדחלין ומחבירא ארי לא יעול עליך: (טו) הא אתבנשא יתבנשון לך גלות עמיד לסופא מלכי עממיא דמתבנשין לאעקא לך ירושלם בגויך יתרמון: (טז) הא אנא ברית נפחא נפח נור בשחורין ומפיק מנא לצורכיה ואנא ברית מחבלא לחבלא:

הנה קרי קמץ בוק וכל

(יז) כל זין דיתקון עליך ירושלם לא יצלח וכל

ר ש י

האבן הם: לאבנו הפץ. לאבנו לורך: (יד) רחמי מעושק. כמו התערי מעפר תרחמי מן הכשדים העושקים אותך: (טו) הן גור יגור אפס מאותי. הן ירא יירא ויגור מגזרת רעות אותו שאין אני עמו: מי גר אתך. מי אשר נאכף עליך למלחמה או מי גר מי שנתגרה בך הם הכשדים. ורבותינו פירשוהו בגרים אתך ואף בפשטו של מקרא יתכן מי שהיו גרים אתך צענומך עליך יפול בפשירוהך כמו על פני כל אחיו נפל: (טז) הנה אנכי. אשר בראתי חרש המחקן כלי ואני אשר בראתי משחית המחבלו כלומר אני הוא שנריתי בך את הכשדים ואני הוא שהתקנתי לו פורענות: ומוציא כלי למעשהו. לצורך גומרו כל לרכו: (יז) כל כלי יוצר עליך. כל כלי זין אשר לטוהו ויחדוהו בשבילך להלחם בך. יוצר לפון חרבות לוריס (יהושע ה') אף חשיב לור חרבו (תהלים ס"ט):

ב א ו ר

תלמידי ה'. (יד) מעושק, מאוקת סלג, כמו למעלם ל"ח י"ד) עסקה לי ערצני. (טו) גור יגור, ענין אסיסה, כמו (תהלים כ"ט) יגורו עלי עוים. אפס מאותי, לא צמאוי. עליך יפול, אלה הכשדים אשר התאספו נגדך, יבואו לחכות בלל כנפך, ויהיו פרים למשמעך. (טז) פחם, גחלים, ר"ל מנעב באש הנאחו בגחלים כבוס להצעירם יסה. ואנכי בראתי, כיון שאני עשיתי הטובה, ואני בראתי המשחית לחבל, כן צדי להנין עליך, לבנתי האונה אליך כל רע (דר"ק). (יז) כל כלי, כל זין דיתקון עליך לא ילח

וְכָל־לִשׁוֹן הַיְקוּם־אֶתְךָ לְמִשְׁפַּט
 תְּרַשְׁעֵי וְאֵת נַחֲלַת עַבְדֵי יְהוָה
 וְצַדִּיקְתֶּם מֵאֵתִי נְאֻם־יְהוָה :
 נָה (א) הוּי כָּל־צִמָּא לְכוּ לַמַּיִם
 וְאִשֶּׁר אֵין־לוֹ כֶּסֶף לְכוּ
 שִׁבְרוּ וְאָכְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוּ־
 כֶּסֶף וּבְלוּ מַחֲוֹר יֵין וְחֶלֶב :
 (ב) לֶמָּה תִשְׁקְלוּ־כֶּסֶף בְּלוּ־
 לֶחֶם וַיִּגְעַם בְּלוּ־אֵת לְשַׁבְעָה
 שְׁמַעוּ שְׁמוֹעַ אֵלַי וְאֶכְלוּ־טוֹב
 וְתִתְעַנְּנָ בְּרִשׁוֹן נַפְשֵׁיכֶם :
 (ג) הַטּוֹב אֲזַנְכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמַעוּ
 וְתָתִי נַפְשֵׁיכֶם וְאֶכְרַתְּהָ לְכֶם

לישן דיקום עמך לדינא
 החיביניה דא אחסנת
 עבדיא דיי וזכותיהון מן
 קדמי אמר יי : נה (א) וי
 כל דצבי למילף ייתי
 וילף ודלית ליה כסף
 אתו שמעו ואלפו אתו
 שמעו ואלפו בלא בדמין
 ובלא בממון אולפן דטב
 מחמר ומחלב : (ב) למא
 תתקלון כספיכון בלא
 למיבל ולא ותכון בלא
 למישבע קבילו למימרי
 ואכולו דטב ותתפנק
 בדרתין נפשיכון :
 (ג) ארכינו אודגכון וקבילו
 למימרי שמעו ותתקום
 נפשיכון ואגזר לכון קים
 עלם

בריה

ר ש"י

גה (א) הווי כל צמא . הווי זה לשון קריאה וזימון וקבוץ הוא ויש הרבה במקרא
 (זכרים ב') הווי הווי וטבו מארץ לפון : לכו למים . לתורה : שברו . לשון
 לשבור בר (בראשית מ"ב) קנו : יין וחלב . לקח טוב מיין וחלב : (ב) למה תשקלו
 כסף

ב א ו ר

ילח , וכל לשון דיקום עמך לדינא חייביניה (הכסדי). יוצר , ענין יצירה ותיקון ,
 משרש יצר , מניין הפעל . תרשיעי , אם יקום הכנעני להטווח עמך במשפט , את תרשיעי
 אותו , ויזא מחויב , ואת תשארי וזכאיה , ר"ל לא יזיקו לך לא במעשה ולא בדיבור .
 גה (א) הווי , לשון קריאה , כמו (למעלה י"ח א') הווי ארץ . כל צמא , החלב לזכר
 ס' , ויך אל הכניא , לשמוע דבר ס' מסיו , בלא מתן כסף . ולד"א הכוונה על המנובות
 שיטטה עמם אלפים בשונם לארסם . (ב) בלווא לחם , בדבר שאינו לחם , ושעורו , למה
 תסקלו כסף לעבודה כוכבים , אשר המס לא אלפים , כדמיון לא לחם , ולמה
 תשמעו מאותו טווא ומדוחים , ותלכו בענת נביאי שקר , ונסתכם כשארית ריקס מכל חכמה
 ותכונה , ומכל חוחלת ותקוס . (ג) חסדי דוד , הפעל עשה במזון , ר"ל ואעשה עמכם
 חסדים

עֲלֵם טְבוֹרַת דָּוִד
 דְּמַהֲיִמְנָן: (ו) הָא רַב
 לְעַמְמֵיָא מְנִיתִיה מְלֻךְ
 וְשָׁלִיטָא עַל כָּל מַלְכוּתָא:
 (ה) הָא עִם דְּלֵא תִידַע
 יִפְלְחִינָךְ וְעִם דְּלֵא
 יִדְעוּךָ יִרְהַטוּן לְאַסְקֵי
 לָךְ מִסִּין כְּדִיל יִי אֱלֹהֶךָ
 וְלִקְדִישָׁא דִישְׂרָאֵל אַבִּי
 שְׁבַחְךָ:

בְּרִית עוֹלָם חֲסְדֵי דָוִד
 הַנְּאֻמְנִים: (ד) הֵן עַד לְאוּמִים
 נְתַתִּיו נְגִיד וּמְצוּרָה לְאֻמִּים:
 (ה) הֵן גְּזוּי לְאִי־תִדְעַתְךָ
 וְגְזוּי לְאִי־יִדְעוּךָ אֱלֹהֶיךָ יְרוּצוּ
 לְמַעַן יִתְּנָה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְרוֹשׁ
 יִשְׂרָאֵל כִּי פִאֲרָךְ:

הפטרות שפטים

(ישעיה נ"א י"ב נ"ב ה')

(יב) אֲנָא אֲנָא הוּא
 מְנַחֲמָכוֹן מִמֶּן אַתּוֹן
 רְחִלִין מֵאִנְשָׁא דְמֵאִית
 וּמְבַר אִנְשָׁא דִי בְעַסְבָּא
 חָשִׁיב

(יב) אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֲמְכֶם
 מִי־אַתְּ וְהִירָאֵוּ מֵאִנְשׁ
 יְמוֹת וּמִכֶּן־אָרֶם חֲצִיר יִנְתֵן:
 דגש אחר שורק ותשכה

רש"י

כסף. למה תגרמו לכם לסקול כסף לאויביכם הכנענים בלא לחם: (ג) חסדי דוד. שאגמול לדוד חסדיו: (ד) עד לאומים. שר וגדול עליהם ומוכיח ומעיד דרכיהם על פניהם: (ה) הן גזוי לא תדע תקרא. לשמושך חס אלהי השמעני לשם ה' הנקרא עליך: (יב) מי את. בת נדיקים כמוסך ומלאה זכיות למה תיראי מהכשדי אשר סופו למות: ומשכה

באור

חסדים, כמו שעשיתי עם דוד חסדים קיימים ומתמידים, או סעמו, יסיו כמו החסדים הקיימים, אשר בהנחתי לדוד, שלא הפסק חסדי מורעו, ובענין אחר. (ד) עד, פוזביר, ולפי שהמזכיר בארס מזכיר בפני עדים, כדי שלא יכחיש בו אחר כן, כאמר בלשון עדות, כמו סעדותי בכס היום, סעד סעידו בכו האיש (כן מלך), וכן סירש"י. (ה) אליך ירוצו, הכסדים לסיוות סרים למשמעתך. (יב) מנחמכם, רנים, כנגד הסרטים. מי את, כנגד הכנסים. חציר ינתן, די כעשנא חשיב (סכשדי). וחסר כ"ף בדמיון. ר"ל שהוא נחון בעולם כחציר הוא. אשר

(יג) וְתִשְׁכַּח יְהוָה עֲשׂוֹךְ נֹמְרָה
 שָׁמַיִם וַיִּסַּד אָרֶץ וַתִּפְתַּח תְּמִיד
 כָּל־הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת הַמַּצִּיק
 כְּאֲשֶׁר כּוֹנֵן לְהַשְׁחִית וְאִיהַ
 חֲמַת הַמַּצִּיק: (יד) מִתֵּר צִעֲרָה
 לְהַפְתִּיחַ וְלֹא־יָמוּת לְשַׁחַת וְלֹא
 יִחַסֵּר לַחֲמוֹ: (טו) וְאַנְכִי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ רֹנֵעַ תִּיּוֹם וַיִּהְיֶמוּ גִלְיָו
 יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: (טז) וְאֲשֶׁם

חָשִׁיב: (יג) וְאַחֲנִישִׁיחָהּ
 פּוֹלְחָנָהּ דַּיִּי דַעֲבָרָה
 דְחָלָא שְׁמִיָּא וְשִׁכְלִיל
 אֲרַעָא וּדְחָלְתָא תְדִירָה
 כֹּל יוֹמָא מִן קָדָם חֲמַת
 מְעִיקָא כְּמָא דְמַתְקִינָן
 לְחַבְלָא וּבָעֵן אֵן הִיא
 חֲמַת דְמְעִיקָא: (יד) מוֹחִי
 פּוֹרַעְנָא לְאַהֲגָלָאָה וְלֹא
 יִמוֹחוּן צְרִיקָא לְחַבְלָא
 וְלֹא חֲסָרוּן מְוַנְיָהוּן:
 (טו) וְאַנְכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ
 דְגִנְיָף בְּיַמְאֻהֲמֵן גִּלְוֵהִי
 יְיָ צְבָאוֹת שְׁמִיהַ:

דברי קמץ בסגולחא

(טז) וְשׁוֹתִי פִתְנָמִי נְבוֹאָתִי

בפומך

ר ש י

(יג) ותשכח ה' עושך. ולא נשענת עליו: כאשר כונן. נודמן: ואיה חמת המציק. מחר כל ואינו: (יד) סחר צועה להפתח. לועה לשון דבר כעומד להיות נירוק כמו שאומר במוצא שדימכו הכיזא לין (ירמיה מ"ח) ושקט אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי וגמחר סס ושלחתי לו לועים ולעשו וכליו יריקו. ד"ל לועס חוגר כמו (לקמן ס"ג) לועס דרב כמו: ולא ימות. המסור בידו לשחת. אבל כלשון ראשון מדרש אנדה הוא בפסיקתא רבתי: (טז) רונע הים. לשון עורי רגע (איוב ז') פרוגל"א בלע"ז: (טז) לנפוע שמים

ב א ו ר

אשר ימול ויבט. (יג) ותשכח, שכתח להשען על ה' בוראך. ותפחד, בכלעת תפחד מפני חמת הכנעני המציק, כאשר מכין ומומין עלמו להשחיתך. ואיה חמת המציק, הלא מחר כל ואינו, ואם כן למה תפחד ממנו? (יד) צועה, ענין כפיסס, והוא תואר, לאסור הכסוף מכובד הכנלים. ושעורו, ימחר לפתח אסורים, ולא ימותו לשהת לכלה במאסר, ר"ל שלא יסאר שם עד שימות לשחת, וגם לא יחסר לחמו ולא ירעב שם. (טז) רונע, כמשמעו, לשון השקט ומנוחה, רונע לומר משקט הים מזעפו, אחרי שהמו גליו

(1) פרוגל"א בלע"ז, France (פר רונלפוס ליהם לזוחאמין כמחזיק ריה סבמל"א סבס רסס ומספרסם).

דְּבַרִי בְּפִיךָ וּבְצֵל יָדַי בְּסִיתֶיךָ
 לְנִמְעַ שְׁמַיִם וְלִיסוּד אָרֶץ וּלְאִמֹר
 לְצִיּוֹן עַמִּי אָתָּה : (י"ו) הַתְּעוֹרְרֵי
 הַתְּעוֹרְרֵי קוֹמֵי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר
 שְׁתִּירַת מִיַּד יְהוָה אֶת־כּוֹס
 חַמְתּוֹ אֶת־קַבְעַת כּוֹס הַתְּרַעְלָה
 שְׁתִּירַת מְצִית : (י"ח) אֵין־מְנַהֵל
 קמץ ב'ז"ק לה

בְּפֹמֶךָ וּבְכַלְל נְכוּרְתֵי
 אֲנִיחֵי עֲלֶיךָ לְקִימָא עֲמָא
 דְאִמִיר עֲלֵיהוֹן דִּיסְגוֹן
 כְּכּוּכְבֵי שְׁמַיָא וּלְשִׁכְלָלָא
 כְּנִשְׁתָּא דְאִמִיר עֲלֵיהוֹן
 דִּיסְגוֹן בְּעִפְרָא דְאַרְעָא
 וּלְמִימֵר לְדִדְרִין בְּצִיּוֹן
 עַמִּי אָתּוֹן : (י"ז) אֲתֵרְבָא
 אֲתֵרְבָא קוֹמֵי יְרוּשָׁלַם
 דְקַבְלֵת מִן קַדְמֵי יְיָ יֵת
 בְּסָא דְחִימְתִיהָ יֵת פִּילֵי

בְּסָא דְלוֹמָא שְׁתִּירַת אֲעֵרִית : (י"ח) לֵית דְמְנַחֵם

לה

ר ש"י

שמים . לקיימא עמא דאמיר עליהון דיסגון ככוכבי שמיא : וליסוד ארץ . ולשכללא
 כנישתא דאמיר עליהון דיסגון כעפרא דארעא : (י"ז) קבעת . תרגם יונתן סיולי
 והוא שם כוס . ולי נראה קבעת אלו השמרים הקבועים בתחתית הכלי ומלית יורה
 עליו כמה שנאמר שמריה ימאו (תהלים ע"ה) : התרעלה . הוא משקה המטמטמת
 ומתיש כח האדם כאסור וקשור ומעוטף כמו הברזשים הרעלו (נחום ב') והשרות
 והרעלות (לעיל ב') שהוא לשון עיטוף ובמסכת שבת מריות רעולות מין סרבל נאה
 להטעטף בו . הרעלה אינקומישמנט בלע"ז (12) : מצית . אנושטי"ר בלע"ז (2) :

והשכח

ב א ו ר

גליו . (מז) ואשים דברי , מאמר האל אל הכזיא . לנטוע שמים , לפי שהשמים
 נקראים גם כן אהל , לכן נופל עליהם הפעל נעע , ואינו פה לשון נמיעה וזריעה , רק
 תקעת היתדות בארץ , והוא כמו לנעות , וכן (דניאל י"א) וישע אהלי אפדנו . והטעם ,
 שעל ידי הכזיא תהיה ארץ יהודה מיוסדת מחדש . (י"ז) קובעת , לדעת המפרשים השמרים
 אשר ציקוד הכלי : והכשדי תרגם פיילי כסא דלוועא , ותרגם כספל אדירים . צפילי
 גבריא , ואחריו נמשך החכם (געוטיזום) , ואמר שהוא כמו כוס קובע , ונרדף עם כובע
 מנצנע , וכשרבי נקרא חלל הסרחים קובעה , (באווסקעלך) . ויהיה קובעת כוב ככל
 ענין ע"ד מליצה . התרעלה , כמו (נחום ב') והברזשים הרעלו , לשון מוט ורעדה כמו
 בארמית

(1) אינקומישמנט בלע"ז , Entomissement , (ריא בעפייבונג) entomir , (אית
 אסטרולגוסטן : בעפייבונג) .
 (2) אנושטי"ר בלע"ז , Agouster : faire égoutter , (איינע פייבטיקייט פאסעפאנווייג
 ווטגאטעפן ; חיר גאנץ אויסאירלעפן) .

לָהּ מִכָּל-בָּנִים יִלְדָה וְאִין מַחְזִיק
 בְּיָדָהּ מִכָּל-בָּנִים גְּדֹלָה :
 (יט) שְׁתֵּים הִנֵּה קָרְאתֶךָ מִי
 יִנּוּד לָךְ הַשָּׂדֶה וְהַשֶּׁבֶר וְהָרֶעִב
 וְהַחֶרֶב מִי אֲנַחֲמֶךָ : (כ) בְּנִיךָ
 עֲלֶפּוֹ שִׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל-חֻצוֹת
 כְּתוּבָה מִכְּמַר הַמְּלָאִים חֲמִת-
 יְהוָה גַּעֲרַת אֱלֹהֶיךָ : (כא) לָכֵן
 שָׁמְעִי-נָא זֹאת עֲנִיָּה וְשִׁכַרְתְּ

לָהּ מִכָּל בָּנִין דִּילִידַת
 וְלִית דַּמְתַּקִּיף בִּידָהּ מִכָּל
 בָּנִין דְּרַבִּיאוּת : (יט) תַּרְחִמִין
 עֲמֹן אֲתָאָה עֲלֶיךָ יְרוּשָׁלַם
 לָא וְכִילִית לְמִקָּם כִּד
 אַרְבַּע יִתּוּן עֲלֶיךָ בִּיזָא
 וְחִרְבָא וּכְפָנָא וְחִרְבָא
 לִית דִּי מִנְחֻמִּיךָ אֱלֹהִין
 אֲנָא : (כ) בְּנִיךָ יְהוּן
 מְטַרְפִּין רַמְן בְּרִישׁ כָּל
 שׁוּקָא כְּמִזְרְקֵי מִצְדֵן
 מִלֵּן חִמְתָּא מִן קָדָם יי
 מוּזַפְיָתָא מִן קָדָם
 אֱלֹהֶיךָ : (כא) בְּכֵן שָׁמְעִי כְּעֹן דָּא מְטַלְטְלָתָא דְרִנּוּיָא מִן עַקָּא וְלָא מִן

ולא

אֱלֹהֶיךָ : (כא) בְּכֵן שָׁמְעִי כְּעֹן דָּא מְטַלְטְלָתָא דְרִנּוּיָא מִן עַקָּא וְלָא מִן

המר

רש"י

(יט) שתיים הנה קראתיך. לרות כפולות שתיים שתיים: מי אנהמך. מי אנוה לך
 לחמך ולומר אף חומה פלונית היא לקחה דוגמתך: (כ) עלופו. לשון טייפות כמו
 (עמוס ה') התעלפנה הבחולות בלמא פשמ"ר בלע"ז (11): כתוא מכמר. הפקר כתוא
 זה שפסל למכמר תוא כמו ותאו וזמר (דברים י"ד): (כא) ושבורת ולא מיון.
 ושכורת

ב א ו ר

בארמית. (ית) ואין מחזיק, לא היה מי להחזיק בידה, שלא חסול לארץ, כי מכולם
 אפס הכח. (יט) שתיים, שני דברים, השוד והשבר מוסב על הארץ, והחרב על העם.
 ינוד, יקוין, כמו (איוב ז') לנוד לו ולנחמו. מי אנהמך, חסר
 ב"ת, בני אנהמך, כי האדם יתנחם, כאשר יאמרו לו. מה שקרה לך, כבר קרה כן
 לפלוני (כן עזרא). והשדתי חרס לית די מנחמך. כאלו כתוב מי ינחמך. (כ) עלופו.
 ענין אפיסת הכוחות והחוסים, כמו (יונה ד') ויתעלף, כתוא מכמר, כתוא שהוא שוכב
 במכמר, שלכדו אחוהו, והוא היה החיה הנזכרת בתורה (דברים י"ד), ותאו וזמר,
 בהיפוך סאותיות, וכוא"ה השור כבר, ומכמר היא הכשת, וכן (תהלים קמ"א) יפלו
 במכמוריו רשעים (רד"ק). ולד"א תאו הוא מין לבי או מין עוים כשוכנים בדברים (מיינע
 זמאלסון קרטר במרגניטענערט), כי הוראת תאו בערבי הוא מסירת המרואה. (כב) ואלהיך

יריב

(3) פשמ"ר בלע"ז Pasmer pamer (פערמאפסט)

וְלֹא מִיּוֹן : (כב) כִּה־אָמַר אֲדַנְיָהּ
 יִהְיֶה וְאֱלֹהֶיךָ יִרְיֵב עִמּוֹ הַנְּה
 לְקַחְתִּי מִיָּדְךָ אֶת־כּוֹס הַתְּרַעְלָה
 אֶת־קַבְעֵרֶת כּוֹס חַמְתִּי לֹא־
 רְחוּסִיפִי לְשִׁתּוֹתָה עוֹד :
 (כג) וְשָׁמַתִּיהָ בְּיַד מוֹגִידְךָ אֲשֶׁר־
 אָמְרוּ לְנַפְשֶׁךָ שְׁתִּי וְנִעְבְּרָה
 וְהַשִּׁימִי כְּאֶרֶץ גּוֹךְ וְכַחוּץ
 לְעֵבְרִים : נב (א) עוֹרֵי עוֹרֵי
 לְבָשִׁי עַוְךָ צִיּוֹן לְבָשִׁי וּבְגְדֵי
 תַּפְאֲרֹתֶיךָ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ
 כִּי לֹא יוֹסִיף יִבְאֲרֶךְ עוֹד עָרַל
 וְטָמֵא : (ב) הַתְּנַעֲרֵי מֵעַפָּר

חֶמֶר : (כב) בְּדָנָן אָמַר
 רַבּוּנִיךָ יִי וְאֱלֹהֶיךָ דַּעֲתִיד
 לְמַעַבְדְּךָ פּוֹרְעֵנוֹת דִּין
 עִמִּיהָ הִיא קַבְלִית מִן
 יְדֶיךָ ית כָּסֵא דְלוֹטְאָ ית
 פִּילֵי כָּסֵא דְחִימְתִי לֹא
 תוֹסִיפּוֹן לְמַשְׁתָּה עוֹד :
 (כג) וְאִמְסַרְיִנָּה בְּיַד דְּהוּ
 מוֹנָן לֵיךְ דְּהוּ
 אָמְרוּן לְנַפְשֶׁךָ אִמְאִיכִי
 וְנִעַדְרִי וְאִמְאִיכֶת בְּאַרְעָא
 יְקָרִיךְ וְתוֹרִית בְּשׁוֹק
 לְעַדּוֹן : נב (א) אֲתַגְלָא
 אֲתַגְלָא לְבָשִׁי תוֹקֶפֶיךָ
 צִיּוֹן לְבָשִׁי לְבוּשֵׁי
 תוֹשְׁבֵיחַתֶּיךָ יְרוּשָׁלַם
 קְרָתָא דְקוֹדְשָׁא אַרְי לֹא
 יוֹסְפוֹן וְיַעֲדוֹן בְּיַד עוֹד

קוּמִי
 עָרְלוֹן וּמְסֻאָבִין : (ב) אֲתַנְפְּצִי מֵעַפְרָא

ר ש י

ושכורת מדבר אחר שלא מיין : (כב) יריב עמו . אשר ידיו דין עמו : (כג) מוגיד . בני בבל
 מניעך ומטלטליך כמו והנה ההמון נמוג (שמואל י"ד) קרושלי"ר בלע"ז 41) : שחי
 ונעבורה . על גביך :
 ההעשרי

ב א ו ר

יריב עמו , אשר יריב ריב עמו ולקחת נקמתם מיד הכשדים המריעוס להם .
 (כג) מוגיד , מנורת יגון , והוא מציין ספגיל , כמו (איכה א') כי ס' הונס (בן עזרא) .
 והכשדי קרא מוניד , כמו (למעלה מ"ט כ"ו) , ויתורנס לפי זה , והוא הכון לפי הענין .
 שחי , כסוף עומד לטחטח בארץ , ונעבור עליך . בארץ , עשית גוסך בארץ להיות
 מדרס להכשדים , כי סבלת טולס .

נב (א) יוסיף , בא יוסיף ואחריו יבוא , כמו (שמואל א' ב') אל תרנו תדברו נבוסה ,
 וחמר

1) קרושלי"ר בלע"ז Crouler crouter érouler (בזוועגן , פרטיטעטען : זינקטער
 הערונטער רחל'ס)

קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם הַתְּפִתְחוּ
 מוֹסְרֵי צוּאֲרֵךְ שְׁבִיָה בַת־צִיּוֹן :
 (ג) כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה חֲנֹם
 נִמְכַרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף תִּגְאָלוּ :
 (ד) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
 מִצָּרִים יִרְדֵּעֵמִי בְּרֵאשִׁיטָה לְגוֹר
 שָׁם וְאֲשׁוּר בְּאַפִּם עֲשָׂקוּ :
 (ה) וְעַתָּה מֵה־לִּי פֹה נֹאם־יְהוָה
 כִּי־לָקַח עִמִּי חֲנֹם מִשְׁלֹךְ יְהוִלִילוּ
 נֹאם־יְהוָה וְתַמִּיד כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי

קוּמִי תְבִי עַל בּוֹרְסֵי
 יִקְרָא יְרוּשָׁלַם אֲתַפְסְקוּ
 חֲנִקֵי צוּרִיכוֹן שְׁבִיָה
 בְּנִשְׁתָּא דְצִיּוֹן : (ג) אַרִי
 כְּדִנְן אָמַר יְיָ מִנְן
 אֲוֹדְבִנְתוֹן וְלֹא בְכֶסֶף
 תִּתְפַּרְקוּן : (ד) אַרִי כְּדִנְן
 אָמַר יְיָ אֱלֹהִים
 לְמַצְרִים נַחַת עִמִּי
 בְּקִדְמִיתָא לְאֵתוּתְבָא
 חֲמֹן וְאֵתוּרָאָה בְּלִמָּא
 אֲנִסִּיָה : (ה) וְכַעֲן
 עַתִּידָנָא לְמַפְרַק אָמַר
 יְיָ אַרִי אֲוֹדְבִן עִמִּי מִנְן
 עַמְמִיָּא דְשְׁלִימוֹ

התפחתי ק' משלוי ק' מנאץ
 בהון משתבחון אמר יי ותדירא

ר ש י

גב (ב) התנערי. איסקור"א בלע"ז (1) כמנעד את העלית: קומי. מן הארץ
 מנורת לארץ תשב (לעיל ג'): שבי. על הכסף: התפחתי. הוי נחרת:
 מוסרי. קריג'ל"ש בלע"ז (2): שביה. כמו שכו': (ג) הנם נמכרתם. על עסקי
 חנם הוא יצר הרע שאינו לנס לשכר: ולא בכסף תגאלו. אלא בחסונה: (ד) מצרים
 ירד עמי וגו'. הם המצרים היו להם קלת חוב עליהם שנעשו להם אכסניא וכלכלום
 אבל אשור באפם ובזננם עשקו: (ה) מה לי פה. למה אני שוהא ומשהא בני כאן:
 יהלילו

ב א ו ר

וחסר אות שיני' והוא דרך נחות בלשון (כן עזרא). (ב) התנערי מעפר, דמה
 ישיבתם בגלות ככל כמו שהסלש בעפר, ואמר, התנערי מעפר, וקומי (רד"ק). שבי,
 את ירושלים קומי מהארץ, ושבי על הכסף. מוסרי, חסר מ"ס השמוס, ממוסרי זוארך,
 כאלו עול מוסרים בזואר (הג'ל): והשעס, את צת ליון השבוים בגולה, הסירי מעל
 זוארך קשורי רעופות הטול, ר"ל לא חכי עוד משועבדת ונכנעת להשגדים. (ג) ולא בכסף,
 דמו שנמכרתם חנם, כן אנאלכס חנם. (ד) באפם עשקו, באפם דנר, כמו בלא דבר,
 ר"ל חנם עשקו (כן עזרא). והתאמר זה מוסב גם על מצרים, ושעורו. מצרים אשר
 שם ירד עמי בראשונה, ואשור באפם עשקו. (ה) מושלוי יהלילו, אלה אשר הלכו
 עמו

(1) איסקוד"א בלע"ז Esenre écure toi (ייטינג דין)
 (2) קריג'ל"ש בלע"ז Corigiels coreggiali מוט courroiecs (ריא רישון)

עֲמֹז גָּאֵר יְרוּשָׁלַם : (י) חֲשֵׁף
 יְהוָה אֶת־זְרוּעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינַי
 כָּל־הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָּל־אֶפְסַי־אֶרֶץ
 אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ : (יא) סוֹרוֹ
 סוֹרוֹ צֵאוּ מִשֵּׁם טָמֵא אֶל־תִּגְעוּ
 צֵאוּ מִתּוֹכָהּ הִכְרוּ גִשְׁאֵי כָּלִי
 יְהוָה : (יב) כִּי לֹא בַחֲפוּזֹן תִּצְאוּ
 וּבַמְנוּסָה לֹא תִלְכוּן כִּי־הִלֵּךְ

י' לְחַמָּא עַמִּיה פְּרִיק
 יְרוּשָׁלַם : (י) גְּלִי יִי יִת
 דְרַע קוֹדְשִׁיה לְעֵינַי כָּל
 עַמְמֵי וַיְחֻזּוּן כָּל־דְּבַמִּי
 אֶרְעָא יִת פּוֹרְקָנָא
 דְאֱלֹהָנָא : (יא) אֶתְפָּרְשׁוּ
 אֶתְפָּרְשׁוּ פּוֹקוּ מִתַּמָּן
 בְּמַסְאָב לֹא תִקְרְבוּ פּוֹקוּ
 מִגּוּהַ אֶתְבַּחְרוּ נְטִילֵי מְנִי
 בֵּית מִקְדָּשָׁא דְיִי :
 (יב) אֲרִי לֹא בְּבַהִילוֹ
 תִּתְּקוּן מִבֵּינֵי עַמְמֵי

לפניכם

קס"ב ב"ק

ובעירוקי לא תהובלון לארעכון ארי מדבר

קרמיון

ר ש י

(ט) חֲשֵׁף - גלה : (י) צאו פתובה - מתוך הגלות בצל כי כל נחמות האלו
 האחרונות אינן אלא על גלות האמור : שבא אל תגעו - שקץ יהיו לכם מליגע בהם :
 הברו - הטירו : גשאי כלי ה' - הכהנים והלוים שהייתם נושאים כליו (של הקב"ה)
 במדבר (מכלן לחיית הממים) : (יא) כי לא בחפזון תצאו - מה טעם : כי הולך
 לפניכם ה' - לנחמה הדרך ומי ששלחו מקדים לפניו לנחמו הדרך אין יליאתו
 בחפזון : ובמנוסה לא תלכוון - לפי שמאסיפכם אלהי ישראל הולך מאחריכם
 לשמור אתכם מכל רודף כמו ונסע דגל מחנה דן מאסף לכל המחנות (במדבר י' י"ג)
 הסולך אחר המחנה קרוי מאסף לפי שהוא ממתין את הנחלשים ואת הנכשלים וכן
 הוא אומר ביהושע והמאסף הולך אחרי הארון (יהושע ו' ט') : כי הולך לפניכם -
 שני דברים שבסוף המקרא הזה מיישבין שני דברים שבראשו :

רני

ב א ו ר

שמחה, והשמחה המליץ בדרך הסגשמה . (י) חֲשֵׁף, גלב זרועו להכות בהם, וסוף
 ע"ד משל מנצור המגלה זרועו להלחם נגד האויב. אפס, קנאות' כי בקלות הארץ כאלו
 אסם וכלה, והטעם, היושבים בכל גבולי הארץ. (יא) צאו משם, סורו מארץ בני
 ולא משם, וכל אחר מאנשי הארץ הוא עמא יסיה לכם, ואל תגעו בהם. הברו,
 כנקו מכל פומחה, אתם הלוים נושאי הארון והכלים המקודשים. (יב) בחפזון, אף
 שפמרתיה שפסורו משם, מ"מ לא תאלו צבילה. כאלם הפפחד, ולא תלכו במנוסה
 רדיפה. כאלם הנורח. ובאספכם, הסולך אחר המחנה נקרא מאסף, לפי שהוא מאסף

כל

לפניכם יהוה ומאספכם אלהי ישראל :
קדמיוכו ויגעתיך לבנשא
גלותכו אלהא דישראל :

הפטרת כי תצא

(ישעיה נ"ד א' עד י"ד)

נד (א) שפתי ירושלים
דחור כאתא
עקרא דלא ילידת בועי
תושבחתא ודוצי דתות
כאתא דלא עדיאת ארי
סגיאין יהון בני ירושלים
צדיקה מבני כרפא
יתבתא אמר יי :
(ב) אפתא אתר בית
מישרך ומקרני ארעך
יתבי לא תמנעין אסנא
עם משרותיך ושלמונך

נד (א) רני עקרה לא ילדה
פצחי רנה וצחלי לא
חלה כירבים בני שוממה
מבני בעולה אמר יהוה :
(ב) הרחיבי מקום אהלך
וריעות משכנותיך ישו אל--
תחשבי האריכי מיתריך
ויתדתיך חוקי : (ג) כיימי
ושמאל

תקיפי : (ג) ארי להרומא

ולצפונא

ר ש י

נא (א) רני עקרה. ירושלים אשר היתה כלא ילדה : לא הלה. לשון לידה הוא
שהולדת על ידי חיל וחבלים יולדת : מבני בעולה בת אדום : (ב) ישרי
למרחוק : מיתריך. הם חבלים דקים החלויים בשולי החללים וקשורים ביתדות שקורין
קבילם

ב א ו ר

כל הנכסלים, הנשחרים בחחרונם, ושטורו, ה' הולך לפניכם, והוא המאסף ללכת
אחריכם. ולא כהו בפומים ביתר :
נד (א) רני עקרה, את ירושלים, אשר היית עקרה בלא ילדה, על כי אנשיה
גלו מאיס. לא הלה, מענין חיל כולדה, ר"ל שלא כרגעיה חבלי לידה.
בעולה, כאשר שושבת עם בעלה ובניה, וספכה האלמנה והשטולה, שהיא שמתה,
והיא ירושלים, שהיא כאלמנה (ר"ק). (ב) הרחיבי, כי יבואו בטר החללים מכל
הארצות, ואין מקום להכלים. ישו, ישו מטיס לאור ולרוח, ואל תמנטי
מלשכותם. מיתריך, החבלים החלויים בשולי האהל לקשרם ביתדות האריכי אותם
שיהיה נוח לקשרם היסע. ויתדתיך, היתדות הקשורות בארץ חקי -
שלא

ושמאור תפרוץ וזרעך גוים
 יירש וערים נשמות יושבו:
 (ד) אל-היראי כילא תבושי
 ואל-תכלמי כילא תחפירי
 כי בשרת עלומיך תשכחי
 וחרפת אלמנותיך לא תזכירי
 עוד: (ה) כי בעלוק עשיך יהנה
 צבאות שמו וגאלך קדוש
 ושראל אלהי כלהארץ יקרא:
 (ו) כיראשה עזובה ועצובה רוח
 קראך יהנה ואשת נעורים כי
 תמאס אמר אלהיך: (ז) ברנע

לצפונא התקפין ויגוד
 עממין ירתון וקריון
 יצדון ויתבון: (ד) לא
 תדחלין ארי לא תכהתין
 ולא תתכנעין ארי לא
 תתבלמין ארי בהתת
 עולימותיך התנשון
 ותיסודי ארמלותיך לא
 תדכרין עוד: (ה) ארי
 סרדי דעבדיך יצבאות
 שמה ופרקיך קדישא
 דישראל אלה כל
 ארעה יתקרי: (ו) ארי
 באהא שביקא ועיקת
 חת ערעך שבנתא דיו
 יבאתת עולימין
 דאתרתת אמר אלהיך:
 בשעא

קצן

קמץ בז"ק

רש"י

קב"ל"ם בלע"ז (1) ותוקעין בארץ: (ג) תפרוצי. הגברי: (ד) עלומיך. נעוריק,
 (ז) כי תמאס. כזהמאס פעמים שטועס עליה מעט: (ח) בשצף קצף. מנחס
 פחר חרי אף ודוגס פחר במעט קלף כמו ברנע קצן עזוביך וכן תירגס יונתן:

ובחסד

באור

מלא יוזו ממקום. (ג) תפרוצי, עיין פזום ורבו, כמו (נראשית כ"ח) ופרגת
 ימס וקדמה. יירש, יגרש, כמו (דברים ז') וזני עשו יירסו וישמידו מפניסם.
 יושבו, הערים שהרבות הסייג נוסבות מהן, כי יפרו ורנו. (ד) בושת עלומיך.
 ששכחי הנוסח הסייג לך זימי נעירך, כאשר סיית גולס ומטולגת, כי לא יקרה לך
 סוד כוזב, להוכר על ידה את הראשונות. וחרפת אלמנותיך, החרס הסייג לך.
 מלא הסייג מבלי יושב, כאלמנע מבלי בעל. (ה) בעלוק עושיך, על דרך תקראי
 אלהי (השע ז'). (ו) באשה עזובה, ה' קראך לשוב אליו, כדרך האשה העזובה
 הנעלה, והיא עזבת רוח, שנעלה קורא אותה לשוב אליו. תמאס, כמו אשת נעורים
 שס המאס צעוי בעלה, הכה לא יתמיד המיאוס, כי ישוב ירחס, קן אשך

בז"ק

אלשיך

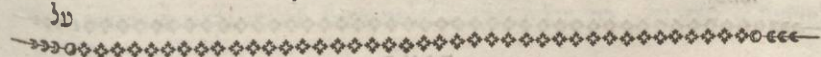
(1) קב"ל"ם בלע"ז, cheville. (ריא סולפיט).

(א) בְּשֵׁעָא זְעִירָא רַחֲמֵיךָ
 וּבְרַחֲמֵיךָ סְגִיאוֹן אֶקְרַב
 גְּלוּתְךָ: (ב) בְּרַגְזוֹ זְעִיר
 סִלְקִית אִפִּי שְׂכַנְתִּי זְמַן
 זְעִירָא מְגִידָא וּבְמִבְרַת
 עֲלַם דְּלֵא פִסְקוֹן אֲרַחִים
 עֲלֶךָ אָמַר פְּרַקוּדָא יי:
 (ג) בְּיוֹמֵי נַח דָּא קְדַמִּי
 דְּקִימִית בְּמִימְרֵי דְלָא
 יַעֲדוֹן מִי טוֹפְנָא דְהוּוּ
 בְּיוֹמֵי נַח עוֹד עַל אֲרַעָא
 בְּקִימִית בְּמִימְרֵי דְלָא
 יַחֲוֹל רִוְגֵי עֲלֶךָ וְלֵא אֲזוּף
 בִּידָא: (ד) אֲרִי טוֹרֵיָא יַעֲדוֹן
 וְרַמְחָא יַתְפָּרְקוֹן וּטוֹבֵי
 מְגִידָא יְרוּשָׁלַם לֵא יַעֲדֵי
 וְקִים שְׁלָמֵי לֵא יַתְרַחֵק
 עֲלֶךָ יי:

קָמִין עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמֵיךָ גְדוּלִים
 אֶקְרַבְךָ: (ח) בְּשֵׁעָא קֶצֶף
 הַסְתֵּרְתִּי פָנַי רַגַע מִמֶּךָ וּבְחֹסֶד
 עוֹלָם רַחֲמֵיךָ אָמַר גְּאֻלְךָ
 יְהוָה: (ט) כִּי־מִי נַח זֹאת לִי
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי־נַח
 עוֹד עַל־הָאָרֶץ כִּן נִשְׁבַּעְתִּי
 מִקֶּצֶף עֲלֶיךָ וּמִגְּעֵר־כָּךְ: (י) כִּי
 הַתְּרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת
 תִּמּוּטִינָה וְחֹסְדֵי מֵאֲתֶךָ לֵא־
 יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֵא תִמּוּט
 אָמַר מְרַחֵם יְהוָה:

קומי
 אָמַר דַּעֲתִיד לְרַחֲמָא
 ר ש"י

ובחסד עולם. שיתקיים עד עולם: (ט) כי מי נח זאת לי. שבעה בידו והולך ומפרש דברו כאשר נשבעתי מעבור מי נח וגו': (י) כי התרים ימושו. אף אם תכלה זכות אבות ואמהות חסדי מאהך לא ימוש:

ב א ו ר

אלהיך לרחם עליך. (ז) וברחבים, באהבה רבה, כי לפעמים ברחמנות חולדה באהבה ובהבנה חולדה ברחמנות. (ח) בשעא, כמעט שטף בטי"ח, להיותם אותיות מתחלפות. ואמר, שקצף לא בא כי אם בטפיסה מהרית (מיט טרגום), וכאשר בא כן ילך, אבל חסד, שגא בעדת רחמים ובהבנה, החקועה בלב, הוא יתקיים לעולם. (ט) כי מי נח, המנוח, שהיה בימי נח, והטעם, זאת בגזירה שנורתי, והנחתה שאמרתי. וכאשר נשבעתי שלא יעבור עוד מנוח כמי נח על הארץ, והוא הכתוב (בראשית ח') ולא אוסיף עוד להכות את כל חי, וטעם מקצוף עליך, בעבור שהמשיג לאשם עוונם (כז עורא). ובכשדי תרגם כיומי נח, כאלו היה כתוב כיומי נח, (י) ההרים ימושו. לפעמים יקרה, שההרים עם רוב הזקם יסורו ויעתקו ממקומם ע"י רעש, וכן הגבעות ינסו לנסול בארץ, אבל חסדי הוא דבר המתקיים, והבטחת ברית שלומי לא תמוש:

הפסרת תבוא ריא

(ישעיה ס' א' כ"ב)

ס (א) קומי אזרי כירבא אורך
 וכבוד יהוה עליך זרה:
 (ב) כירינה החשך יכסה ארץ
 וערפל לאמים ועליך זרה
 יהוה וכבודו עליך יראה:
 (ג) והלכו גוים לאורך ומלכים
 לנגה זרחך: (ד) שאי סביב
 עיניך וראי כלם נקבצו באור
 לך בניך מרחוק יבאו ובנתיה
 על צד תאמנה: (ה) אז תראי

הס' בפסח ונהרת

ס (א) קומי אנהרי ירושלים
 ארי מטא זמן
 פורקניה ויקרא דיי עליך
 יתגלי: (ב) ארי הא
 חשוכא יחפי ארעא
 וקבלא למלכותא וביך
 ישרי שבנתא דיי ויקריה
 עליך יתגלי: (ג) ויהכון
 עממא לנהוריה ומלכיא
 לקביל זהוריה: (ד) וקפי
 ירושלים סחור סחור עינה
 נחוי כל בני עם גלותך
 דמתבנשין ואתן לגינה
 בנה מרחיק יתון ובנתך
 על גססין יתנסכון:
 (ה) בכו תחזין ותנהרין
 ותדחלין

רשי

ס (א) על צד תאמנה. על גיססין כסלי' תסיינה אומנות: (ב) אז תראי ונהרת. בכן
 תחזין ותנהרין: ופחד ורחב לבבך. ויתמה וירחב לבך: כי יהפך עליך

סגון

באור

ס (א) אורי. זווי כמו צואי. כי בא אורך, סניע זמן ישועהך, שכוף לך אורה
 גדולה, והכניו מוסב על ירושלים. (ב) החשך, חשך וערפל משל על הכרות
 שימרכו בעולם. וערפל, וכסה. (ג) לאורך, ממך ילמדו דרכי ס', ואתה
 שאיר עינייה. (ד) שאי, את ירושלים שאי עיניך מסביב וראי, איך כל אנשיך נקבצו
 יבאו אליך. על צד, לפי סמלם תרגומו (מן דער וייטס), ר"ל על הזרוע, כי הוא
 גד סגוף. תאמנה, ענין גדול, מן כאשר ישא האומן את היוק, וסיתה הנון ראויס
 לסדנה, לחסרון נוין סהרס, כי הנון סכתובה לרבות (בן מלך). ולמטס (ס'ו י"ב) על
 גד תנשאו, וכן מתורנס סס, והסנעיס זקניס סחליפו זד עס סד (מן דער ברוסט).
 (ה) תראי, לבון מורא, והסעס, כאשר יבואו בניך, אז חיראי, כאדם סיירא, צבוא
 לו חשוס, ודבר סלא עלה על לב, כאולא אנדס (בן עורא). ודומה לו צמלינת ירמיה
 (סס ל"ג ס') וסחדו ורגונו על כל סעוצה ועל כל סלולס אשר אנכי עושס לה, כי דרך
 סאדס לסיית נכסל, וכאלו מסחד נכוא עליו סונס סחאוס, וכן יאמר סאשכנוי (מין
 פרידינגטס.

וְנָהַרְתָּ וּפָתַד וּרְחַב לְכַבֵּד כִּי־
 יִהְיֶה עֲלֶיךָ הַמּוֹן יָם חֵיל גּוֹיִם
 יָבֹאוּ לָךְ: (ו) שְׁפַעַת גַּמְלִים
 תִּכְסֹּף בְּכָרֵי מַדִּיִן וְעִיפָה בָלֶם
 מִשָּׁבָא יָבֹאוּ זָהָב וּלְבוֹנָה יִשְׂאוּ
 וּתְהִלּוֹת יְהוָה יִבְשְׂרוּ: (ז) כָּל־
 צֶאֱן קִדְר וְקִבְצוּ לָךְ אֵילֵי נְבוֹת
 יִשְׂרָאֵל וְיַעֲלוּ עַל־רִצּוֹן מִזְבְּחֵי
 וּבֵית הַתְּפִאֲרֹתֵי אֶפְאֵר: (ח) מִי־
 אֵלֶּה כָּעֵב הַתְּעוֹפִינָה וְכִיּוֹנִים

וּתְדַחֲלִין וּפְתִי לְכִיד
 בְּדַחֲלַת חֲטָאִין אֲרִי
 יִתְחַלֵּף לִיךְ עוֹתֵר מַעֲרַבָא
 נְכִסֵי עַמְמֵיָא יִתְעֲלוּ
 לַגּוֹיָה: (ו) שְׁפַרַת עֲרַבָא
 תַּחֲפִי סַחֲרֵיךְ הוֹגְנֵי
 מַדִּיִן וְדוֹלֵד בּוֹלְהוֹן
 מִשָּׁבָא יִתּוֹן דָּהָב וּלְבוֹנָה
 יִהוּן טַעֲיִין וּדְאָתוֹן עַמְהוֹן
 בְּתוֹשְׁבַתְהוֹן דִּי יִהוּן
 מִשְׁתַּעֲוִין: (ז) כָּרַ עֲאֵן
 עֲרַבָא יִחְפְּנִשׁוּן לַגּוֹיָה
 דְּכָרֵי נְבוֹת יִשְׁמִשׁוּן
 יִתְסַקּוּן לְכַעֲוָא עַל מִדְּבַחֵי

וּבֵית הוֹשְׁבַתְהֵי אֶשְׁבַח: (ח) מִן אֵלִין דְּאָתוֹן דְּגַלֵי בְּעַנְיֵין קַלִּילִין וְלֹא
 אֲתַעֲבָא גִלְוָתָא דִּישְׂרָאֵל דְּמַהֲבַנְשִׁין וְאֲתִין לְאַרְעֵהוֹן הָא כִּיּוֹנִין

אל

ר ש י

המון ים. ארי יתחלף לך עותר מערבא: (ו) שפעת. רוב: בכרי מדין
 הוגני מדין הם גמלים בחורים וכן זכרה קלה (ירמיה ז'): ועיפה. גם הם מכני
 מדין עיפה ועפר (בראשית כ"ט): (ז) אילי נביות. דכרי נביות: (ח) בראשונה.
 כמו זכראשונה בימי שלמה כענין שנאמר (מלכים א' י') כי אני תרכיש למך זיס
 אחת

כ א ו ר

פריידינגס בעבטן). ונהרת, ענין אורח, כמו (איוב ג') ואל תוסע עליו נכרה, ר"ל
 אורו פיך מרוב השמחה. ורחב, יתרחז לך מרוב העונש והשמחה. המון ים,
 המון עושר הנמלא בחיות הים, יתספק לנא אליך. (ו) שפעת גמלים, רבוי גמלים
 יביאו לך למנחה, ויכסו את הארץ, וכן (איוב ל"ח) ושפעת מים תכסך. בכרי מדין.
 הם הגמלים הקטנים, עולי ימים, וכן (ירמיה ז') זכרה קלה (רד"ק). ולד"א הם
 הגמלים הקלים לרוץ (ד"ח וייסטר) ונקראים זל"הע (דרקוועדארט). והמלך הואת ננזרת
 ממלח (דרקוועקס), שהוא ענין מרובה בלשון יון. משבא, שם מדינה בארץ ערב
 המאושרת, והיא מקום חוסך. יבשרו, בשונם לארזם יבשרו ויספרו תהלות ה'
 (ז) ישראל הונך, יהיו ללכך. יעלו, שעורו, יעלו לרצון על מזבחי: (ח) מי אלה.
 הסעם על הכנים, והנה קומי אורי, ידבר עם ליון (בן עזרא). אל ארובותיהם
 לנו

דתיבן לגו שובכיהון :
 (ט) ארי למימרי גגון
 יספרון ונחתי ספיני ימא
 אידא פראס קלעהא
 בקדמיתא לאיתאה בגד
 מרחיק בספהון ודהבהון
 עמהון לשמא ביי אלהך
 ולקדישא דישראל ארי
 שפחה : (י) ויבגון בני
 עממיה שורה ומלכיהון
 ישמשוניך ארי ברוגזי
 אלקיתך וברעותי ארחים
 עלך : (יא) ויתפתחון
 תרעה תדירא ימם ולילי
 לא יתאחדון לאעלא
 לגיך נכסי עממיה
 ומלכיהון זקיזין : (יב) ארי

אל ארבתיהם : (ט) כיליו איים
 יקוו ואניות תרשיש פראשנה
 להביא בניך מרחוק כספם
 וזהבם אתם לשם יהנה אלהך
 ולקדוש ישראל כי פארך :
 (י) ובגו בני יבגו חומתיך
 ומלכיהם ישרתונך כי בקצפי
 הכיתך וברצוני רחמתיך :
 (יא) ופתחו שעריך תמיד יומם
 ולילה לא יסגרו להביא אליך
 חיל גוים ומלכיהם נהוגים :
 (יב) כייחגזי והממלכה אשר

לא

עם ומלכו דלא יפלחוניך

ירושלם

ר ש י

אחת לשלש שנים הבא חגי תרשים וגו' תרשים שם הים : לשם ה' אלהיך שנקרא
 עליך כי ישמעו שמעו וחס גבורתו ויבואו : כי פארך נחן לך פאר : (י) וברצוני
 ובהרילי לך אימונ"א פיוזמנ"ט בלע"א : (יא) ופתחו שעריך תמיד לשון פתוח
 ממשקלת ל' ככר ע"ש שפתיחתן פתיחת עולם פתיחת תמיד כמו שזר מלשון שזירה

ק

ב א ו ר

לגו שובכיהון (הכסדי), ובל"א (טויבעטהוי, טויבעטלונג) וסארובות הס חלונות השוכך
 (דימ גוטטער), (ט) יקוו, שאתן להם שכר עונ. בראשונה, אכשי תרשים יהיו הראשונים,
 לשביב נדחי ישראל לנבולס, אל אדמת הקדש. פארך, אשר נחן לך פאר והדר וחשיבות.
 (י) הובותיך, חומות ליון, או חומות הערים, והכסם, שיוסיפו לם אושר וטוב,
 ככל חסם. (יא) ופתחו, מפועל, וכחיר"ק חמורת שזר"ק, כן דעת המדקקים,
 דעת רז"ק שכוף מן הדגש בלא חמורה, וכוף פועל עומד, כלאו אמר ופתחו שערך

ין

(1) פיוזמנ"ט בלע"א (et) mon apasieiment אונד אין וויכער בערוהיגונג, בעזשכעסטיגונג

בעת"ך וזמן וזמן לפרן געטטילונג טייטס

לֹא־יַעֲבֹדוּךָ יֵאָבְדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֵב
 יִחַרְבוּ: (יג) כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן אֲלֶיךָ
 יבֹא בְרוּשׁ תְּדַהֵר וְתֵאשׁוּר יִחַדּוּ
 לְפָאֵר מְקוֹם מְקַדְּשֵׁי וּמְקוֹם
 רְגְלֵי אֲבֹתָ: (יד) וְהֵלְכוּ אֲלֶיךָ
 שְׂחוּחַ בְּנֵי מַעֲנִיָּה וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עֲלֵי
 כַּפּוֹת רְגְלֶיךָ כָּל־מְנַאֲצֶיךָ וּקְרָאוּ
 לְךָ עִיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ
 יִשְׂרָאֵל: (טו) תַּחַת הַיּוֹתֶךָ עֲזוּבָה
 וּשְׁנוּאָה וְאִין עוֹבֵר וְשִׁמְתִיךָ
 לְגֹאֲזֵן עוֹלָם מְשׁוֹשׁ דָּוָר וְדוֹר:
 (טז) וַיִּנְקַתְּ חֶלֶב גּוֹיִם וְשֵׁד מַלְכִּים

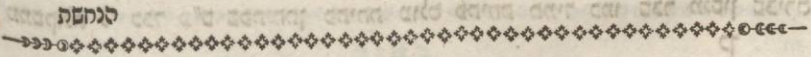
ירושלם ייבדון ועממיא
 אשתיצאה ישתיצון:
 (יג) יקר לבנון לגויך יתעל
 בירנו מורגנו ואשפרעין
 כחדא לשבחא אתר בית
 מקדשי ואחר בית
 אשריות שבנתי איקר:
 (יד) ויהכון לגויך בפפין
 בני משעבדיך וישתמחון
 למבעי מניך על פרסת
 רגליך כל דהון מרגזון
 לך ויקרון לך קרתא
 דיי ציון דאתרעי בה
 קדישא דישראל: (טו) חלף
 דהיות שבקא ומסלפלא
 ולית דערי ואשינה ליקר
 עלם בית דייך דר ודר:
 חינוקי

(טז) ותסבעין נכסי עממיא ובבזרת מלכין תתפנקין

ותידעין

ר ש י

כך פתחו מלשון פתיחה ט"ש אוברנט"ש בלע"ז (1): (יג) ברוש תדהר ותאשור . מיני עלי יער לבנון : (יד) ציון קדוש ישראל . ציון דאיתרעי בה קדישא דישראל ליון של קדוש ישראל : (טז) ושר... לשון שדים ותינקי יורה עליו : (יז) תחת

ב א ו ר

בן מלך), ועיין רש"י. נהוגים, ממסרתיהם כהולכים לפנים ולאחריהם. (יב) חרב יחרבו, אשתיאזה ישתיוון (ככסדי). (יג) כבוד הלבנון, העצים הסובים שניער הלבנון יבואו אליך. תדהר, ראש למעלה (מ"א י"ט). לפאר, לנכות צבס מקום מקדשי בנין מסואר. מקום רגלי, הוא הארון, והכוונה פה על המקדש כולו. (יד) שחוח, צכסיסה ובהכנסה. על כפות רגליך, עד סמוך לארץ. ציון קדוש, ליון של קדוש ישראל. (טו) ואין עובר. בן. דור ודור, לכל דורות העולם חסיס משוש, כמו שנקראת (הבליס מ"ח) יסס יוף משוש כל הארץ (הד"ק). (טז) ושר, בחול"ט כמו

כפתח

1 אוברנט"ש בלע"ז: ל"ל סיורנט"ש אוברנט"ש Serent ouverts (יז) ושרעין כפתח
 בעקפסינט בוויבט

וְחִידְעִין אֲרֵי אָנָּה יי
 פְּרָקִיד וּמִשְׁזִיבִיד תְּקִיפֵא
 דִּיעֻקֵּב : (יז) חֶלֶף נַחֲשָׂא
 דְּבִזוּ מְנִיד יְרוּשָׁלַם אִיתִי
 דְּחָבֵא וְחֶלֶף בְּרוּלֵא
 אִיתִי כִסְפֵא וְחֶלֶף אַעֲיֵא
 נַחֲשָׂא וְחֶלֶף אֲבִינֵא
 בְּרוּלֵא וְאַשְׁוִי פְּרַנְסָךְ
 שְׁלָם וּשְׁלַטְוִנִיד בְּזִכּוֹ :
 (יח) לֵא יִשְׁתַּמַּע עוֹד
 חִיטְפֵא בְּאַרְעִיד בְּזִיא
 וְתִבְרִיא בְּחַחוּמִיד
 וַיַּעֲרֵעוּן פּוֹרְקוֹן עַל שׁוֹרְךָ
 וְעַר תַּרְעֵךְ יְהוֹן
 מִשְׁבְּחִין : (יט) לֵא
 רַחֲמֵיךָ עוֹד לְגִיהוֹר
 שְׁמִשָּׂא בִימְמֵא וְאַף לֵא
 לְזִיהוֹר סִיחָרֵא בְּלִילֵא
 וַיְהִי לִיךְ יי לְגִיהוֹר עַלְם
 ואלהיך

תִּינְקִי וַיְדַעַת כִּי־אֲנִי יְהוָה
 מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב :
 (יז) תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אֲבִיא וְהֵב
 וְתַחַת הַבְּרוֹזֶל אֲבִיא כֶסֶף וְתַחַת
 הָעֲצִים נַחֲשָׂת וְתַחַת הָאֲבִנִים
 בְּרוֹזֶל וְשִׁמְתִי פְּקֻדְתְּךָ שְׁלוֹם
 וְנִגְשִׁיךָ צְדָקָה : (יח) לֵא יִשְׁמַע
 עוֹד חֶמֶס בְּאַרְצֶךָ שֹׂד וְשִׁבְר
 בְּגִבּוּלֶיךָ וּקְרֵאת יִשׁוּעָה
 חוֹמַתֶיךָ וּשְׁעָרֶיךָ תִּהְלֵה :
 (יט) לֵא יְיָ־יְהוָה־לֵךְ עוֹד הַשְּׁמַשׁ
 לְאֹר יוֹמָם וּלְלַיְלָה הִירַח לְאֹיֹר
 לֵךְ וְהָיָה־לֵךְ יְהוָה לְאֹר עוֹלָם
 ואלהיך

ר ש י

הנחושת. שנטלו ממך: ושמתי פקודתך שלום. ואשווי פרנסך שלם ושלטווייך בזכו. פקודתך פקודים שלך. ורבותינו אמרו הפקודות שבאו עליך בגלותך יהיו לך לשלום ולצדקה: (טו) לא יהיה לך עוד. לא תלטרכי לאור השמש: (כ) לא יאסף

ב א ו ר

בִּפְתָח' לַשּׁוֹן שָׂדִים, וּבַעֲבוּר זֶה סַמֵּךְ לוֹ סִיטִיקָה, וּנְקֵרָא כֵן לְפִי שֵׁשׁ צִבְעֵי לַחֹת וּדְשָׁנוֹת (בֵּן מֵלֶךְ). (יז) הַנְּחֹשֶׁת, הַכֶּסֶף הַנְּחֹשֶׁת נִכְבַּד מֵהַבְּרוֹזֶל, עַל כֵּן תַּחְתּוֹ זֶה כְּנֻדוֹ (בֵּן עוֹרֵא) פְּקוּדָתְךָ, דָּרָךְ מַשֵּׁל, שִׁיבִים הַשְּׁלוֹם בְּעַמּוֹ כַּפְקוּדֵי עַל יִרְאָל, וְהַלְדָּקָה מוֹשֵׁלִם, רִצָּל כֵּל כֵּךְ יִסִּיהַ בְּכֵל בְּאֶחָד וּבְאֶחָד, עַד שֶׁלֵּא יִשְׁמְרוּ לְהוֹסִירֵם עַל הַלְדָּקָה : (יח) וּקְרֵאת יִשׁוּעָה, אֵת יְרוּשָׁלַם חֲקֵרֵא אֵת חוֹמוֹתֶיךָ יְשׁוּעָה, וְאֵת שְׁעָרֶיךָ חֲסֵלָה, כִּי כֵס לַמַּחֲסֵה וּמִגַּד הַכַּסְדִּים וְזֹאת הִיא תַּחֲתָם. (יט) לֵא יְהוָה, לֵא חֲסִים לְרִיךְ לְאֹר הַשְּׁמַשׁ, לְהַאֲרִיךְ לְךָ בַּיּוֹם וּלְלַיְלָה הִירַח בְּלִילָה, כִּי אֹר הַשְּׁכִינָה יִסִּיהַ לְךָ לְאֹר עוֹלָם

ביום

וְאֵלֶיךָ לְתַפְאֲרֶתְךָ: (כ) לֹא יִבּוֹא
 עוֹד שְׂמִשְׁךָ וַיִּרְחַךְ לֹא יֵאָסֵף
 כִּי יִהְיֶה יְהִי־לְךָ לְאֹר עוֹלָם
 וְשָׁלֹמוֹ יָמֵי אֲבֹלֶךָ: (כא) וְעַמְּךָ
 כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ
 אֶרֶץ נֹצַר בְּמַעַו מַעֲשֵׂה יָדֵי
 לְהַתְּפָאֵר: (כב) הַקָּמֶן יִהְיֶה
 לְאֵלֶף וְהַצֵּעִיר לְגוֹי עֲצוּם אֲנִי
 יְהוָה בְּעַתָּה אַחִישָׁנָה:

וְאֵלֶיךָ לְתוֹשֵׁב־הַתִּיבָה:
 (כ) לֹא תִפְטִיל עוֹד
 מִלְכוּתֶיךָ וַיִּקְרֶיךָ לֹא
 יַעֲרִי אֲרִי יִי יְהִי לִיךָ
 לְגִיהוֹר עֲלֵם וַיִּשְׁלֹמוּ
 יוֹמֵי אֲבֹלֶיךָ: (כא) וְעַמְּךָ
 כּוֹלְהוֹן זָכָאִין לְעֵלָם
 יִחְסְנוּן אֶרְעָא נִי־צָבָא
 דְּהַדְרֹתֵי עוֹבַד גְּבוּרֹתֵי
 לְאַשְׁתַּבְּחָא: (כב) דְּזִיעִיר
 בְּהוֹן יְהִי לְאַלְפָא וְדַחְלֵשׁ
 לְעַם תְּקוּף אֲנָא יִי בּוֹמְנָה
 אִיתִינָה:

הפטרת נצבים

(ישעיה ס"א יו"ד עד ס"ג ו"ד):

(י) שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בּוֹהוֹה תִּגְלַל
 נַפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי כִּי הִלְבִּישָׁנִי
 כְּמַעֲי ק' בגדי

(י) אָמַרְתָּ יְרוּשָׁלַם מְחַדָּא
 אַחֲרֵי בְּמִמְרָא דְּיָוִ
 תְּבוּעַ נַפְשִׁי בְּפוֹרְקָנָא
 דְּאֱלֹהֵי אֲרִי אֲלַבְּשָׁנִי
 לְבוּשִׁין

ר ש"י

יאסף. לשון אספו נהס (יואל ב') הכניסו אורס: (כא) להתפאר. שאהיה מתפאר
 בם פורוונטי"ר בלע"ז 1): (כב) בעתה אחישנה. זכו אחישנה לא זכו בעתה:

כחתן

ב א ו ר

ציוס ובלילס. (כ) לא יאסף, לא יאסף אורו ויכיס כסתר, וכל דרך משל, וסנמשל
 זשלמו ימי אכלך. (כא) לעולם, סס יירשו סארץ לעולם, ולא יגלו עוד ממנס. נצר
 כמעיי, סענף אסר כמעתי, מעשי ירי סוא, ויש ספ לסתפאר בו, ר"ל סעס אסר
 כחרתי אסתפאר בו, כי יסיו לדיקים וסמימס. (כב) הקטן, ססנס סקטן יסרנס עד
 אלף סעמיס ככס. בעתה, כסינא עתה, אסמר לעסות כלסר דכרתי.
 (י) שוש אשיש, סכניא מדכר כמקוס ישראל, כשנס ססנלות. יכהן פאר, יגדי
 סאר

1 פורוונטי"ר בלע"ז Pourvanter se vanter (ויך ריווטן)

בְּגֵדֵי־יִשְׁעַ מְעִיל צְדָקָה יַעֲמֵנִי
כַּחֲתָן יִבְחַן פֶּאֶר וּכְבֹלָה תַעֲרֶה
כְּלִיהָ: (יא) כִּי בְּאַרְץ תּוֹצִיָא
צְמָחָה וּבְגִנָּה זְרוּעִיהָ תִצְמַיֵחַ
כִּן אֲדַנֵּי יִהְיֶה יִצְמִיחַ צְדָקָה
וּתְהַלֵּלָה נָגֵד כָּל־חַגְוִיִּם:
סב (א) לְמַעַן צִיּוֹן לֹא אֶחְשֶׂה
וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁמוֹט
עַד־יֵצֵא כְּנָגָה צְדָקָה
וַיִּשְׁוַעַתָּה כְּלִפִּיד יִבְעֶר: (ב) וְרָאוּ
גוֹיִם צְדָקָה וְכָל־מַלְכוּתִים כְּבוֹדָהּ
וּקרא

לבושין דפוקון מעיל
דזכו עטפני כחתנה
דמצלח בגנוניה וככהנא
רפא דמתקן בלבושותי
וככלתא דמתקשטא
בתיוקנהא: (יא) ארי
כארעא דמפקא צמחה
וכגנת שקיא דזורעהא
מרבוא כן יי אלהים
יגלי זכותא ותושבחתא
דירושלים לקבל כל
עממא: (א) עד דאעפיד
פוקון לציון לא אניח
לעממא ועד דאיתי
נתמא לירושלים לא
אשקוט למלכותא עד
דיתגלי בשפרפרא

גְהוֹרָה וּפּוֹרְקָנָה בְּכַעֲרִי יִבְעֶר: (ב) וַיַּחְזוּן עַמְּמֵיָא זְכוּתָהּ וְכָל מַלְכוּתָא יִפְרְשׂוּ
יקריד

ד ש י

(י) כחתן . אשר ילכש לבושי פאר ככהן גדול: וכבלה תערה כליה . תכשיטה:
(יא) כי בארץ תוציא צמחה וגו': (א) למען ציון . אעשה ולא אחשה על מה
שעשו לה: לא אשקוט . לא יהא שלום לפני עד ילא כנונה לרקה . (ב) יקבנו .
יפרשו

ב א ו ר

פארו צמלוטים נאים, כי הכהן, שהוא טווב סאל, הוא ראש הסע וגדולס,
לכן נאמרס סנדולס בלסון כהוסס, וכן (שמואל ב' ח' י"א) וכני דוד כהניס סיו (רד"ק).
תערה, סמתקשטת ככלי תכשיטיס . כליה, סס סקיסוריס על נגרותיס (כן עורא).
(יא) זרועיה, כמו הננה, סמלמחת סדכריס סזורעיס זכ, אחרי סזרקנו ונססדו,
כן יצמיח ס' לישראל ישע ותהלס .

סב (א) למען ציון, סכניא מדכר דכרי ס', וליון וירושלים הוא כסל סנין צלות
שוות, כי ליון וירושלים עיר אחת, אלא ססאזורה נקראת ליון (מדכרי רד"ק).
יבער, סז אל לסיד, ותחסר מלה אשר (כן עורא), וססזס, ססיזועס סאכיא עליס
ססיס

יקרא לך שם חדש אשר פי
 יהוה יקבנו : (ג) והיית עטרת
 תפארת ביד יהוה וצנוף מלוכה
 בכף אלהיך : (ד) לא יאמר
 לך עוד עזובה ולא רצך לא
 יאמר עוד שממה פי לך וקרא
 חפצי כה ולא רצך בעולה כן
 חפץ יהוה בך וארצך תבעל :
 (ה) כייבעל בחור בתולה
 יבעלך בניך ומשוש חתן על
 בלה ישיש עליך אלהיך :
 (ו) עלי חומתיך ירושלים הפקדתי

יקריך ויקרוך לך שם
 חדתא די במימריה די
 יפרשיניה : (ג) ותהון כליל
 דחדוא קדם יי וכתר
 דתושבחה קדם אלהיך :
 (ד) לא יתאמר לך עוד
 שביקא ולא רעיך לא
 יתאמר עוד צדיא ארי
 לך וחקרי עבדי רעותי
 בה ולא רעיך יתבא ארי
 תהי רעוא מן קדם יי
 ביד וארעיך תתיחב :
 (ה) ארי כמא דמתחב
 עולים עם בתולתא בן
 יתיחבון בגויכי בגויכי
 וכמא דחדי חתנא עם
 בלתא יחדי עלך

שמרים וצניף ק'

אלהיך : (ו) היא על עובדי אבותיך צדיקיא קרתא דירושלים מתקנין

נשרין

רש"י

יפרשנו : (ד) בעולה. מיושבת : (ה) כי יבעל וגו'. ארי כמה דמזייבת
 עולים עם בתולתא כן יתייבין בגויכי בגויכי : (ו) על חומותיך ירושלים
 רבותי דרשוהו כמשמעו מלאכים המזכירים את ה' על חורבנה לבנותה מאי אמרי
 אתה

ב א ו ר

תהיה נראה לכל, כלפיך אש הנוער. (ב) וקרא, מהבנין שלא נקרא שם פועלו
 (הכ"ל). ר"ל יהיה נקרא לך שם חדש, וסוף חפצי נב. האמור למטה. יקבנו, יפרש
 אותו, כמו (במדבר א') אשר נקבו בשמות. (ג) ביד ה', יש מקומות, שיחכנו העשרות
 בידים (הכ"ל). והנראה, תהיה שמורס צידו כעטרת תפארת. וצנוף, מלשון מנפסת,
 העשוי לסבב את הראש. (ד) לך, ירושלים. ולא רצך, שאר ארץ ישראל, כי לירושלים
 ידבר (רד"ק). חפצי בה, ענין חשני, אהבה וחבה יתירה. בעלה, הארץ המיושבת
 דומה לאשה שיש לה בעל (הכ"ל), וכן (למעלה כ"ד א') מנני בטולם, וענין שם בבאור.
 (ה) בחור, שהוא דבר נאה ומתקבל, שיקח בחור בתולה, יותר משיקח זקן בתולה,

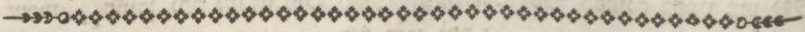
נָטְרִין קָדְמֵי כָּל יַמְמָא
 וְכָל לֵילֵיא תְדִירָא לֹא
 פְּסֻקִין מְתַאֲמַר דְּכָרֵן
 טְבוּתָהּ קָדָם יי לֹא פְּסִיק
 לְכוּן: (ז) וְלֹא יַפְסֹק
 דְּכַרְנְהוּן מִן קָדְמוּהֵי עַד
 דִּיתְקִין וְעַד דִּישׁוּי יַת
 יְרוּשָׁלַם תּוֹשְׁבֵי חַפְתָּא
 בְּאַרְעָא: (ח) קָדָם יי
 בְּיַמֵּינֵיהּ וּבְדַרְעַת תּוֹקְפֵיהּ
 אִם אֲתָן יַת עֲבוּרֵיהּ עוֹד
 מִיבַל לְבַעֲלֵי דְבַבְיָהּ
 וְאִם יִשְׁתַּחֲוֶי בְּנֵי עַמְמָא
 חֲמֻרָהּ דְּלֵאִית בֵּיהּ:
 (ט) אֲרִי דְבַנְשׁוּהֵי לְעֲבוּרָא
 יִבְלַגְנִיהּ וַיִּשְׁבַּחֲוֶי קָדָם יי
 וּדְרַעְרוּהֵי

שֹׁמְרִים כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה
 תְּמִיד לֹא יִחְשׂוּ הַמְּזַכְרִים
 אֶת־יְהוָה אֶל־דְּמֵי לָכֶם:
 (ז) וְאֶל־תִּתְּנוּ דְּמֵי לוֹ עַד־יִכּוּנֶן
 וְעַד־יֵשִׁים אֶת־יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה
 בְּאַרְץ: (ח) נִשְׁבַּע יְהוָה בְּיַמֵּינוּ
 וּבְזְרוּעַ עֵזוֹ אִם־אֲתָן אֶת־דְּגַנְךָ
 עוֹד מֵאֲכָל לְאִיבִיךָ וְאִם־יִשְׁתַּחֲוֶי
 בְּנֵי־נֹכַר תִּירוּשָׁךְ אֲשֶׁר יַנְעִת
 בּוֹ: (ט) כִּי מֵאֲסָפִיו יֵאָכְלוּהוּ
 וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה וּמִקְבָּצָיו
 יִשְׁתַּחֲוֶי

ר ש י

אחה תקום תרחם ליון (תהלים ק"ב) כי בחר ה' בליון (שם קל"ב) כדאיתא במסכת
 מנחות. וי"ת תומתוך אבות הראשונים המגינים עלינו כחומה: הפקדתי שומרים -
 לכתוב ספר זכרונות שלא ישחכח זכותם מלפני: לא יחשו. מלהזכיר זכותם לפני:
 המזכירים את ה'. את זכות האבות: אל דמי לכם. אל תחישו: (ט) יאבלוהו.

מוסב

ב א ו ר

או צחור בעולה (רד"ק). (ו) שומרים, אלה השומרים כנוי על אבלי ליון, שאין להם
 עסק, כי אם בני, ולא ישנו בלילה, כשומרי החומות, ובוסף כל היום, כי מנסג
 השומרים לישן ביום (בן עזרא). וכס דברי הנביא אל בני הנלות. המזכירים, אהם
 המחללים על ליון, להזכיר את העקום על צנינה, לא תהיה מנוחה לכם, אלא
 המחללו והזכירו את ה'. (ז) ואל תתנו דמי לו, אל תניחו לה' שיקוף על עם
 מחלתו, רק שפכו לזככם תמיד לפניו תפלים ונתחמונים, עד יכונן את ירושלים על כנס
 ונבססה, וישים אותה לפאר ותהלה בקרב הארץ. (ח) אשר ינעת בו, בעבודתו.
 זלטיאו אל הבית. (ט) מאספיו, המאספים אותו אל הבית, הם יאכלו את הדגן,
 ומקבציו, המקבלים את הסענים, לעשות מהם תירוש. בחצרות קדשי, כנתיבהם
 הטומדים

יִשְׁתַּהוּ בַחֲצֹרֹת קָדְשֵׁי :
 (י) עֲבְרוּ עֲבְרוּ בַשְּׁעָרִים פִּנּוּ
 דֶּרֶךְ הָעַם סְלוּ סְלוּ הַמַּסְלָה
 סְקְלוּ מֵאֲבֵן הָרִימוּ נֶס עֲלֵי--
 הָעַמִּים : (יא) הִנֵּה יְהוָה יְהוָה הַשְּׁמִיעַ
 אֶל--קִצֵּה הָאָרֶץ אָמְרוּ לְבַת--
 צִיּוֹן וְהִנֵּה יִשְׁעֶךָ בָּא הִנֵּה שֹׁכְרֹ
 אֹתוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו : (יב) וְקִרְאוּ
 לַיהוָה עִם-הַקָּדֵשׁ גְּאוּלַי יְהוָה
 וְלך
 עֲמִיָּה וְכָל עוֹבְדֵיהוֹן גִּלְן קְרָמוּהִי : (יג) וַיִּקְרוּן לְהוֹן עֲמָא דְקוֹדְשָׁא פְרִיקִיא

ד"י רש"י
 מוסב על דגך : ישתהו. מוסב על תירושך : (י) עברו עברו בשערים. אמר
 נבוי' עברו ותובו בטרעיא אפנו לבא דעמא לאורח תקנא : סלו סלו המסלה. כבשו
 הדרך בטו"ך לוקמין בלע"ז(1). סלו. לשון מסילה הוא : סקלו מאבן. סקלו המסילה
 והשליכו אבני מכסול לדרין סקלו אוספיריאי"ן בלע"ז(2). מאבן. מהיות שס אבן וכנגד
 יצר הרע הוא אומר. ויש עוד לפתרו על תיקון הדרכים לקבוץ הגלויות : הרימו
 גם. כלונס פירק"א בלע"ז(3) אות הוא שיקבצו אלי ויביאו לי את הגולים אלס : (י) הנה
 שברו. שמוכן להם לעבדיו מוכן אהו : ופעולתו. שבר הפעולה שפעלו עמו לפניו
 הוא מוכן לתת :

מ

ב א ו ר

העומדים בחצרות ירושלים עיר הקודש. (י) עברו, מאמר הנביא אל העמים, עברו
 בשערים, לסכריו בכל שער ושער לאמר, פנו דרך, שהולכים בו עם ישראל, הרימי
 הנביאו את המסלה, להשוות את הנומות, לכוות נוח ללכת, והסירו משם האבנים,
 שלא יהיה נשאר שם אבן מכסול. (יא) שברו, גמול השבר, שעליו לשלם לישראל,
 הוא מוכן אהו. ופעולתו, שבר הפעולה שעליו לפרוע, הוא לפניו ומוכן לתת.

דרושה

(1) לוקמין בלע"ז Battez le chemin (בהכנס דען וועג)
 (2) אוספיריאי"ן בלע"ז Espierriez (רייווט רוח סטיווט וועג)
 (3) פירק"א בלע"ז Perche (איינע שטאקעט)

הפמרת נצבים רמז

וְלִי יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא
נְעֻזָה : סג (א) מִיִּזְחָה אֲבֵי
מֵאָדָם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה
זֶה הַדּוֹר בְּלָבוּשׁוֹ צִעָה בְּרַב
כִּחֲזוֹ אֲנִי מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב
לְהוֹשִׁיעַ

דְּיִי וְלִי יִתְקַרֵּי תְּבִיעָתָא
קְרָתָא דְלֹא אֲתִרְחַקָת :
סג (א) מִן אֲמַר אֲלִין עֲתִיד
לְאִיתָאָה מְחָא עַל אָדָם
פּוֹרְעָנָא תְּקִיפָא עַל
בְּצָרָה לְמַעַבְד פּוֹרְעָנוֹת
דְּיִן עֲמִיה בְּמָא דְקִיָּם
לְחַזוֹ בְּמִיטְרִיהָ אֲמַר תָּא

אֲנִי מְתַגְלִי בְּמֵאדְמִלִּית בּוֹכוֹ סְגִיא קְדָמִי חֵיל
למפרק

ר ש י

סג (א) מי זה בא בארם י נתנבא הנביא על שנאמר הקב"ה לעשות נקמה בצלמה והוא
עלמו בכבודו נלחם את ער שלהם תחלה כענין שנאמר כי רותה בשמים הרבי והנביא
מדבר בלשון מלחמות בני אדם לבושי בגדים ובהרגם הרב הדם נתן על בגדיהם כי כן דרך
הכתובים מדברים בשכינה כדרך בני אדם לסבר את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע
וכן וקולו כקול מים רבים דימה הנביא קול חזק שלו לקול מים רבים לסבר את האוזן
כדרך שאפשר לה לשמוע שאין להבין ולהאזין ברוב גבורות אלהינו להשמיעה כמות
שהוא : מי זה בא בארם . ישראל אומר מי זה וגומר ובה חמוץ בגדים לבועים
בדם וכל דבר שהוא מתנאץ בריחו ובמראיתו נופל בו לשון חמוץ : שבצרה . אמרו
דבותינו שתי טעות עשה ער שלהם כסבור הוא שבצרה היא בלר במדבר שהיתה
עיר מקלט וטועה משום שאין קולתה אלא שוגג והוא הרג את ישראל מזיד . ועוד יש
מדרש אגדה על שהספיקה בלרה מלך לאדום במות מלכה הראשון וימלך תחתיו יוצב
בן זרע מצלרה ובצרה ממואב היא כענין שנאמר על קריות ועל בצרה : זה . שהיה

הדור

ב א ו ר

(יב) דרושה , הפך שהיו קוראים לה (ירמיה ל' י"ז) זיון הוא דורש איון לה (רד"ק) - לא
נעזבה , הפך מה שאמרת (למעלה מ"ט י"ד) עזבני ה' (הנ"ל) .

סג (א) מי זה בא , המזל האל יתברך , המחריב את בצרה , לבצר עושה נקמה
באויביו , ובגדיו אדומים מדם שהרג , וכאלו אדם שואל , מי הוא זה ? והוא
עונה (מדברי רד"ק) . חמוץ , עיקר הוראת החץ , על דבר חריף , כדברים שיש להם
ליחות חריפות , (ראש למעלה ל' כ"ד) , או נחמנים על ידי רחמים , ופה יורה על זכע
האדם , שיש להדם החוס והשורף , הנוול מן מכה בנפח החי , שהוא חריף מאד ומכסה
את עין ראייתו הדור בלבושו , שלבש בגדי נקם (רד"ק) . צועה , ענין כפיפה (ראש
למעלה ל"א י"ד) , ופלו יורה על כפיפת הלאר לאחור , והוא סימן הלאר בעברי ,

כמו

לְמַפְרָק: (ב) מֵא דִּין
 יִסְמְקוּן טוּרִין מִדָּם קְטִילִין
 וּמִיִּשְׂרִין יִפְקוּן פְּחָמַר
 בְּמַעְצָרָא: (ג) הָא כְּבִיעוּט
 דְּמַתְבְּעִים בְּמַעְצָרָא בְּן
 יִסְגִי קְטוּל בְּמִשְׁרִית
 עַמְמִיָּא וְלֹא יְהִי לְהוּן
 תְּקוּף קְדָמִי וְאַקְטְלִינוּן
 בְּרוּגְזִי וְאַדוּשִׁינוּן בְּחַמְתִּי
 וְאַחְבַּר תְּקוּף תְּקִיפִיהוּן
 קְדָמִי וְכָל חַבְמִיּהוּן
 אֶסְלְעִים: (ד) אַרִי יוֹם
 פּוֹרְעֵנוּתָא קְדָמִי וְשִׁנַּת פּוֹרְקָן עִמִּי מְטַת: (ה) וְגַלִּי קְדָמִי וְלִית נֶבֶר דְּלִיה
 עוּבְרִין

לְהוֹשִׁיעַ: (ב) מִדְּוַע אֲרָם
 לְלִבּוֹשֶׁךָ וּבְגָדֶיךָ כְּדָרְךָ בְּגַת:
 (ג) פּוֹרָה | דְּרַכְתִּי לְבָדִי וּמַעֲמִים
 אֵין-אִישׁ אֶתִּי וְאַדְרָכֶם בְּאִפִּי
 וְאַרְמָסֶם בְּחַמְתִּי וַיֵּן נֶצְחָם עַל-
 בְּגָדִי וְכָל-מַלְבוּשָׁי אֲנֹאֲלֶתִי:
 (ד) כִּי יוֹם נֶקֶם בְּלִבִּי וְשִׁנַּת
 גְּאוּלִי בְּאָרָה: (ה) וְאַבִּיט וְאֵין
 פּוֹרְעֵנוּתָא קְדָמִי וְשִׁנַּת פּוֹרְקָן עִמִּי מְטַת: (ה) וְגַלִּי קְדָמִי וְלִית נֶבֶר דְּלִיה
 פּוֹחַ בִּס"פ
 עוּר
 ר"ש י

הדור בלבושו ולבושך כח והקב"ה משיבו אני הוא שעלתה לפני לדבר בצדקת
 האבות ובלדקת דורו של לרה ולדקתי גם היא עמהם ונגליתיה להיות רב להושיע והם
 אומרים מדוע אדום ללבושך מדוע בגדיך אדומים: (ג) ומעמים אין איש אתי
 מתילב לפני להלחם: נצחם. דמס שהוא תוקפו ונלחמו של אדם: אנאלתי. כמו
 נגאלו דמס (איכה ד'). (ה) ואביט ואין עוור. לישראל: ואשתומם. לשון

שתיקה

ב א ו ר

כמו (תהלים ע"ג ו') ידברו בלבושך עסק, ומחורגם לפי הכוונה. אני, תשובת האלהים.
 מדבר בצדקה, הפעל דבר בקשורו עם גי"ת, יורה לפעמים על הדבור מאיזה דבר
 (פֶּן מִיִּיטֵר וְאֵבֶט רַעֲדָן) כמו ושנחם לנניך ודכרת במ (דברים ו' ז'), ושם (י"א י"ט).
 וענין דקס כמו ישע, והסעס, אני הוא המדבר על ידי עבדי הנביאים מהישע המיוסד
 לנבא. רב להושיע, סניא קדמי חיל למפרק (סכשדי). (ב) אדם ללבושך, כלמ"ד
 נוסף, כלמ"ד השלישי לאכשלוס (בן עזרא). או ראוי להיות אדם, ויתורגם (וחרות
 מיוט קסחט מן דייעטפ גטווארדפ?). ובגדיך, מדוע בגדיך אדומים, כדורך עכבים
 אדומים, ויזה מן היין על מלבושיו?. (ג) פורה, הנה האל כעונה לשאלו, ואמר
 פורה דרכתי לבדי, והנה נקראת פורה, לפי שמפררים ומרננים בחוכם העכבים,
 כשדורכים אותם, והמשיל כרשעים מצורה, כאלו הם עכבים נח, והאל דורכס (ד"ק).
 ויז נצחם, דמס. יזה על בגדי, לפיכך הם אדומים, ונקרא דמס נח, לפי שהוא חי
 האדם וחוקו ומקפו (הכ"ל). אנאלתי, תמורת הנאלתי ע"ד ארמית, וענינו לנלוך.
 כמו לחם מגואל. (ד) ושנת גאולי, באה סעת לנאלו את עמי. (ה) ואשתומם,

עֲבַדְיוֹן טָבוֹן וַיִּדַע קְדָמִי
 וְלִית אֲנִשׁ דִּיקוּם וַיִּבְעֵי
 עֲלֵיהוֹן וּפְרָקְתִּינוּן בְּדַבְרַע
 תּוֹקְפִי וּבְסִימַר רַעוּתִי
 סַעֲדַתִּינוּן: (ו) וְאֶמְלִיל
 עֲבָדִי
 וְאֶדְוֶשְׁשִׁינוּן בְּחִימַתִּי
 וְאֶרְמִי לְאַרְעֵי אֶרְעֵי־הָא
 קְטִילִי גְבַרְהוֹן: (ז) אָמַר
 גְּבִיאַ טִיבוּתָא דִּי אֲנָא
 מְדַבֵּר תּוֹשְׁבַתָא דִּי
 כְּעַל בַּל דְּגַמְלָנָא: (ח) וְסַנִּי
 טוֹבִיָּה לְבֵית יִשְׂרָאֵל
 דְּגַמְלִינוּן בְּרַחֲמוּתִי
 וּבְסַנִּיּוֹת טוֹבִיָּה: (ט) וְאָמַר

עֵזֶר וְאַשְׁתוּמָם וְאֵין סוּמְךָ
 וַתּוֹשַׁע לִי זְרוּעֵי וַחֲמַתִּי הִיא
 סִמְכַתִּנִּי: (ו) וְאֲבוֹם עַמִּים בְּאִפִּי
 וְאַשְׁכַּרְם בְּחַמַּתִּי וְאוֹרִיד לְאַרְצֵן
 גְּצָחִם: (ז) חֲסְדֵי יְהוָה אֲזַכִּיר
 תְּהִלּוֹת יְהוָה כְּעַל כָּל אֲשֶׁר--
 גַּמְלָנוּ יְהוָה וְרַב־טוֹב לְבֵית
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר גַּמְלָם בְּרַחֲמוֹ
 וְכָרַב חֲסְדָיו: (ח) וַיֹּאמֶר
 אֶדְ-עַמִּי הֵמָּה בְּנִים לֹא
 יִשְׁקֻרוּ

בְּרַם עַמִּי אֵינוֹן בְּנִיא דְלָא

ישקרו

ר ש י

שתיקה וכבר פירשתי למעלה ואשתומם כי אין משניע: וחמתי היא סמכתי. חמתי
 שיש לי על הכשדים אשר אני קלפתי מעט על עמי והמה עזרו לרעה היא סמכתי
 חזקה ידי ועוררה את לבי ליפרע מהם ואע"פ שאין ישראל ראויין והגונים לנאולה:
 (ו) ואבוים. לשון מתגולל בדם ודורך ברנלים כמו מתבוססת בדמין (יחזקאל ע"ו)
 וכו' בוססו את חלקתי (ירמיה י"ב): נצחם. גבורת גלחוסם: (ז) חסדי ה' אזכיר.
 הכוונא אמר אזכיר את ישראל את חסדי ה': ורב טוב. אזכיר אשר גמל לבית
 ישראל ברחמיו: (ט) אך עמי המה. אף על פי שגלוי לפני סיכנדו בי מכל מקום
 עמי

באור

השתוממתי על שאין אחד סומך, והאל מדבר פה כדברי בני האדם, כדרך שסור
 והמליטה. והמאמר הוא כל למעלה (נ"ט ט"ו) בקל שניים. (ו) ואשכרם בחמתי,
 לפי שנכתב הוא ענין שכוון, ופי' הרד"ק שכל ישקם את הכשדים כוס חממו, וימלאם
 שכוון וינון, תרגומו (מך ונחם ויח טרוקסן). אבל הכשדי תרגם, ואדושתינון בחמתי,
 כאלו כחוש ואשכרם צדיק, ומקביל יותר אל ואבוים סקודס לו, וכן מתורגם. (ז) כעל
 כל, אזכור אותם הסכדים כמו שבי' (רד"ק). (ח) ויאמר, הטעם, כי אמר כדרך
 בן אדם, שהטעם שיהיו בני האמים, על כן הושיעם (בן עזרא). אך עמי, מלת

יִשְׁקְרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשָׁע׃
 לְהוֹן פָּרִיק׃ (ט) בְּכָל
 עֲבֹן דָּחְבוּ קַדְמוֹתַי
 לְאַיִתָּאָה עֲלֵיהוֹן עָקָא לֹא
 אַעֲיִק לְהוֹן וּמִלְאָד שְׁלִיחַ
 מִן קַדְמוֹתַי פְּרִיקִינוֹן
 בְּרַחֲמֵתַיָּה וּבְמַחְסֵיהָ
 עֲלֵיהוֹן הָא יִשׁוּבֵינוֹן וְנִמְלִינוֹן וְסוּבְרִינוֹן בְּל יוֹמֵי עֲלָמָא׃

יִשְׁקְרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשָׁע׃
 (ט) בְּכָל־צָרָתָם ׀ לֹא צָר וּמִלְאָד׃
 פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם בְּאַהֲבָתוֹ
 וּבְחַמְלָתוֹ הוּא גֹאֲלֵם וַיִּנְמְלֵם
 וַיִּנְשָׂאֵם כָּל־יְמֵי עוֹלָם׃
 עֲלֵיהוֹן הָא יִשׁוּבֵינוֹן וְנִמְלִינוֹן וְסוּבְרִינוֹן בְּל יוֹמֵי עֲלָמָא׃

הפטרת לשבת שובה

(הושע י"ד ב')

וְהִיא הַפְטֵרַת וּיְלֶךְ כַּמְנַהֵג הַסְּפָרִידִים וְגַם הִיא הַפְטֵרַת הָאוֹיְבוֹת כַּמְנַהֵג הָאֲשֻׁכְנוּסִים׃
 (ב) שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה
 אֱלֹהֶיהָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעֵוֹנֶיהָ׃
 (ג) תּוֹב יִשְׂרָאֵל לְדַחֲלָתָא
 דִּי אֱלֹהֶיהָ בְּחֻבְרָא
 אֲחֻבְלָתָא קַרְיָו

רש"י

עמי הם וזכי הם לפני כננים אשר לא ישקרו: (י) בכל צרתם. שהביא עליהם. לא צר. לא היצר להם כפי מעליהם שהיו ראוין ללקות כי מלאך פניו הוא מוכיל שר הפנים ממשמשי לפניו הושיעם תמיד בשליחותו של מקום:
 (ב) שובה ישראל. שבארץ יהודה פן יקרה אחכם כשומרון לכך נסמכו העניינים לכך נאמר תאסם שומרון ואומר שובה ישראל עד ה' אליהך כדאיתא בספרי בס' וישב

ב א ו ר

אך לאמת, כמו (נראשית כ"ט). אך עמי ובשרי אחס. (ט) לא צר, כחוב באלף, וקרי בויז, ופירוש הכתיב, לא הרבה להם הנרה, כי הושיעם ממנה, ופירוש הקרי, לו לאל צר בנרחס, פ"ד ותקצר נפשו בעמל ישראל, ודנרה תורה כלשון בני אדם (רד"ק). והטעם, בכל פת שהיו בנרה, היה לו צר, כמו (שמואל ב' א') צר לי עליך, וכן מתורגם. ומלאך פניו, מסבב סבות להושיעם. והסבות יאלו מלפניו, לא שסיו מקרה, והסבב תקרא מלאך (הג"ל). וינמלם, ענין נשיאם כלשון כסדים, והוא כפל ענין במלות שטוח. כל ימי עולם, הטעם, שנאלם ממזרים וישאם בארסם, לכן אמר כל ימי עולם, כל הימים שהיו בארסם (כן עזרא).
 (ב) כי בשלח, ת"י ארי אחקלחא בהונך. ואין רחוק לומר שלסי שאמר למעלה כל יגיעי

(ג) קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ
 אֶל־יְהוָה אֱמַרוּ אֱלֹהֵינוּ כִּלְ-
 תִּשָּׂא עֵזְוֹן וְקַח־טוֹב וּנְשַׁדְמָה
 פָּרִים שְׁפָתֵינוּ: (ד) אֲשׁוּר לֹא
 יוֹשִׁיעֵנוּ

(ג) קריבו עמכון פתגמין
 דאתודאה ותובו לפולחנא
 בני אמרו קדמוהי קריב
 קדמך למשבק על עינו
 ונתקביל היא כמבין
 ויהיו מלי ספנתנא
 מתקבלין קדמך פתורין

לרעוא על מדפחא: (ד) מלכי אתור לא יפריקנא

ר ש י

ישב ישראל בטטים: עד ה' אלהיך. הני בשס ר' מאיר שובה ישראל בעוד שהוא
 ה' במדת הרחמים ואם לאו אלהיך מדה הדין עד דלא יתעביד סניגוריא קטיגוריא:
 כי בשלת. באו לך מכשולים בעד עוניך: (ג) כל תשא עון. כל עונותינו סלח:
 וקח טוב. ולמדנו דרך טוב. ד"א מעט מעשים שבידנו קח בידך ושפטנו אחריכס
 וכן דוד אומר מלפניך משפטי יוא עיניך תחזינה מישרים (תהלים י"ז). ד"א וקח
 טוב וקבל הודיה מאתנו שאל' טוב להודות לה' (שס ל"ב): ונשלמה פרים. שהיה
 לנו להקריב לפניך נשם אותם ברינוי דברי שפתינו: (ד) אשור לא יושיענו. עוד

זאת

ב א ו ר

יגיעי לא ימלאו לי עון אשר חסא (הושע יב ט') יאמר עתה אל תחשוב בלבך כי
 סעון טוב אינו נחשב לחסא, כי דבר ממשול עשית בעונך טוב, וראוי לך לאחוז בתשובה
 על העברה הזאת כי גדולה היא (דמן דוח החסד וירקוין גמטורויעטוט ויט דיינעפן אפרגהטן).
 וכמכות הענינים עולה יסא לפי ב' הפירושים, כי לפירוש הראשון לפי שאמר מן הכרה
 שהכוב עליהם אמר עתה בעבור עונך בא לך המכשול והכרה הזאת, ולפירוש השני טוב
 הוא על כל ענין הפרשיות הקודמות ואמר ידוע הדע כי ראוי לך לשוב אל ה' בהשוכה
 שלימה כי באמת חסאת חסא גדול, ולפי חלוקת הפסוקים בסעקות חכמי עמי הפסוק
 האשם שזמרון דבק לפרשה שלפניה, ובפרשה הזאת מתחלה מפסוק שובה, והוא ענין
 חדש למוררס אל התשובה כסיום הספר. (ג) קחו וגו', אינו שואל מכס עולות וזבחים
 כי אם קחו עמכם דברים של וידוי וחרטה שחשובו עמם בלב שלם אל ה' וכן ת' קריבו
 עמכון פתגמין דאתודאס ענין וידוי. כל תשיא עון, כל עון חסא והוא הפוך כנו
 מקום שם קבד, או סירוסו לכל חסא עון (רד"ק). וקח טוב, מעט מעשים שבידנו קח
 בידך ושפטנו אחריכס (רש"י) (מוד יעט מוד דמו גוטס דרגטמן), וי"א ונתקבל ה' כסבין
 (דמס ויר גוט מויענטקוונטן וברטן). ולדעתו הוא דבק אל מה שנאמר אחרי ונשלמה
 וגו' כלומר גם את הכר כוס הקבל לטובה כי תחת בקרבות נשלמה לך וידוי שפתינו,
 וכן תרגמתי, ות' ויהיו מלי ספנתנא מתקבלין קדמך כתורין לרעוא על מדפחא (למס מויענט
 ויפסען ווקרטט פון דיר מויענטקוונטן וברטן, יק ווקהוגפטקוויג ויט אחרטן מוד דמס
 מושרע

וישיענו על סוס לא נרכב
 ולא נאמר עוד אלהינו למעשה
 ידינו אשר בך ירחם יתום :
 (ה) ארפא משובתם אהבם
 נדבה כי שב אפי ממנו :
 (ו) אהיה כפול לישראל יפרח
 כשושנה ויד שרשיו פדבנון :
 (ז) ילכו ונקותיו ויהי כזרת

הודו

קסז ב"ק

יפרקינא על רכבי סוסין
 לא נהרחיץ ולא נימר
 עוד אלהא לעובדי דנא
 דמן קדמך אתרחם על
 אבהתנא פד הוו במצרים
 הא כיתמין : (ה) אקפלינון
 פתיובתהון אשפוק
 לחוביהון ארחמינון פד
 יתובון פנדבא ארי תב
 רוגזי מנדהון : (ו) יהי
 מימרי כפלא לישראל
 יזהרון כשושנא ויתבון

על הקוף ארעהון באילן לבנון דמשלח עוברתיה : (ז) יסגון פגין ופגין ויהי כזרת

ר ש י

זאת אמרו לפניו לא נבקש עוד עזרת אדם לא מאשור ולא ממלרים : על סוס לא
 נרכב . זו היא עזרת מלרים שהיו שולחים להם סוסים כמו שאמרו לישעיה לא כי
 על סוס ננוס ועל קל נרכב : ולא נאמר עוד . למעשה דינו . שהם אלהינו : אשר
 בך . לנדך תהיה תקותינו המרחם יתומים : (ד) ארפא משובתם . אמר הנביא
 כך אמר לי רוח הקודש מאחר שיאמרו לפני כן ארפא משובתם ואוהבם נדבבת רוחי
 אע"פ שאינן ראויין לאהבה להתנדב לאהבתם כי שב אפי ממנו : (ו) ויד . הטל את
 שרשיו וילחם כלבטון כשרשי אילני הלבנון שהם גדולים : (ז) ילכו ונקותיו . יסגון

כזרת

ב א ו ר

(א) ארפא . (ד) על סוס , של מלרים לא נרכב ולא נבקש בעזרתם ונזכרת הסוס במלחמה ,
 ותי על רכבי סוסין לא נהרחץ (ווקלסן וויר טיכט פטרטרויען) . אשר בך וגו' , ר"ל
 ידענו כי כך לצד על ידי עזרתך ימלא ביתו רחמים וחמלה ופעם יתום דרך כלל על
 כל איש שתשש כחו להתחזק מעלמו ולריך לעזרה . (ה) ארפא , הם דברי האל יתברך ,
 ועינו אסלה על מה שהלכו בדרך שונב ומרדו צי . אהבם נדבה , הראוי אהבם
 ותחסר אלף איתן כמו אסוף אסיס (ירמיה ח') , ואולי משמעותו איש אהבם ופצרי
 מקום הקמץ כהרבה ממנו (איך וויל מיהר פריינד ויין) . נדבה , מלכ עוב ותחסר בית השמוע
 נדבבם כי השמע כמו תאכ"פ . כי שב אפי , הפך חרס אפס נס (ראב"ע) . (ז) אהיה
 כפול וגו' , הפך ושרשם ינוס (הנ"ל) . ויד שרשיו , בעבור שהשופט אין לה שרשים
 ונוח להקטר אמר יך שרשיו סנס והכס צאורך ונרוחב (ר"ק) . (ז) ילכו , יחסמו .
 ונקותיו , ענפיו ונקרא כן בניעותו בילדות והרכות כמו שנקרא הילד יונק (הנ"ל) .

הפטרות שבת ששונה

רימ

הוֹדוּ וְרִיחַ לֹא כַלְבָּנוֹן: (ח) יִשְׁבוּ
 יֹשְׁבֵי בְצִלוֹ יַחֲוֶי דָגָן וַיִּפְרְחוּ
 כַּנֶּפֶן וּזְכָרוּ כִּי־יָן לְבָנוֹן: (ט) אֶפְרַיִם
 מֵה־לֵּי עוֹד לַעֲצִפִּים אֲנִי עֲנִיתִי
 וַאֲשׁוּרֵנוּ אֲנִי כַבְרוֹשׁ רַעֲנָן

ממני

כִּזְיוֹ מְנַת קוֹדֶשׁא זְיוֹהוֹן
 וְרִיחֵהוֹן פְּרִיחַ קְטוֹרֶת
 בּוֹסְמוֹיא: (ח) יתְפַנְשׁוּן
 מִפְּיֵי גְלוּתֵהוֹן יִתְבוּן
 בְּמַלְל מְשִׁיחֵהוֹן וְיַחוּן
 מִתִּיָא וַיִּסְגֵי טוֹבָא
 בְּאַרְעָא יְהִי דְכָרָן
 טְבוּתֵהוֹן עֲלִיל וְלֹא פֶסֶק

בְּדָכְרָן יִבְבוּת חֲצוֹצְרֵתָא עַל חֲמַר עֲתִיק דְמִתְנַסֵּךְ בְּבֵית מִקְדָּשָׁא: (י) יִמְרוּן
 דְּבֵית יִשְׂרָאֵל מַה לָּנָא עוֹד לְמַפְלַח לְמַעוּתָא אֲנִיא בְּמִימְרֵי אֶקְבִיל
 צְלוּתֵהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל וְאַרְחָם עֲלוּתֵי אֲנִיא בְּמִימְרֵי אֶעֱבְדֵינִיהַּ כְּבִירוֹן שְׁפִירוֹן

דמן

ר ש י

בנין ונגן ויהי כזיו מנרת דקודשא זיוהון וריחון כריח קטרת בוסמויא: כלבנון.
 כבית מקדשא: (ח) ישבו ישבי בצלו. אותן שהיו כבר יושבים בלל הלבנון שדימה
 בו ישראל ובית המקדש ועכשוו גלו מעמנו יסובו אליו: זכרו כיין לבנון. כדוכרן
 יבצות הלולרתא על חמר עתיק דמיתנסך בבית מקדשא שהיו חוקעין בחלולרות על
 הנסכים כשהלויס אומרים בשיר: (ט) אפרים. יאמר מה לי עוד ללכת אחרי העלבים
 וישבו מוכוכים ומוזות ואני אענהו מלרתו: ואשורנו. אראה בעניו: אני כברוש
 רענן. אני לו נכסף להוות אוהו ידו כברוש רענן הנכסף לארך כשאדם אוהו בענפיו
 כלומר אהיה מגוי לו: ממני פריך נמצא. והלא אני הוא שכל טובהך מאתי באה:
 מי

ב א ו ר

הודו, יוסי מראהו ותארו. וריח וגו', וריחו יהיה נודף כריח לבנון המריח ביותר
 טוב, כי יש עליו מינים רבים מעלים ועשבים נותנים ריח טוב, ועיני המשל כי ילך
 שמש למרחוק ולתפארת ולתהלה. (ח) ישובו, ישובו לארסו ויסיו יושבים בלל אל יתכרך,
 או מעיני שונה ונחת (רד"ק) (וי' זקל'ט) רוחה גמיסמן דיו אונטער וייספן שטעטען
 זיטמן), והקרוב היושבים לפניו בלל הלבנון הזה יסובו אליו לשבת בו וכן מתורגם
 אשכנזית. יחיו, בסיעל כמו ונפשו לא חיה (תהלים כ"ב) על החיים המאושרים במשיבת
 נפש. דגן, חמר כ"ף הדמיון כמו לב שמה ייטיב נהם (משלי י"ז) (רד"ק). זכרו וגו',
 זכרון שמו יעמוד כיין הנדל בלבנון המוזכר לשבח. (ט) אפרים וגו', באמרו אפרים
 מה לי עוד, אין לי נורך אליהם אני אענהו וכו' (ראב"ע) וכן תרגמתיו, וי"מ כשיאמר
 אפרים מה לי וגו', אז אני אענה לו. ואשורנו, אסתכל ואשגיח בו בהשגחה פרעית,
 לסוב לו כל הימים. אני כברוש וגו', לגנוחך חתה כל כנסי. ממני וגו', נס ממני
 פריך

מִמֵּנִי פָּרִיךְ נִמְצָא: (י) מִי חָכֵם
וַיְבִן אֱלֹהִים נֶבֶן וַיִּדְעֵם כִּי-
יִשְׂרָאֵל דְּרָכֵי יְהוָה וְצַדִּיקִים יִלְכוּ
בָּם וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בָּם:

(יואל ב' מ'ו עד כ"ו)

(טו) תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן קִדְשׁוֹ-

צוֹם קָרְאוּ עֲצֻרָה: (טז) אֶסְפֹּר-

עִם קִדְשׁוֹ קָהֵל קִבְּצוּ זִמְנִים

אֶסְפֹּר עֲזָלָיִם וַיִּזְנְקוּ יְשָׁדִים יִצְא

חֲתָן מִחֲדָרָו וְכֹלָה מִחֲפָתָה:

(יז) בֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזֻבַּח יִבְכוּ

הַכֹּהֲנִים

דִּמְיוֹ קִדְמִי סִלִּיה

לְתִיבֹתֶהוּן מִשְׁתַּבְּחָא:

(י) מִן חָכִים דִּיסְפֵּר אֲלֵינוּ

סוּכְלַתָּן וַיִּדְעִינוּ אֲרֵי

תִּקְנֵן אֲוֶרְחָתָא דִּי

וְצַדִּיקָא דְהִלִּיכוּ בָּהּ

יְהוֹן בְּהוֹן בְּחַיִּי עֲלֵמָא

וּבְשִׁיעֵיָא יִתְמַסְרוֹן

לְגִיְהֵנָם עַל דְּלֵא הִלִּיכוּ

בְּהוֹן:

(טו) תִּקְעוּ שׁוֹפָרָא בְּצִיּוֹן

גִּזְרוּ רִתְעִיגִית עֲרְעוּ

כְּנִישָׂא: (טז) בְּנִשׁוּ עֲמָא

זְמִינוּ קָהֵלָא בְּנִשׁוּ סְבִיא

אִיתוּ מְלִיא וַיִּזְנְקוּ חֲדָיא

יְפֻק חֲתָנָא מֵאִידְרוֹן בֵּית

מִשְׁבְּבִיהּ וְכֹלְתָא מִבֵּית גְּנוּנְהָא: (יז) בֵּין אֲוֶלְמָא וְלִמְדַבְּחָא יִבְכוּן בְּהִנְיָא

דְּמִשְׁמִשִּׁין

ר ש י

(י) מי חכם ויבן אלה - מי חכם צדק ויחזקן לתת לב לכל אלה וישוב אלי:

ופשעים יכשלו בהם - בשבילם על שלא הלכו צדק כן תרנום וינחם:

קבלו

ב א ו ר

פריך נמצא כלומר פרי הלחמד וכל טובתך. (י) מי חכם וגו', לסיים דברי חוכמותיו

יאמר הנביא מי זה חכם ונבון ושיגי הדברים כעמוקים מאד וזרכים ידיעה ברורה, לסנין

אותם אל נכון? כי הלא ישרים דרכי ה' משפטיו ידקו יחדיו לאמנו, אין צדק נפתל

ועקש ואין שום סתירה לזדקתו וישרו, אף שנראה כן לפעמים לאדם קרוץ מחומר וסין

צדק לו קצר מהשיג כונת אלהים, בראותנו לדיק ורע לו רשע וטוב לו, אך זה מחסרון

ידיעתו מה הוא טוב או רע מוחלט? ומה הוא לדיק אמתי או רשע גמור? וע"כ מיוז

חכם שחשמוד לו חכמתו להצניע בסוד ה' ולמזא חקר אלוהי? וצדיקים וגו', הצדיקים

האמתיים והישרים והטובים צלזתם ילכו לצדק דרכים הישרים האלה, ויראשם היא

כפלהם שכל תלין אחס ספק על אורחות ה' המכוונות אל חכלית הטוב לא כן הרשעים

שיזר מחשבות לנס יסלף דרכם ועל ה' יעשו, ולא יאמינו בצדקת ה' וניושר דרכו לא

יבטחו הם ילכו עקלקלות ויחנפשו צהליכתם.

(טו) תקעו שופר, אחר ביאת הארנה (ראג'ט). (טז) קבצו, צחוק (רד"ק) וסביית

רסס

דַּשְׁמִינִין קָדַם יי
 וַיִּמְרוּן חוּם יי עַל עֲמֹד
 וְאֵל תַּתֵּן אֶחְסֶנְקָה
 לְחִסּוּדֵיךָ לְמִישְׁלַט בְּהוֹן
 עֲמִמָּא לְמָה ייִמְרוּן
 בְּעֲמִמָּא אֵן דְּאֶתְפְּרִיקוּ
 בְּמִימַר אֶלְהִבּוֹן: (יח) וְחַס
 יי עַל אַרְעִיָּה וְרַחֵם עַל
 עַמִּיָּה: (יט) וְאֶתִּיב יי
 וְאִמַּר לְעַמִּיָּה הָא אֲנִי
 מְבַרְךְ לְכוּן עֲבוּרָא
 וְחַמְרָא וּמִשְׁחָא וְתַסְבְּעוּן
 יְתִיָּה וְלֵא אֶתֵּן יַחְבוּן
 עוֹד חִסּוּדֵי כְּפָנָא בְּיַד
 עֲמִמָּא: (ס) וַיֵּת עֲמָא
 דְּאֶתִּי מְצַפּוֹנָא אֶרְחִיק
 כַּנְכוּן

הַפְּתִיחִים מִיִּשְׁרָתִי יְהוָה וַיֹּאמְרוּ
 חוֹסֵה יְהוָה עַל-עֲמֹד וְאֵל--
 תַּתֵּן נְחֻלְתֶּךָ לְחַרְפּוֹה לְמִשְׁל-
 בָּם גּוֹיִם לְמָה יִמְרוּן
 בְּעַמִּים אִיָּה אֶלְהִיָּהֶם: (יח) וַיִּקְנֵא
 יְהוָה לְאַרְצוֹ וַיַּחְמַל עַל-עַמּוֹ:
 (יט) וַיַּעַן יְהוָה וַיֹּאמֶר לְעַמּוֹ הֲגִבְרִי
 שְׁלַח לְכֶם אֶת-הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ
 וְהַיִּצְהָר וּשְׁבַעְתֶּם אֹתוֹ וְלֹא--
 אֵתֵן אֲתֶכֶם עוֹד חַרְפָּה בְּגוֹיִם:
 (כ) וְאֶת-הַצְּפוֹנִי אֶרְחִיק מֵעֲלֵיכֶם
 וְהַדְּחִינוּ

ר ש י

(טז) קבצו זקנים. ממסקלת שלח קבוצ לי לשון רפי וקל: (יז) לחרפה. לגיוזופון:
 למשל בם גוים. לשון משל ושנייה: (יח) ויקנא ה' לארצו. לשון המקנא
 חסה לי (מדבר י"א) נכנס בלבו לרתה ונלחם במלחמתה ונתעסק בצרכיה. רבותיו
 סירשו לשון התראה התרה בנוכחי על עסקי ארעו: (יט) חרפה. נדוף סיקרוא
 חתם חסירי לחם: (כ) ואת הצפוני. יש לפותרו על חיל הארצה ועליו נושג לשון
 הדחתי

כ א ו ר

רפה אף שהוא זוי מבין פעל הדנוס ורבים כמוהו. אספו עוללים, לסודיל
 בזכי והיללס. ות"י יסוק חתנא מאלרון צית משכניס וכלתא מבית ננוכסא ענין הננס
 וכסוי. וכל אלס לשבר לב הארס ולעורר בואת הרחמיס. (יז) לחרפה. כי סרעב
 יאלס ללכא אל ארצות אחרות לכקס אוכל, ויהיו לחרסס ביניסס וימשלו צס כדקד
 התוסבים על סנריס. לששל וגו', כמשמשו וככאורנו. ורס"י ס' לשון משל ושנייה (דחם
 י"ח מיהער הקהנטן). (יח) ויקנא, עבר במקיס עתיד כדרכו כדברי נבואס. ר"ל כחשר
 יטבו כחוסן זה, או יתקנא ה' בעבור ארעו כמו המקנא חסה לי (במדבר י"א) או שסוא
 כצנין סתנאי ובזמן סמורכב ועבר ועחיד ר"ל אס סיו עשו כן או סיתס עת לס' לקנאות
 קנאת ה' בעבורס (דמנחם ויררס רער סווגס פיר יום נעמיספרס החבטן). (יט) ויען
 וגו', על סאלת כקסח סעו. ושבעתס אחרו, ממנו או עמו כמו ויחכנלו אוסו לסמיחו
 כראסית

והדחתיו אל ארץ ציה ושממה
את פניו אל הים הקדמוני
וספו אל הים האחרון ועלה
באשו ותעל צהנתו כי הגדיל
לעשות: (כא) אל תיראי אדמה
גילי ושמחתי כי הגדיל יהיה
לעשות: (כב) אל תיראו

בהמות

רש"י

מנכון ואגליניה לארעא
צדיא וחריבא רישיה
לימא מדינהא וסופיה
לימא מערבאה ותסק
סרוחיה ויהי ריחיה ארי
אסגי למעבד בישין:
(כא) לא תדחלין ארעא
דישראל בועי וחדי ארי
אסגי יי למעבד ביד
טבין לעמיה: (כב) לא

תרחלון

הדחתיו אל ארץ ציה ושממה. ד"ה העם הבט מלפני מלכי אשור. ורבותינו הומרים זה ילך הרע שלפון בלבו של אדם: הקדמוני. המזרחי. ורבותינו שפירשו בילך הרע דרשו שני סימנים הללו במקדש ראשון ובמקדש שני וכן פירשוהו על ששם פניו במקדש ראשון ושני והחריבו. ולפי התרגום שפירשוהו על חיל מלך אשור ז"ל פניו אל הים הקדמוני מנפת חילו אללח למזרח ומקלחו למערב: צהנתו. באשו יורה עליו שהוא לפון זוהם וטיניף: כי הגדיל לעשות. רעה שפסע אשור ידו בגדולים: (כא) אל תראי אדמה

ב א ו ר

(בראשית ל"ו) עיין פי' רש"י שם. (ב) ואת הצפוני, הארבע קרא לפוני לפי שבה לבס מסאת לפון (רד"ק) וכפי עדות כותבי ספרי חולדות הסבט צומינו ארץ מולדת של ארבעה כנוסע (זוג הייטרסקטן), היא (טמרטמרייט) הגדולה והיא לזר לפון לפונית מזרחית לא"י. והדחתיו, למות שם. את פניו, התחלת קבוצת הארבע. הים הקדמוני הוא ים המלח במזרחה של א"י. ות"י מדינחא. ובאפו, ההולך צפונה. הים האחרון הוא ים המערבי כה"ל למערבא והוא שנקרא בתורה הים הגדול שהוא למערב א"י. ובספר אוה"ש החדש יבוא א"י ענין זה יותר מבורר. ועלה באשו, סנספר בא"ש או בא"ש ענין סרחון. וידוע מספרי חולדות הסבט שמשני נסיעת הארבע לרוב כל המים ללא יוכלו לעוף חמוד, יסלו חמרים חמרים במי הימים, ועי' יתפסע מפגריהם היםים על פני המים ריח רע וגדול עד שלטעמים הדבר יסלך ממנו ויבא לשוכני א"י הים וטס זה חנין ענין המקרא הטוב. צהנתו, אין לו רע במקרא והמלה לקוחה מפעל בלשון סורית וסרביה שפתרגום בם סנוף, זוהמא, סרחון (טמוטניג, טסיקנעד ויין), ות"י רוחיה ואולי הוא טעות הדפוס וז"ל סרוחיה' אך לפי שהרנס באשו סרוחיה ואין דרכי לכפול מלס אחת בפסוק כ"ל שז"ל ריחיה (ויין גפרוך). כי הגדיל לעשות, ת"י אסני למעבד ביד ותרנומי באופן זה. (כא) כי הגדיל לעשות, ת"י אסני ה' למעבד ביד טבין

בְּהִמּוֹת שְׂדֵי כִּי דִשְׂאוּ נְאוֹת
 מִדְּבַר כִּי־עֵץ נִשְׂא פְרִיז תֵּאָנֶה
 וְגִפֶן נִתְּנוּ חִילִם : (כג) וּבְנֵי צִיּוֹן
 גִּילוּ וְשִׂמְחוּ בִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 כִּי־נָתַן לָכֶם אֶת־הַמּוֹרָה לְצַדִּיקָה
 וַיִּזְרַד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ
 בְּרֹאשׁוֹן : (כד) וּמִלְאוּ הַגְּרָנוֹת
 בַּר וְהִשִּׁיקוּ הַיְקָבִים תִּירוֹשׁ

הַדְחִלוֹן חַיִּית בְּרֹא אֲרִי
 אֲתַעֲטְרוּ דְרוֹת מִדְּבַר
 אֲרִי אֵילָנָא אֵצְלָה אֲפִיָּה
 הַיְצִיא וְגִפְנֵיָא מְעַנּוּ
 פְרִיהוֹן : (כג) וּבְנֵי צִיּוֹן
 בִּיעוּ וַחֲדוּ בְמִימְרָא דִּי
 אֱלֹהֵבּוֹן אֲרִי אֲתִיב לְבוֹן
 ית מִלְפָּכוֹן בּוֹכוֹ וּמַחִית
 לְכוֹן מִטַּר בְּכִיד בְּעַדְנֵיהּ
 וְלִקְיֶשָׁא בִירַח נֶסֶן :
 (כד) וַיִּרְמְלוֹן אֵיבְרֵיָא
 עֲבוּרָא וַיִּטּוּפוֹן גַּעְזֵיָא

ויצדהר

חמרא

ר ש"י

אדמה . ארץ ישראל (אס) השזבי בתשובה : (כג) את המורה . את נביאכם המורים
 אתכם לשוב אלי כדי לזקק אתכם : מורה ומלקוש . כמו יורה ומלקוש (דברים י"א) :
 בראשון . בניסן וזעו כמו שפורש במסכת תענית שגדלה התבואה בלחד עשר יום :
 (י) והשיקו . לשון השמעת קול כשהקלוח יורד מן הגת אל תוך היקב והוא הכור
 שלמי

באור

טבין לעמיה וס"ו תרנמתי (גרסססס) . (כב) שדי , כמו שדה (רד"ק) . ולדעתי הוא
 במשקל רבים בחסרון סימן הככות כמו חלוני , חורי ורבים כן על דרך ארמית ופי'
 כרד"ק וכנגד שאמר גם בהמות שדה תערוג וגו' אמר לנחמה אל חיראז בהמות שדי ,
 דשאו , נגד אש אכלה נאות מדבר . כי עץ , ספך כל עצי השדה ינשו . תאנה וגו' .
 נגד הנסן כוביסיס והתאכס אומללס . (כג) ובני ציון , נגד פה שאמר תקטו שופר בניון .
 המורה , כמו יורה ציו"ל . לצדקה , למ"ד הקנין מטר של זדקה ונרכס . וי"מ אוסו
 כמו בזדקס ובה' הלת"ד במקוס הני"ח לפעמים כמו ישתת לכסא (תהלים ט') ושערו את
 הפטר נותן בזדקס לפנים מעורת הדין ולא לפי הנמול (מיס וקאטפאהטס) , וכן ת"י זכנו
 בניה , אך המורה תרגס מלפכוֹן (מייערטן טעהרער) . ומלקוש , זכר המורה בתחלס טכוס
 במרחשון ואח"כ פירס עוד ויורד וכו' כלומר הנשס הנקרא מורס ויריד לכס זעתו
 טכוס במרחשון ומלקוש נ"כ זעתו בחדש הראשון טכוס ניסן (רד"ק) . וכן ת"י ומחית
 לכוֹן פטר בפידניס . ולקישט בירח ניסן . זו לפי פשוטו וסדרש (בתענית דף ו') ידוע .
 (כד) והשיקו , מענין סקרת ארץ ותסקיט (תהלים פ"ט) (מיבערויפטן , מיבערפליסטן ,
 מיבערפטרקומטן) , וכן ענינו בתלמוד מי החג ששעמט טשוק ואח"כ הקדישן טסוריס (ביזס

חֲמָרָא וּבִירְיָא מִשְׁחָא :
 (כה) וְאֲשֵׁלִים לְכוּן שְׁנִיָּא
 מִבְּתָא חֲלָף שְׁנִיָּא דְכוּן
 יִתְכוּן עֲמִמְיָא אומִיָּא
 וְלִישְׁנִיָּא וְשִׁלְטוֹנִיָּא
 וּמְלֻכוֹתָא פּוּרְעֵנוֹת חִילִי
 רַבָּא דְשִׁלְחִית בְּכוּן :
 (כו) וְתִיכְלוּן מִיכֵל וְתִסְבְּעוּן
 וְתִשְׁבְּחוּן יְת שְׁמָא דְנוֹ
 אֱלֹהֵכוֹן דְּעַבְד עִמְכוֹן
 פְּרִישֵׁן וְלֹא יִבְהִתוּן עִמִּי
 לְעֵלַם : (כז) וְתִידְעוּן אַרְי
 בְּגוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־תִּי
 שְׁכַנְתִּי וְאֵנָּה יְיָ אֱלֹהֵכוֹן
 וְלִית עוֹד וְלֹא יִבְהִתוּן עִמִּי
 בֵּית יִשְׂרָאֵל לְעֵלַם :

וַיִּזְהַר : (כה) וְיִשְׁלַמְתִּי לָכֶם אֶת־
 הַשָּׁנִים אֲשֶׁר אָכַל הָאָרֶזֶה
 הַיָּלֵק וְהַחֲסִיל וְהַגֹּזֶם חִילִי הַגָּדוֹל
 אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּי בְּכֶם : (כו) וְאִבְלַתֶּם
 אֲבוֹל וְשִׁבְעוּ וְהִלַּלְתֶּם אֶת־שֵׁם
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־עֲשִׂיה
 עִמָּכֶם לְהַפְלִיא וְלֹא־יִבְשׁוּ עַמִּי
 לְעוֹלָם : (כז) וַיִּדְעֶתֶם כִּי בִקְרִב
 יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי וְאֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 וְאִין עוֹד וְלֹא־יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם :

בקצת מקומות מ'סיפין אלו הפסוקים (ס"ף מיכה) :

(יד) מִי־אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂאֵי עוֹן
 וְעֵבֶר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרוֹת

(יה) לִית בְּרַ מְנַף אֶת
 הוּא אֱלֹהָא שְׁבִיק
 נחלתו
 לְעוֹן וּמַעֲבַר עַל חוֹבִין

לשמרא

ב א ו ר

דף י"ז עיין ערוך ערך שק , ונא דננין הפעיל עם יחס הפעול ככל הפעלים המורים
 על המותר וסעדיס (חום וטרבוב דעם מיכרלוססעט רמגיטט עם וויא דיה חבריגטן וטרב
 דינר בפריטונג דטן מקומטיך) , (כה) ושלמתי , מי שנחמד בנים הקודמות ע"י הארבה
 אשלים אותו למלאות הכל כי הברכה חסיה מרובה . ות"י ופ"ס לכוון שניא סתתא חלף
 שניא דכוון יתכוון ונו' (מך טרופטנץ מייך וייט גוטען ייהרען . זיח ויססייהרעט) , וסעיין אחד .
 (כו) ולא יבושו , ר"ל לא ילכו עוד לגור בארצות הנוים טובדי כוכנים מחסרון לחם ולא
 יסבלו עוד חרפתם ונשחם . (כז) ואין עוד , ר"ל אין עוד אלהים לעכב על ידי מלחת
 להם ברכה מרובה כזאת . ולא יבושו , ולכן לא יבושו עד עולם וכי מי יעזור בעדי
 להניאם לידי נוסה .

(יח) מי אל וגו' , סיום הנבואה שפכות רוח הנביא בכלל ותודה על הסובה אשר יעשה
 לעמו בעת הסוף , יראה בחזיונו ע"י כח המדמה כאלו הישועה כבר נעשה והיא
 לנגד עיניו ואמר מי אל כמוך ונו' כלומר אתה ה' מתקינ עם הכריות לפנים משורה
 סדן

גַּחְלָתוֹ לֹא־הֶחְיוֹק לְעַד אַפּוֹ
 כִּי־הִפִּין חֶסֶד הוּא: (ט) יָשׁוּב
 יִרְחַמְנוּ וּיְכַבּוּשׁ עֲזוֹתֵינוּ וְתִשְׁלִיךְ
 בְּמִצּוֹלוֹת יָם כְּלִי־חַטָּאתָם:
 (טו) הִתֵּן אִמְרַת לִיעֶקֶב חֶסֶד
 לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ
 לְאַבְתֵּינוּ מִיּוֹמֵי קָדָם:

לִישָׂאָרָא דְאַהֲסֻנְתִּיהָ לֹא
 מוֹרִיד לְעֵלְמִין רוֹגְזִיהָ אַרְי
 רַעִי לְאַיְמָא הוּא:
 (ט) יְתוּב מִימְרִיהָ לְרַחֲמָא
 עֲלֵנָא וּיְכַבּוּשׁ עַל חוֹבְנָא
 בְּרַחֲמֵיהָ וּיְרַמֵּי לְעוֹמְקֵי
 יָמָא כֹּל חַטְיֵי יִשְׂרָאֵל:
 (כ) הִתֵּן יְהוֹיִב קוֹשְׁמִיהָ
 דִּיעֶקֶב לְבִנְהוּיָא בְּמָא
 דְקִימְתָא לִיהָ בְּבֵית אֵל

טְבוֹת אַבְרָהָם לְזַרְעִיהָ בְּתַרְוֵיהָ בְּמָא דְקִימְתָא לִיהָ בֵּין בְּתַרְיָא תְּדַבֵּר
 לְנָא עֲקִידַת יִצְחָק דְאַתְעַקֵּד עַל גְּפִי מִדְּבַחָא קְדָמָךְ תַּעֲפִיד עֲמָנָא
 טְבוֹן דְקִימְתָא לְאַבְתֵּנָא מִיּוֹמֵי קָדָם:

חבנו

ר ש"י

שלמי הגמ: (טו) התן אמת ליעקב. ת"י חתיבו קושטיה דיעקב לבנויה כמה דקיימתא
 ליה בבית אל טבות אברהם לזרעיה בתרויהו כמה דקיימתא ליה בין בתריא הדכר לנא
 עקידת יחק. תמן לנו בחמת אשר הבטחת ליעקב האמת לנו דבריד אשר הבטחת ליעקב
 (ראשית כ"ט) כי לא אעזב: חסד לאברהם. שחר חסד אשר לאברהם אשר לזה לבנו
 לשמור דרך ה' לעשות נדקה ומשפט ולכן לא נאמר וחסד חסד האמת שחתאמת
 לנו את הבטחת יעקב תהיה משלם גמול חסדו של אברהם: אשר נשבעת. בעקידתו
 של יחק בי נשבעתי נאם ה' כי יען אשר עשית וכו':

בהמלאו

ב א ו ר

סדין, כי אין אנו ראויים לכל הטובים שהיא כי אנו מלאי עון אבל מי הוא אל כמוך
 בסולח לכל טונות. ועובר על פשע, מעביר עין השנחתו ממנו כאלו אינו רואה.
 לשימרת גחלתו, לאותם שנשאר מעם ישראל בזלותם. לא החיוק וגו'. אף כשהוא
 כופס אינו אוחז אסן לעולם. כי חפץ חסד, ולכן יתרה על הקף. (יט) ישוב ירחמנו,
 ירוב שפעל טוב הוא מן הסעלים המטרפים על פעל אחר, ויורה על השנות הפעולה
 שהיא על אופן הראשון (ויטרעהקמן), וכן עמנו סה כדמחורנס אשכניוה, וזאת כונת
 ונתן בחרומו יתוב מימריה לרחמא עלנא. יכבוש, כאדם שכונש דכר חתח רגליו שלא
 יראהו יכבוש ה' טונות ופשעים. ותשליך. עינו לא הזכרנה חטאות לענש עליהם,
 כאלו זרקת אותם לעומקי הים שנשכחו לפי שאינם נראים. במצלות, נסמך ונשורק
 סגד. ונמכרת בחולם במצלות (שמות כ"ו) ענין רבוי המים ועומקם (רד"ק). (כ) התן,
 שחמד הוא לאברהם שנתן לו בחסדו סארץ והאמת הוא ליעקב כי אחר שנחנה לאברהם

האמת

(ישעיה נ"ה ו' עד ו' ה')

כסנהג האשכנזים

(ו) דְרָשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצָאוֹ קְרָאֵהוּ
 בְּהוֹתוֹ קְרוֹב: (ז) יַעֲזֹב רָשָׁע
 דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אֶן מִחֲשַׁבְתּוֹ וַיֵּשֶׁב
 אֶל־יְהוָה וַיִּרְחַמְהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ
 כִּי־יִרְבֶּה לְסֻלּוֹחַ: (ח) כִּי לֹא
 מִחֲשַׁבּוֹתַי מִחֲשַׁבּוֹתֵיכֶם וְלֹא
 דַּרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נְאֻם יְהוָה:
 (ט) כִּי־גָבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן
 גָּבְהוּ דַרְכֵי מַדְרֵיכֵיכֶם וּמִחֲשַׁבְתֵּי
 מִמְחַשְׁבֵּתֵיכֶם

(ו) תִּבְעוּ דַחֲלָתָא דִּי עַד
 דִּאֲתוּן חִיּוּן בְּעוּ מִן
 קְדַמּוּהֵי עַד דִּאֲתוּן
 קִימִין: (ז) יִשְׁבִּיק רָשָׁעָא
 אֲרֻחִיהּ דְרָשָׁעָא וְגַבְר
 אַנְיִים עֲשִׂתּוּנְהוּ וַיִּתּוּב
 לְפִלְחֵנָא דִּי וַיִּרְחִים
 עֲלוּהֵי וְלִדְחֲלָתָא דִּאֲלֵהֵנוּ
 אֲרִי מִסְגֵי לְסֻלְחָא:
 (ח) אֲרִי לֹא מִחֲשַׁבְתֵּי
 מִחֲשַׁבְתְּכוֹן וְלֹא
 אֲרֻחְתְּכוֹן תִּקְנִן בְּאֲרֻחְתָּהּ
 מִגְבֵי אֲמַר יי: (ט) אֲרִי
 כְּמֵא דְרַמִּין שְׁמֵיָא מִן
 אֲרַעָא כֵּן תִּקְנִן אֲרֻחְתֵּי
 מִאֲרֻחְתְּכוֹן וּמִחֲשַׁבְתֵּי
 תִּקְנִן

ר ש י

(ו) בהמצאו קודם נזר דין בעוד שהוא אומר לכם דרשוני: (ז) כי לא מחשבותי
 מחשבותיכם. אין שלי ושלכם שוות לכך אני אומר לכם יעזוב רשע ויתפוס את דרכי
 ואיש און מחשבותיו ויתפוס את מחשבותי לעשות הטוב בניני. ומ"א כי לא מחשבותי וגו'
 אין דיני כדניי בשר ודם אתם מי שמודה בדין מתחייב אבל אני מודה ועוזב ירוחם
 (משלי כ"ה): (ט) כי גבהו שמים וגו'. כלומר כי יש הבדל וחילוק מעלות ושבת
 בדרכי יותר מדרכיכם ובמחשבותי יותר ממחשבותיכם כגובה שמים על הארץ אתם
 נותנים

ב א ו ר

באמת הוא לקיים המתנה לבניו (רד"ק). אשר וגו', לאזנותינו הראשונים כלל שלשת האזנות
 אברהם יצחק ויעקב כי לשלשם נשבע (הג"ל).
 (ו) דרשו, הפרשה הזאת אינה לבקש עם הקודם, אבל היא חוכמה, שהוכיח צד
 הנביא את אנשי דורו בעטם אחרת. בהמצאו, בעבור המלאו, ר"ל בשיות
 דרכו להיות קרוב לכל קוראיו באמת ובלב חמיס, לא כמו שאתם חושבים להפחית
 מן החשופה, שלא יקבל אתכם, כי כן דרך האדם, להקס ממני אשר חטא לו, אבל
 לא כמחשבותיכם מחשבותי. (ו) יעזוב רשע, בעטשה ונפס, וכן יעזוב מחשבותיו
 הרעות

ממחשבתיוכם : (י) כי כאשר ירד הגשם והשולג מן השמים ושמה לא ישוב כי אסיהרה את הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל : (יא) בן יהיה דברי אשר יצא מפיו לא ישוב אלו ריקם כי אם עשה ארת אשר חפצתי והצליח אשר שלחתי : (יב) כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה וכל עצי השדה ימחאו

תקנו ממחשבתיו : (י) ארי במא דנחית מטרא ותלגא מן שמיא ולתמן לא אפשר ליה דיתוב אלהין מרני ית ארעא ומרבי לה ומועילה ויהיב בר זרעא במסת לזרע ולחמא במסת למיכל : (יא) בן הוי פתגם טובי דנפק מן קדמי לא אפשר דיתוב לקדמי ריקן אלהין עבד ית דרעינא ומצלח לרשלחנא ליה : (יב) ארי בחדוא תפקון מביני עממיא ובשלמא תתובלון לארעכון מוריא ורמתא יבועון קדמיכון תושבחה וכל

אילני חקלא ישענון בענפיהון :

כף

חלף

ר ש י

ותניס לב למרוד כי ואני נותן לב להשיב אתכם : (י) כי כאשר ירד הגשם והשולג ולא ישוב ריקם אך ייטיב לעולם : (יא) בן יהיה דברי אשר יצא מפיו להודיעם על ידי הנביאים לא ישוב ריקם אך ייטיב לכם אם תשמעו להם : (יב) כי בשמחה תצאו מן גלות בבל : ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה . שיתנו לכם פריים ולמחם

ויהנו

ב א ו ר

סרפוט, כי אין תשובה מועילה בנראה, אם לא תהיה ג' כנסת (רד"ק). (י) לא ישוב, כי לא יחא הנפש לנפלה, שלא יעשה מעשה, וישוב לו, זה לא יהיה, אלא מה יעשה? הרום אח סארץ (כיל). (יא) בן יהיה, שכנסתתי אתכם, לכוניאכם מכליות, ומסי אמרכו הנביאים, לא ישוב אלי ריקם, אלא נאמת יעשה מס שחפתי (כיל). (יב) תובלון, מנבל אל ארנכס. ההרים, דרך משל, כי כשהאדם נשפחה, ידמס לו, שכל הטולס שומח עמו. יסחאו כף, יכו כף תרנום ויד (שמות ח') ומחא, כאלו ייעו עניפיהם ויכוס זה נוס, לסימן שמחחם, כאלס השומח, שיכס כף אל כף מתוך השפעות

(יג) חלף רשיעיא יתקומון
 צדיקיא והלף חיביא
 יתקומון דחלי חמאדה
 ויהי קדם יי לשום לאת
 עלם דלא יפסוק :
 נו (א) פדנן אמר יי טרן
 דינא עבירו צדקתא
 ארי קריב פורקני למיתי
 וזכותי לאתגלאה :
 (ב) טובי אנש דיעבד דא
 ובר אנשא דיתקיף פה
 יטר שבתא מאחלותיה
 ויטר ידוהי מלמעבד כל
 דבייש : (ג) ולא ימר פר
 עממין דמהוסף על עמא
 דיי למימר אפרשא
 ופרשיני יי מעל עמיה
 ולא ימר סריסא הא

כה : (יג) תחת הנעצוץ יעלה
 ברוש תחת הפרפר יעלה
 הדם והיה ליהוה לשם לאות
 עולם לא יכרת : נו (א) כה אמר
 יהוה שמרו משפט ועשו צדקה
 כייקרובה ישועתי לבוא
 וצדקתי להגלות : (ב) אשרי
 אנוש יעשה זאת ובן אדם
 יחניק כה שמר שבת מחללו
 ושמר ידו מעשות פללע :
 (ג) ואל יאמר בן הנכר הגלות
 אלהיה לאמר הברל יברילני
 יהוה מעל עמו ואל יאמר

הסרים
ר ש י

ותחת קרי

ויהנו (ירוננו) יושביהם : (יג) תחת הנעצוץ וגו' . רצוחינו דרשו תחת הרשעים יטלו
 לדיקים . נעוץ ופרפר מיני קוצים הם כלומר הרשעים יאכדו והלדיקים יחיו :
 נו (ב) יעשה זאת . שומר שבת וגו' : (ג) אברל יברילני ה' מעל עמו . למה אלוה אל ה'
 הלא

ב א ו ר

התפטרות השמחה . (יג) תחת , נעוץ וכן פרפר ממיני הקוצים הגדלים במדבר , ולהיטר
 ברוש ודגם מיני אילנות טובות , וסנה יחדש פלא , לשום מדבר לארץ פרי , בטובם
 לניון , וזה יהיה לה' לשם , לאות עולם (כן טורא) . לא יכרת , לא יפסוק ולא יבטל ,
 כמו (י'טשע ט') ולא יכרת מכס עבד .
 נו (א) כי קרובה , אם שמרו משפט , אז קרובה ישועתי לבוא , וצדקתי תהיה
 נגלה לעין כל . (ב) זאת , את סמור למסה , שיסמור את השבת מלחללו .
 (ג) הגלות , המתחכר עמו אל ה' להאמין בו . הברל יברילני , אהיה נבדל מישראל ,
 בעת יקבלו הטובה , ולא אקבל עמכם , ואיכ למא ארזק ? . עץ יבש , כמו עץ יבש שאין
 מנדל

הַסָּרִיס הֵן אֲנִי עֵינַי יָבֵשׁ : (ד) כִּי
 כֹּה אָמַר יְהוָה לַסָּרִיסִים אֲשֶׁר
 יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבְּתוֹתַי וּבָחֲרוּ
 בְּאֲשֶׁר חִפְצָתִי וּמְחֻזְּקִים
 בְּבְרִיתִי : (ה) וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי
 וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבְּנִים
 וּמִבְּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֲתֶן־לָו
 אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת : (ו) וּבְנֵי הַנֶּכֶד
 הַגִּלְוִיִּם עַל־יְהוָה לְיִשְׁרָתוֹ
 וְלֹא־הִבָּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהַזִּית
 לוֹ לְעַבְדִּים כָּל־שִׁמְרַת שַׁבָּת
 מִחֲלָלוֹ וּמְחֻזְּקִים בְּבְרִיתִי :
 (ז) וְהִבִּיאֹתִים אֶל־תֵּר קָדְשִׁי
 וְשִׁמְחֹתִים בְּבֵית תַּפְּלֹתַי
 עוֹלְתֵיהֶם וּבְחִיתֵיהֶם לְרָצוֹן עַל־
 מוֹבְחֵי

אֲנִי הַיָּשִׁיב כְּאֵעַ יְבִישׁ :
 (ד) אֲנִי כִדְבַר אָמַר יְיָ
 לַסָּרִיסִים דִּימְרוּן ית יומי
 שְׁבִיבָה דִּילִי וּמְתַרְעַן
 בְּדַבְּבֵינָא וּמְתַקְפִּין
 בְּקַמִּי : (ה) וְאֶתֵּן לְהוֹן
 בְּבֵית מִקְדְּשִׁי וּבְאַרְעֵי
 בֵּית שְׁכֻנָּתִי אֶתֵּר וְשֵׁם
 דְּטַב מִבְּנִין וּמִבְּנֹן שׁוֹם
 עַלִּם אֶתֵּן לְהוֹן דְּלֵא
 יַפְסוּק : (ו) וּבְנֵי עַמִּינָא
 דְּמִתּוֹסְפִין עַל עֵמִיָּה דִּי
 לְשִׁמְשׁוֹתֵיהּ וְלִמְרַחֵם ית
 שְׂמַיָּה דִּי לְמַהוּ לִיה
 לְעַבְדִּין כָּל דִּימְרַת שַׁבְּתָא
 לְאַחֲלוּתֵיהּ וּמְתַקְפִּין
 בְּקַמִּי : (ז) וְאֶתֵּינֹן
 לְמוֹרָא דְקוֹדְשִׁי וְאֶחְדִּינֹן
 בְּבֵית צְלוֹתִי עַל־תְּהוֹן
 וְנִכְסַת קוֹדְשִׁיהוֹן יִתְּסִקוּן
 לְרַעֲוִא עַל מְדַבְּחֵי אֲרִי
 בֵּית

ר ש י

הלא הקב"ה יבדלני מעל עמו כשיגלס שכרם : ואל יאמר הכרסם . למה חטוב דרכי ומעללי הן אני כען יבש מאין זכרון : (יד) ומחוזיקים . אוחזים : (טו) לכל העמים . ולא

ב א ו ר

מנדל סרי , כן אני מבלי זרע . ולא יאמר שמי לזכרון , ועל מה איישר דרכי ? :
 (ד) באשר הפצתי , בדבר אשר חפצתי אני . ומחוזיקים , אוחזים בחורתי , אשר
 דרתי עליה בריח עם ישראל . (ה) יד , מקום כמו (דברים כ"ג) ויד חסיב לך . ושיעור הכתוב ,
 נצית ממקדש ומזבנים לחומת סר הבית , שם אתן לו מקום וזכרון , ר"ל שם יהיה
 מקומו , ושם יזכר למנוח , וכוף דבר הסוב יותר מזכרון , סבא מבנים וכוונת . (ו) לשרתו ,
 שירות השם , לעשות חוקיו (כן עזרא) . (ז) והביאותים . את העושים כל אלה אביא

בית מקדשי בית צלו
 יתקרי לכל עממיא :
 (ח) אמר יי אלהים דעתיד
 לכנשא מברכי ישראל
 עוד אקריב גלותהון
 לכנשא יהוון :

מוצחי כו ביתי בית תפלה
 יקרא לכל העמים : (ח) נאם
 אדני יהוה מקבץ נדחי ישראל
 עוד אקבץ עליו לנקבציו :

הפטרות האזינו

כטנהג סשרים

(שמואל ב' כ"ב עד כ"ג) :

כב (א) וידבר דוד ליהוה את
 דברי השירה הזאת
 ביום
 רש"י
 (א) וישבח דוד
 בנבואה קדם
 יי ית פתגמי תושבתהא
 הרא

ולא לישראל לבדם כי אף להגויים אל ה' : (טז) עוד אקבץ עליו. מן אלה שילוו
 אליהם : לנקבציו. נוספים על קבוצי ישראל :
 כב (א) ביום הציל אותו. לעת זקמתו לאחר שעברו עליו כל זרותיו ונאלו מכולם.
 ומכף

ב א ו ר

אל סר קדשי, הוא ב'סמק, שזה בשוש עם האורח בישראל. לרצון, יהיו מקובלים
 צרפון ועל מונחי. (ח) מקבץ, כי יעלו מבבל ומעילס ומאשור, וחססס, לנקבציו על
 סנלויס, וחסס סוד אקבץ על נקבצי ישראל, ולנקבציו שבארץ ישראל (בן טורא).
 כב אמר המתקן, השירה הזאת כאשר היא מתורגמת ונאספת בחור מזמורי ססר
 תהליס מעסי ידי אמן במלאכה הסעקקה הוא נר דורנו הרמז'מן ז'ל נודעת ברוב
 יפיה ורוס מליחטה, ואס אבוא לחקן אותה אחיה צטיי ספטייסי כמתעטע וכשולה
 יד צפרי קדש סנלויס, כי הוא סמאיר לנו נתיב דררכי סעקקה ולאור נתיבתו אנו
 סולכיס ומי ימלא לבנו לבוא אחריו אשר כבר עשהו ? אמנס אחרי שמתי לי לחק
 לתרנס סספר הוה צלוסן שיסיס עפע סכתוב קרוב לסתרון סמלות, ועודנס מכוו
 לסמשך סכתוב בחכור סענין, לסיוח למלמד לסועיל למצין עם סלמיד לכן לא רייתי לנסות
 מן סאורה הוה גס בחרנסו השירס הזאת ונגלל הדבר הוה אין לסאשימני, כי כבוד
 תרנוס הרמנמ'ן בכתיבת עוו ותוקף מליחתו במקומו מונח בספר תהליס והוד וסדר סעטרכו.
 (א) וידבר, פנינו וישר כמו אז ידבר יהושע (יהושע כ' י"ב) דברי שיר (שופטים
 ס' י"ב) וכן ת'י שנה כמו שחרנס אז ישיר ככן שנה, וגס בלשון ערכי פנין דבור
 ושיר

בְּיוֹם הַצִּיל יְהוָה אֶת־וּמִבְּקָה כָּל־
 אֲיֻבּוֹ וּמִבְּקָה שְׂאוּל : (ב) וַיֹּאמֶר
 יְהוָה סְלַעַי וּמְצוֹדֹתַי וּמִפְּלִטֹתַי
 לִי : (ג) אֱלֹהֵי צוּרֵי אַחֲסֵה־בּוֹ
 מִגְּנֵי וּקְרָן יִשְׁעֵי מִשֹּׁנָבַי וּמְנוּסֵי

הָרָא עַל כָּל יוֹמֵיָא
 דְּשִׁיזִיב יְיָ יַת יִשְׂרָאֵל
 מִיַּד כָּל בְּעָלֵי דְבְבֵיהוֹן
 וְאַף לְדוֹדֵי שִׁיזִיבֵיהּ מִחֲרָבָא
 דְּשְׂאוּל : (ב) וַאֲמַר יְיָ
 הוֹקֵפֵי רוּחִצְנֵי וּמְשִׁיזִיב
 יָתִי : (ג) אֱלֹהֵי דְאַחֲרַעֵי
 בִּי קַרְבְּנֵי לְחַלְתֵּיהּ

משעי

הוֹקֵפֵי דָמֵן קְדוּמוֹתַי כְּתִיבָב לִי הַקּוֹף וּפּוֹרְקָן לְאַחַבְגְּרָא עַל
 בְּעָלֵי דְבְבֵי רוּחִצְנֵי דְעַל מִימְרֵיהּ אֲנָא רְחִיץ בְּעַדֵן עֲקָא מִגֵּין עָלֵי
 מִבְּעָלֵי דְבְבֵי וַאֲמַר לְאַרְמָא קַרְנֵי בְּפוֹרְקֵנִיהּ סוּמְכְנֵי דְהוּא מִימְרֵיהּ
 סְמוּךְ לִי בַּד הַיְיָ עָרִיק מִן קְדָם רַדְפֵי פּוֹרְקֵנִי מִבְּעָלֵי דְבְבֵי וְאַף

מד

ר ש"י

ומבֹּקֶה שְׂאוּל . והלא שְׂאוּל בכלל היה אֵלֶּה שְׂהִיָּן חֲוִיבוֹ וְרוּדְפוֹ מִטּוֹלֵס כִּיּוּלָא
 בּוֹ הַשְׁעָה עֶשֶׂר חֵישׁ וְעֶשְׂהָל (שְׂמוּאֵל ב' ז' ל') כִּיּוּלָא בּוֹ לְכוּ וְרַחוּ אֶת הַאֲרֶץ וְאֶת
 יְרִיחוֹ (יְהוֹשֻׁעַ ב' א') וְכִיּוּלָא בּוֹ וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה אֶהֱב נָשִׁים נְכָרִיּוֹת וְאֶת בַּת פְּרַעֲפָה
 (מְלִכִים א' י"א א') : (ב) סְלַעַי וּמְצוֹדֹתַי . לְשׁוֹן חוּזַק הַסֵּ . סְלַעַי כְּמִשְׁמַעוֹ . מְאוּדָה
 הוּא מְאוּדָת יַעֲרִים סְקוּרִין סְלִישִׁיִּין צְלַע 11) וְעַל שֶׁס נִסְשַׁעְשַׁה לוֹ בְּסַלְעַי הַמַּחֲלָקוֹת
 וְהַמְלֻדוֹת בְּחוּרְשָׁה (שְׂמוּאֵל א' כ"ד כ"ח) : וּמִפְּלִטֵי לִי . מִפְּלִטֵי עִם צְבָא יִשְׂרָאֵל בְּמַלְחָמָה
 וּפְעֻמִּים שְׂהוּא מִפְּלַע לִי כְּשֹׁאֲנֵי לְבָדֵי כְּגוֹן מִן יִשְׁבֵי בְּנוֹב : (ג) צוּרֵי . לְשׁוֹן סְלַעַי
 שְׂהַסְלַעַי מַחֲסֵה לְעוֹבְרֵי דֶרֶךְ מִן הַמַּטָּר וְהַרוּחוֹת אֲבֵרִיאִמ"ס צְלַע 21) : אַחֲסֵה . לְשׁוֹן
 כִּיּוּסֵי שְׂהִיָּתִי מַחֲסֵה לְעוֹרָה : מִשְׁנָבַי . סוּמְכְנֵי : וּמְנוּסֵי . שְׂהִיָּתִי נִסְ אֲלִיוֹ
 לְעוֹרָה

ב א ו ר

וְשִׁיר אֶחָד הוּא . בְּיוֹם , סַעְמּוֹ וּמֵן , כְּלוּמַר אַחַר הַצִּיל גּוֹ' . וּמִבְּקָה שְׂאוּל , וְהֵלֵךְ כְּלָל
 הִיָּה , אֵלֶּה לְנִי שְׂהִיָּה חֲוִיבוֹ וְרוּדְפוֹ מִטּוֹלֵס , כִּיּוּלָא בּוֹ וְרַחוּ אֶת הַאֲרֶץ וְאֶת יְרִיחוֹ (רַש"י) .
 (ב) סְלַעַי וּמְצוֹדֹתַי , שְׂהִיָּסֵ עֵינֵן חוּזַק כְּנֵינֵן עַל הַסְלַעַי וּכְנֵינֵן הַמְאוּדָה וְתִי חֲקִיפֵי .
 וּמִפְּלִטֵי לִי , הוּא קַל הַלְמָד , וְכַמוֹהוּ רַבִּים מִנֵּינֵן כְּדָשׁ , וְהֵס שְׂאֵמֶר לִי אַחַר יוֹד
 סְכַטֵי הוּא חוֹסֶסֶת בְּאוֹר , כִּי דִי בְּאַחַד מַחֲסֵ אוֹ תְּהִיָּה יוֹדֵי שֶׁל מִפְּלִטֵי חוֹסֶסֶת וְאִינֵס
 לְכַטֵי , כְּמוֹ הַמְנַיִסֵי לְשַׁחַת , הַיּוֹשְׁבֵי בְּשָׁמִים (רַד"ק) . (ג) אֱלֹהֵי צוּרֵי , ס' הוּא חוּקֵי
 אֲשֶׁר

1) סְלִישִׁיִּין צְלַע 11 , Plaissez plessais (חֲוִינֵס הַקֶּקֶט , חֲוִינֵן סְפֵרְהוּתֵי)
 2) אֲבֵרִיאִמ"ס צְלַע 21 , אֲבֵרִיאִ מַע"ס Abri mes meus (אֲבֵרִיאִ) abri (mon)

מִד כָּל הַטּוֹפִין שְׂוִיב
 יְתִי: (ה) אָמַר דָּוִד
 בַּתּוֹשֵׁבְחָא אָנָּא מְצִילִי
 קָדָם יְיָ דְבִכְלָ עֵדוֹן
 מִבְּעֵלֵי דְבְבֵי פְרִיק יְתִי:
 (ה) אָרִי אֶקִּיפְתִּי עֲקָא
 בְּאַתְרָא דִּיהָבָא עַל
 מִתְבְּרָא וְחִילָא לִוּת לֵה
 לְמִילָד וְהִיא מְסַכְנָא
 לְמַמְרָא סִיעַת תִּבְיָן
 בְּעַתַּת יְתִי: (ו) מְשֻׁרִית
 רְשִׁיעִין אֶקְסוּנִי קְדָמוּנִי

מִשְׁעֵי מַחֲמַס תִּשְׁעֵנִי: (ד) מְהַלֵּל
 אֶקְרָא יְהוָה וּמְאִיבֵי אוֹשַׁע:
 (ה) כִּי אֶפְפוּנִי מִשְׁבְּרֵי מוֹת
 נַחֲלִי בְלִיעַל יִבְעַתְנִי: (ו) חֲבִלִי
 שְׂאוּל סַבְּנִי קְדָמוּנִי מִקְשֵׁי
 מוֹת: (ז) בְּצַר לִי אֶקְרָא יְהוָה
 וְאֵלֵי־אֱלֹהֵי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע
 מֵהִיכְלוֹ קוֹלִי וְשׁוֹעַתִי בְּאָזְנוֹ:

ויהגועש

דְּמוֹיִין בְּמִנֵי קְטוֹל: (ז) אָמַר דָּוִד בְּד עֲקָא לִי אָנָּא מְצִילִי קָדָם יְיָ וְקָדָם
 אֱלֹהֵי אָנָּא מִתְחַנְנִן וּמְקַבֵּל מֵהִיכְלֵיהּ צְלוֹתֵי וּבְעוֹתֵי קְדָמוּתֵי מִתְעַבְרָא:
 ר"ש"י

לעזרה: (ד) מהלל אקרא ה'. כתרגומו בקראו לו יהודנו לפי כי מאויבי אני בטוח
 שאושע ויתכן לפתור אקרא ואושע לשון הוה: (ה) אפפוני. הקיסוני: משברי מות.
 כתרגומו כלימתא דיתבא על מתברא כן שם מושב האכנים שהאשה יולדת שם: נחלי.
 גיוסות שוטפות נחל: (ו) חבלי: כתרגומו משרית כמו חבל נפילים (שמואל א' ט"ז):
 קדמוני. בלא לפני: (ז) בצר לי אקרא ה' וישמע וגו'. כן דרך לשון הוה מדבר
 לשון

ב א ו ר

אשר אחסה בו וזר הוא תמיד שם וענינו חוזק כמו זור עולמים (ישעיה כד) חוזק
 העולמים. וקרן ישעי, דרך המקרא לכוון החוזק בקרן כמו וקרני ראש קרניו (רד"ק).
 (ד) מהלל וגו', בקראו אליו נחלהו אני אושע (הראב"ע). (ה) אפפוני, הקיסוני.
 משברי, שם נדרף לגלי הים כמ"ם משברין ונליך עלי עברו (תהלים מ"ב ח'). וענין
 משברי מות ט"ד משל כלינו יש למות גלי, והם בלא עלי מכל זד. נחלי בליעל
 על דרך משל כמו הנחל הסוּף כן הדרה גדולה (רד"ק) ונליעל ט"ח ענין רשעה וספחחטה
 כמו דבר בליעל יזוק בו (תהלים מ"א ט') יועץ בליעל (נחום א' י"א) ות"י הייבין כלומר
 אנשי בליעל: (ו) וקרבני בוקשי בית. עקר ענינו קדימה בזמן או במקום טרב שיבין
 הנקדם לו (יטוחיטין) וספיקקוטיטין, עטבטטין קטוחטין, וי"ט טעווחס איבעררחתטין). ויאמר
 לטובה ולרעה ביחס הסעל הקדמנו ברכות טוב (תהלים כ"א ד') קודם שיסאל. וקדמנו
 מן (ישעיה ל"א ל"ג) סתחוס. וענינו פה סבוב ונפילת מוקשי מות בלא עהו. והוא
 ד"מ כאלו המות טמן לו את מוקשיו בבלי דעת. (ז) באזוני, פעל וישמע מוסב על
 וישועתי

(ח) וַיִּתְנַעַשׂ וַתִּרְעַשׂ הָאָרֶץ
 מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְנַעַשׂוּ
 בַּיַּחֲתֶה לּוֹ: (ט) עָלָה עֵשֶׁן
 בְּאָפוֹ וְאֵשׁ מִפִּי תֹאכַל גְּחָלִים
 בְּעֵרֹו מִמֶּנּוּ: (י) וַיֵּט שָׁמַיִם
 וַיִּבַד וַיַּעֲרַל תַּחַת רִגְלָיו:
 (יא) וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוֹב וַיַּעַף וַיֵּרֵא

(ה) וְאֶת־רִגְיַת וְאֶת־רִגְיַשׁת
 אֶרְעָא שְׁכָלוֹי שְׁמַיָא
 וְעוּ וְאֶת־רְכִינֵי אַרְי תְּקַף
 רִגְיָנָה: (ט) סְלִיק וְדוּנֵי
 דְפָרְעָה רְשִׁיעָא בְּתַנְנָא
 קְדָמוּהֵי בְּכֵן שְׁלַח רִגְיָנָה
 בְּאֶשָׁא בְּעָרָא דְמֵן
 קְדָמוּהֵי מְשִׁיבָא
 מוֹפִי־תִיָּה בְּנוֹמְרִין דְּנֹור
 דְּלִקָא מִימְרִיה: (י) וְאַרְכִין
 שְׁמַיָא וְאַהֲגֵי יִקְרִיה

וענן אמיטתהא בבש קדמוהי: (יא) ואחגלי בגבורתיה על פרובין
 קלילין ודבר בתקיף על כנפי רוחא: (יב) ואשרי שכניתיה בערפילא וענן
 יקר

ר ש י

לשון עבר ולשון עתיד בטעם אחת: (ח) ויתנעש ותרעש. לא על נסים שאירעוהו
 לאמר אלא על נסים שנעשו לישראל וראש המקרא מחובר על סופו: כי חרה לו.
 כי משמש כאן לשון כאשר וכן פתרונו וכשחרה לו מפני מכעיסיו נתנעשה ונתרעשה
 הארץ ומוסדות השמים רגזו ורעשו: (ט) עלה עשן באפו. כן דרך הכועס יולא עשן
 מנחיריו וכן עלה עשן באפו. וזהו כל לשון חרון אף שהאף נוחר ומעלה הכל:
 ואש מפיו תאכל. מנזרת דבר פיו האכל אש ברשעים: (י) ויש ששים. להקטס
 מאויביו

ב א ו ר

ושמתי. (ח) ויתנעש ותרעש, ענין הנועש ורעדה, וראש המקרא מחובר על סופו.
 כי חרה לו, כי משמש כאן לשון כאשר וכן פתרונו כשחרה לו מפני מכעיסיו נתנעשה
 ונתרעשה הארץ וגו' (מדברי רש"י). מוסדות השמים, יתכן שרמזו בלשונם מוסדות
 השמים על מוסדי הכדים, כי הם גבוהים ולזה תאמר ששם שמים כאמרו אשר תעוף
 השמים, וידמה שהענין כך לפי שנמצא תמורת זה בלשון תהלים ומוסדי הרים (רל"ג).
 (ט) עשן באפו, כן דרך הכועס יולא עשן מנחיריו (רש"י). ועסם באפו מאשו כמו
 והנותר בבשר ובלחם כי הניח והמ"ם מתחלפים. גחלים בערו סמנו, כלומר מן האש
 יתלכבו גחלים, וכמוהו למטה מנגה נגדו בערו גחלי אש וכן מחורגס פה. ובת"י כנור
 גומרין דלקא מימריה בשניהם. וי"מ משמו בערו הנחלים, ככל ענין ואש האכל מפי
 ציור אחר וטלות טונות קהאטן בראיטמן מויס מיהא). ואם אמנם הפירוש הזה נראה
 לי יותר נכון לפי הפסוק ויפיל המליצה, על כל זה בתרגומי נמיתי אחר רוב המפרשים
 כדרכי. (יא) וירכב, ד"מ והטעם רדת הנוירות בלשונות צלי התממה ועכוז (רל"ט).

עַל-כִּנְפֵי-רִיחַ : (יב) וַיִּשְׂרַח
 חֶשֶׁךְ סָבִיבֹתָיו סָבֹת חֲשֵׁרֹת-
 מַיִם עָבִי שְׁחָקִים : (יג) מִנְגַה
 נִגְדָו בָּעָרוּ נַחֲלֵי-אֵשׁ :
 (יד) יָרַעַם מִן-שָׁמַיִם יְהוָה וַעֲלִיזוֹן
 יִתֵּן קוֹלוֹ : (טו) וַיִּשְׁלַח חֲצִיצִים

יָקָר סָחוֹר סָחוֹר לִיה מַחִית
 מִיָּז תִּקְרִיפִין מִרְכַּבַּת עֲנַנָּיו
 קָלִילִין בָּרוּם עֲלָמָא :
 (יג) מִיָּז יִקְרִיה מְבַהֲקִין
 שְׁמֵי שְׁמֵי מְזוּפִיתָה
 בְּגוֹמְרִין דְּגוֹר דְּלָקָא
 מִיִּכְרִיה : (יד) אֲכִלִי מִן
 שְׁמֵי יי וַעֲלָה אֲרִים
 מִיִּמְרִיה : (טו) וַיִּשְׁלַח

ויפיצם

מְהֵרָה בְּנִירִין וּבְדִרְיִין

ברקין

ר ש"י

מאויביו ממלרים ומפרעה : (יב) וישת חשך סביבותיו . לסוכה כענין שנאמר ויהי
 הענן והחשך מפסיק בין מ'רים לישראל : חשרת מים עבי שחקים . מאין היה
 החשך עבי שחקים היו שהן חושרין מים על הארץ . חשרת לשון כברה הוא שהוא נוטל
 על הארץ דק דק וכן הוא אומר באגדות הרבה חושרין אורו בכברה . ויש לספור
 חשרת לשון קשר שמתקשרין השמים בעצים על ידי המים כמו וחשוריהם האמור בלופני
 המכונה שהם זרועות העץ חמשה המהדקין וקושרין עיגוליה יחד : (יג) מנגה נגרו .
 שלח חאמר בחשך הוא אלא הנגה לפנים מן המחולה ומאותו יגה אשר לפניו
 בערו

ב א ו ר

ברוב , פתרו מנחם בן סרוק תבנית אורה , וכן כתב הראב"ע כי כרוב כולל לכל אורה
 פ"כ , ופה הוא כנוי לעבים שנדמה לעין לאורת ענלה עם סוסים . ורא , ובתהלים וידא
 הדלית והרי"ש מתחלפים כמו דודנים רודנים ודוגמתו בענין ר'אה , (ויקרא י"א י"ד)
 ר'אה (דברים י"ד י"ג) . (יב) חשרת , ובתהלים חשכת מים והענין אחד כי חשרת
 מים הוא קשור העבים זו בזו כמו וחשוריהם (מלכים א' ז' ל"ג) וכשהעבים מתקשרים
 זו בזו הוא החשכה . ותרגם יונתן מים תקיפין . והנה החכם (געוטיניוס) הביא בספר המלים
 פעל חשר בלשון ערבי ענינו אסיסה וקבוץ (פערומחמטין) וממנו נגזר לדעתו חשרא . ויטן
 שהוא כדרך במובנו עם קשור , תרגמתי (וואסטרומחטונג) . עבי שחקים , ת"י רכסת
 ענין ענין המון עננים (מיינס חטנגט וולקסן) ועל דרך זה מתורגם סה . (יג) מנגה וגו' ,
 עתה ידבר המשורר מנקמת ה' על הרשעים , ומשילה אל המראה הנדול והנורא במראות
 החולדות שהוא הרעם . בערו , ובתהלים עברו בהסוך אותיות ושנוי הענין , עיין באורו
 בספר נעים זמירות ישראל . גחלי אש , כנוי לאידי גפרית ומלח העולים מן הארץ על
 ידי חום השמש , וכשתרבו באויר ויסגשו זה בזה יתלכזו וישמישו את הקול החזק והנורא
 המכונה בל"א נשם (דלתינער) . (טו) חצצים , כנוי לקרני הברקים על מהירותם . ויהם
 ענין

וַיִּפְּצוּם בְּרֶקַע וַיְהַמְּם׃ (טו) וַיִּרְאוּ
 אֶפְקֵי יָם יַגְלוּ מוֹסְדוֹת תִּבְלָה
 בְּגַעְרַת יְהוָה מִנְשֻׁמַּת רוּחַ
 אָפוּ׃ (יז) יִשְׁלַח מִמְרוֹם וַיִּקְחֵנִי
 יַמְשֵׁנִי מִמַּיִם רַבִּים׃ (יח) יִצְיֵלֵנִי
 מֵאִיבֵי עֵז מִשְׁנֵאֵי כִי אֲמַצֵּן
 מִמַּנִּי׃ (יט) יִקְדַּמְנִי בַיּוֹם אִירֵי
 וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעַן לִי׃ (כ) וַיִּצָּא
 לְמַרְחָב אֶתִּי יַחֲלִצֵנִי כִּי־חָפֵץ
 בִּי׃ (כא) וַיִּגְמַלְנִי יְהוָה כְּצַדִּיקְתִּי

בְּרֶקַע וַיִּשְׁנִינֻן׃
 (טו) וַאֲחֻזְוֵאוֹ עוֹמְקֵי יָמָא
 אֲתַגְלִיאוֹ שְׁכֻלּוּלֵי תִבְלָה
 בְּמִזְוִפִּיתָא מִן קַדָּם יי
 מִמְרוֹם תִּקּוּף רוּגְזִיָּה׃
 (יז) שְׁלַח נְבִיזְהֵי מְלַךְ
 תִּקּוּף דִּיתִיב בְּתִקּוּף רוּמָא
 דְּבִרְנִי שִׁזְבְּנִי מַעֲמִטִּין
 סְגִיָּאִין׃ (יח) שִׁזְבְּנִי
 מִסְנֵאֵי אִירֵי תִקְפֵּנִי מִבְּעֵלֵי
 דְּבָבֵי אִירֵי אֲחַנְבְּרֵי עֲלֵי׃
 (יט) יִקְדַּמְנִי בַיּוֹם מְלִטּוּלֵי
 יְהוָה מִיִּמְרָא דִּי סַמָּךְ
 לִי׃ (כ) וַאֲפִיק לְרוּחָא יְתִי
 שִׁזְבְּנִי אִירֵי אֲחַרְעֵי בִי׃

ויהם קרי בצ"ל כבר

(כא) אָמַר דוד יִשְׁלַמִּינִי יי בְּזִכּוֹתַי כְּבָרִירוֹת יְדֵי

יתיב

זרש"

בערו נחלי אש שנשחלחו חלים על מזרים: (טו) יגלו מוסדות תבל. שנבקע התקום
 כשנבקע ים סוף נבקעו כל מימות שנעולם: מנשמת. מכה נשיבת רוח אפו.
 כי

באור

ענין מהומה ות"י ושנשניון, והפעלים ויסיגם ויהם על אויביו. (טו) אפיקו ים,
 משרש סוף ושנינו יואם, כלומר המקום אשר מי הים יולאים ממנו, וכטעם על הרוח
 הנושג נמי הים ויבקעם עד היסוד, ויראו אפיקו, וכן יגלו מוסדות תבל, וכולל מנשמת
 רוח אפו. לדעת רד"ק אפיקו שים מעיין חוזק כמו ויתאפק, וחס המים הנגרים בחוזק.
 דכסירוס החלים עמקיס מלאים מים כת"י עומקי מים (רוח טיפסן דגם ווחסמסרם).
 (יז) ישלח, מעשה יזייר במשלים הללחו על ידי השם, ישלח ידו כענין וישלחו האנשים
 וראוי לתרנס (טר טיקטס פקן דמר החחע עם פיהרט ויך) כת"י דברני מענין הסנסה.
 ימשני, מלשון מן המים משיחם. כמים רבים, סיוס המשל מן סקודס שאין חלקו
 בגורל הרשעים הנענשים במשיגות תהום אשר נבקעו בנערות כ' כי ימשכו ה' מן המים
 כשלה. (יח) עז, שעירו כי עז, ומלת כי הנאם אחריו מושכת עלמה ואחרת עמס. כי
 אמצו אשר אמנו. (יט) יקדמני, אויבי סיו ממסרין ומקדימין לנא עלי ביום איר
 (כ) עיין לעיל פסוק ו'. (ב) למרחב, סיפוך סרס. (כא) כבר ידֵי, על ענין

ובניקיון

כָּבֹד יָדוֹ יֵשִׁיב לוֹ : (כג) כִּי
 שְׁמֵרְתִי דְרָבִי יְהוָה וְלֹא רָשַׁעְתִּי
 מֵאֱלֹהֵי : (כג) כִּי כָל־מִשְׁפָּטוֹ
 לְגַגֵּדִי וְחִקְתִּיו לֹא־אֶסּוּר מִמֶּנּוּהָ :
 (כד) וְאֵהִיָּה תָמִים לוֹ וְאֲשַׁתְּמֶרְהָ
 מֵעַוְנֵי : (ה) וַיֵּשֶׁב יְהוָה לוֹ
 כְּצַדִּיקְתּוֹ כְּבָרִי לְגַגֵּד עֵינָיו :
 (כו) עִם־חֶסֶד תִּתְחַסֵּד עִם־גִּבּוֹר
 תָּמִים תִּתְמַם : (כו) עִם־נֶבֶר
 תִּתְבָּרַר וְעִם־עֶקֶשׁ תִּתְפַּלֵּל :

כשפטיו קריאת ואת

וְיָתִיב לוֹ יי : (כג) אֲרֵךְ
 נְטִיבִית אֲוֶרְחֵי דְתַקְנֵן קָדֶם
 יי וְלֹא הִלִּיכִית בְּרָשָׁע
 קָדֶם אֱלֹהֵי : (כג) אֲרֵי כָל
 דִּינוֹהֵי גִלּוֹן לְקַבְּלֵי
 לְמַעַבְדֵהוֹן וְקִנְמוֹהֵי לֹא
 עֲדִית מְנַהוֹן : (כד) וְהַיְוִיֵת
 שְׁלִים בְּדַחְלִיתִיה וְהַיְוִירֵת
 נְטִיר נְפִשֵׁי מַחוּבֵינֵי :
 (כה) וְאֲתִיב יי לִי בְּזִכְרֵתִי
 כְּבָרִירוֹתֵי קָדֶם מִימְרִיהָ :
 (כו) עִם אֲבָרְהָם דֹּאֲשַׁתְּפַח
 חֶסֶד קְדָמָה בְּבִן אֶסְנִיתָא
 לְמַעַבְד חֶסְדָּא עִם זְרַעִיהָ
 יִצְחָק דְהוּיָה שְׁלִים

בְּדַחְלִתְךָ בְּבִן אֲשַׁלְמֶתָא מִימֵר רַעוּתְךָ לְמַעַבְד עִמִּיהָ : (כו) עִם יַעֲקֹב
 דְהִלִּיךְ כְּבָרִירוֹתָא קְדָמָה בְּחֶרְתָּא בְּנוֹהֵי מִכָּל עַמֻּמִּיא וְאֶפְרָשְׁתָּא זְרַעִיהָ
 מִכָּל פְּסוּלָא פְרַעָה וּמִצְרָאֵי דְחָשִׁיבוּ מַחְשְׁבוֹן עַל עַמְךָ בְּלִבְלִתְגִינוּן

ר ש י

(יח) כי אמצו . כאשר אמנו : (כא) כצדקתי . כשילאו אחריו למדבר וסמכו על
 הבטחתו : (כו) עם חסיד תמים נבר . כנגד שלשה אבות שלם הקדוש ברוך הוא
 גמול לדקתם לזניהם : (כז) ועם עקש . פרעה : תתפל . לשון כפתל ועקש ובספר
 (תהלים י"ח כ"ז) כתוב תתפתל . דבר אחר ישלח ממרום יקחני על עלמו אמר כשהיה

נחפז

ב א ו ר

בכיון כפי עשיית זאת (בראשית כ' ב') עיון הבאור סס . (כג) לא אסור פטנה .
 אסילו מאחת ממנה ות'י מנהון . (כו) עם חסיד התחבד , מי שטוטה חסד תחבב
 עמו בחסידות . גבור תמים , איש תמים כמו נבר חכם בעוו (משלי כ"ב ס') (בן מלך) -
 (כז) נבר , האר מפעלי הכפל וענינו נקיון כמו לעיל כבר ידי . תהבר , משפט
 תחבבר , ובכפול אות הכפל אלו הים אומר התחבר הים דומה שהוא מנל'ס כמו ויתבר
 לסיך בעילו שטוטה תחבבר כהתבר , וכדגש בתי'ז לכורות כי חסר מן החנה האות הכפל
 (רד"ק) . תהפל , בא כן לזיוג המלות עם תהנר ותחמס , ועקרו תחפל ומשפטי
 תחפסל

במחשבתהון : (כח) וית
 עמא בית ישראל
 דמתקון בעלמא הדין עם
 חשיד את עתיד
 למפרק ובמיקרה תקיפי
 דמתגברין עליהון
 תמאיך : (כט) ארי את הוא
 מרי נהורי דישאל יי ויי
 יפקיניי מחשוכא לנהורא
 ויחויניי בעלמא דעתיד
 למיתי לצדיקא : (ל) ארי
 במיקרה אסיי משרין
 ובמימר אלהי אכביש כל

ברבין תקיפין : (לא) אלהא דבינא אורחיה אוריתא דיי בחירא תיא תקיף
 הוא לכל די מתרחצין עלוהי : (לב) בכון על נסא ופורקנא די תעביד
 למשיחה ולשארא דעמך ראשתארון יודון כל עממיא אומיא ולישניא
 ויימרון לית אלהא אלא יי ארי לית בר מינה ועמך יימרון לית דתקיף
 אלא

רש"י : יי ארי אלהא דבינא אורחיה אוריתא דיי בחירא תיא תקיף
 נחשו לכת מפני שאלו כסלע המחלוקות והיה קרוב להפסח ומלאך בא אל שאלו לחמר
 מהר ולכה כי פשטו פלשתיים : כצדקתי שלא הרגתיו בזרתי כנף מעילו : (לא) אמרת
 ה'

ב אור

תפתל , ונהפכה ע"פ"ס הסעל כמו אם יסוג יסיני וסוג מלשון נפתל ועקש ,
 לומר תכוא עליו כדרכו הנפתלה וכמוהו אם לליים הוא יליץ יבוא עליו שיכשלו
 בלינותם (מדברי רד"ק) . ועל פי זה מתורגם פה . ואולי הוא הכפסל מדומם מראה
 פלמו כך אבל אינו באמת . (כח) ועינד וגו' עינד תקן על הפלשתיים רמים עד שתפסילם ,
 וכן בתהלים , ועיני רמות תפסיל , אע"פ שאין המלות שוות (רד"ק) . (כט) ניר
 וגו' , הנה הוא החשכה והחשוכה עמם היא האורה והנגה . (ל) ארוץ , משרש רץ
 ובה בשור"ק כמו ירון ישור ועמו אשבור לבא אויבי . וי"מ מנורת רון פירושו ארוץ
 לגדוד אויבי כחברו אדלג שור (מדברי רד"ק בהוספה) וראוי לתרגם (ויש דיר רענג
 מיר חן נעגטן פאמרטן) . (לא) תמים , שלם ומביא אל התכלית לעולם ונאמן במאמרו
 לגמול לאיש כמפעלו . צרופה , מכל סיני ואין בדבריו שום בטול , מנביח ועושה .

אֵלָא אֵלֶהָנָא : (לג) אֵלֶהָ
 דְּסַעֲד לִי בְּחֵילָא וּמַתְקָן
 שְׁלִים אֲוֹרְחִי : (לד) מִשְׁוִי
 רַגְלֵי קַלְלִין בְּאֵילָתָא וְעַל
 בֵּית תּוֹקְפֵי יְקִימְנֵי :
 (לה) מְלִיף יְדֵי לְמַעְבַּד
 קַרְבָּא וּמַתְקִיף בְּקִישָׁת
 נַחְשָׁא בְּרַעֲי : (לו) וַיַּהֲבֵת
 לִי תִקְוָה וּבְפֹרֶקְנָה
 אֶסְגִּירְתָּנִי :

אסנתא

הָאֵל מַעֲוִי חֵיל וַיִּתֵּר תַּמִּים
 דְּרַבְּו : (לד) מְשֻׁוּה רַגְלֵיו בְּאֵילֹת
 וְעַל-בְּמַתִּי וְעַמִּידֵנִי : (לה) מְלַמֵּד
 יְדֵי לְמַלְחָמָה וְנַתַּתִּי קִישָׁת--
 נַחֲוִשָׁה וְרַעֲתִי : (לו) וַתַּתֵּן-לִי
 מִנֵּן יִשְׁעֶךָ וְעֵנְתֶךָ תִּרְבְּנִי :
 תרחיב
 וּבְמִימְרֶךָ

דגש אחר שורקן דרכי ק' רגלי קר'

ר ש"י

ה' צרופה - ברורה מבטיח ועושה : (לג) ויתר תמים דרכי - מכל מכשול ומכל חסא ומכל מסוכן עד כי היה שלם וכבוש : (לה) ונחת קשת נחושה ורועתו . ונדרכה קשת נחושה על זרועי שיש בי כח לדרכה קשתות היו תלויים לדוד בביתו היו מלכי העובדי כוכבים באין ורואין אותן ולומרים זה לזה אמה עבור שהוא יכול לדורכן אין זה אלא ליראנו ודוד שומע ונוטלן ומתתן לפניהם . ודריכת קשת לשון חמת הוא וכן וחיך

ב א ו ר

(לג) מעווי חיל, נכתב צו"ו עם הדגש ע"ד הארמית, ופירושו שמחוק אותי בחיל וכן בתהלים המאזרני חיל. ויתר תמים דרכי, המליצה שואת קשה להבין, וללא כל המפרשים לבארו בדרך שיהיה פסרון מלת ויתר מכון עם ההמשך על דג הראוי . וחס כנזרי מפואר תהליט עליו לומר שהוא משולל הכנה והנראה לו שהוא טעות סופר ונחלק עם ויתן תמים דרכי בתהלים כי הנו"ן והכ"ס מתחלטים לפעמים. אבל אנחנו על המסורת אשר בידינו נשענים, ונש אנו מחזיקים, והנכון מכל הפירושים לדעתי פירוש הרלב"ג ו"ל : ר"ל כל כך מחר להניע אלי הסוב עד שהוא כאלו יתר ויקפץ דרכי אל המקום היותר שלם ותמים, ולזה אמר משוה רגלי קלות לרוץ כאליות. ועד"ז תרגומתי והוכרחתי להטחיק מלת תמים כשם המופשט כפי סגנון המליצה בלשון אשכנזי : ות"י לפי הכוונה ומתקן שלים אורחי, מסכים עם הפירוש הזה. (לד) משוה וגו', משום כמו שויתי ה' לנגדי תמיד (רד"ק) ויש בהוראתו נ"כ ענין שווי ודמיון כמו אם לא שויתי ודומתתי (תהלים קל"ב ז') ושיעור הפסוק משיה רגלי קלות לרוץ אחר האויב כאלו זו הרגה מהר ועי"ז באתי לנצח גדולתי. (לה) ונחת, לדעת רד"ק שרשו חמת וזוהי הנשעל ופירושו ונשעב זרועותי ר"ל קשת האויב ; אמנם הנכון, שהוא פועל משרש נחת לשון הורדה כמו ונחת עלי ידוך (תהלים ל"ח ג'). ואמר עד"מ שה' מלמד את זרועותיו לדוד קשת נחושה. ות"י ומתקן בקשת נחשא דרעי, מסכים לזה, ומעט זרמתי כל אחת מזרמתי כמו צדקה עליו סור ופעל מלמד נושך עמו ואחרת עמו. (לו) ותתן לי, למנן

וְלֹא־עָנַם : (מג) וְאִשְׁתַּקֵּם כַּעֲפָר־
 אֶרֶץ כְּטִיט־חֻצוֹת אֲדָקָם
 אֲרָקָעַם : (מד) וְתַפְלִטְנִי מֵרִיבֵי
 עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עִם
 לֹא־יִדְעֵתִי יַעֲבֹדְנִי : (מה) בְּנִי
 נִכְרַ וְתִבְחָשׁוּ־לִי לְשִׁמוּעַ אֲזֶן

קָדָם יי וְלֹא מִקְבִּיל
 צְלוֹתָהוֹן : (מג) וְדוֹשֵׁתֵינוּ
 כַּעֲפָרָא דְאֲרָעָא בְּסִין
 שׁוֹקִין בַּעֲפִירַת בְּהוֹן
 רַפְסְתֵינוּ : (מד) וְתִשׁוּבֵינוּ
 מִפְּלִגּוֹת עֲמָא הַמִּינֵי
 רִישָׁא לְעַמְמֵיָא עֲמָא דְלֹא
 יִדְעִית יַפְלַחוּנֵי : (מה) בְּנֵי
 עַמְמֵיָא יַחְבְּדוּן לִי
 לְשִׁמוּעַ

ישמעו

ר ש"י

ישעו אל ה' ולא ענס ואין מושיע כמו ישעה האדם אל עושהו (ישעיה י"ז) כמו
 יפנה. ומנחם חזרו עם וישע ה' אל הכל (בראשית ד' ד') ופחר בו לשון עתירה ונפל
 הלשון על המעטיר ועל הנעשה כמו ויעתר ילחק לה' ויעתר לו ה' (בראשית כ"ה
 כ"ח) אף כאן ישעו ואין מושיע נופל על המתפלל וישע ה' נופל על הלשון על מי
 שמתפללין לפניו: (מג) ארקעם. ארמס. והרבה יש בספר (יחזקאל ו' י"ח כ"ה)
 ורקע ברנך ורקעך ברנל: (מד) כריבי. מדיאג ואחיהופל ושאול והזיפים: השמרני
 לראש גוים. לפנתני לקי. ומדרש אגדה אמר דוד רבונו של עולם הללני מדוני של
 ישראל שחס אטבו או ארדה את ישראל בעבודתי אני נענש: (מה) יתבחושו לי.
 מחמת יראה יאמרו לי כזבים: לשמוע אוון ישמעו לי. אפילו שלא בפני יגורו מפני
 למשמע

ב א ו ר

ובתהלים ישעו בספוך האותיות. ות"י בעין סגד ולית לסון פריק מלון קדם ה' ולא מקבל
 צלותהוון. (מג) ארקעם, שרשו דקק מענין ושחקת ממנה הדק, ופ"א הפעל בחירק שלא
 להחלף עם עתיד הדגש מנחי הלמ"ד (נן מלך). ולדעת שרשו דוק והדגש במקום
 סנח, והוא מארמית. ארקעם, ארמסס והרבה יש בספר יחזקאל, ורקע ברנליך,
 ורקעך ברנל (רש"י). (מד) כריבי עמי, מריבי של שאול, דואג אחיהופל שבע בן
 בכרי והלויס אליס. תשמרני, שלא ישלחו בי קמי, ותלפנני להיות גם ראש גוים
 אחרים אשר לא מצני ישראל המה, כמו ארוס וארס וכדומה. עם לא ידעתי, הסס
 אשר העם בארץ רחוקה: (מה) יתבחושו, מחמת יראה מראים את מלמס כענדים
 נאמנים, אף שכלם ישאלו אותי, והלועז באשכנזי ישחמס נ"כ במלואה זאת בזוון זה
 (ומבסח טעריגינטן). לשמוע און, אפילו שלא בפני יגורו מפני למשמע אזנייהם לסור
 אל משמעת, (רש"י). והרד"ק כתב: ובספר תהלים לשמע און, ופס הוא שם על
 משקל שאור יאור הרום וענין הכתוב מה שכתוב ויעש דוד שם (מויך דטן רויך), וכן
 ת"י לשמוע און ולא למשבע. ולדעתי הוא שם במקום וכן מחורנס. ישמעו לי, הספעל
 ענינו כלחה והכנעה (געהקרבטן אונטפערופטן) ות"י ישמעון כמו ליה יפלחון וישחמטון
 ברניאל

יִשְׁמְעוּ לִי : (טו) בְּנֵי נֹכַר יִבְלֹוּ
 וַיִּחַגְרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם : (טז) חַי־יְהוָה
 וּבִרְוַךְ צוּרֵי וַיָּרֶם אֱלֹהֵי צוּר
 יִשְׁעָי : (טז) הָאֵל הַנִּתָּן נִקְמַת
 לִי וּמִדֵּד עִמָּי תַחֲתָנִי :
 (טז) וּמוֹצִיאֵי מֵאִיבֵי וּמִקְמֵי
 תְרוֹמַמְנֵי מֵאִישׁ חֲמָסִים
 תַצִּילֵנִי : (יז) עַל־כֵּן אֹדֶרֶךְ יְהוָה
 בְּגוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֹמֵר : (יח) מְגִדִיל
 יִשׁוּעוֹת מַלְכוּ וְעִשָׂה חֶסֶד
 לְמִשִּׁיחֹ לְדָוִד וּלְזֹרְעוֹ עַד־
 עוֹלָם :

לִשְׁמֹעַ אוֹרֵן יִשְׁתַּמְעוּ
 בִּי : (טו) בְּנֵי עַמֻּמֵּי
 יִסּוּפוּ וַיִּזְעֻקוּ מִבְּרִיתֵיהֶן;
 (טז) בְּכֹן עַל נִיסָא וּפּוֹרְקָנָא
 דְעַבְדֵּתָא לְעַמְךָ בֵּית
 יִשְׂרָאֵל אוֹדִיאוּ וְאִמְרוּ
 קִים הוּא יְיָ וּבִרְוַךְ תְּקִיפָא
 דְמֶן קְדָמוּתֵי מִתְיָהִיב
 לְנָא תְקוּף וּפְרָקֵן וּמְרוּמֵם
 אֱלֹהָא תְקוּף פּוֹרְקָנָא :
 (טז) אֱלֹהָא דְעַבְד
 פּוֹרְעֵנוּתָא לִי וְתַבַּר
 עַמֻּמֵּי דְקִימִין לְאַבְאֵשָׁא
 לִי הַחֹתִי : (טז) וּפְרָקֵי
 מִסַּנְאֵי וְעַל דְקִימִין
 לְאַבְאֵשָׁא לִי תַגְבְּרִינֵי
 מְגוּ וּמִמְשֵׁרֵי עַמֻּמִין

מגדיל קרי ויהי

חֲמוּפִין דְעִמִּיהַ תִּישִׁיבֵינֵי : (יז) עַל כֵּן אוֹדֵי קְדָמְךָ יְיָ בְעַמֻּמֵּי
 וּלְשִׁמְךָ אֹמֵר תּוֹשְׁבָחֵן : (יח) מִסְגֵּי לְמַעַבְד פּוֹרְקֵן עִם מַלְכֵיהַ וְעַבִּיד מֵיבּוּ
 לְמִשִּׁיחֵיהַ לְדָוִד וּלְזֹרְעֵיהַ עַד עוֹלָמָא :

רש"י

למשמע אזניהם לטור אל משמעת: (טו) בני נכר יבלוּ יעלה נבל (ירמיה
 א' י"ג) פליטירונט בלע"ל (1): ויחגרו. לשון פסחים: ממסגרותם. מקושי יסורי
 מסגר שאני מיסרן בהם: (טז) חי' ה'. העוסה לי אלה:

ויהי

ב א ו ר

בדניאל. (טו) יבלו, מלשון נבול תבול. וירגרו, מענין חגר ופסה, ות"י ויזוטון (ז"ח
 וזחוקטן). ממסגרותם, ממקומות סבלות אשר כסגרו בתוכם. (טז) ומוריד, לשון
 כניסה. (טז) מקמי הרוממני, רוממתי (רד"ק) יותר מקמי. מאיש חמסים, משאל
 שסיס עושה לי חסם. ות"י תגברני מנוג וכי'. (גא) מגדול, ר"ל שהוא חוקף ישועות מלכו
 שהוא דוד כמו שמגדול שהוא חוקף העיר (רלכ"ג) וי"ל שהוא תאר מענין גלל כמו שכתוב
 מגדיל שהגדיל ישועות (הי"ל פטרנאסמפרטר ויינעס קאניגס).

הרמתיס

(1) פליטירונט בלע"ל, Flestront Aletriront, (ז"ח וזטרטן וזחוקטן).

וּלְדַבְּחָא קָדָם יי צְבָאוֹת
 בְּשֵׁלָה וְחָמֵן תְּבִין בְּנֵי
 עָלֵי חֲפְנֵי וּפְנֵחָם
 מִשְׁמִשְׁוֵין קָדָם יי (ה) וְהָיָה
 יוֹם מוֹעֵדָא וְרַבָּח אֶלְקָנָה
 וַיְהִי לְפָנֶינָה אֶתְתִּייה
 וְלִכְל בְּנָהָא זִבְנָתָהָא
 חוֹלְקִין : (ה) וְלַחְנָה יֵתֵב
 חוֹלֵק חֵד בְּחִיר אַרְיֵית
 חָנָה רַחִים וּמִן קָדָם יי
 אֶתְמַנֵּע מְנָה וְלֵד :
 (ו) וּמִצְהָבָא לָהּ צִרְתָּהָ
 אַךְ מְרִנָּא לָהּ בְּדִיל

וּלְזִבְחָ לַיהוָה צְבָאוֹת בְּשֵׁלָה
 וְשֵׁם שְׁנֵי בְנֵי־עָלֵי חֲפְנֵי וּפְנֵחָם
 בְּהַנִּים לַיהוָה : (ה) וַיְהִי הַיּוֹם
 וַיִּזְבַּח אֶלְקָנָה וְנָתַן לְפָנֶינָה אִשְׁתּוֹ
 וְלִכְל־בְּנֵיהָ וּבְנֹתֶיהָ מְנוֹת :
 (ה) וְלַחְנָה יָתַן מְנָה אַחַת אֲפִים
 כִּי אֶת־חֲנָה אָהֵב וַיְהִי סָגֵר
 רַחֲמָה : (ו) וְכַעֲסָתָה צִרְתָּהָ גַם־
 כַּעֲס בְּעֵבֹר הַרְעֵמָה כִּי־סָגֵר

יהוה

ר"ש רגושה

לְאֶקְנוֹתָהּ אַרְיֵית אֶתְמַנֵּעַ

מן

ר ש"י י"א י"א א"ש וזב"ח ויחזיקו יאזרחם

עולה היה מזמן מועד למועד לשילה. ומ"א בדרך שהיה עולה בשנה זו לא היה שלם
 בשנה אחרת כדי להשמיע ישראל ויעשו כמותו: (ד) ויהי היום - וזה יום מועדא:
 (ה) כנה אחת אפים. חולק חד בחיר הראוי להתקבל בסבר פנים יפות: (ו) צרתה -
 אשת בעלה פנינה: גם כעס. כעס אחר כעס תמיד לכך נאמר גם כעס היתה
 אומרת לה כלום קנית היום מעפורת לנך גדול או חלוק לנך קטן: בעבור הרעימה.

שתחלוך

ב א ו ר

שם (רד"ק) • וכן במדרש, להשחתות ולזכות לה' אבא בר יוסף בשם רבי יוחנן, התפילה
 גדולה מן הקרבנות, דכתיב להשחתות, ואח"כ לזכות. בהגים, ר"ל סניי סכבוט
 (מוטטרפריטסטער) כי עלי שמש בכבוט גדול. (ד) ויהי היום, יום מועד כה"י וסוף
 יום מועדא ואין כוונתו על יום החג כי אם יום הבאת קרבנותיו שהיה אלקנה זוכה
 שלמים. בנות, כה"י חולקין, שהיה נותן לכל אחד מהשלמים שהיה זוכה. (ה) אפים,
 סואר השם, וענינו כה"י חולק חד בחיר, ונאמר אחר שנתן לפי דק אחת אכל מנס
 חשובה וכבוד, וז"ל רש"ם בפי' לחם הפנים (שמות כה ל'), לפי פשוטו לכס נאה,
 סראוי לפני שרים כו', וכתיב ולחנה ימן מנה אחת אפים, חלק יפה, מקערס שלפני
 אלקנה, החשובה שנותנין לפני בעל הבית, כי את חנה אהב, לכך אפים חשוב,
 עכ"ל. וכ"כ רש"י, הראוי להתקבל בסבר פנים יפות, וכן במדרש חלק יפה שבהם.
 וה' סגר רחמה, הו"ו משרש לפעמים כמו כי לסבה ונתינת מעט, ושיפור הפסוק לפי
 שלא ילדה והיתה מצערת, לזה הראה לה אהבה יתירה לכסן זערה. (ו) צרתה,

כל

יְהוָה בְּעַד רַחֲמָה: (ו) וְכֵן יַעֲשֶׂה
 שָׁנָה בְּשָׁנָה מִדֵּי עֲלֹתָהּ בְּבֵית
 יְהוָה בֵּן תִּכְעַסְנָה וְתִבְכֶּה וְלֹא
 תֹאכַל: (ח) וַיֹּאמֶר לָהּ אֱלֹקֵנָה
 אִישָׁה חֲנָה לָמָּה תִבְכִּי וְלָמָּה
 לֹא תֹאכְלִי וְלָמָּה יִרַע לִבְבִּי
 הַלּוֹיִם אֲנֹכִי טוֹב לָךְ מֵעֲשֻׂרָה
 בָּנִים: (ט) וְתִקַּם חֲנָה אַחֲרָי
 אֲכַלָּה בְּשֵׁלָה וְאַחֲרָי שָׂתָה וְעָלִי

הכהן

ר ש י

מִן קָדָם יי מְנַה וְלֹד:
 (ו) וְכֵן יַעֲבֹד שָׁנָא בְּשָׁנָא
 בְּזִמְנֵן מִסְקָה לְבֵית
 מִקְדָּשָׁא דִּי בֵּן מְרַגְוָא לָהּ
 וּבְכִיָּא וְלֹא אֲכַלְתָּ:
 (ח) וַאֲמַר לָהּ אֱלֹקֵנָה
 בְּעָלֶיךָ חֲנָה לָמָּה אַתְּ
 בְּכִיָּא וְלָמָּה לֹא תִיכְלִי
 וְלָמָּה בְּאִישׁ לִיךְ לִבְךְ
 הַלּוֹיִם אֲנֹכִי טוֹב לִיךְ
 מֵעֲשֻׂרָא בָּנִין: (ט) וְקָמַת
 חֲנָה בְּתַר דְּאֲכַלְתָּ
 בְּשֵׁלָה וּבְתַר דְּשָׂתִיאתָ
 וְעָלִי

שתתאונן - ורבותינו אמרו בעבור הרעימה שתתפלל ולשם שמים נתכוונה: בעד רחמה -
 כנגד רחמה וכן כל לשון בעד: (ו) וכן יעשה - אלקנה: שנה בשנה - נותן לה חלק
 מוזכר להראותה שמחבבה ולתתה לפי חנה שבעלה מראה לה כן תרבה גם היא להכניסה:
 (ח) אנכי טוב לך - מחבבך: מעשרה בנים - שילדה לי פנינה: (ט) אכלה בשילה -
 לא מסיק ה"א והאל"ף חטף קמ"ץ והוא כמו אחרי אכול צטילה ואחרי שתה והלסון
 נופל בין לזכר בין לנקבה - אחרי אכלה לשון פעול כמו לאכלה לשון לפעול: ועלי

הכהן

ב א ו ר

כל שתי נשים לאיש אחד נקראים נרות, לפי שהם אויבות זו לזו ברוב (רד"ק), וכן
 מספרים לנו סופרי דברי יומים, שבארץ מידיין, כי התייגה לאיש שתי נשים, האחת
 קראת להנרתה בלשונם אויבי. הרעימה, עיניו זעם וזעף, וכן רעמו פנים (יחזקאל
 כ"ז ז"ה), וכרי"ש דנושה שלא כמעטף וכל כן לחזק קריאת הרי"ש (רד"ק). (ו) וכן
 יעשה וגו', לדעת המפרשים שב על אלקנה שהיא מראה תמיד אהבה יחירה לה, וכן
 הוצרכו להוסיף וי' במלת כן חכמים: להיות כמו וכן הכניסה, ואין צורך לזה כי
 וכן יעשה שב על כל המעשה, לומר כמעשה הוה יעשה שנה בשנה, וכדמהורנס -
 (ח) ויאמר, הרי אומר בכל פת שהיא רואה אותה בוכה. אנכי טוב לך וגו', כת"י
 רעותי טבא לך, אהבתי אותך טוב לך מעשרה בנים. ועם עשרה כמעט ואפו עשר
 נשים, שבע כחשאתיכם (מרד"ק). (ט) ותקם, שער הכתובים כך: ותקם חנה ממקומה
 אחרי אכלה בשלה ואחרי שתה, והיא מרת נפש, ותתפלל וגו', ועלי הכהן יושב על
 מזוזת סיכל כ'. וספור ישיבת עלי כמאמר מוסגר: אכלה, המקור בהוספת ה"א וכן

שתה

הפסרת יום א דרה רלב
 הבהן ישב על-הכפא על-
 מזונות היכל יהוה : (א) והיא
 מרת נפש ותתפלל על-יהוה
 ובכה תבכה : (יא) ותדר נדר
 ותאמר יהוה צבאות אם-ראת
 תראה בעני אמתה וזכרתני
 ולא-תשבה את-אמתך ונתתה
 לאמתך זרע אנשים ונתתיו
 ליהוה כלימי חיו ומורה לא-
 יעלה על-ראשו : (יב) והיה כי
 הרבחה

ועלי כהנא יתיב על
 בורסיה על מזוני בסטר
 סיפא דהיכלא דיי :
 (א) והיא מרירת גפש
 ומצליא קדם יי ומבכה
 בכיא : (יא) וקנימת קיים
 ואמרת יי צבאות אם
 מנלא גלי קדמד סגוף
 אמתך ויעול דכרני קדמד
 ולא תרחיק ית אמתך
 ותתן לאמתך בר בגו בני
 אנשא ואמסרנייה דיהי
 משמש קדם יי כל יומי
 חיוה ומרות אנש לא
 תהי עלוהי : (יב) והורה
 מראסניאת

ר ש י

הבהן יושב על הכפא - אותו היום ישב על כסא גדול שכתמנה שופט על ישראל -
 על מזונות. כמו חלל מזונות : (יא) ה' צבאות. למה כתייחד שם זה כאן אמרה
 לפניו רבש"ע שני לבאות בראת בעולמך העליונים לא פרים ולא רבים ולא מתים והתחטוים
 פרים ורבים ומתים חס אני מן התחטוים אסיה פרה ורבה ומתה ואס אני מן העליונים
 לא אמות זו מלאתי באגדה של ר' יוסי הגלילי. ורבותינו דרשו במסכת ברכות מה
 שדרשו עד הנה לא היה חס שקראו להקב"ה לבאות חלל כך אמרה לפניו רבש"ע
 מכל לבאי לבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך ליתן לי בן אחד : אם ראה תראה :
 רבותינו דרשו בזממסת ברכות מה שדרשו : אמתך. האמור ג"פ במקרא כנגד שלשה
 דברים שהאשה מזוה עליהם : זרע אנשים. לדיקים כמה דלת אמר בשני אנשים
 לדיקים (מלכים א' ב') : אנשים. השוכים כמה דלת אמר אנשים חכמים וידועים
 (דברים א') : ונתתיו לה'. שיהא ראוי לתתו לה' : ומורה. תרגם יונתן ומרות אגש
 לא

ב א ו ר

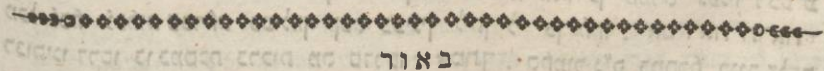
שמה המקור, והטעם אחר שאכלו ושתו. על מזונות, חלל, וכן וירכתו על ידך. (י) ותתפלל
 עלהי, חל ס' (יא) ותדר נדר, מלבד הספילא אשר סרבתה להתפלל נדרה גס כנדר.
 בעני אמתך, שלשה ים צפוסק כמו אלה חולדות כח, נח איס לדיק, וישראל חמש
 צפוסק, כי כן דרך המקראות לחמות (רד"ק). זרע אנשים, זכרים. ונתתיו להי,
 שיהים

מִדְּאֲסִינְיָאֵת לְצַלֵּאָה קָדָם
 יי ועלי אוריה לה עד
 דתפסוק: (יג) וְחָנָה הִיא
 מְצַלֵּיָא בְּלִבָּהּ לְחֹד
 סְפוּחָהָא גִיּוּדוֹ וְקָלָהּ לֹא
 מִשְׁתַּמֵּעַ וְחִשְׁבָּהּ: עֲלֵי
 כְּאִתְתָּא רִוּיָא: (יד) וְאָמַר
 לָהּ עֲלֵי עַד אֵימְתִי אֵת
 מִשְׁתַּמֵּיָא הִלָּא חֲפִינִין יֵת
 חֲמִירָהּ מְנִיָּד: (טו) וְאֵתִיבַת
 חָנָה וְאָמְרַת לֹא רְבוּנִי
 אִתְתָּא עֲקַת רוּחַ אֲנִיָּא
 וְחִמַּר חֲדַת. וְעֵתִיק לֹא
 אִשְׁתִּימִי וְאָמְרִית עוֹלָבָן
 גְּפִשִׁי בְּצִלוֹ קָדָם יי:
 לא

הַרְבֵּתָהּ לְהַתְפַּלֵּל לְפָנַי יְהוָה
 וְעֲלֵי שְׁמֵר אֶת־פִּיָּהּ: (יג) וְחָנָה
 הִיא מְדַבְּרַת עַל־לִבָּהּ רַק
 שִׁפְתֶיהָ נִעוּת וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמַע
 וַיַּחֲשִׁבָה עֲלֵי לְשַׁכְּרָהּ: (יד) וַיֹּאמֶר
 אֵלֶיהָ עֲלֵי עַד־מָתִי תִשְׁתַּכְּרִין
 הַסִּירִי אֶת־יַיְנֶךָ מֵעֲלֶיךָ:
 (טו) וְהִנֵּעַן חָנָה וְהִיא אָמְרָה לֹא אֲדֹנִי
 אִשְׁרָה קִשְׁת־רוּחַ אֲנִכִי וַיִּין
 וַיִּשְׁכַּר לֹא שְׁתִּיתִי וְאִשְׁפַּךְ אֶת־
 נַפְשִׁי לְפָנַי יְהוָה: (טז) אַל־

תחן
 רש"י

לא תהי עלוהי: (יב) שומר את פיה. מלפני מתי תפסוק כך תרנומו יונחן ועלי אוריה
 לה עד דתפסוק. שומר לשון המתנה כמו שמר את הדבר (בראשית ל"ז) לא תשמור
 על חטאתי (לויב י"ד): (יג) ויחשבה עלי לשכורה. שלא היו רגילים להתפלל בלחש:
 (טו) לא אדוני. לא ארון אמה בדבר הזה גלית בעלמך שאין רוח הקודש שורה עליך
 שחשע שאיני שכורת יין: (טז) אל תתן את אמתך. כלפי שאמרה לו דבר קשה

ב א ו ר

שיהיה נזיר קודש לה', כי שאר הלוים היו באים לעבודת השם מן פשרים וחמש שנה,
 וביא נחמה אותו לה' כל ימיו (רד"ק). (יב) שומר את פיה, לפי שכיחה תפלתה
 ארוכה הים שומע ויטין את פיה (רד"ק) או שיהיה מסתכל לשמור מונח שפתיים לשמוע
 מה היא מדברת. (יד) תשהכרין, עד מתי תראה עלמך כאילו את שכורה כן פירש
 רד"ק. הנה פי' כאחד מהוראת בנין התפעל, ונראין דבריו, כי אין דרך לשאול לנשור
 עד מתי יכיה ככה, ולזאתו להסיר את יינו מעליו, כאילו מסירים את היין, כאשר
 יפסום את דבריו. ועלי אף על פי שחשבה לשכורה, מכל מקום לא ראה להלבין את
 פניה, וכסתיר את סדכר ואמר עד מתי תעשי מעשה שכורה? ולפי שהתחיל לדמותה
 לשכורה, אמר נס דרך משל הסיורי את ייך, כלומר שתהדול מעשות מעשי שכור.
 (טו) ואשפך את נפשי, ר"ל ואל תחמס למה זה שפתי נעות וקולי לא ישמע כי הלא
 לפני

(טו) לֹא תִכְלִים יַת אֲמֹתָךְ
 קָדָם בַּת רִשְׁעָא אֲרִי
 מִסְגִּי אֶקְנִינֹתִי וְאֶרְגִּיזֹנֹתִי
 אֹרְכִית בְּצִלּוֹ עַד בְּעֵן :
 (יז) וְאֶתִּיב עָלַי וְאֹמַר
 אֲזִילִי לְשָׁלוֹם וְאֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל יִתֵּן יַת בְּעוֹתֶיךָ
 דְּבָעִיר מִן קְדְמוֹתֵי :
 (יח) וְאִמְרַת תִּשְׁבַּח אֲמֹתָךְ
 רַחֲמִין בְּעֵינֶךָ וְאֹזְלוֹת
 אֶתְתָּא לְאֹרְחָהּ וְאֶכְלַת
 וְאִפִּין בִּישׁוּן לֹא הָווּ לָהּ
 עוֹד : (יט) וְאֶקְדִּימוּ בְּצִפְרָא
 וּמְגִידוּ קָדָם יי וְתָבוּ וְאָחוּ
 לְבֵיתְהוֹן לְרַמְתָּא וַיֵּדַע
 אֶלְקָנָה יַת חֲנָה אֶתְתִּיהּ
 וְעַל דְּכַרְנָה קָדָם יי :
 והוה

תִּתֵּן אֶת־אֲמֹתֶךָ לִפְנֵי בַת־
 בְּלִיעֵל כִּי מְרֹב שִׁיחֵי וּבְעָסִי
 דְּבַרְתִּי עַד־הֵנָּה : (יז) וַיַּעַן עָלַי
 וַיֹּאמֶר לְכִי לְשָׁלוֹם וְאֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל יִתֵּן אֶת־שְׁלֹתְךָ אֲשֶׁר
 שָׂאֵלְתָּ מֵעַמּוֹ : (יח) וְהָאֹמַר
 תִּמְצִיא שְׁפַחְתְּךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ
 וְתִלְךְ הָאִשָּׁה לְדַרְכָּהּ וְתֹאכַל
 וּפְנִיָּהּ לֹא־הָיוּ לָהּ עוֹד :
 (יט) וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֶּקֶר וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ
 לִפְנֵי יְהוָה וַיֵּשְׁבוּ וַיִּבְאוּ אֶל־
 בֵּיתָם הַרְמַתָּה וַיֵּדַע אֶלְקָנָה
 אֶת־חֲנָה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכְּרָהּ יְהוָה :

ר ש י חסר א ויהי

חזרה ופייסוהו שלא יתננה הספקר וכזיון לפני לרתה בת בליעל : כי מרוב שיחי .
 דברתי לפניך קושי : שיחי . יש מקומות שהוא לשון חנינות לב . ד"א מרוב שיחי וגו'
 כתרנומו ארי מסגי אקניותי וארגיזותי אורכית בצלו עד כען : ובעסי . שרתי מכעסת
 אותי : אל תתן . לשון מסירה כמו אל חתני בנפש לני (סהלס כ"ז) : (יז) את
 שלתך . חסר אל"ף לדרוש בו לשון בניס כמו ובשליחה היוצאת וגו' (דברים כ"ח) :
 יתן את שלתך . בשרה שנתקבלה תפלתה : (יח) תמצא שפחתך חן . לבקש עליה
 רחמים : ופניה לא היו לה . פניס של זעס : (יט) ויבאו אל ביתם וגו' וידע אלקנה
 מכלן

ב א ו ר

לפני ס' אספקד נפשי ומה לי להריס קולי . (סז) לפני בת בליעל , הנוח בלשון סוף
 וענינו אל תחשבני אל בת כפי בליעל ומלח לפני כמו אל חסמר לפני המלאך (קסלת
 ס' ס') כלומר למלאך . (יז) ואלהי ישראל יתן , אמר כן דרך נכואס וסעד אך יקס
 ס' אה דברו (כ"ג) . (יח) והאכל , לבטחוטה על חסלת הסניא שחסיס נשמעת .
 ופניה , סראשון לא סיו לה עוד , כלומר לא סיו עוד פניס וועסיס ככרלאשונה .
 וזכרס

(כ) וַיְהִי לְתַקְפוֹת הַיָּמִים וַתֵּהָרַח
 חַנָּה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ
 שְׁמוּאֵל כִּי מִיְהוָה שְׁאַלְתִּיו :
 (כא) וַיַּעַל הָאִישׁ אֶלְקָנָה וְכָל־
 בֵּיתוֹ לִזְבֹּחַ לַיהוָה אֶת־זֶבַח
 הַיָּמִים וְאֶת־נִדְרוֹ : (כב) וַחַנָּה
 לֹא עָלְתָה כִּי־אָמְרָה לְאִישָׁה
 עַד־יִנְמַל הַנֶּעַר וְהִבִּיאֲתוֹ
 וְנִרְאָה אֶת־פְּנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב שָׁם
 עַד

(כ) וְהָיָה לְזִמְנֵי מִשְׁלָם
 יוֹמָיָא וְעָרִיאת חַנָּה
 וַיֵּלֶדְתָּ בֶרֶךְ וְקָרַת יֵת
 שְׁמִיָּה שְׁמוּאֵל אֲרִי אָמַרְתָּ
 מִן קָדָם יְיָ שְׁאַלְתִּיהָ :
 (כא) וְסָלִיק גְּבִרָא אֶלְקָנָה
 וְכָל אַנְשׁ בֵּיתִיהָ לְדַבְחָא
 קָדָם יְיָ יֵת דְּבַח מוֹעֲדֵיָא
 וְלִשְׁלֵמָא יֵת גְּדֻרִיהָ :
 (כב) וַחַנָּה לֹא סָלִיקַת
 אֲרִי אָמַרְתָּ לְבַעֲלָהּ עַד
 דִּיתְחַסִּיל רַבִּיא וְאִיתִיגִיָּה
 וְאִתְחַוִּי קָדָם יְיָ וַיֵּתִיב
 תַּמָּן

ר ש י

מכאן לאכסנאי שאסור : (כ) לתקופות הימים מיעוט תקופות שנים מיעוט ימים
 שנים לשנה חדשים ושני ימים מכאן היולדת לשבעה יולדת למקוטעים : שמואל . על
 שם אל ועל שם המעשה הוא נקרא כי ממנו שאלתיו : (כא) את זבח הימים . ית
 דבח מועדיא : ואת נדרו . נדרים שנדר בין רגל לרגל היה מקריב ברגל : (כב) עד
 יגמל . לסוף כ"ד חדשים שכך זמן תיכּוּק לינּק : וישב שם עד עולם . עולמם של
 ליום חמשים שנה שנאמר ומבן חמשים שנה ישוב מלפא העבודה (במדבר ה') וכן היו
 ימיו של שמואל חמשים ושהים שהרי עלי שפט את ישראל ארבעים שנה וציוס תפלה
 חנה נחמנה שופט לא אותה שנה לעיבורו של שמואל נשתיירו ל"ט ושמואל פירנס את
 ישראל משמת עלי שלש עשרה שנה שהרי יוס שמת עלי גלה הארון וישב בשדה פלשתים
 ארבעה חדשים משם בא לקרית יערים עד ששעלהו דוד משמך שבע שנים בחברון על
 יהודה והמליכוהו כל ישראל עליהם וכתיב ויהי מקץ שבת הארון בקרית יערים וירבו
 הימים והיו עשרים שנה (לקמן ז') . לא מהן שבע שנים שמך דוד בחברון מלפא
 משגלה

ב א ו ר

(יט) ויזכרה ה' , שחבר עתה . (כ) לתקופות , על תקופת השמש שישוב בסוף
 השנה לתקופתו רוצה לומר לסוף שנה תמימה (רד"ק) . שמואל , לדעת רד"ק לפי שיש
 במלה הזאת אותיות שאל באל , אך להרלב"ג לא ידקדקו קוראי שמות כ"כ , כי ראינו
 לאס שקראש שם צנה ראובן , כי ראש ה' בעניה , ונה על שם ינחמנו כו' . כי , חסר
 מלת אמרס ומוזן מעימו וה"י ארי אמרת . (כא) את זבח הימים , מה שביס רניל
 לזכות

עד-עוֹלָם : (כג) וַיֹּאמֶר לָהּ
 אֶלְקָנָה אִישָׁה עֲשֵׂי הַטּוֹב
 בְּעֵינֶיךָ שְׁבִי עַד-גְּמֻלְךָ אִתּוֹ
 אֲךָ יִקַּם יְהוָה אֶת-דְּבָרְךָ וְתִשָּׁב
 הָאִשָּׁה וְתִינַק אֶת-בְּנֵהּ עַד-
 גְּמֻלָּהּ אִתּוֹ : (כד) וַתַּעֲלֶהּ עִמָּה
 בְּאֲשֶׁר גְּמֻלָּתוֹ בַּפְּרִים שְׁלֹשָׁה
 וַאִיפָּה אַחַת קָמַח וְגַבְלֵי יִין
 ותביאהו

תָּמַן עַד עֲלָמָא :
 (כג) וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה
 בַּעֲלָהּ עֵבִידִי כְדִתְקִין
 בְּעֵינֶיכִי אֲזִיכִי עַד
 דְּתַחֲסֵלִין יְתִיב בְּרַם
 יָקֻם יְיָ יִתְּ פְתֻגְמוֹתֶיהָ
 וְאֲזִיכִיב אֶתְתָּא וְאוֹנִיקַת
 יִתְּ בְרָה עַד דְּתַחֲסִילַת
 לְיִתִּיהּ : (כד) וַאֲסֻקְתִּיהּ
 עִמָּה כַּד תַּחֲסִילִיהּ
 בְּתוֹרִין תִּלְתָּא וּמְכִילְתָּא
 תְּרֵי אֶדְקִימָחָא וְגַבְלֵי
 דחמד

רש"י

משגלה הארון עד שעת שאל שלז עשרה שנה וארבעה חרשים ושמאל: מה לפני שאל
 ארבעה חרשים: (כג) אך יקם ה' את דברו. את שאלת ממנו זרע חרשים ועלי
 עשרה ברוח הקודש ואלהי ישראל יתן את שלחן יקם ה' את דברו זהו לפי פשוטו.
 ופירש הגדה רבי נחמיה בשם ר' שמואל בר רב יוחנן אמר בכל יום ויום בת קול
 יצאה ומפוללת בעולם ואומרת עתיד לדיק אחד לעמוד ושמו שמואל וכל אשה שהיתה
 עולת בן. היתה קורא שמו שמואל. כיון שהיו רואים את מעשיו היו אומרים אין
 זה שמואל וכיון שגילה זה וראו מעשיו אגרו דומה שזה היא וזה שאמר יקם ה' את
 דברו שיהא זה שמואל הדיק: (כד) ואיפה אחת קמח שמעתי משם רבינו יוחנן
 הלוי איפה אחת קמח שלש סאין להוליא ממנה שלשה עשרונים סלת הראוי לפר האחד
 בתמן לחם הפנים עשרים וארבע עשרונים מעשרים וארבע סאין עשרון סלת לשאה
 חטין

באור

לזכות כל שנה ואת דברו מה שנדר כל השנה והוא נביתו הביאוס לזכות אבות עלותו.
 (כב) עד עולם, כל ימי חייו. (כג) אך יקם וגו', אלקנס ידע מה שאמר עלי, יתן
 את שלחן דרך נבואה, ואמר אך יקם ה' את דברו אשר דבר על יד נביאו, והוא
 שיהיה סגן לפני ה', כאשר שאלה ונדרס ונתתיו לה' כל ימי חייו. וי' מה שאמרת
 שם חשבי עד גמלך הנה הדבר הוא מסור לעמך כאשר תרני אך אשר דברת על הכער
 שהוא יסב נבית ה' עד עולם הנה דבר זה אין בידך להקימו אך מן ה' תלויה להקם
 אם דברו אשר דבר על הכער, ומלת דברו מוסב על הכער ר"ל דבר הכאמר עליו
 פיתרונם לפי (מליון דער מוויגט נור קטן וייגע דעם קאמפן) בעשטימונג פאסאזשעלען).
 למד 2 וכער

וְהִבְאֵרוּ בֵּית־יְהוָה שְׁלוֹ וְהַנְעֵר
 נָעַר : (כה) וַיִּשְׁחַטּוּ אֶת־הַפֶּר
 וַיָּבִיאוּ אֶת־הַנְּעֵר אֶל־עַלְיָ :
 (כו) וַתֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי חַי נַפְשֶׁךָ
 אֲדֹנָי אֲנִי הָאִשָּׁה הַנְּצַבֶּת עִמָּכָה
 בָּזָה לְהַתְּפַלֵּל אֶל־יְהוָה :
 (כז) אֶל־הַנְּעֵר הִזָּה הַתְּפַלְלָתִי
 וַיִּתֵּן יְהוָה לִי אֶת־שְׂאֵלָתִי
 אֲשֶׁר שְׂאֵלָתִי מֵעַמּוֹ : (כח) וְגַם
 אֲנֹכִי הַשְּׂאֵלָתִיהוּ לַיהוָה כָּל־

דְּחַמֵּר וְאִתִּיתִיהָ דְּבֵית
 מִקְדָּשָׁא דִּי לְשָׁלוּ וּרְבִיא
 הַנְּעֵר יַגִּיק : (כה) וּנְכִיסוּ
 יַת הַוּרָא וְאִתִּיאוּ יַת
 רְבִיא לֹת עַלְיָ :
 (כו) וְאִמְרַת כְּבָעוּ רַבּוּנֵי
 חַיֵּי נַפְשֶׁךָ רַבּוּנֵי אֲנָא
 אִתְרַא דְּאִתְעַמְרַת עִמָּךָ
 הַבָּא לְצַלָּאָה קְדָם יי :
 (כז) עַל רְבִיא הַדִּין צִלְתִּי
 וַיִּתֵּב יי לִי יַת כְּעוּתִי
 דְּבָעִית מִן קְדָמוּרְהִי :
 (כח) וְאַף אֲנָא מְסַרְתִּיהָ
 דִּיהִי מְשַׁמֵּשׁ קְדָם יי
 כָּל

הימים
 רש"י

חמין : ונבל יין . לנסך : והנער נער . ורביא הוה יניק : (כה) וביאו את הנער אל עלי . לרצות שנתקיימה נבואתו . ורצוהו דרשו מה שדרשו שורה הלכה שאינו כריך כהן לשחיטת קדשים כדאיתא בברכות : (כו) בי אדני . לתת עיניך עליו שיהא תלמידך ולפי מדרש רבותיו שלא יעניסו מיתה : (כז) אל הנער הוה התפללתי . אל תאמר זה ימות ויתן לך אחר : (כח) וגם אנכי השאלתיהו לה' . כדאם המשאל כלי לרבו או משאלו בנו לשמשו : הוא שאול . אכפונטיין' בלע"ז 1) כלומר אין אהה רשאי

ב א ו ר

(כד) והנער נער , עודנו נער קטן ורך , ואעפ"כ כמתניס עד שיתחוק (כד"ק) . (כה) וישחטו את הפר , אחר שחטו את הסר , כביא שלשה פרים מהם לאכל ומהם לזבח , לכן וישחטו את הסר (מדברי הרד"ק) . (כו) חי נפשך , נפול יו"ד הסרש . שחטן עיניך אל הנער כוה ותלמדו , כי אני באשם ונו' (מהל') . עמכה , ב"א נוספת כ"א של ידכה . (כז) השאלתיהו , עין כפעל בחיריק כאשר בנפתרים והראוי בפתח או בא כן לנזרה פֶּעַל (רד"ק) . לה' , כדאם המשאל כלי לרבו או משאלו בנו לשמשו (רש"י) ושיעורו גם בפתח הפסל נדתי או לכשאלו לב' לכתבווד חמיד בעבודתו . אשר היה , אשר יביס ורביס כמוסו . וישתהו , שמואל , אע"פ שלא ביה אלא בן שני שנים למדכו להסתחות לב' . (רד"ק) . ופס הפסתחוס לכודות לב' אשר שס חלקו מעובדי כ'

הפטרות יום א דר"ה רלה

הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה הוּא שְׂאוֹל
 לַיהוָה וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁם לַיהוָה :
 ב (א) וַתִּתְפַּלֵּל חֲנָה וַתֹּאמֶר
 עֲלֵי לִבִּי בַיהוָה רַמָּה קַרְנֵי
 בַיהוָה רַחֵב פִּי עַל-אוֹיְבֵי בִי
 שְׂמַחְתִּי בַישׁוּעָתֶךָ : (ב) אֵין--
 קָדוֹשׁ בַּיהוָה כִּי-אֵין בְּלִתְךָ
 ואין

כל יומיא דהוא-קדם
 הוא משמש קדם יי
 וסגיד תמן קדם יי :
 (א) וצליאת חנה ברוח
 נבואה ואמרת (בבר
 שמואל ברי עתיד למהוי
 גביא על ישראל ביומיהו
 יתפרקון מידא דפלשתאי
 ועל יהוה יתעבדון להון
 גסין וגבורין בגין תמקף
 לבי בחולקא דיהב לי יי

וואף הימן בר יואל בר ברי שמואל עתיד דיקום הוא וארבעת עשר בנותי
 למהוי אמרין בשירה על ידי נבלין וכנורין עם אחיהון יואי לשבחא
 בבית מקדשא בגין רמת קרני במתנתא דמני לי יי (ואף על
 פורענות גסא בעתיד למהוי בפלשתאי בעתידין דיתון ית
 ארנא דיי בעגלתא הרתא ועמיה קורבן אשמא בגין תמר
 בנשתא דישראל אפתח פומי למלא רכבין על בעלי דבבי ארי
 חדתי בפורקנך : (ב) (על סנהריב מלכא דאתור אנתביאת ואמרת
 עתיד דיקום הוא וכל חילותיה על ירושלם וגם סגי יתעביד ביה
 תמן

ר ש י

רשאי למנשו הקב"ה נעשה עליו שואל כי השאלתיו לו ועליו להחזירו לי : וישתחו שם *
 שמואל וי"א אלקנה : (כט) רחב פי על אויבי . על פננה : (ל) ואין צור כאלהינו .
 אין

ב א ו ר

כ' וי"מ בלשון רבים על אלקנה ומנה ושמואל שהשתחוו כלם לם' . (כט) ותתפלל
 חנה, סגירה לם' תקרא גם חפלה, כמו כלו תפלות דוד (ספלים ע"ב כ') חפלה לחזקוק
 (חזקוק ג' א') , וכן כאן . ויאמר רד"ק, לפי הספוס סתחה בסירה זו על שלוי עולם
 ומתנאים, ועל עניו ארץ וספלים, כי הקב"ה רואה הכל מפסיל גאים ומגזים ספלים ,
 כמו שסיה הדבר עליה ועל פנינה לרתה . רמה קרני , החוקף יקרא קרן , כי הקרן
 מוקף בהמה . רחב פי , עד עתה נאלמתי , לא פתחתי פי , צעל כרתי נשאתי חרפת
 פנינה צכעסס אותי, אך עתה רחנ סי . כי שמחתי בישועתך, ולא נוסל אנכי ממנה .
 (ל) אין קדוש, אין צללים קדוש כס' . כי אין בלתיך , כי אין אלהים זולתך, ולכן
 נס

וְאִין צוֹר כְּאַלְהֵינוּ : (ג) אַל-
 תְּרַבּוּ תְּדַבְּרוּ גְבוּהָהּ גְבוּהָהּ יֵצֵא
 עֵתְק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דַּעוֹת יְהוָה
 וְלֹא נִתְּבַנּוּ עַלְלוֹת : (ד) קֶשֶׁת
 גְּבוּרִים חֲתוּם וּנְכַשְׁלִים אֲזוּרוּ

הַמֶּן יִפְלוּ פְגָרֵי מִשְׁרֵיתֶיהָ
 כִּכּוּן יִדּוּן כֹּל עִמְמֵיהָ
 אֹמְיָא וְלִישְׁנֵיהָ וְיִמְרוּן
 לִית דְּקִדִּישׁ אֵלֵיהָ יֵי
 אֲרִי לִית בַּר מְנָה וְעִמְדָה
 יִמְרוּן לִית תְּקִיף אֵלֵיהָ
 אֵלְהֵנָּה : (ג) (על)
 נְבוּכַדְנֶצַּר מִלְכָּא דְבָבֵל

חיל

ולו כ"י

אֲתַנְבִּיאַת וְאַמְרַת אֲתוּן בְּמִדְּאֵי וְכָל
 בְּיִשְׂרָאֵל לֹא תִסְגּוּן לְמַלְלָא בְּרַבְּרִין לֹא יִפְקוּן גִּידוּפִין מִפּוּמְכוּן אֲרִי
 אֵלְהָא יִדַע פּוּלָא וְעַל כָּל עוֹבְדוֹתֵי מְתִיחַ דִּינִיהָ אִף לְכוּן עֵתִיד לְשַׁלְמָא
 פּוּרְעָנוֹת חוֹבִיכוּן : (ד) (על מַלְכוּת מְקֻדוּן אֲתַנְבִּיאַת וְאַמְרַת) קֶשֶׁת
 דְּגְבַרֵי (מְקֻדְנֵאֵי) יִתְּבַרוּן (וּדְבִיחַת הַשְּׂמוּנֵאֵי) דְּהוּן חֲלִישֵׁין יִתְּעַבְדוּן לְהוּן

נסין

ר ש"י

אין זייר כלאהינו הכר ארה בתוך ארה : (לא) אל תרבו תדברו כל גסי הרוח
 אשר כעסה מלחת ובשביל פגנה שהיתה נתנאה עליה היא מדברת לפי פשוטו ולפי
 מדרשו כהוגמו שתי : עתק . חוק : ד"ל עתק לשון סרה כמו ויעתק משם ההרה
 אל ילא דבר סרה מפיכם : כי אל דעות ה' יודע מה שלבבכם : ולו נתבנו עלילות
 כל מעשה האדם נמנין לפניו נחכנו לשון מנין כמו ותוכן לבנים נתנו (שמות ה') :
 (לב) קשת גבורים חתים וגו' . כן אומתו של הקב"ה מתיש את הגבורים ומחזק
 את

את

כ א ו ר

נס אין קדוש כמוד . ואין צור , אין חוק ותקיף כלאהינו . (לא) אל תרבו וגו' , אין
 טעם הדבר רבוי דברים , יסיה בזמן רב או מעט . אלא כמשך הדבור , כלומר מטעם
 אל תוסיפו לדבר עוד גבוהה , ואל תוסיפו עוד עתק מפיכם , ואל שזכר עומד במקום
 שנים . ואמרה זאת אל המתנאים על הכלחחם , ומתנדלים על זולתם , כאשר היתה פנינה
 מתנאה ומתנדלת עלי , שלא יתנאו עוד בראחם כי הכל מיד ה' הוא , המעלה והמוריד ,
 מנציה ומשפיל . גבורה גבורה , הכפל לחוק הענין . עתק , דברי חוק משירות הלב .
 כי אל דעות , ה' הוא אל הודע הכל מה שהאדם פדבר ולפניו נמנים מעשי הכריות .
 נתבנו , ענין מנין כמו ותוכן לבנים (שמות ה') . עלילות , מעשים כמו אשר עולל לי
 (איכה א') ולפי הכתיב נחכנו טענין לא יתכן דרך אדני (יחזקאל י"ח) ושיעורו מעשים
 כאלה אינם מכוונים לפניו (ריוע החורגונגטן גפניעשטן ייבט פקר איהט) : (לב) קשת גבורים
 חתים , הם וקשתם וזכור שני דברים נסמכים זה על זה הענין נוסל אל הרוב כך נוסל
 חתים

הפמרת יום א דר'ה רלו
 חיל : (ה) שבעים בלחם נשכרו
 ורעבים חדלו עד עקרה ילדה
 שבעה ורבת בנים אמללה :
 (ו) יהנה ממות ומתיה מוריד
 שאול ויעל : (ז) יהנה מוריש

ומעשר

נסין ונבורן : (ה) (על בנהו)
 דהמן אתנביאת ואמרת
 דהיו שבעין בלחמא
 ונאן בעותרא וסניאין
 בממונא אתמסבנו תבו
 לאתגרא בלחם ומזון
 פומהון (מרדכי ואסתר)
 דהו חשיבין ומסבנין

עתרו ואיתנשיאו ית מסבנותהון תבו למתוי בני חורין בן ירושלם
 דתורת כאתתא עקרא דתתמלי מעם גלותהא (ורומי)
 דמליא סגי עממיא יסופן משריתהא (תצדי ותיחרוב) : (ו) כל
 אכין גבורתא דיי דהוא שליט בעלמא ממות ואמר לאחארה
 ומחית לשאול ואף עתיד לאסקא בתי עלמא : (ז) יי ממסבין

ומעתיד

ר ש י

את החלשים משבע את הרעבים ומרעוב את השבעים : (לג) שבעים בלחם. ולא
 לריכס להיות נשכרים לשום מלאכה מרעובים וגשכרו בלחם פרנסתם : ורעבים. שהיו
 טורחים ויגיעים על מזונות : חדלו. מטרחם : עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים
 וגו'. וכעוד שהעקרה יולדת שבעה בנים רבת בנים אמללה וקוברת בניה חנה ילדה
 שבעה שנאמר כי פקד ה' את חנה ותהר ותלד שלשה בנים ושתי בנות (לקמן א' ב')
 וכשננה יולדת אחד פגנה קוברת שנים ועשרה בנים היו לה שנאמר הלא אנכי טוב
 לך מעשרה בנים של פגנה כשילדה חנה ארבעה קברה פגנה שמונה וכשנתעברה וילדה
 ולד חמישי נשתתמה פגנה לרגליה ובקשה רחמים וחיו ונקראו על שמה אלו דברי רבי
 גמיה רבי יהודה אומר בני בנים הרי הן כבנים. וי"א שבעה בני' כמינין שמואל :

חסידיו

ב א ו ר

חמים על נבורים אט"פ שעינו על הקפת (רד"ק). (לג) שבעים, אשר לפניו היו
 שבעים נשכרים עתה בלחם, ועובדים לבעלים, והרעבים לפניו, חדלו ספיות עוד
 רעב. חדלו הלפ"ד בנגם לתפארת בהפסק (רד"ק). עד עקרה, בעוד שעקרה יולדת
 שבעה, רבת בנים אמללה, וקוברת בניה (רש"י). ושעם שבעה כעס שבע יפל לדיק
 וקס, שאינו אלא סך חשבון. אמללה, שרשו אמל סונח על יבוסת הלאומית בזמנה,
 והשאל על אדם אשר יחסרו כחותיו מעט מעט עד לאת נפשו. (לד) ה' ממות ומחיה,
 אין לחמוס א"כ על הסינוים והתמורות האלה, כי ה' הוא העושה כל זאת, וכידו הכל,
 לפמית ולהחיות, לפעולה ולהוריד. (לה) מוריש, עיני הכשות והמסכנות, הספיעול

מנורת

וּמַעֲשִׂיר מִשְׁפִּיל אֶף־מְרוֹמִים :
 (ח) מְקִים מַעְפָּר דָּל מֵאֲשַׁפְּרֵי
 יָרִים אֲבִיזָן לְהוֹשִׁיב עִם־נְדִיבִים
 וְכִסְיָא כְבוֹד יִנְחֵלֶם כִּי לִיהוּה
 מְצַקֵּי אֶרֶץ וַיִּשֶׁת עֲלֵיהֶם תִּבְלָה :
 (ט) רְגֵלֵי חֲסִידוֹ יִשְׁמַר וּרְשָׁעִים
 בַּחֲשֵׁךְ יִדְמוּ כִּי־לֹא בָכַח יִגְבְּרוּ
 אִישׁ : (י) יְהוּה יַחַתּוּ מְרִיבֵי
 עָלָיו בְּשָׁמַיִם יִרְעֵם יְהוּה יִרְיֵן

וּמַעֲשִׂיר מִשְׁפִּיל אֶף
 מְרוֹמִים : (ח) מְקִים מַעְפָּר
 מִסְּבִינָא מִקְלַקְלָתָא מְרוֹמִים
 חֲשִׁיבָא לְאוֹתְבוֹתָהוֹן עִם
 צְדִיקָא רַבְרְבֵי עֲלֵמָא
 וְכוֹרְסֵי יִקְרָא מַחְסִין לְהוֹן
 אֲרֵי קָדֵם יִי גֵלָן עוֹבְדֵי
 בְּנֵי אֲנָשָׁא מְלַרְע אֲתַקוֹן
 גִּהְנָם לְרִשְׁעֵינָא עֲבָרֵי
 עַל מִימְרֵיהּ וְצְדִיקָא
 עֲבָדֵי רְעוּתֵיהּ שְׁבִלִיל
 לְהוֹן תִּבְלָה : (ט) וְגִיָּת
 עֲבָדוּהִי צְדִיקָא יִמַר

חֲסִידוֹ קְרִי מְרִיבֵי ק' עֲלִיו קרי
 אפסי
 מִגִּהְנָם וּרִשְׁעֵינָא בְּגִהְנָם בַּחֲשׂוֹכָא יַחַדְגוֹן לְהוֹרְעָא אֲרֵי לֹא מִן דְּאִית בֵּיהּ
 חִילָא וְכִי לְיוֹם דִּינָא : (י) יִי יִתְבַּר בְּעַלֵּי דְבְּכָא דְקָמִין לְאַבְאֲשָׁא לְעַמִּיהּ
 עֲלֵיהוֹן מִן שְׁמַיָּא בְּקוֹל רַם יִשְׁקִיף יִי יַעֲבִיד פּוֹרְעָנוֹת מִן מְגוֹן

עֲבָדוּהִי צְדִיקָא יִמַר
 מִגִּהְנָם וּרִשְׁעֵינָא בְּגִהְנָם
 חִילָא וְכִי לְיוֹם דִּינָא : (י) יִי יִתְבַּר
 עֲלֵיהוֹן מִן שְׁמַיָּא בְּקוֹל רַם יִשְׁקִיף יִי יַעֲבִיד פּוֹרְעָנוֹת מִן מְגוֹן
 וממשרתי

ר ש י

(לז) חֲסִידוֹ חֲסִידוֹ כְּתִיב חֲסִידוֹ קְרִי בִּין יַחִיד בִּין רַבִּים וְכֵן יַחֲמוּ מְרִיבֵי מְרִיבֵי
 בִּין יַחִיד בִּין רַבִּים : (לח) עֲלִיו בְּשָׁמַיִם יִרְעֵם . עֲלֵי כְּתִיב אֲפִילוּ עֲלֵי בְּשָׁמַיִם מְרַעִים
 עֲלֵיהֶם

ב א ו ר

מְגוֹרַת חֲסִי וְהוּא צוֹדֵד ; אֲךְ נִמְלָא מִן הַשֶּׁרֶשׁ הַזֶּה בְּנִין נִפְעַל וּסְן אֲוֹרְשׁ (מַשְׁלֵי ל')
 וְגַם קַל הַלְיָרְשָׁנוּ קְרָחֶם לְנוּ (שׁוֹפְטִים י"ד) לְדִק וְהַפְּעֵל יִירֵשׁ הַלְלָל (דְּבָרִים כ"ה) .
 (לו) מֵאֲשַׁפּוֹת , לְשׁוֹן יַחִידוֹת בְּשָׁקֵל אַחוֹת , וְקִבּוּלֵי אֲשַׁפּוֹת בַּחֲמִוּת כַּח דְּנָשׁ (ר'ד"ק) .
 לְהוֹשִׁיב עִם נְדִיבִים , לְהוֹשִׁיב אֶת הַדָּל וְהַצָּרוּן עִם נְדִיבֵי אֶרֶץ . וְכִסְיָא כְבוֹד וְגו' ,
 יְרוּמָא אוֹתָם עַל כַּסֵּף הַכְּבוֹד וְהַגְּדוּלָה , וְעַם יִנְחֵלֶם לִר' , כִּי זַכָּה דָּל וְאֲבִיוֹן כָּל
 הַדָּלִים וְהַצָּרוּתִים שְׂטוֹלִם , וְהַם כְּשִׁמּוֹת הַכּוֹלָלִים . וְכֵן הַדָּבָר לְסֵלֵן מְרִיבֵי עֲלִיו בְּשָׁמַיִם
 יִרְעֵם . מְצַקֵּי אֶרֶץ , עַמּוּדֵי אֶרֶץ , רַל' הוּא יַחַדְרָן קִיּוֹם הַעוֹלָם וְעַמּוּדוֹ (מַר'ד"ק) . הַנֶּה
 לֵה' עַמּוּדֵי אֶרֶץ אֲשֶׁר שֶׁת עֲלֵיהֶם חֲבַל , לִכֵּן עוֹשֶׂה אֶת אֲלֵאִים כְּרוֹנוֹ הַסּוּב , מוֹרִישׁ
 וְעַמּוּדֵי , מַשְׁכִּיל וְמוֹרֵם הַכֵּל כְּדוּן וְעַפְשָׁא , כִּי יִשְׁמַר רְגֵלֵי חֲסִידוֹ וְזוֹסֵי רְזוּנוֹ , וְעַתָּה
 אֶת רַעֲשִׁים מִנְּאֵלֵי כְבוֹדוֹ , וְאֵם יִתְנַבֵּר לֹא יִמַּלֵּם בְּנִזְרוֹתָא . כֵּן הוּא הַחֶשֶׁךְ הַכְּחוּצִים .
 תִּבְלָה , מַשְׁמַם לְעַמּוּדִים לְכַדּוֹר הָאֶרֶץ בְּכֵלל כְּמוֹ חֲבַל אֲרָזוֹ (מַשְׁלֵי ח' ל"א) וְלַעֲמִים לְמִקְדָּם
 הַמְיוֹשֵׁב בְּפִרְסָא וְזוֹ לְרֹב וְכַעֲתִין מְזוּקֵי אֶרֶץ יוֹרֵה שְׁעַמּוֹ סָה עַל כְּדוֹר הָאֶרֶץ וְכֵן מַתּוֹרַם .
 (לח) יַחַתּוּ , נִפְעַל מִן הַכּוֹלָלִים עֲנִין שְׁבִירָה וְשִׁיעוּרוֹ מִפְּנֵי כַח וְנִזְרוֹתָא ה' יִשְׁבְּרוּ מִשְׁנֵאִיו .
 אפסי

וּמְשֻׁרֵת עִמָּוִן חֲמוּפִין
 דָּאֲתוּן עִמִּיהָ מְסִיפֵי אַרְעָא
 וְיִתּוּן תּוֹקֵפָא לְמַלְכֵיהָ
 וְיִרְבִּי מַלְכוּת מְשִׁיחֵיהָ :

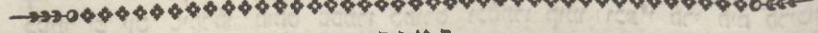
חפטרת יום ב' דר"ה

(ירמיה ל"א א' עד כ')

לא (א) כֹּה אָמַר יְהוָה מְצָא חֵן
 בְּמַדְבָּר עִם שְׂרִידֵי חֶרֶב
 הַלֹּךְ לְהַרְגִיעוֹ יִשְׂרָאֵל :
 (ב) סָרְחֹק יְהוָה נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת
 עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ עַל-כֵּן מְשַׁבְּתִיךָ
 חסד

יְרוּשָׁלַם מְלַקְדָּמִין יי אַתְגְּלִי עַל אֶבְהַתְנָא נְבִיאָא אָמַר לְהוּן
 הָא רַחֲמַת עֲלֵמָא רַחֲמַת יִתְכוּן עַל בְּנֵי דְבְּרִית יִתְכוּן בְּסַבְּוֹן :
 עוד ר ש"י

עליהם ומוריד : ידיו אפסי ארץ . שופטן ומייסרן יושעילי"א בלע"א (11) :
 לא (א) מצא חן . בעיני דור המדבר : שרידי חרב . מלכים והעמלקי והכנעני :
 הלך להרגיעו ישראל . בהלכס לנחול ארץ מרגועס : (ב) מרחוק . בזכות
 האבות

ב א ו ר

אפסי ארץ , על דרך כי הוא לקזות ארץ יניע אם יסתר איש במסתרים (ד"ק) . וזכר
 כלן המקום סחף השוכן עליו , כמו איש וזיתו , עד גלות הארץ . ושעורו ידיו השוכנים
 באפסי ארץ .

לא (א) במדבר , העם אשר היה במדבר במקום שמש וחרב , נעים וגדים ,
 מצא חן בעיני ה' , זה העם שנשאר מחרב הכשדים (נחוספת באור לספר
 מכלל יוסי) . והוא הסירוש סותר נכון לפי ענין הכחונים , ורחוק מאוד לפשוט על דור
 המדבר . הלך , המקור במקום בניטו , ר"ל בעת אשר היה הולך להרגיע את ישראל
 או נראה לי ה' מרחוק . ונכפל כנוי הפעול במלת להרגיעו עם השם כדרכו לפעמים ,
 והמשמרים : הלך להרגיעו ישראל , מרחוק ה' נראה לי , הם מאמרים מוסגרים , והם
 דברי הנביא . (ב) משבתיך חסד , משבתיך אלי בחסד , או משבתי אליך חסד , כמו
 משוך

(1) יושעילי"א בלע"א , Iusticie (על ריבטט) justicier justisier (ריבטט) .

חסד : (ג) עוד אבנך ונבנית
 בתולת ישראל עוד תעדי
 תפוך ויצאת במחול משחקים :
 (ד) עוד תטעי כרמים בהרי
 שומרון נמעו נטעים וחללו :
 (ה) כי יש-יום קראו נצרים
 בהר אפרים קומו ונעלה ציון
 אל-יהוה אלהינו : (ו) כי-כה
 אמר יהוה רנו ליעקב שמחה
 וצהלו בראש הגוים השמיעו
 הללו

(א) עוד ואקמינה ותתקמן
 כנשתא דישראל עוד
 התקנין בתקוניך ותפקון
 בסיעת משבחין : (ה) עוד
 תצבון ברמין פמורי
 שומרון צובו שתילין
 ואחילו : (ה) ארי אית
 אריכות יומיא וסגי טובא
 דעתיד למיתי לצדיקיא
 דנטרו אוריית מלקדמין
 חולקהון בארעא דישראל
 דהוו מחמדן לשני
 נחמא דאתן דאמרון
 אימתי נקים ונסק לציון
 ונתחזי קדם יי אלהנא :

(ו) ארי כדנן אמר יי שבחו דבית יעקב בחדוא ודוצו בריש גלי לעיני כל עממי

ר ש י

אבות : נראה לי . אני הנביא ואמר לי לאמר לכנסת ישראל אהבת עולם אהבתך :
 (ג) עוד אבנך ונבנית . בניינים שנים היו לך על ידי אדם לך חרבו עוד חבך אני
 בעלמי בניין שלישי ונבנית לעולם : תעדי . תתקטי : (ד) וחללו . בשנה הרביעית
 יחללו את פרים לפדותו בכסף : (ה) נצרים . נופים בראשי מגדלים גבוהים להצבת
 קול נשמע למרחוק . ל"א נוצרים כמו נוזר חסד לאלפים (שמות ל"ד) לשון שמירה
 כלומר יש יום שיקראו אותם ששמרו התורה וכאמרו קומו וכת"י ארי אית אריכות
 יומיא וסגי טובא דעתיד למיתי לצדיקיא דנטרו אורייתא מלקדמין . וצהלו בראש
 הגוים

ב א ו ר

משוך חסדך ליודעך (תהלים ל"ו) . (ג) תעדי , יולא , כמו בשאר מקומות במקרא , ר"ל
 תפקש את תפוך , כי היו מקששים את התוף בפרחים ושאר קשופים , בלחם לחוז
 במחלות . (ד) שומרון , זכר שומרון , לפי שהיא ראש הממלכה , ורגילים האויבים
 להציקה . והנזעשים יטעו שם כרמים ויחללו פריהם , ר"ל הכל יהיה כמספשו וסדרו
 במנוחה ושלום . (ה) נוצרים , נוצרים , והם הצופים שהיו עומדים שם לקרא ליושבי
 הכפרים לעלות לציון , להודות לה' על רוב המנוח (רד"ק) . (ו) רנו , לשון קריאה
 וסרמת קול , ומלת שמחה הוא פעול בקריאה , וטעם ליעקב כמו אמרי לי אחי הוא -
 לראש גוים , ודונו בריש גלי לעיני כל עממיא (סכשדי) . ועל דרך זה פירש"י , וכך
 מתורגם

הפטרות יום ב דריה רלח

הָלַלְוּ וְאָמְרוּ הוֹשַׁע יְהוָה אֶת-
 עַמּוֹת אֶת שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל :
 (ו) הִנְנִי מֵבִיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ
 צָפוֹן וּקְבָצֹתִים מִיַּרְכְּתֵי-אֶרֶץ
 בָּם עוֹר וּפִסַּח הָרָה וַיִּלְדֶּת יַחְדָּו
 קָהָל גָּדוֹל יֵשׁוּבוּ הֵנָּה : (ה) בְּבָבִי
 יָבֹאוּ וּבְתַחֲנוּנִים אוֹבִילֵם
 אוֹלֵיכֶם אֶל-נַחְלֵי מַיִם בְּדַרְךְ
 יִשָּׁר לֹא יִכְשְׁלוּ בָּהּ כִּי-הָיִיתִי
 לְיִשְׂרָאֵל לְאֵב וְאֶפְרַיִם בְּכָרִי
 הוּא : (ט) שְׁמַעֲנוּ דְבַר-יְהוָה גּוֹיִם
 וְהִגִּידוּ בְּאָזִיִּים מִמֶּרְחֹק וְאָמְרוּ

עַמֵּימָא בְּשֵׁרוֹ שִׁבְחוּ
 וְאָמְרוּ פְּרִיק יְיָ יַת עַמִּיה
 יַת שְׂאֵרָא דְיִשְׂרָאֵל :
 (ו) הָאֲנָא מֵיָתִי לְרוּן
 מֵאַרְע צְפוּנָא וְאֶבְגְּשִׁינוּ
 מִסִּיפֵי אֲרַעָא דְהוּוּ כְּהוּן
 עֲרִין וְהִגְרִין יִסְגִּין כְּהוּן
 מְעַדִּין וַיִּלְדִּין פְּחֵדָא
 בְּמִשְׁרֵדֵין סְגִיָּאן יְתוּבוּן
 הִלְבָּא : (ה) בְּמַגְלָהוּן פִּד
 הוּוּ בְּכֹן גָּלוּ וּבְמַתְבְּהוּן
 מִבְּנֵי גְלוּתְהוּן פְּרַחְמִין
 סְגִיָּאין אֶקְרַבִּינוּ אֶדְפְּרִינוּ
 עַל פְּצִידֵי מֵיָא בְּאוּרַח
 תִּקְנָא לָא יִתְקַלוּן בָּהּ
 אֲרֵי הוּוּ מִימְרֵי לְיִשְׂרָאֵל
 כְּאֵב וְאֶפְרַיִם חֲבִיב הוּא

קדמיו: (ט) קבילו פתגמא דיי עממיא וחוו בנגון מרחיק ואמרו מן דברדיה
 קמץ בסגולתא מורה
 לישראל

ר ש"י

הגוים • צמנדלות גבוהים כדי שישמעו למרחוק: (ז) במ עור ופסה • אפילו הנכשלים
 שנהם לא אמאם: (ח) בבבי יבאו • על ידי תפלה ותשובה: (ט) מורה • ספרינו"ש
 בלע"ז

באור

מתורגם. הושע, העבר לנסתר במקום הושע, וכנוי עגן תחת עמו. והן תרנום
 הכשדי: פריק ס' ית עמיה, או שראוי להיות הושעת, כי אם יסיה סווי אין לו חבור
 עם רנו ליטקב טמחם, הללו ואמרו. ואחד מן המכארים דחק עזמו לפרס: כמו
 טכשטעטנו צורת בגאולס, כן הושע עוד את עמך שארית ישראל. (ז) עוד
 ופסה, כל כך יבואו בנחת והשקט, שאפילו עוד ופסה וסרה ויולדת, יבואו
 עמסה בלי כשלו, כמו שנאמר בצסוק הכא: אוליכס דרך ישר לא יכשלו כס (רד"ק).
 (ח) בבבי יבואו, מרוב טמחה שיבואו לארס יכבו. ובתחנונים, ענין חמלס וחנינס,
 כמו לנלתי היות לנס תחנס (יושע י"א), והדומים. ואפרים, כל כך חניב הווא עלי כמו
 בכבור לאביו; וזכר אפרים, כי רוב ישראל, והס עשרת הסנפים, היו במלכותי
 אפרים

מִזְרַח יִשְׂרָאֵל יִקְבְּצֵנוּ וְשִׁמְרוּ
 כְּרַעַה עֲדָרוּ : (י) כִּי-פָדָה יְהוָה
 אֶת-יַעֲקֹב וְגָאֵלוּ מִיַּד חֹזֵק מִמֶּנּוּ :
 (יא) וּבָאוּ וּרְגָנוּ בַמְרוֹם-צִיּוֹן
 וְנָהְרוּ אֶל-טוֹב יְהוָה עַל-דָּגָן
 וְעַל-תִּירֹשׁ וְעַל-יִצְהָר וְעַל-בְּנֵי-
 צֹאן וּבִקְרָה וְהִיתְרָה נַפְשָׁם כִּגְן
 רוֹה וְלֹא-יִוָּסְפוּ לְדָאֲבָה עוֹד :
 (יב) אִזְּ תִשְׁמַח בְּתוֹלָה בְּמַחוּל
 וּבַחֲרִים וּזְקָנִים יַחֲדוּ וְהַפְכֵתִי
 אֲבָלָם לְשִׁשׁוֹן וְנַחֲמֵתִים
 וְשִׁמְחֵתִים מִיּוֹנָם : (יג) וְרֵוִיתִי
 נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִים דֶּשֶׁן וְעֵמִי אֶת-
 טוֹבִי

לְיִשְׂרָאֵל יִכְנָשִׁינִיה
 וְיִטְרִינִיה
 לְעֲדָרֶיהָ : (י) אֲרֵי פָרִיק יִי
 ית דבית יעקב וישוּבינון
 מִיַּד דְּתַקְפִּין מְנַהֵן :
 (יא) וְיִיתוּן וְיִשְׁבְּחוּן בְּטוֹר
 בֵּית מִקְדָּשָׁא דְאַתְּבְּנִי
 בְּצִיּוֹן וְיִתְפַּנְקוּן בְּטוֹבָא
 דִּיהֵב לְהוֹן יִי בְּעִבּוּרָא
 וּבַחֲמָרָא וּבְמִשְׁחָא וּבְנֵי
 עֹאן וְתוֹרִין וְתִהֵי נַפְשְׁהוֹן
 מְלִיאָ תְּפַנְקוּן כְּגִנַּת
 שְׁקִיא דְּמְרוּיָא וְלֹא יוֹסְפוּן
 לְיִצְפָּא עוֹד : (יב) כִּגְן
 תְּחַדִּין כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל
 כִּד בְּחַגְגֵי וְעוֹלָמִין וְסִבִּין
 כְּחֵדָא וְאַתְּפֹדָ אֲבָלְהוֹן
 לְבִיעַ וְאַנְחִימִינוּן וְאַחֲדִינוּן
 מְדוּנְהוֹן : (יג) וְאַשְׁבַּע

נֶפֶשׁ בְּהֵמָיָה תְּפַנְקוּן וְעֵמִי בֵּית יִשְׂרָאֵל יִת

טוֹבִי

ר ש י

בלע"ז 41): (יא) ונהרו • יאספו כמו נהר : (יג) דשן • שמן : (יד) קול ברמה נשמע.

קלא

ב א ו ר

אפרים תחלה כשנחלקה המלוכה, ואחר כן נקרא בשם אפרים (הג'ל). (ט) מורה
 ישראל, מי שורה וספיץ את ישראל בארצות, הוא יקנלנו. ואמר זאת לגוים הראשונים
 ולגויים המרחק, למען ידעו כי לא בכחם הלך ישראל לגולה, כי אש ברזון האל, ובעל
 הרחמים יקבלם ויויאם, וזה שאמר בפסוק שלאחריו, כי פדה ה' את יעקב,
 ר"ל אך לה' הגאולה והתשועה (הג'ל). (יא) במרום ציון, זכר זיון שהוא רם
 וגשא. ונהרו, ויאספו לבוא במרום כמי נהר, כמו ונהרו אליו גוים (ישעיהו ב').
 כגן רוה, ויהיו שבעים צבוס כגן סירק השנע בכל עת, כי הדרך להסקותו כרגל.
 לראבה, לראונ ולהתענז, והוא מקיר בחוספת ה"א. (יג) דשן, שסובב עבודה

נית

(1) ספריו"ש בלע"ז, separans separant (נפרטהיופנר, היר נפרטהיופנר)?

מוֹבֵי יִשְׁבְּעוּ נְאֻם־יְהוָה: (י"ד) כֹּה אָמַר יְהוָה קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תִמְרוּרִים רַחַל מִבְּכָה עַל־בְּנֵיהָ מֵאַנְהָ לְהַנְחֵם עַל־בְּנֵיהָ כִּי אֵינָנּוּ: (ט"ו) כֹּה אָמַר יְהוָה מִנְעֵי קוֹלְךָ מִבְּכִי וְעֵינַיִךָ מִדְּמֻעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתְךָ נְאֻם־יְהוָה וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב: (ט"ז) וַיִּשְׁתַּקְּוּהָ לְאַחֲרֵיתָךְ נְאֻם־

מוֹבֵי דִיהֶבִית לְהוֹן יִשְׁבְּעוּ אָמַר יי: (י"ה) בְּדָנָן אָמַר יי קִלָּא בְרוּם עֲלֵמָא אִשְׁתַּמַּע בֵּית יִשְׂרָאֵל דְּבָבָן וּמְהֵאֲנָחֵן בְּתַר יְרֵמְיָהּ כַּד שְׁלַח יְתִיהָ גְבוּרָאָדָן רַב קְטוּלָאֵי מִרְמָתָא אֲלֵיא וּדְבָבָן בְּמִרְרֵי יְרוּשָׁלַם מִבְּכֵיא עַל בְּנֵהָא מְסַרְבָּה לְאַתְנַחְמָא עַל בְּנֵהָא אֲרִי גְלוּ: (ט"ו) בְּדָנָן אָמַר יי מְנַעֵי קִלְיָךְ מִלְּמַבְכֵי

יְהוָה וְעֵינַיִךָ מִלְּשִׁגְרָא דְמַעַן אֲרִי אֵית אַגְר לְעוֹבְדֵי אֲבֹתְךָ צְדִיקָא אָמַר יי וִיתוּבוּן מְאַרְע בְּעֲלֵי דְבַבְיָהוּן: (ט"ז) וְאֵית סְבוּר לְסוּפֵיךָ אָמַר יי וִיתוּבוּן

רש"י
 קלא ברום עלמא אישתמע קל בית ישראל דבבן על ירמיה כבייא כד שלח יתיה נבווראדן מרמתא לשוב מאחר הגולים אל גדליהו בן אחיקס כמו שאמר בספר זה (לקמן ל"ט) : רחל סבכה על בניה - מדרש הגדה אמר שהלכו אבות ואמהות לפייס את הקב"ה על שהעמיד מנשה אשרה בהיכל ולא נתפייס נכנסה רחל לפניו רבונו של עולם רחמי מי מרובים רחמיך או רחמי בשר ודם הוי רחמיך מרובים וכלא אני הכנסתי לרתי בחיך ביתי שכל עבודה שעבד יעקב את אבא לא עבד אלא בשבילי וכשבאתי ליכנס לחופה הכניסו את אחותי לא די ששתקתי אלא שמסרתי לה סימני אף אתה חס הכניסו בינך אשרה בזיוך שתוק להם אמר לה יפה למדת סגנוריא יש שכר לפעולתך וללקחתך שמסרת

ב א ו ר

בית המקדש במקומה , וישעו הכהנים מדשן סקרצנוח . (י"ד) ברמח , רמח היא עיר בחלקו של בנימין , קרוב לקבר רחל , כנראה בשמואל (א' י' ב') , וכשהנלם נכודלנר את ישראל העבירם דרך זה , ועוד שאר ארות הנאות לישראל מאויביהם היו סניבות זה סקסוס . וזו טורר את רוח הנביא לדמות ולזייר , כאלו קמה רחל מקברה לנכות על גביה . כי איננו , ר"ל כל אחד מנביא . (ט"ז) לפעולתך , הספולות אשר פעלת בחיך , וסכוונה על לקחה ומששים בסוויס . (ט"ז) לאדריחך , פירושו כמו אחרית ותקוס .

יְהוָה וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם :
 (י"ו) שְׁמוֹעַ שְׁמֵעָתִי אֶפְרַיִם
 מִתְנוֹדֵד יִסְרַתְנִי וְאוֹסֵר בְּעַגְל
 לֹא לְמֹד הִשִּׁיבֵנִי וְאֲשׁוּבָה כִּי
 אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי : (י"ח) כִּי-אֲחֵרֵי
 שׁוּבֵי נַחֲמָתִי וְאֲחֵרֵי הַדְּרָעִי
 סָפַקְתִּי עַל-יָרֵךְ בְּשֵׁתִי וְגַם--
 נִכְלַמְתִּי כִּי נִשְׁאַתִּי חֲרַפְתִּי
 נְעוּרָי : (י"ט) הֵבֵן יִקִּיר לִי אֶפְרַיִם
 אִם
 אֲרִי קִבִּילָנָא חֲסוּדִי חוֹבְנָא דְמִלְקַדְמִין :

בְּנֵיָא לְתַחוּמָרוּן :
 (י"ו) שְׁמוֹעַ וְגַלִּי קִדְמֵי בֵּית
 יִשְׂרָאֵל דְּבִכְן וּמְתַאֲנַחִין
 עַל דְּאִמְלִמְלוּ אֲמַרִין
 אֲחִיתִּיאָא עַלִּין יִסְרוּן וְלֹא
 אֲלִיפְנָא בְּעַגְל לֹא מְלִיף
 גִּיר כְּדוּ אֲתִיבְנָא לְפִוּלְחָנְךָ
 וְנַחֲבֹב אֲרִי אֲתִי יְיָ אֱלֹהֵנָא :
 (י"ח) אֲרִי כְּדֵי אֲנַחְנָא
 תִּיבִין לְאֲוִרִיתָא מִתְנַחֵם
 עַלְנָא וְכְדוּ דְאֲתַגְלִי
 לְנָא טַפְחָנָא עַל יִכְנָא
 בְּהִיתָנָא וְאָף אֲתַבְנְעָנָא
 (י"ט) הַכְּבֵר הַכִּיב קִדְמֵי
 יִשְׂרָאֵל

ר ש"י

שמסרת סימך לאחתיך : (י"ו) מתנודד • קומפלינ"ט בלע"ז 1) לשון מי ינוד לך (לעיל י"ט) : יסרתני • ביסורין אחת הקב"ה : בעגל לא לומר • פוסיאגוילונין בלע"ז 2) לשון מלמד הבקר (שופטים ל') הייתי בתחלה לכך חטאתי לך : (י"ח) נחמתי • אני מתחרט על תועבותי : הודעי • שהתבוננתי בעלמי שמעלתי אפנינו"י בלע"ז 3) : הרפת נעורי • שיכולים אויבי לחרסני על חטאת נעורי : הבן יקיר לי אפרים • הן דברי שכניה כלומר

ב א ו ר

(יז) מתנודד , מקוין , מלשון מי ינוד לך , יסרתני ואוסר , אתה האל יסרתני שנים רבות בגלות צבל , ואנכי קבלתי מוסר • בעגל , הייתי בתחלה כמו עגל אשר לא הורגל למשוך בעול , או לדוש חבואה , וזריך לכהכו על ידי הכאה , והוא ההפוך מן ואפרים עגלה מלומדה (כושע י'). (י"ח) אחרי שובי , אחרי ששכחתי מדרכי הרעים , נחמתי על העוונות שעשיתי • הודעי , מתוונס לפי פירש"י • ספקתי , אחרי שהתבוננתי בעלמי שעשיתי מעשים רעים , ספקתי בכפי על סירך , כדרך אדם המתחרט ' ובושתי ונכלמתי , כי מה שנשאתי וסבלתי היא הרפת חטאות נעורי • (י"ט) הבן יקיר , הם דברי אלהים , ר"ל האם אפרים הוא לי לנן יקיר , וכי הוא לי לילד נחמד שאביו משחשט עמו

1) קומפלינ"ט בלע"ז , Complainte (ווסקאגט) •
 2) פוסיאגוילונין בלע"ז , Fuse anguillonniz fut aiguillonné (רמז ויט דעפן •
 3) אפנינו"י בלע"ז , Apprenoi-je japprenais, (חזק קמח גור ערקענעטיס) •

אם ילד שעשועים כיימדי דברי
בו זכר אזכרנו עוד על־כן המו
מעיי לו רחם ארחמנו נאם יהוה:

ישראל הלא רבי רחם
הוא ארי בזמן דמשוי
פתגמי אוריתי על לביה
למעבדהון מדבר דכירנא
לאומבא ליה עוד על

כן אתגוללו רחמי עליהון רחמא ארחים עליהון אמר יי:

הפטרת שחרית יום כפור

(ישעיה נ"ז עד נ"ט)

וְאָמַר סְלוּ סְלוּ פְנֵי-דַרְךְ:
הָרִימוּ מִבְּשׂוּל מִדְּרֶךְ עַמִּי:
כִּי כֹה אָמַר יְהוָה וְנִשְׂא שִׁבְן

(י"ז) וימר אליפו ואזתרו
אפנו לב עמא לאורח
תקנא סליקו תקלת
דשיעיא מאורח בנשמתא
דעמי: (ט"ו) ארי כדנן אמר

עד

רמא ומנמלא דשרי

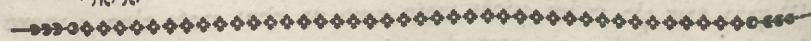
בשמיא

רש"י

לומר הוא מתנודד ואני לבי נהסך עלי לרחם שמה בני יקירי הוא כמו שאין לו אלא
בן אחד שהוא עושה לו כל רגונו: שעשועים. אישצניימנין בלע"ז (א'): מדי דברי
בו. בכל עת שאני מדבר בו. ומדרש ויקרא רבה די דיבורי שנחתי בו שלימדתי
תורת לרחם עליו:

(י"ד) ואמר סלו סלו. כה אמר הנביא בשמי לעמי כשזו כשזו מסילה סלולה פנו ילך
הרע מדרכיכם: הרימו מבשול. סקלו האבנים שאתם נכשלים רגליכם בהם הם

הרהורי

ב א ו ר

עמו, אשר בכל עת שאזכר ממנו, אזכרנו עוד זמן רב, כדרך האב הסדנר בזנו
הנאכז, שלא יססוק מלכרו עד זמן רב, כי יתענג בזכרון עמו. על כן, יען כי אהבתי
נברה אליו ואנכי אזכרהו תמיד, לכן יסמו מעי על זרותיו, ורחם ארחמנו.

הנה הספסרה הוזה מורכבת משתי נבואות של הנביא ישעיה ע"ה, הכתובות
בספרו זו אחר זו, ואשר הראשונה ממנה תעורר על השנייה שאין להיאם
ממנה ושאלן לך דבר שטומד בפייה, והשנייה מעוררת על השנייה האמתית מה היא
שלא שק ולא תענית נורמין, כי אם תשובה ומעשים טובים.

(י"ד) ואמר, האומר, או הקורא, או הכרוו (בן עורא). כולו, המסלה, למקל אבן

מדרכ

(א) אישצניימנין בלע"ז, Eshanoiments (ערשנוימנטן) פארגאנגיגקייט.

עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ
 אֲשֶׁכּוֹן וְאֶת־דִּכְאֵי וְשַׁפְּלֵ־רוּחַ
 לַהֲחַיּוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחַיּוֹת
 לֵב גְּדֻכָּאִים : (טו) כִּי לֹא לְעוֹלָם
 אָרִיב וְלֹא לִנְצַח אֶקְצֹף כִּי־
 רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוּף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי
 עֹשִׂיתִי : (יז) בְּעוֹן בְּצַעַו קִצַּפְתִּי
 וְאֶבְהוּ הַסֵּתֵר וְאֶקְצֹף וַיִּלְךְ
 שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לְבוֹ : (יח) דְּרָכָיו

בְּשִׁמְיָא וְקָדִישׁ שְׁמִיָּה
 בְּרוּמָא שְׂרִי וְקָדִישׁ אֵא
 שְׁכֻנְתִּיהָ אֵמֵר לְמַפְרָק
 לְתַבִּירִי לְבָא וּלְמַכְיָבִי
 רוּחָא לְקַמָּא רוּחַ מְכִיבִין
 וּלְמַסְעָד לֵב תַּבִּירִין :
 (טו) אֲרִי לֹא לְעֹלָמָא
 אֲתַפְרַע בְּדִין וְלֹא לְאַפְרֵשׁ
 יְהִי רוּגְזִי אֲרִי רוּחִי
 מִיְתִיא אֲנָא עֲתִיד לְאַתְבָּא
 וּנְשָׁמְתָא אֲנָא עֲבָדִית :
 (יז) בְּחֻבִּי מְמוֹנְהוֹן דְּאֲנָסוּ
 הַגּוֹר רוּגְזִי עֲלִיהוֹן
 וְאֶלְקִיתָנוּן סְלִיקִית שְׁכֻנְתִּי מְגֻדְוֹן
 וְשַׁלְטִי לְתִינּוּן בְּדַרְבִּית גְּלוּתָהוֹן
 עַל דְּמַעֲוֹ בְּתֵר הִרְהוֹר לְבָהוֹן : (יח) אֲזִרְחָא תִּיּוּבְתָהוֹן גְּלִיָּא קְדָמִי

חכר א' ראיתי

ר ש י

הרהורי רשע : (טו) מרום וקדוש. אני שוכן ומשם אני עם דכא ושפל רוח שאני מרכין שכונתי עליו: שפלים. נדכאים סובלי עוני ומלאים : (טז) כי לא לעולם אריב. אם אביא יסורין על האדם אין תחרותי עליו לאורך ימים ולא קלפתי לנח: כי רוח מלפני יעטוף. כאשר רוח האדם שהוא מלפני שניתן בו מאתי יעטוף יודה ויכנע על מעלנו כמו (איכה ב') העטופים ברעב בעטף עולל (סס) והנשמות שאני עשיתי: כי רוח מלפני. כי זה משמש בלשון כאשר כמו כי תראה כי תבוא כלומר כשרוחו נעטפת והוא נכנע אני מבטל ריבי וקלפי מעליו: (יז) בעון בצעו. גזלתי: קצפתי. תחלה ואכחו הסתר פני תמיד מלרתי ואקטוף ועל כי הלך שובב בדרך לבו וסרם את המקרא וכן פירושו בעון בלעו וילך שובב בדרכי לבו קלפתי ואכחו:

דרכיו

ב א ו ר

מדרכ. הרימו, הסרישו מכשול מדרכ, שילכו בו עמי. (טו) שוכן ער, עולמי ער, עד שלא יוכל אדם לספור, ומעם שוכן, כי כל הנבראים יש להם חנוטה, גם לכוזבים חנוטה כשמה (בן עזרא). מרום וקדוש, כי אשכון עם המלאכים למעלה, ועם דכא שהוא בדרך (כ"ל). (יז) יעטוף, לשון החטפוט וחולסה, ושעורו, לא אריב לעולם, לפי שכרוח יתעלף ויחלש ואינינו, ודומה לו (תהלים ק"ג) לא לנחש יריב וגו' כי רוח עננה בו ואינינו. (יח) וילך, אף כי שהכיתיו וקלפתי והסתרתני פני, בכל זאת הלך

רֵאִיתִי וְאֶרְפָּאֶהוּ וְאֶנְחֶהוּ וְאֶשְׁלֵם
 נַחֲמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו : (יט) בּוֹרָא
 נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם וְשָׁלוֹם
 לְרַחֵק וּלְקָרוֹב אָמַר יְהוָה
 וּרְפָאֵתִיו : (כ) וְהִרְשָׁעִים כִּי־ם
 נִגְרָשׁ כִּי הִשְׁקַמְתָּ לֹא יוֹכֵל
 וַיִּגְרָשׁוּ מִיָּמֹו רַפֵּשׁ וְטִיט :

וְאֶשְׁבֹּק לְהוֹן וְאַרְחִים
 עֲלֵיהוֹן וְאֶשְׁלֵם תִּנְחוּמִין
 לְהוֹן וְלִמְחַאֲבָלִין עֲלֵיהוֹן :
 (יט) דְּבָרָא מִמְּלַל סַפְּוֹן
 בְּפּוּם כָּל אַנְשָׁא אָמַר
 נְבִיא שְׁלָמָא יִתְעַבַּד
 לְצַדִּיקָא דְנִטְרוּ אֹרִיתִי
 מִלְּקַדְמִין וּשְׁלָמָא יִתְעַבַּד
 לְתַבִּיא דְתַבוּ לְאוּרִיתָא
 קָרִיב אָמַר יי וְאֶשְׁבֹּק
 לְהוֹן : (כ) וְרִשְׁעֵיאַ כְּיָמָא דְטְרִיד דְבַעֵי לְמִינַח וְלֹא יָכִיל וְעַבְדִּין מוֹתֵי סִין

י"ב קרי. עמך ב"ק
 איין
 וטין
 רש"י

(יח) דרכיו ראיתי. כשהוא נכנע מלפני שבאצתו לרה: וארפאהו ואנחהו. אוליכוו
 בדרך מרפא. או ולכזהו מל' הגזה ומרגוש: לו ולאבליו. לעלעצעים עליו: (יט) בורא
 ניב שפתים. בורא אני לו ניב שפתים הדס כלפי שבאצתו לרה עד עתה והכל קראו
 עליו תגר יקרא לו שלום שלום: לרחוק ולקרוב. שניהם שוין מי שנתייסן והורגל
 בתורתו ועבודתו מנעוריו ומי שנתקרב עתה מקרוב לשוב מדרכו הרעה אמר ה'
 ורפאתיו מחלו ומחטאיו: (כ) והרשעים. שאין נותנין לב לשוב: כים נגרש. היס
 הזה גלוי מתנאים לרום למעלה וללאת חוץ לגבול החול אשר שגתי גבול לים וכשמניע
 שס הוא נשבר על כורחו ובכל זה גל חבירו רואה ואינו חוזר בו כך הרשע רואה את
 חבירו לוקה ברשעו ואינו חוזר בו ומה היס רפאו וסריותו על פיו כך הרשעים סריותם
 בשיהם כנון פרעה אמר מי י"י (שמות ה') סנחריב אמר מי בכל אליה הארלות (ישעיה
 ל"א) נבוכדנאצר אמר (שם י"ד) אדמה לעליון: כים נגרש. כים אשר נגרש שגורש כל
 היום

ב א ו ר

מלך שובב בדרך לבו, ועיניו שובב, מרד. (יט) דרכיו ראיתי, אף כי שראיתי דרכיו
 הרעים, בכל זאת ארפאהו. ואנחהו, אוליכוו בדרך הישר למנוח לו. (כ) בורא, אני
 אברא עתה דבר שפתים, לאמור: שלום! שלום! ניב, נקרא סדבור כן, כי הוא פרי
 הלשון, מענין תנובות שדי (מכלל יוסי). וכן (משלי י') פי לדן ינסה חכמה, ר"ל
 יפרס וירבה חכמה נסיו. (בא) נגרש, מן הסער הסוער. ויגרשו, המים משליכים
 רפש ומים על שפתי הים, כן הרשעים לא ינחו, מעשות מעשים רעים ומכוערים, עד
 שימותו, ולכן אין שלום לרשעים.

(כא) אֵין שְׁלוֹם אָמַר אֱלֹהֵי
 לְרִשְׁעִים: נח (א) קָרָא בְּגִרְוֹן
 אֶל־תַּחֲשֹׁךְ כַּשׁוֹפֵר הָרִם קוֹלָהּ
 וְהִגִּד לְעַמּוֹ פִּשְׁעֵם וּלְבֵית
 יַעֲקֹב חֲטָאתָם: (ב) וְאוֹתֵי יוֹם
 יוֹם יִדְרִשׁוּן וְדַעַת דְּרָכֵי יַחֲפָצוּן
 כְּגוֹי אֲשֶׁר־צִדְקָה עָשָׂה וּמִשְׁפָּט
 אֱלֹהֵיוּ לֹא עָזַב יִשְׁאֲלוּנִי מִשְׁפָּטֵי־
 צִדְקָה קָרְבַּת אֱלֹהִים יַחֲפָצוּן:
 (ג) לָמָּה צִמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ עֲנִינוּ

קמז. ב"ק נפשנו

וּמִיִן: (כא) לִיחַ שְׁלָמָא
 אָמַר אֱלֹהֵי לְרִשְׁעִיָּא:
 נח (א) נְבִיאָא אֲכַלֵּי
 בְּגִרְוֹנָהּ לֹא תִמְנַע פְּקַל
 שׁוֹפְרָא אָרִים קֹלָהּ וַחֲוֵי
 לְעַמֵּי מַרְדִּיחוֹן וּלְבֵית
 יַעֲקֹב חוֹבִיָּהוֹן: (ב) וְקִדְמֵי
 יוֹם יוֹם אוֹלְפָן תִּבְעִין
 פְּאֵלוּ לְמִידַע אוֹרְחָן
 דְּחִקְנֵן קִדְמֵי צָבֵן פְּעֻמָּא
 דְּזִבּוּ עֵבֶד וּמְדִין אֱלֹהֵיהּ
 לֹא אֶתְרַחֵק שְׂאֵלִין מִן
 קִדְמֵי דִין וְקִשׁוּט פְּאֵלוּ
 לְאֶתְקַרְבָּא לְדַחֲלֵתָא דִּי
 צָבֵן: (ג) אֶמְרִין לְמָא

אָנְהָנָא צִמְיִן וְקִדְמָה גְּלִי מְסַגְפִּין נַפְשִׁתָּנָא וְקִדְמָה יְדִיעַ

ר ש"י

היום רשע וסיט: (כא) אין שלום. כלפי שאמר לדריקים ולבעלי תשובה שלום שלום
 לרחוק וגו' חזר ואמר אין שלום לרשעים:
 נח (א) והגיד לעמי פשעם. אלו תלמידי חכמים שכל שגתם פשע שגתת תלמידי
 עולה זדון: ולבית יעקב חטאתם. אלו המון העם שאף זדונם שגתה:
 (ב) ואותי יום יום ידרשון. כענין שנאמר ויפתוהו בפייהם (תהלים ע"ח): ודעת
 דרכי יחפצון. הפנים לשאל הראות לחכמים כאילו רוצים לקיימם: כגוי אשר צדקה
 עשה וגו'. כך שאלים אותי תמיד משפטי דק ואין דעתם לקיימם וכשהם זמים ואין
 ענין אומרים למה זמנו ולא ראית ואני אומר הן ביום זמנכם תמלאו חפץ כל חפסי
 זרכיכם

ב א ו ר

נח (א) בגרון, ילצר השם אל נביאו, קרא בגרון, אל תחשוך בקריאת, כי חשך
 פסל יוצא (בן עזרא). ובפסס, שינבא את קולו. (ב) ואותי, ר"ל וס
 מראים עתים כדריקים, כי בכל יום ידרשו אותי. כגוי, כאלו היה גוי בטובה זרקס
 בכל עת, ולא עוז משפט אלסוי, שדרכו לחקיר לדעת את המשפט, כן ישאלוני סס
 משפטי דק, וחפסים להחקר אל אלסוי. (ג) למה צמנו, כאשר יזמו, ואינם ענינים.
 סהרעמים עלי ויאמרו. למה היתם כזאת אשר אנהנו זמנו, וכאלו לא ראית לסגתנו

נפִשְׁנוּ וְלֹא תִדַע הֵן בְּיוֹם
 צִמְצִימָה תִמְצְאוּ אֶת־הַפֶּן וְכֹל־
 עֲצִיבֵיכֶם תִּגְנָשׁוּ: (ד) הֵן לְרִיב
 וּמִצֵּה תִצְוִמוּ וּלְהִבּוֹת בְּאַנְרוֹף
 רִשַׁע לֹא־תִצְוִמוּ כִּי־וּם לְהִשְׁמִיעַ
 בְּמֵרוֹם קוֹלְכֶם: (ה) הִבּוֹה יִהְיֶה
 צוֹם אֲבַתְּרֵהוּ יוֹם עֲנוֹת אֲדָכֶם
 נִפְשׁוּ הַלֶּכֶף כְּאֲמֵן רֵאשׁוּ וְשִׁק
 וְאֶפֶר יִצִּיעַ הַלְוָה תִקְרָא צוֹם
 יוֹם רִצּוֹן לִיהוָה: (ו) הִלּוּא זֶה
 צוֹם

יִדַע נְבִיא אֲמַר לְהוֹן הָא
 בְּיוֹם תִּעֲנִיתְכוֹן אֲתוֹן
 תִּקְבְּעוֹן צְרִיכוֹן וְכֹל
 תִּקְלָתְכוֹן אֲתוֹן מְקַרְבִּין:
 (ד) הֵן לְתִתְרוּ וּלְמַצּוֹ
 אֲתוֹן צִמְצוֹן וּלְמַסְחֵי
 בְּכּוֹרְמִיזָא דְרִשָׁעָא לֹא
 תִתְעַנּוֹן תִּעֲנִין בְּאֵלִין
 לֹא־שִׁמְעִיא בְּמֵרוֹמָא
 קוֹלְכוֹן: (ה) הִבּוֹה הוּא
 תִעֲנִיתָא דְרִעִינָא בְּה
 יוֹמָא דְמִסְנַף אֲנִישָׁא
 נְפִישִׁיה בְּפִיף רִישִׁיה
 בְּאֲמֵן בְּפִיף וְעַל סַקָא
 וְקִיטְמָא בְּאִית הַלְדָא

זהו הן קרבן תענית ויוסא דרענא ביה מן קדם יי: (ו) הלא רא היא תעניתא
 דרענא

ר ש י

לרכיבם אחס עמלים למלא ואף בגול וחמס: (ג) וכל עצביבם . בעלי חוב שלכס
 הנעלבים על ידכס אחס נונסוס אותו ביום נומס: (ד) לא תצומו ביום . כמספ
 היום לשבור לבכס כרי שיסמע קולכס במרוס: (ה) הלכופ . ה"א זו תמיסה כלומר
 שמא לכופ כאגמון ראשו אני לריד . אגמון הוא כמין מחט כסוף ולדין בו דגיס וקורין
 לו חיי"ס בלע"ז): הלזה תקרא צום . לשון תמיסה לפיכך ה"א נקודס חתף פתח:
 חרלוכות

ב א ו ר

בדבר . הן . השונת אלטיס . הפץ , כל חפני לרכיבם אחס עמלים למלא ואף בגול וחמס
 (רש"י) . וגם כסדי חרנס חסן לרכיכוֹן (מיירע בעדירע"סימסע) . עצביבם , ממוכס ,
 כמו (מסלי ה') ועלדיך בניה נכרי , כי הממון יגיע סאדס ועלצונו (רד"ק): (ד) הן
 לריב , באמת סאוס סוא סנס לכס לחסוף לריב ולסחקוסע זס עס זס , ולסכות באנרוף .
 כי סדרך לסחאסף יחד בימי סאוס , וסאדס מלוי עס סונלז ומחקוסע עמו , ונחיס לירי
 סכאס , רשע , כי כסמכס נס , קרויס אנרוף רשע . ביום , אינכס מליס כמספס יוס
 סאוס לסחפלל לפני , לסשמיע קולכס אל סשמיס . (ה) הלכפ , סאס מס ססאדס כוסף
 ראשו למסס בסכנסס , כומח סנומל , ויליע חחיו סק ואסר , וכי לוס חקדל לס' לוס

מקובל
 לא 2

(1) חיי"ס בלע"ז , Haim : hamecon , וכן למענה (י"ס ה') (חיינע ס"סימאקסל) :

דהענא בה פרוו בנישת
 רשעא שרו קטרי כתבי
 דין מסמי ופטרו רתו
 אנוסין בני חורין וכל דין
 מסמי תסלקון : (ו) הלא
 הפרנס לכפנא מלחמך
 וחשיכון מטלטלין תעיל
 לנו ביהא ארי תחוי
 ערטילאה ותכסיניה
 ומקריב בשרך לא
 תכבוש עינך : (ח) בפי
 יתגלי כשפרפרא נהווק
 ואסורת מחתך בפריע
 צדק

צום אבחרהו פתח חרצבות
 רשע התר אנדות מוטה ושלח
 רצוצים הפשים וכל מוטה
 תנתקו : (ז) הלא פרס לרעב
 לחמך ועניים מרודים תביא
 בית פייתראה ערם וכסיתו
 ומבשרך לא תתעלם : (ח) אז
 יבקע פשחר אוךך וארכתך
 מהרה תצמח והלך לפניך
 צדק

תיסק וידוכון גרמך זכותך

ר ש י

(ו) חרצבות יסון קישור ואיסור מוטה . הטית משפט : וכל מוטה תנתקו . ת"י
 וכל דין מיסמי תסלקון : (ז) ועניים מרודים . נאנקיס ולאנחיס על לרתס כנון עניי
 ומרודי (איכס ג') אריד כשיחי (תהליס נ"ה) : ומבשרך . ומקרוינך : (ח) יבקע
 כשחר . כעמוד השחר הנוקע בענים : וארוכתך מהרה . ורפואתך מהרה כמו
 לעלה

ב א ו ר

מקובל ויוס רזון ? (ו) חרצבות רשע , קישורי רשע וכן (תהליס ע"ג) כי אין חרצבות
 למחס , כי מעסה רשע , כשיחוק , ידמה לקשר אמיץ שלא יוכל ארס לפתחו ולסתירו
 כי אס כפורח גדול (רד"ק) . מוטה , שס העול כמו (ירמיכו כ"ח) ויקח חנייס הנביא
 אס המוטה , דמה דחקס העניים ונגסס אותס , כאלו ישימו עול ומוטה על לוארס .
 רצוצים , עשוקים ורנזוים , וללכדים כחזלי עוי , או סעבדים סכנעיס תחת ידך ,
 שלחס חפסי . תנתקו , היא נתיקת אסורי סמותח , שסעול נקשר כסן . (ז) פרס . ענין
 סנידה ונזיעס , וכן (איכס ד') פורש אין לסס . מרודים , כחרומו מטלטלין , וכן
 (איכס א') עניס ומרודים , ענין טלטול (כן עורא) . ר"ל ענייס כנרדסיס , ולא יתאל
 מקיס לחסות בו , סביאס אל ביתך . ומבשרך , ממי סכוא כסר ודס כמוך , זס רמך
 והכסדי חרנס קרינ כסרך (דייעץ בלוטספערואנדטסן) . (ח) יבקע , כשפסס כן , או
 יאיר אור סלחמך , כעמוד השחר הנוקע בענים , ומאיר לעולס . וארכתך , רפואתך
 חלמח מהרה , כמו (ירמיכו ח') ארכת כח עמי . יאספך , כמו ומאספכס אלכי ישראל
 לעלה

צִדְקָה כְּבוֹד יְהוָה יֵאֱסֹפֶה :
 (ט) אִז תִּקְרָא וַיְהִי יַעֲנֶה תְשׁוּעַ
 וַיֹּאמֶר הִנְנִי אִם־תִּסֵּר מִתּוֹכָהּ
 מוֹטֶה שְׁלַח אֶצְבַּע וּדְבַר־אֶזְנִי :
 (י) וְתִפֵּק לָרֶעִב נַפְשְׁךָ וּנְפֹשׁ
 נַעֲנֶה תִשְׁבִּיעַ וְזָרַח בַּחֲשָׁךְ
 אוֹרְךָ וְאִפְלֹתֶךָ בַּצְּהָרִים :
 (יא) וְנִחַדְתָּ יְהוָה תְּמִיד וְהִשְׁבִּיעַ
 בַּצְּחֻצְחוֹת נַפְשְׁךָ וְעֲצַמְתֶּךָ
 יִחְלִיץ וְהָיִיתָ כְּגֵן רוּחַ וּכְמוֹצֵא
 מַיִם אֲשֶׁר לֹא־יִכָּבֵדוּ מֵימָיו :

ובנו

דְּמַרְוִיא וּבִמְבוּעַ דְּמִיין דְּלֵא פִסְקִין מוֹהִי : ויבנון

ר ש י

לעלה ארוכה לך (ירמיה ל') : (י) ותפק לרעב נפשך . כמנחומי דברים טובים :
 (יא) בצחצחות . בצת למאון ובנורת כך תירגס וימתן : יחליץ . יזיין כמו חלוני
 לבח

ב א ו ר

(למעלה כ"ב י"ב) , ועיין עס בנאור : (ט) מוטה , אם תסיר מחוץ אה עני העול ,
 שסכנת על צוארי העניים . שלח אצבע , לדעת החכם (גמטריוס) סכוונה על השלחת
 האצבע האמצעי , כי בימים הקדמונים היה זה סימן סנוו והלעג : (י) ותפק , וחוליא ,
 כמו (הגלים ק"מ) זממו אל חסק . נפשך , לשון חזקה , ר"ל אם תוסיף לרעב הדבר ,
 אשר צו השקיע רעבונך . והרד"ק סי' שחוליא לרעב נפשו ורלוך , ר"ל כשהפרס לו לחמך ,
 ברוח נדיבה העסה , כי ברזון ובלב מוצ אחס נוחן לו . נענה , עינוי דבוק
 עס נפש . הוא תמיד צום , ומלת תשביע לעדס (בן עזרא) - (יא) בצחצחות , יובש
 ומאון , כמו (הגלים ס"ח) שכנו לחיטה , ר"ל צעה שיחיה בעולם למאון ויובש , ישביע
 אה נפוך , ולא חסיה חסר מכל מובס . יחליץ , יזיין , כמו (במדבר ל"א) חלוני לבח ,
 יכריא ויחזיק אה עצמותך , וזכר אה העלמות , לפי שהס מוכדי הנוף . וכמוצא מים ,
 חסיה בכל עה מוספע צמונס כמקור המוליא מים , אשר מימיו הנוזלים חיים נפסקים .

ובנו

(יב) וּבָנֵנוּ מִמֶּךָ חֲרִבוֹת עוֹלָם
 מוֹסְרֵי דוֹר וָדוֹר תְּקוּמָם וְקָרָא
 לָהֶם גְּדֵר פְּרִץ מְשׁוּבָב נְתִיבוֹת
 לַשַּׁבָּת : (יג) אִם-תָּשׁוּב מִשַּׁבָּת
 רִגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲסָדָה בְּיוֹם קִדְשִׁי
 וְקִרְאתָ לַשַּׁבָּת עֲזָג לְקִדּוּשׁ
 יְהוָה מְכַבֵּד וּכְבֹדְתוֹ מַעֲשׂוֹת
 דְּרָכֶיךָ מִמְצוֹיָא חֲפָצָה וְדָבָר
 דְּבָר : (יד) אִזּוּ תִתְעַנֵּג עַל-יְהוָה
 וְהִרְבַּבְתִּיךָ עַל-בְּמֹותַי אֶרֶץ
 וְהֵאבַלְתִּיךָ נְחֹלֶת יַעֲקֹב אָבִיךָ
 כִּי פִי יִחַזֵּק דְּבָר :

(יב) וּבָנֵנוּ מִמֶּךָ חֲרִבוֹת עוֹלָם
 יִסְדֵי דֹר וְדֹר תְּקוּמָם
 וְיִקְרוּן לָהֶם מְקוּמָם אוֹרְחָא
 דְחֲקִנָא מִתִּיב רְשִׁיעִיא
 לְאוֹרְחָא : (יג) אִם תִּתִּיב
 מִשַּׁבְּתָא רִגְלֶךָ לְמַעַבְד
 צוּרְכָה בְּיוֹמָא דְקִדְשִׁי
 וְהִעֲרַע לְשַׁבְּתָא בְּתַפְנוּקָא
 לְקִדְשִׁיא דְבִי תִיקַר וְתִיקַר
 קְדָמוּהִי מִלְמַעַבְד אוֹרְחָה
 מִלְסַפְקָא צוּרְכָה וּמְלֵלָא
 מְלִין דְאוּנָם : (יד) בְּכֹן
 תַּחְפִּנְקוּ קְדָם יְיָ וְיִשְׁרִינְךָ
 עַל תּוֹקְפֵי אֲרֵעָא וְיִזְכְּלִינְךָ
 פְּרִי אַחְסָנָת יַעֲקֹב אָבִיךָ
 אֲרִי בְּמִימְרָא דְבִי גִזּוּר
 כִּן :

יחיד י' ויהי רש"י

והיה

בלא (במדבר ל"א) : (יב) משובב נתיבות לשבת - תירנס יונתן מתיב רשיעא לאורייתא - משוצב כמו מטיב - לשבת - לייסובו של עולם : (יד) נחלת יעקב אבך - נחלה בלא מלרים כמה שנאמר ופרגת ימה וקדמה וגו' (בראשית כ"ח) לא כאלהם

ב א ו ר

(יב) ובנו, הנונים, היוצאים ממד - מוסרי דור ודור, היסודות שנפלו צימי הדורות - חכה תקומם פוחם - גודר פרץ, מתקן פרעות, שנפלו צנניי קדם - משובב, מטיב נתיבות שוממות, להיות נתיבות מסודרות ומיושבות - (יג) אם תשוב, שלא תרוץ אס ואלה כמו צימי בתול בעסקך - עשות, מעשות, שלא תעשה חפצך - עונג, תקרא את השבת יום סונג - ר"ל יהיה מיוחד לך להשתענן בו - לקדוש ה' ככבוד, ליום השבת שקדשו ה', תקרא יום מכובד, מבלי עשות בו מלאכה של חול - וכבודתו, לא בקריאת שם בלבד, כי אם הכבדו מעשות בו מלאכתך - ודבר דבר, ומלכך בו דברים, שם נגד קדושה השבת, ואחרים מתרגמים (חוג - פֶּרַעַשְׁוֹהֲחֶשֶׁם - וְאִרְסֶם סְפִירְעֶשֶׁת) - ודומה לו (הושע לו) דברו דברים פלות שא, והכבדי תרגם סה וסס, מלין דאוּנָם, וסעלין אהד - (כג) והרכבתך, תהיה ברום המעלה והממשלה, כי בסיוחך בנכחי הארץ, און מי שיוכל לקחתה מידך - והאכלתך, לך תהיה הארץ, אשר כחלתה ליעקב אביך - ינוס

הפשרת מנחה ליו"כ רמד

(כתרי עשר ביונה)

א (א) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יוֹנָה
 בְּנֶ־אֱמֹתַי לֵאמֹר: (ג) קוֹם
 לֵךְ אֶל־נִינּוּה הָעִיר הַגְּדוֹלָה
 וּקְרֵא עֲלֶיהָ כִּי־עָלְתָה רַעְתָּם
 לִפְנָי: (ג) וַיִּקָּם יוֹנָה לְבָרַח
 תְּרִשִׁישָׁה מִלְּפָנָי יְהוָה וַיֵּרֶד
 יָפוֹ וַיִּמְצֵא אֹנִיָּה | בָּאָה תְרִשִׁישׁ

א (א) וַיְהִי פְתָגָם נְבוּאָה
 מִן קָדָם יי' עִם
 יוֹנָה בְר אֱמֹתַי לְמִימָר:
 (ג) קוֹם אָזוּל לְנִינּוּה קְרֵא
 רְבָתָא וְאַתְנַבִּי עֲלֶיהָ אֲרִי
 סְלִיקַת בִּישְׁתְּהוּן קְדָמִי:
 (ג) וַקָּם יוֹנָה לְמַעַרְק לִימָא
 מִן קָדָם דְאַתְנַבִּי בְשִׁמְא
 דִּי וַנְחַת לִיפוֹ וְאַשְׁבַּח
 אֵילָפָא דְאֹלָא לִימָא
 ויהי

ויהן

ר ש י

כאברהם שנאמר (שם י"ג) הארץ אשר אתה רואה ויעקב שמר את השבת שנאמר
 (שם ל"ג) ויתן את פני העיר שקבע תחומין עם דמדומי חמה כך פירש ר' שמשון:
 א (ב) וקרא עליה. את קריאתי: (ג) לברוח תרשישה. ים שזמו תרשיש
 והוא בחולה לארץ אמר אברהם לי הים שאין השכינה שורה בח"ל אמר לו
 הקב"ה חייך יש לי שלוחים כיוולא כך לשלוח אחריו ולהביאך משם משל לעבד כהן
 שברח מן רבו ונכנס לבית הקברות אמר לו רבו יש לי עבדים כיוולא כך לשלוח
 אחריו

ב אור

א (ב) נינוה, ידועה מחורח משה שנבנתה מאת נמרד בן כוש וסיחה אח"כ ראש מלכות
 אשור (מ"ב יט, ישעיה ל"ו). וקרא עליה, את קריאתי (רש"י) (חזק פ' פ' ק"ד י"ג)
 וידבר יי' מיינע פ' פ' ק"ד י"ג). ולדעת הרמב"ם הקריאה הוא מה שנאמר בסוף ויניס
 נספחת (רען חזק פ' פ' ק"ד י"ג). ולדעת הרמב"ם הסעם שיקרא עליה כי עלתה רעתה, אך זאת
 נגד מה שנאמר בנחמה בנחמה עליה ולפי פירוש יונתן הכוונה סתם על הנבואה ותרנס ואתננה
 פלג ר"ל שיוכיחם ויזכירם וכדרך הנביא ולכן העמיקוהו חכמי עמים (חזק פ' פ' ק"ד י"ג) וידבר
 יי' ותרנמתי על אופן זה. לברוח, כתב רמב"ם כי אינו ענין בריחה משם כי אין
 בריחה משם אלא על סכנת נפש אך פירושו למסר השליחות. אך כבר העירתי על זה
 בזכור לספרים הקדומים שהפעל ברה הנקשר עם מלת מפני, מלפני, הוא בריחה משם
 מפני היראה והפחד וכן הענין פה. תרשישה, עיין בזכורנו (מ"א י' כ"ד), מלפני ה'.
 עמקום שהוא לפני ה' זה ארץ ישראל אשר נאמר עליו עיני ה' אלהיך דורש אותה תמיד
 והוא עקום החגלות אלהים וקבול הנבואה כי מפחד ומדאגה מדבר סן חבול לו הנבואה
 עוד פעם ויפירש מה יקרא, ויהיה מוכרח ללכת, ועל כי העמדת נינוה סיחה רעה
 לישראל, לכן לא היה חסן להיות שליח בדבר, כי היה מונע צעיונו שיטעמו צדעם ולא
 יבין

יבין

וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ וַיִּרְדּוּ בָּהּ לְבוֹאֵי
 עִמָּהֶם תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְהוָה :
 (ד) וַיְהִי הַטַּיִל רוּחַ-גְּדוּלָּה אֶל-
 הַיָּם וַיְהִי סַעַר-גְּדוּל בַּיָּם וְהָאֲנִיָּה
 חֲשֹׁבָה לְהִשְׁבֵּר : (ה) וַיִּירָאוּ
 הַמַּלְחִים וַיִּזְעֲקוּ אִישׁ אֶל-
 אֱלֹהָיו וַיִּטְלוּ אֶת-הַכִּלִּים אֲשֶׁר
 בָּאֲנִיָּה אֶל-הַיָּם לְהַקֵּל מַעֲלֵיהֶם
 וַיּוֹנֶה יַרְדּוּ אֶל-יַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה

וַיִּתֵּב אֲגָרָא וַנְחַת בָּהּ
 לְמִיּוּל עֲבָדָיו בְּיָמָא מִן
 קָדָם דְּאֲחַנְנִי בְּשִׁמְרָא
 דִּי : (ד) וַיִּי אַרְיִם רוּחַ
 רַב עַל יָמָא וְהָיָה נַחְשׁוּל
 רַב בְּיָמָא וְאֵילָפָא בְּעֵיא
 לְאֲחַנְנִי : (ה) וְדַחֲלוּ
 סַפְנֵיָא וּבְעֵזוּ גְבַר מִן
 דְּחַלְתִּיָּה וַחֲזוּ אַרְיִ לִית
 בְּהוֹן צְרוּךְ וְרַמְזוּ יַת מְנִיָּא
 דְּבִאֵילָפָא לְיָמָא לְאֲקֵלָא
 מְנַהֵן וַיּוֹנֶה נְחִית לְאַרְעִית
 שְׂרָרָא דְאֵילָפָא וְשָׁבִיב

וישכב
 ר ש י

ודמוך

אחריו ולהביאך משם ומה ראה יוכה שלא ראה ליקך אל כינוה אמר אנשי כינוה
 קרובי חשבה הם אם אומר להם ויעשו חשבה ממלאתי מחייב את ישראל שאין
 שומעים לדברי הנביאים : ויתן שכרה . הקדים לתת שכרה ואין דרך יורדי הים
 לתת שכר הספינה עד שעת הילואה וכוא הקדים ולא עוד חלא שנתן שכר כולה :
 (ד) חשבה להשבר . נדמה כאלו היא נשברת : (ה) המלחים . בני אדם המנהיגים
 את

ב א ו ר

יביו עוד לשמן לישראל ולכוונס זאת ת"י מן קדם דאחננא קדם ה' וסבן , ורז'ל דרשו
 צוה . יפו , עיר בחלק מטה דן (יבועש י"ט) וכיא ישנה על שפת הים צמרוס סלג
 גבוה אשר לרגליו הים לפניו חוף מפואר ויותר מזה בספר או"שם החדש . באה , פעמי
 מלרע (וכוא בינוגי) ר"ל שכיחה מוכנת ללכת ולנוא תרשים (ד"ק בכוססה) . (ד) הטיל ,
 שרשו טיל וכפעלים נטל , טיל, דומים בעניינים , השלכה וזריקה ונא ע"ד הכנסתה ומשל ,
 כאלו לקח כניכול ברוח מאזורותיו והשליכו על הים , והמליצה יסא , ולזה תרגמתיו לפי
 פחרון המלס . אל הים , כמו על הים שהים ממערב לארץ ישראל א"כ ברוח רוח קדים .
 הקסה לעולם על הספינות הטוברות צוה הים ממערב לעזרה ואשר נאמר עליו ברוח קדים
 תשבר הניוח תרשים . והאניה חשבה לדשבר . ייחס ענין מחשבה לאניה ע"ד מליצה ,
 כאלו היה לה פעולה ראויה , וכעין זה משתמש לעזר הירסתי ואומר le Navire pensa
 rompre (סמולומוך) ולפי שהיה מליצה המיוחדת לשון שברית וכיא מיופי סגולתה לכו
 סנחחיס כן בשפתקתי ובאר ענינה בלדה , וכן ראו ל כל מעהיק לבראות סגולת מליצה
 לשון ומליצותים כמוחדת לה , שעיז יתעלמו התלמידים בסגולת מליצה כשון ככיא ע"י

כשמוש

וְדַמוּד : (ו) וְקָרַב לַיהוָה
 רַב סִפְנֵיָא וְאָמַר לַיהוָה
 אֵת דְמוּד קוּם צְלִי קָדָם
 אֱלֹהֵךָ מָאִים יִתְרַחֵם מִן
 קָדָם יי עֲלֵנָא וְלֵא
 נוביר

נאבר

ר ש י

אַתְּ הַסְפִּינָה : איש אל אלהיו . מן כל עובדי כוכבים היו שם : (ו) רב החובל .
 שר המלחים שאף הם נקראים חובלי הים ובלע"ז נובירני"ל (1) : מה לך נרדם . מה
 לך להיות נרדם אין עתה עת נרדם : יתעשת . לשון מחשבה וכן (תהלים קמ"ו)

עשתנותיו

ב א ו ר

השמוש כי גדול השמוש בלמוד הלשון יותר מכל מריכת הכללים וסיסודות . להקל
 מעליהם , המשא למטן הוכל ללכת נרדיפה מבלי מועד . ויונה ירד , כבר אל ירכתי
 הספינה ושם ימן ולא ידע מאומה מכל מה שקרה , כי אם ידע מן הסער הנדול הזה
 נודאי לא עזב חבריו היורדים עמו בסכנה גדולה והלך לישן , כי אין זה מתכונת נפש
 הנביא , שלא ישתקף בלער רנים , ויטרד ממנה בעת זרע לשכב על מסחו ולישן במנוחה ,
 ועוד אי אפשר לאדם לתח לעיניו שנה ולעפעפיו תנומה בזמן שנודע לו כי היא שעת
 סכנת נפש לרדת עם האניה מצולה . אך כונחו שכבר טרם התחיל הרוח לסעור ירד עם
 להרדם , והיו"ו ויונה תורה על הכסוף הקודם בבחינה זאת שלא נעם אל ה' ולא עשה
 דבר מה בכלל האניה לפי שהיה נרדם , ירכתי , הנפרד ירכתיס מרצוי סווי ועקר
 עיניו זיית לפי שהוא מונבל משני נרדים (וויקעל) והונח ג"כ על פאה אחורנית במקום
 מוקף ירכתי המערה (ש"א כ"ד) (היינטערנוד) ועל העומק ירכתי צור (ישעיה ל"ד) (דיח
 טייפע) ועל מקום הסנימי והסיוני ירכתי בית (עמוס ז') (רמו מינגערע) וכן סה מקום
 הסנימי שנכספיה (טיפסרויט , פארדעק) , וירדם , שנה חזקה (רד"ק) עיין באורנו (ש"א
 כ"ז י"ג) . (י) רב החובל , ת"י רב ספינא הוא הנדול שנכספיה שהוא ממונה על חנלי
 הספינה להכניסה וכוה שם בשקל ואת ה"י"ת (ש"א ט"ו) ורכס"ג ס' כי הספינה נקראת
 קן לפי שהנהגת הספינה במרינת החכלים ובהתרתן , סירושו ראש הספינה (רד"ק) וכן
 חרמתיו . מה לך נרדם , המליצה מה לך תמיד עיניו , אין ראוי לך לפשות כן וכן
 בענין סה , אין ראוי לך שחישן בעת הזרע הנדולה הוואת ולא תחזוק לעזור לנו ולנפוק
 אל אלטיך כאשר אנוחו עושים , ועוד אין תוכל לשכב במנוחה פה ואיך יניח לך הרעש
 לישן , ראש אייך מרגיש סוד דבר שאנוחו בסכנה ? יתעשת , ענין מחשבה כמו אנרי
 עשתנותיו (תהלים קמ"ו) והפעל נגוד מן השם ונס בארמיה ומלכא עשית (דניאל ה')
 י"פה , אמר כראצ"ע שהוא כמו אדוני יחשוב לי (תהלים מ') ות"י יתרחיס . האלהים ,
 צ"א סידיעס , כאומר אם לא יושיעניו אלטינו סרבים אולי יעורנו סאלטיס שלך וכוה
 ס"א

נאבד : (ז) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־
 רעהו לכו ונפילה גורלות
 ונדעה בשלמי הרעה הזאת
 לנו ויפלו גורלות ויפל הגורל
 על־ינונה : (ח) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו
 הגידה־נא לנו באשר למי־

נאבד : (ז) וַיֹּאמְרוּ גְבַר
 לחבריה אתו ונרמי
 עדבין ונדע בדיל מה
 בישתא הָדא לָנָא ורמו
 עדבין ונפל עדבא על
 יונה : (ח) וַיֹּאמְרוּ ליה חיו
 כען לָנָא בדיל מה
 בישתא

הרעה
 ר ש י

עשהותיו וכן ומלכא עשית (דניאל ו') : (ז) לכו ונפילה גורלות. רואים היו
 שאר ספיות כולכות בים בשלום ושלום מהשנתת אמרו בשביל אחד ממנו הוא וכן
 מלינו בפרקי דרבי אליעזר : בשלמי. במעשיו של מי ממנו : (ה) הגידה נא
 לנו באשר למי. למי חטאת אשר בשביל כן הרעה הזאת לנו : מה מלאכתך.
 שמה

ב א ו ר

ה"א המנדלה. וח"י קודש מן קדם י"י. (ז) ויאמרו, אחרי שדברו מה לך, שאלה
 שאין להם תשובה, אמרו בחוך הדבור איש אל רעהו. ונפילה גורלות, וכי כל הספיות
 שיש להם סער בים מחילים אנשים גורלות בשלמי הרעה? אלא רואים סיו שאר ספיות
 כולכות בים בשלום ושלום משנתרת אמרו בשביל אחד ממנו הוא, כן הוא בפרקי דר"א
 (רש"י רד"ק ורלב"ג) וכפי עדות רשמי סקורות כן היתם מחשבת עובדי כוכבים בעתים
 הסס, בא סער על עוברי ימים תלווה בכעס אליהם על אחד בחנורתם. בשלמי,
 סב"ת כמו בעבור ומלח של מורכבת מן אשר אל והוא סימן יחס הסטרסות (גפניטנד)
 וכמוהו ממחו שללמה (ש"ה ג') כרמי שלי (שם א' ו') שמחובר יחס הסכה עם מי שהוא
 מיוחס אליו יחס הסטרסות ודוגמתו בלשון ארמית די הכא לסימן הסמיכות אל הסס,
 יחס הסטרסות ומעמו כמו אשר. וענינו בעבור מי בא עלינו רעת הסכה הואת
 ואמרו. גורלות, בלשון רבים בכחית הפתקין שסר רבים וכפי מספר האנשים אשר
 להם חלק בגורל, ואולי אמר להפיל גורלות הרבה, כי לא ראו לסמוך על הסלת גורל
 אחד בסמט אחת כי מן במקרה נפל ע"ז, אבל בהפיל פעמים רבות על אחד יחס נראה
 שאין זה במקרה. ויפל הגורל, אחד מן הפתקין שכתוב שמו עליו. (ח) באשר למי,
 למי חטאת אשר בשביל כן הרעה הואת לנו (רש"י) ידעו כי בשבילו הסער הוא כי נפל
 בגורל עליו אבל לא ידעו מעשה החשא, ועל זה שאלו, ומלח למי כמו למי, כמו למי
 שסם (שופטים ט' כ"ח) כמו עם וכן רבים, וענינו בעבור מה וכן ת"י בדיל מה וכן
 תרנמתיו, ורד"ק פ"י שפחה הוא מי שנאסר עליו כרעס זאת (דומ אונס דפספסנטוויזס אונס
 דיטומס מונקיק בריפט ונמט אונס א. ז' ג.) מלאכתך, עסקך אולי יש נידר מלאכת רמ"ה
 שנעבור

הפטרת מנחה יום כפור רבו

הָרַעָה תּוֹזֵאת לָנוּ מִהַמְּלֵאכֶתֶךָ
 וּמֵאֵין תְּבוּאָה מִהַ אֲרֻזֶיךָ וְאֵין
 מִזֶּה עִם אֶתֶרֶה : (ט) וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים עֲבַרְי אֲנֹכִי וְאֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲנִי יֵרָא אֲשֶׁר־
 עָשָׂה אֶת־הַיָּם וְאֶת־הַיַּבֵּשֶׁת :
 (י) וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יִרְאֵה גְדוּלָּה
 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מִהַ זֹאת עֲשִׂית
 כִּי־יִדְעוּ הָאֲנָשִׁים כִּי־מִלְפָּנַי

כִּי־שָׂתָא הָדָא לָנָא מַה
 עֲבִידְתָּךְ וּמִן אֶת אֲתִי
 אִי דָא הִיא מְדִינְתָךְ וְאִי
 כְדִין עֲמָא אֶת : (ט) וַאֲמַר
 לְהוּן יְהוּדָאָה אֲנָא וּמִן
 קָדָם יְיָ אֱלֹהָא דְשָׁמַיָא
 אֲנָא דְחַל דְעֵבַר יְת יִמָּא
 וַיֵּת יְבִשְׁתָּא : (י) וְדַחִילו
 גְּבַרְיָא דְחִילָא דְבָא וְאֲמַרוּ
 לִיה מַה דָּא עֲבַדְתָּ
 אֲרִי יִדְעוּ גּוֹבְרִיא אֲרִי
 מן

יהוה

רש"י

שמה פשעה בלומנהך : ומאין תבואה שמה על אנשי אותו מקום נזורה נזרה אפי' אין אתה בזה : ואי מזה עם אתה שמה עמך חטאו : (י) מה זאת עשית למה

ב א ו ר

שנעבורו שווא אחת לפני אלטיך . ומאין תבואה , שמה על אנשי אותו מקום נזורה נזרה אפילו אין אתה בזה (רש"י) והנכון כי הוא דרך ב"א לשאול שאלות כמו אלה אם כבר התחילו לשאול , או אולי חשבו לזכור ע"י השאלות את השאלה אם יעלימה ממנס . ואי מזה וגו' , מ"ס כמו הפוך כאלו אמר ומאי זה עם אתה , או יחפרש בלי הפוך זה העם שאתה מנסו אי זה הוא אם הוא עם שווא מהסס יתברך מרוע מעשיהם (רד"ק) וגם זה נראה מאמר הפוך , אכן דרך הלשון בעברי כן . (ט) עברי אנכי , דרך המקרא לפסוק בנס שחתה . וכן החשובות פה , על השאלה האחרונה מאיזה עם הוא ? השיב עברי אנכי וידעתה עמי ואת ארצי , ועל השאלה מה מלאכתי ? השיב ה' אלתי השמים אני ירא וגו' ואין מלאכתי מלאכת חול שחכיה ברמיס כי אם לדרוש אל אלטיס ולירוא אותו שבו אל אמונה ואין עול , ועם שתי חשבות אלו הותרה השאלה על ארצו כי הוא ידוע . (י) וייראו וגו' , פנינו בשמעם כי מלפני ה' הוא בורח ושחשף לה' יראו יראם גדולה , כי אטפי' שעבדו לכוכבים עכ"ז ככירו סבה עליונה המזיזה על כלם כדכתיב מטורה שמש עד מצואו מכולל גם ה' וכן הים בכותיים אשר גלו לשמרון , שאטפי' שדבקו עוד באמונתם יראו את אלטיס ופחדו מפניו כמ"ס במלכים . כי הגיד להם , כשאמר להם את ה' אני ירא , אמרו לו א"כ איך הים בסער בענודך אמר להם אני נביא וכול יתברך שולח אותי לניוטה , וכיס קשה צמיני לכהי אלטיס וברחתי לו מפני זה וגו' (רד"ק) ובאמת דרך המקרא כן פעמים רבות לקצר הספור ולרמוז בדברים שנאמרים

אחריו

יְהוָה הוּא בָרוּךְ כִּי הִגִּיד לָהֶם :
 (יא) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מַה־נַּעֲשֶׂה לָךְ
 וַיִּשְׁתַּק הַיָּם מֵעֲלֵינוּ כִּי הָיִם
 הוֹלֵךְ וּסְעָר : (יב) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
 שְׂאוּנִי וְהִטִּילְנִי אֶל־הַיָּם וַיִּשְׁתַּק
 הַיָּם מֵעֲלֵיכֶם כִּי יוֹדַע אָנֹכִי כִּי
 בְּשִׁלִּי הִפְעַר הַגְּדוֹל הַזֶּה
 עֲלֵיכֶם : (יג) וַיַּחֲתְרוּ הָאֲנָשִׁים
 לְהָשִׁיב אֶל־הַיַּבֶּשֶׁה וְלֹא יָכְלוּ
 כִּי תָיִם הוֹלֵךְ וּסְעָר עֲלֵיהֶם :
 (יד) וַיִּקְרְאוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ
 אָנֹכִי יְהוָה אֵלֵינוּ נִאֲבֹדָה בְּנַפְשֵׁנוּ
 הָאִישׁ הַזֶּה וְאֶל־תֵּתֵן עֲלֵינוּ דָם
 נִקְיָא כִּי־אַתָּה יְהוָה כֹּה־אֲשֶׁר

מִן־קִדְשׁ יְיָ הוּא עָרִיק
 אָרִי חוֹי לְהוֹן : (יא) וַאֲמָרוּ
 לִיָּה מַה נַּעֲפִיד לָךְ וַיִּנּוּחַ
 יָמָא מִנָּנָא אָרִי יָמָא אֲוִיל
 וְנַחֲשׁוּלִיָּה תַקִּיף :
 (יב) וַאֲמָר לְהוֹן מְלוֹנִי
 וְרַמְגִּי לִימָא וַיִּנּוּחַ יָמָא
 מֵעֲלִיכּוֹן אָרִי יָדַע אָנָא
 אָרִי בְדִילִי נַחֲשׁוּלָא רַבָּא
 הָרִין עֲלִיכּוֹן : (יג) וַשִּׁמְיוֹן
 גְּבִרָא לְאַחְבָּא לִיבֶשֶׁהָא
 וְלֹא יָכִילוּ אָרִי יָמָא אֲוִיל
 וְנַחֲשׁוּלִיָּה תַקִּיף עֲלֵיהוֹן :
 (יד) וַצִּלְיָאן קִדְשׁ יְיָ וַאֲמָרוּ
 קְבִיל בְּעוֹתָנָא יְיָ לֹא כַעֲזֵן
 גִּבְדַּר בְּחוֹבַת נַפְשֵׁנוּ דְגְבִרָא
 הָרִין וְלֹא תִהְיוּ עֲלֵנָא
 חוֹבַת דָּם וְכַאֲרִי אֲתָּ
 יְיָ בְּמָא דְרַבְעוּיָא קִדְמָךְ

חפצת

ר ש י

עבדתא

למה עשית כן לברוח מן מושל כזה : (יג) ויחתרו האנשים . יגעו ועסקו כחומר במחשבת

כ א ו ר

אחריו . (יא) וישתוק , מקול שאון גליו וכן וישמחו כי ישחקו (חסלים ק"ט) (רד"ק) ות"י וינוח . הים הולך וסוער , כי אין לנו תוחלת שיחזק סיס (מעמנו) כי הנה סולך וסוער יותר (כנ"ל) וכן ת"י ימא אױל ונחשוליס תקיף . בשלי , בעבורי כלומר נחשאל אשר לי (רד"ק) ולכן מוטב שאמות אני סמייב לבדי משמחתי אחס סנקייס . (יג) ויחתרו , ענין נקיפה ונליחס (סטווחס דורכברעכטן דורכטייידטן) וסושאל על הנקיפה במשברי הים , שטופים סספינס במשטות כדי לסכות סספינס אל סמקוס שסס רוויס לסולך אותס ושטוחס צינשס (דיח סױטתן דורכברעכטן , רודערן) וענין ספסוק סיו משחלויס לססיב סספינס אל היבשס בחשנס שסס יעלו אח יונס אל סיבשס וסס ילכו לררכס , כי אש"ס ספרשס לסס לסשליכו ציס לא רצו לסלוח צו יד , ולסמיחו בידיכס , נקיא נכתב באלף וצא על

הפטרת מנחה יום כפור רמז

חֲפֻצַּת עֲשִׂיתָ : (טו) וַיִּשְׂאוּ אֶת־
 יֹזְנֵהוּ וַיִּטְלֵהוּ אֶל־הַיָּם וַיַּעֲמֵד
 הַיָּם מִזֹּעָפוֹ : (טז) וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים
 יִרְאָה גְדוּלָּה אֶת־יְהוָה וַיִּזְבְּחוּ
 זֶבַח לַיהוָה וַיִּדְרוּ נְדָרִים :
 ב (א) וַיִּמַּן יְהוָה דָּג גְּדוֹל לִבְלַע
 אֶת־יֹזְנֵהוּ וַיְהִי יֹזְנֵה בְּמַעֵי הַדָּג
 שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלוֹת :
 (ב) וַיִּתְּפַלֵּל יֹזְנֵה אֶל־יְהוָה אֱלֹהָיו

עֲבָדָתָא : (טו) וְנִסְיָבוּ יַת־
 יֹזְנֵה וְרִמְוֵהוּ לִימָא וְנַח
 יִמָּא מְנַחֲשׁוּלֵיהּ :
 (טז) וְדַחֲלוּ גַבְרֵי דַחֲלָא
 רַבָּא מִן קָדָם יִי וְאָמְרוּ
 לְרַבָּהּ דַּבַּח קָדָם יִי
 וְנִדְרוּ נְדָרִין : ב (א) וַיִּמַּן
 יִי נוּנָא רַבָּא לְמַבְלַע יַת־
 יֹזְנֵה וַיְהִי יֹזְנֵה בְּמַעֵי
 דְנוּנָא תְּלַתָּא יוֹמִין וְתְּלַתָּא
 לַיְלוֹן : (ב) וַיִּצְלִי יֹזְנֵה קָדָם
 " "

ממע

ר ש י

במחצת : (יד) בנפש האיש הזה . בעון שנשלה יד בנפשו : (טז) וידרו נדרים . שקבלו עול מלכות שמים :

ב (א) דג גדול . זכר היה והיה עומד בריוח ולא נתן לב להתפלל רמז הקב"ה לדג

ב א ו ר

דרך נח"א כמו נניא , נשיא (רד"ק) . כאשר חפצת , כלל גדוליו נזרע הוא מלפניך
 לכמיתו על ידי אדם , כי אם היה חסדך לקמיתו שלא על ידס , כלל אין מעורר בידך
 להמית אותו לנד . (טז) מועפו , עקר ענינו קלף וכעס והושאל על המית קול גלי הים
 הנוחנים קולם זרעש כמו קול הכועס בעת רגזו וכן כקלף על פני המים (הושע י' ז')
 שאלו מן הכעס טיין באורנו שם ות"י נחשיליה (סטורק) . (טז) וייראו וגו' , ברשות
 השנחת השם ויכלתו . ויזבחו זבח , אחר זמן רב במקום שיבשה , וי"ת ואמרו לדכחא .
 וידרו נדרים , שאר נדרים זולתי זבח כמו לתת נדקה לעניים , ויתכן שזבחו זבח בספינס
 כי לפי ספורי קורות העתים נמלא כמה פעמים שיזבחו להזכוכים בספינס , כי באותן
 הספינות הפורשים בים ללכת למרחוק יש כיוור לאסות לבשל ולללות וגם לזכות זבחים .
 ומסתמא בזיוחס לפעמים שנים רבות על הים לא ייחוו ידיחס מעבודת הכוכבים להעלות
 קרבנות לכבודם ויש להם מקום מוצח לזה באניות ומעם וידרו נדרים להביא עוד קרבנות
 כשיסיו על שיבשה .

ב (א) וימן , ענין הומנס הזמין את הדג באותו המקום שהשליכו יונק אל הים לנולעו
 מיד שלא יפגע במזולת הים , וכן ת"י וזמן . ויהי וגו' , אין כח באדם לחיות
 זמעי הדגה כפי שעש ואף כי זה המספר , רק בזמעה נס (הראש"ט) ועוד נס אחר שלא
 נדעם אלא עמד בדעתו ובשכלו והתפלל (רד"ק) . (ב) ויתפלל , אין פס ענין נעקס
 ומחנה

יי אלתיה ממעיא דנונא :
 (ג) ואמר צלתי מדעקת
 לי קדם יי וקביל צלותי
 מארעית תהומא בעיתי
 עבדהא בעותי :
 (ה) ורמייתי בעומקיא
 בלבא דימא ונחר סחור
 סחור לי כל נחשולתי
 דימא וגלוהי עלי עדו :
 ואנא

ממעי הדגה : (ג) ויאמר קראתי
 מצרה לי אליהוה ויענני מבטן
 שאול שועתי שמעת קולי :
 (ד) ותשליכני מצוללה בלבב
 ימים ונחר יסבבני כל משבריה
 ונליך עלי עברו : (ה) ואני
 אמרתי

ר ש"י

לדג והקיאו לתוך פיו של נקבה שהיתה מלאה עוזרים והיה שם בדוקק
 ויתפלל שם שנאמר ממעי הדגה : (ג) מבטן שאול שועתי . מבטן הדג שהוא
 כשאלו לי : (ד) כל ששברך ונליך . כל נחשולתי דימא על שם שהנחשול משבר
 ומשק את היס : (ה) ואני אמרתי . כשהשליכני אל היס הכני מת ונגרשתי מנגד
 עיניך

באור

תחנה ונקבה כי אם השתכחות רוחו לפני אלהים ושפיכת עלמו על מעשיו ונתינת חשבון
 על עליותיו לפני הש"ת והחודות חסאיו לפני יודע הכל ונותן כליות , והוא נגור מפעל
 סלל לשון עיון ומחשבה וגם משפז ודין (רמקפן, ריבטטן) וכנראה מאמחר הוה שהוא כולל
 יותר ויודו מעיני החינה , וכן כולל לפעמים שיר תודה וכלל וספור נבורת ה' ונפלאותיו
 כמו תפלה למשם איש האלהים , כלו תפלות דוד בן ישי , תפלה לחנוק . הדגה , כמו
 הדג וינא בלשון זכר ונקבה כמו והדגה אשר ציאר מתה (שמות ז') (רד"ק) והוא לא
 דק הטיב , כי דגה שם בה"א נקבה על המין הכולל כל השרצים בים זכרים ונקבות וכן
 עזה (גמחוקן) שְׁעִירָה (גערטסט) חמה (וויינטן) פאתה (פומבס) וזה לא יתכן כאן שנאמר
 על הדג כפרעי , ולדעת קצת הוא הדג הנקרא (ווחלופיט) כמו שכתוב דג גדול ורריך
 לומר שבה"א נוספת ואינו לנקבה . (ג) קראתי , עבר הוה וכן כל העברים שבתפלה
 הוה , מצרה , מ"ם הנבול , כלומר מתוך הרהר . לי , לרה שלי וכן מומור לדוד של
 דוד והיסוד ביהם שהנטרפות וכאלו נכתב מזרתי וי"ת מדעקת לי כאלו היה פעל עבר
 לנקבה , והכניסה מעליל מסכים לפירושו וגם זה קצת ראיה שהכניכות היו כבר בימי
 יצ"ע . מבטן שאול , מקום עמוק סיפק שמים שהוא מרום (הראב"ם) וכן ת"י מארעית
 הסומא . והכון שהוא כנוי לבטן הדג , שהוא עמוק כשאלו וסתר , חושך ואפלה והוא
 יפה במליזה . שמעת קולי , ר"ל אע"פ שאני בתכלית העומק ואחה בתכלית הרום,
 עכ"ו הניעה אליך תפלתי , כי שנחתך עד לאין חקר . (ד) ותשליכני וגו' , הנה אמת
 כאשר תפלתני במולת היס וכבר יסובבני וגו' אמרתי בחסוי נגרשתי וגו' אך בכ"ו לא
 סר הכעחון ממני כלו כי אוסיף להביט וגו' כן נראה לי המשך הכתובים . (ה) ואני
 אמרתי

(ח) וְאֵנָּה אֲמַרְתִּי אֶתְרַבִּית
 מִן קָדָם מִימֶךָ בָּרַם
 אֲדֹסִיף לְאַסְתַּכְּלָא
 בְּהִיכְלָא דְקוֹדְשָׁךְ :
 (י) אֶקְפוּנִי מֵא עַד מוֹתָא
 תְּהוּמָא סְחֹר סְחֹר לִי
 יִמָּא דְסוּף תְּלִי עֵיל
 מִרְיָשִׁי : (י) לְעַקְרֵי טוּרְיָא
 נְחִיתִית אַרְעָא נְגַדְת

אֲמַרְתִּי נְגַרְשָׁתִּי מִנְגַד עֵינֶיךָ
 אֲךְ אֲוִסִיף לְהִבִּיט אֶל-הֵיכַל
 קְדוֹשְׁךָ : (י) אֶפְפוּנִי מִיּוֹם עַד--
 נַפְשִׁי תְהוּם יִסְבְּבֵנִי סוּף חֲבוּשׁ
 לְרֵאשִׁי : (י) לְקַצְבֵי הָרִים
 יִרְדֹתִי הָאָרֶץ בְּרִיחֶיהָ בְּעַדֵי

לעולם

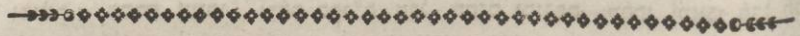
בְּתוֹקְפָהָא עֵיל מְנִי עֲלָמִין וְאַתְּ קְרִיב קְדָמָךְ לְאַסְקָא

מתבלא

ר ש"י

עיניך. אך ראיתי שקיימתני כל אלו הימים ידעתי כי אוסיף להביט אל היכל
 קדשך: (י) סוף חבוש לראשי. ימא דסוף תלי על מן רישי שהראשו הקב"ה
 יס סוף ואך עברו ישראל בתוכו שהיו שתי עיני הדגה כמין שתי חלומות ומסתכל
 ורואה כל מה שבים: (י) לקצבי הרים ירדתי. לסוף מדת ההרים הקבועים על
 ההכוס ירדתי: אני אמרתי: הארץ בריחיה בעדי. כנגדי למעלה ממני סגור ולא

אלא

ב א ו ר

אמרתי, עיניו יניד עליו רעו ואני אמרתי בחסוי נגרוחי מנגד עיניך (תהלים ל"א)
 נגרשתי וגו', כלומר מהסנחתך עלי עד שהשנתי שהסחת פניך ועיניך ממני, אך עתה
 שעשית עמי כנס הגדול הזה ועודני חי נמעי הדג, ידעתי שאוסיף להביט וגו' אם שאני
 צרחתי ממנו ופי' להביט להתפלל נגד הסיכל (ר"ק) או שניסס נגרוחי ונגרשתי ענין
 אחד בחלוף אותיות ז"ס. (ו) אפפוני, סבבני מים עד שכמעט יאלה נפשי ממני שבלעתי
 הדג וכן כי בלא מים עד נפש (הכ"ל).. סוף, הוא הנומא, ויש ממנו גדל בקרקע הים
 בעקרי הכרים, והוא דק וארוך ונכרך בראשי הדגים ועליו נאמר 'סוף חבוש לראשי,
 ויש ממנו גדל על שפת היאור או הים, לפיכך נקרא ים סוף, שגדל על שפתו סוף-רב
 (שמות י"ד) (ר"ק) והכנס גופימיוס' הביא שהוא מין העשב הגדל בקרקע הים ונקרא
 (ועטרטאג, ועפגראמו) ומזה ים סוף (טיואלמעטער פאן מרמביטאן ומעטרוווסן) וי"א שהקנים
 הטולים בו הוא לפעמים אדומים בלנעס וחס לפים על פני המים ומלכע האדום המחפש
 על ידיהם בים, נקרא ג"כ ים האדום (דמו רקשהט מעטער). לראשי, לדעת הרד"ק
 שהבאחי מעמו על ראש הדג ואחרים אומרים שפעמו על ראש יונה כלומר שברדתי
 צחקה אל החכום נחלס מהסוף הזה ונכרך בראשי. והטכון שהוא לזר מרדחו אל עומק
 הים ע"ד הכנעמה והנומא במליצה והיא ים מאוד. (ו) לקצבי הרים, לאחריתם וסיפס
 כלומר לעקריהם שהיא קרקע הים וקצב וקן אחד הוא וכן ת"י לעקרי טוריא (ר"ק).
 בריחיה וגו', כלומר שכבר סגרה הארץ בריחיה בעדי שהם בריחים לעולם, אשר כל
 כנאים

לְעוֹלָם וַתַּעַל מִשְׁחַת חַיֵּי יְהוָה
 אֱלֹהֵי : (ח) בְּהִתְעַטֵּף עָלַי נַפְשִׁי
 אֶת־יְהוָה זִכְרָתִי וַתְּבוֹא אֵלַיךְ
 תַּפְּלִתִי אֶל־הֵיבֵל קִדְשֶׁךָ :
 (ט) מִשְׁמְרִים הַבְּלִי־שׁוֹא חֲסָדָם
 יַעֲזֹבוּ : (י) וְאֲנִי בִקּוֹל תּוֹדָה

אזבחה

ר ש"י

מִתְחַלָּא חַיֵּי יְיָ אֱלֹהֵי :
 (ח) בְּאִשְׁתַּלְהוּיֹת עָלַי נַפְשִׁי
 פּוֹלְחֵנָא דְיֵי אִידְכְּרִית
 וְעַלְתָּ לְקַדְמָךְ צְלוֹתִי
 לְהֵיבֵלֵא דְקוֹדֶשְׁךָ : (ט) לֹא
 כְּעַמְמֵי פְלִחֵי מַעֲוָתָא
 מֵאַחַר דְּאִתּוֹמְבִי לְחוּן
 לִית אֵינוּן יַדְעִין : (י) וְאֲנָא
 בְּתוֹשְׁבַת אוֹרְאָה

קורבני

אלא לעולם : בעדי. כמו (מלכים ב' ד') וסגרת הדלת בעדך וכן כל בעד שבמקרא עוד בעד עוד (איוב א') אבר כנגד אבר : לעולם. מוסב על מה שאמר למעלה ואני אמרתי נרשמי. ואני אמרתי הארץ בריחיה סגורות בעדי לעולם : ותעל משחת חיי. אבל כבר ראיתי כאן גיהנם ומשם העלימני והנני עתה כנגד תחת הויכל שבירושלים כענין שנאמר אך אוסיף להביע אל היכל קדשך ותבא אליך תפלתי אל היכל קדשך : (ח) בהתעטף. באישתלהיות וכן בהתעטף נפשם וכן בעטף עולל (איכה ב') : (ט) משמרים הבלי שוא. אותן שעובדים כוכבים ומזלות : חסדם יעזבו. יראה הקב"ה שכל חסדם טובחם מאחז יעזבו אבל אני חיוני כן אלא בקול תודה אזבחה לך כך תירגם יונתן. ובפרקי דרבי אליעזר דרשו כלפי המלחים שעזבו חסדם שהיו מטיבים לעבודה כוכבים ומזלות וקבלו עליהם עול מלכות

ב א ו ר

בבאים שמה לא ישונו עוד לעולם. ותעל וגו', ואחר שאני עודני חי במעי הדג ע"פ הכס, ידעתי שהעלית משחת חיי, והשחת הוא הקבר ואלא עוד אל היבשה (רד"ק) ולדעתי משחת כמו מכנס שאל כנוי לעומק הדג והכל על דרך הציור במלצה, ויתכן לומר שענין והעל חלוק כחבריו הרגים (חומר דוח מנטקונטעסט דער גרובע מיין לעבטן).
 (ח) בהתעטף, ענין כפיסה וענין נפש כלומר כפיסת נפשי עלי מדוכא ומעונה זכרתי את ה' להסגל לפני וכו' וכן טעם העקרא תפלה לפני כי יסוף ולפני ה' יסוף שיחו וסגן. אל היכל קדשך, הוא שמים וכן נאמר כהיכל קדשו ה' שמים כתיב כסאוי ועל הדרך כזה נאמר ותבוא תפלתם למעון קדשו השמים (רד"ק). (ט) משמרים, אינו פועל יוצא אלא הוא כמו שומרים (רד"ק). חסדם יעזבו, אנשי הספינה שהיו עובדים כוכבים ידעתי שאחר שנמלטו מן הים חסדם יעזבו כלומר יראתם אל ה' ולא יקיימו מה שגזרו וישנו לעבוד אלהים. (י) ונתן זכ תי לא כעממיא פלחי סעוהא מאחר להיות לכוון וכן לא אינון ידעין ויני יום יבט ויח נקטנטייערער נחדעט וחוץ מיהנטן גושטס פרטיגס וויסספן יום יבטס דחשקן). (י) ואני בקול, הו"ו להסוף

אֲזַבְחָהּ לְךָ אֲשֶׁר נָדַרְתִּי
 אֶשְׁלֵמָה יְשׁוּעָתָה לַיהוָה :
 (יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְדָג וַיִּקָּא אֶת־
 יוֹנָה אֶל־הַיַּבְשָׁה : ג (א) וַיְהִי
 דְבַר־יְהוָה אֶל־יוֹנָה שְׁנִית
 לֵאמֹר : (ב) קוּם לֶךְ אֶל־נִינְוָה
 הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא אֵלֶיהָ אֶת־
 הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלֶיךָ :
 (ג) וַיִּקָּם יוֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל־נִינְוָה
 כְּדַבַּר יְהוָה וּנְיִנְוָה חֵיתָה עִיר־
 גְּדוֹלָה לְאֱלֹהִים מֵהֶלֶךְ שְׁלֹשֶׁת
 יָמִים : (ד) וַיַּחַל יוֹנָה לְבוֹא

קוֹדְבָנִי אֶקְרִיב קְדָמָךְ
 וְנִדְרֵי־י אֶשְׁלֵם שׁוֹרְקוֹנְפְּשִׁי
 בְּצִלוֹ קָדְמִי : (יא) וַיֹּאמֶר יי
 לְנִנְוָא וּפְלַט יִת יוֹנָה
 לִיבְשָׁתָא : ג (א) וַהוּה
 פְתָנָם נְבוּאָה מִן קָדָם יי
 עִם יוֹנָה הַנִּינְוִית לְמִימָר :
 (ב) קוּם אֵוִיל לְנִינְוָה
 קְרָתָא רְבָתָא וְאֲתַנְבִּי
 עָלֶיהָ יִת נְבוּאָתָא דִּי אֲנָא
 מְמַלִּיל עִמָּךְ : (ג) וְקָם
 יוֹנָה וַאֲוִיל לְנִינְוָה בְּפִתְחָמָא
 דִּי וּנְיִנְוָה חֵית קְרָתָא
 רְבָתָא קָדָם יי מֵהֶלֶךְ
 תְּלָתָא יוֹמִין : (ד) וַשְּׂרִי
 יוֹנָה לְמַעַל בְּקְרָתָא

בעיר

מהליך

ר ש"י

מלכות שמים : (י) ישועתה לה'. נדרי שלמים וחודה אשלם לשם ישועתה אשר לה' .
 ישועתה כמו לישועתה וכן קומה עזרתה לנו (הכלים מ"ד) לעזרה שלנו :

נהפכת

ב א ו ר

אֲבִי לֵאמֹר כִּן עָמְדִי כִי בְּקוֹל תוֹדָה אֲזַבְחָהּ לְךָ וְנִדְרֵי שְׁנֵאִתִּי כְּשִׁמְרֵי כִבְלֵי שׁוֹא ,
 וְאֲנִי אֶל כ' בְּמַחְתִּי (הכלים ל"א) . וישועתה, בתי'ו כמו עֲזָרְתָה אֵיבָתָה עִם מַסְקֵל
 לְשׁוֹן סוּרִי לַה', ס' וְאֹמֶר אִז בְּקוֹל תוֹדָה כִי בִישׁוּעָה לֵאמֹר שְׁהוֹשִׁיעֵנִי מִלֵּא גְדוֹל
 שְׁמֵשׁ לִי, (מדברי ר"ק) וְנִדְרֵי לֵאמֹר כִּי בִישׁוּעָה (הכלים ג') וְלִדְמַת הַרְאֵבֶּה הַכֵּס הוּא לְעַק
 שְׁמֵשׁ כְּמִקּוֹס לְטוֹר יְשׁוּעָתָה לֵאמֹר לְנִקְשׁ, הוּא יִשְׁמַע אֶת שְׁלִי וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֵת שְׁלוֹ עִ"כ ,
 וְכֵן נִכּוּן . (יא) וַיֹּאמֶר ה', הֵעִיר אֶת רִגְלוֹ שִׁיקִי אֲנִי אֶל בִּיבְשָׁה (רד"ק) וַעֲיִין דְּבַר־
 בְּרַמְבַּ"ם בְּסִפְרֵי הַמּוֹרֵס (ח"ב פ' מ"ח) .

ג (ב) אשר אנכי דובר אליך, שחסיס העיר נהפכת על רעתם ובפרשה ד' הוא
 מפורש, ודרך המקרא לקצר בענין בספור נמקום שזא אחריו מה שנעשה שעי'
 מטעמו יוכן מה שנאמר לפניו לעשות. (ג) גדולה לאלהים, ספק אותה לאלהים
 לגדולתה וכן כדברי אל, ארזי אל, שלבנת ים (רד"ק) ולא אמר עיר אלהים לכוונה
 זאת, לכבדיל בין ינוס וירושלים שנקרא עיר האלהים. כהלך וגו', בשעור הלוך

שלשת

ל ב ח

בְּעֵיר מִהַלֵּךְ יוֹם אֶחָד וַיִּקְרָא
 וַיֹּאמֶר עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּנְיָה
 נְהַפְכָת: (ה) וַיֹּאמִינוּ אַנְשֵׁי נִינְוָה
 בְּאֱלֹהִים וַיִּקְרְאוּ צוּם וַיִּלְבְּשׁוּ
 שָׂקִים מִגְדוּלָם וְעַד-קִטְמָם:
 (ו) וַיַּעַן הַדָּבָר אֶל-מֶלֶךְ נִינְוָה
 וַיִּקֶם מִכְסָאוֹ וַיַּעֲבֹר אֲדָרְתוֹ
 מֵעָלָיו וַיִּכֶם שֵׁק וַיֵּשֶׁב עַל-
 הָאֶפֶס: (ז) וַיִּזְעַק וַיֹּאמֶר בְּנִינְוָה
 מִמַּעַם הַמֶּלֶךְ וַגְדְּלוֹ לֵאמֹר

מִהַלֵּךְ יוֹמָא חַד וַאֲכַרְיו
 וַאֲמַר בְּסוֹף אַרְבַּעִין יוֹמִין
 וַיִּנְיָה מִתְהַפְכָּא:
 (ה) וְהַיְמִינוּ אַנְשֵׁי נִינְוָה
 בְּמִימְרָא דִּי יַגְדְּרוּ צוּמָא
 וַאֲסְרוּ שָׂקִין מִגְדוּלָן וְעַד
 וְעַרְיָהוּן: (ו) וּמִמָּא
 פִּתְגָמָא לֹת מִלְכָּא
 דְּנִינְוָה וַקִּם מִכְסְוֵי
 מַלְכוּתֵיהּ וַאֲעָדֵי לְבוּשֵׁי
 יִקְרִיהּ מְנִיָּה וַאֲתַבְסֵי
 שָׂקָא וַיִּתִּיב עַל קִיטְמָא:
 (ז) וַאֲכַרְיוּ וַאֲמַר בְּנִינְוָה
 מִנְיָרְחַת מִלְכָּא וְרַבְרַבְנוּתֵיהּ
 לְמִימַר

האדם

ר ש י

ג (ד) נהפכת. נחרבת: (ו) אדרתו. לבוש יקריו: (ז) ויועק. לוא והכריו: מטעם

ב א ו ר

שֶׁשֶׁת יָמִים. (ד) ויחל, כשהחמיל לכוף וגו'. ארבעים יום, הנה יש עוד זמן ארבעים
 ואח"כ תהיה נכוס נהפכת ר"ל. נהפכת, כשהפכת סדום ועמורה כי מעשים היו כמעשים
 (דל"ק). (ה) באלהים, ר"ל בדבר האמור שם האלפים והרגומי מכון לוא. ות"י
 במימרא דה' וכן ויאמינו בה' ובמשה עבדו במימרא דה' אינו כוונה על דבר ה' אף
 דרכו כן להוסיף מלת מימרא ומחובר עמו כוונה נשגבת, ואין כאן מקום להאריך בזה.
 ויחכן שאנשי נינוה היו מאמינים במליאות אלטות ובכל זה היו טובדים הכוכבים כמשרתיו
 ועושי רלנו, וזאת הסנה שזכו יותר משאר טובדי כוכבים כי הננס ה' לתלוק להם נביא
 להודיע להם משפט חרוץ על רעתם כדי שיתעוררו לחשובה ולא עשה כן לאחרים? כי
 בשאר טובדי כוכבים כגון מררים שאמרו מי ה' אשר אשמע בקולו או בכל שפירו במליאות
 אלהות לא יחכן שיקרא אליהם לחשובה, כי מי שאומר אין אלהים בארץ וליה דין המשניות
 ביושני חבל בודאי לא ישים אל לבו לשכח מהשאו. ועיין במדרש הנחומא פרשת שלח
 גודל ערך האמונה. (ו) אדרתו, אדרת הכבוד שעליו ונקראת כן לחשיבותה וגדולתה.
 משרטו, שהוא ענין חוץ וגדולה ות"י לבושים יקרים כי אדרת נקרא בכלל כל מלבוש
 כבוד, כמוהו אדרת שהיה אליהו הנביא מלבוש בו כמו באדרתו (מ"א י"ט ז) (מהרשקוניד.
 סקנה, טאמור). (ז) ויועק, הכריו בקול ועקס ואע"פ שהעם היו מוכינים מאלוהם
 בוסף

הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה הַבֶּקֶר וְהַצֹּאן
 אֶל־יִטְעֵמוּ מֵאֹמֶרֶ אֶל־יִרְעוּ
 וּמִים אֶל־יִשְׁתּוּ: (ח) וַיִּתְּבֶסֶן
 שָׂקִים הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה וַיִּקְרָאוּ
 אֶל־אֱלֹהִים בְּחֹזֶקָה וַיֵּשְׁבוּ אִישׁ
 מִדְרָכּוֹ הִרְעָה וּמִן־הַחֶמֶס אֲשֶׁר
 בְּכַפֵּיהֶם: (ט) מִי־יֹדַע יָשׁוּב
 וּנְחָם הָאֱלֹהִים וְיֵשֶׁב מִחֲרוֹן אַפּוֹ
 וְלֹא נֶאֱבָד: (י) וַיִּרְא הָאֱלֹהִים
 אֶת־מַעֲשֵׂיהֶם כִּי־שָׁבוּ מִדְרָכָם

לְמִימַר אִנְשָׁא וּבְעִירָא
 תּוֹרָא וְעֵנָא לֹא יִמְעֵמוּן
 מַדְעֵם וְלֹא יִרְעוּן וּמִיָּא
 לֹא יִשְׁתּוּן: (ח) וַיִּתְּבֶסֶן
 סָקִין אִנְשָׁא וּבְעִירָא
 וַיִּצְלוּן קָדָם יי בְּתַקוּף
 וַתִּבּוּן גְּבַר מְאוֹרְחִיָּה
 בְּיִשְׁתָּא וּמִן חֶמֶסֶא
 דְּבִדְיָהוּן: (ט) מִן יֹדַע
 דָּאִית בִּידֵיהּ חֻבִּין יִתּוּב
 מְנַהוּן וַיִּתְרַחֲם עֲלוֹהֵי מִן
 קָדָם יי וַיִּתּוּב מִתַּקוּף
 דְּגִנְיָה וְלֹא נֹבַד: (י) וַגְּלוּן
 קָדָם יי עוֹבְדֵיהוּן אַרְי

הרעה

תָּבוּ מְאוֹרְחֵיהוּן בְּיִשְׁתָּא

ותב

רש"י

סעם המלך וגרליו. מעלת המלך וגדוליו ליוו וְלֹא־כִרְיוּ: (ח) ויקראו אל
 אלהים בחזקה. אסרו אמהות לבד והולדות לבד אמרו לפניו רבש"ע אס איך
 אסה מרחם עלינו איך אנו מרחמים על אלו: (ט) מי יודע. עבירות שבדור ישוב:
 ונחם האלהים. יחטטה על הרעה לשוב ממנה:

וירע

באר

כסוף גדל עניו הכהמה והשבת הנול (ר"ק) וסעם עניו! הכהמה, אס האדם חסא
 בשה מה חסאה? אך בעבור ענמת נפשו ליה למנוט מאכל מכסהמת למען יכנס יותר
 לב האדם, ויתרסה התעוררות נפש האגסים. אל ירעו, מוסב על־כסהמה. (ח) ויתבסו
 תו, איך הכהמות מהכסות מענמן אלא סעסם יתכסו האדם אה ענמם בשקים ויכסו
 עם אה הכהמות כסס נס יתכן לומר שהפעל יתכסו מניין ההפעל ע"ד האתפעל בלשון
 ארמית שסורחתו נ"כ מקנל הסעולס וכמוהו רבים במקרא, כאשר הראתי פעמים רבות,
 וסעמו שהאדם וכסהמות, יכסו על ידי אחרים בשקים ובאופן זה מתורגס אשכנזית.
 בדתקה, בכל מהמלי חסס. ויקראו—וישבו, שניהם מוסנים על האדם, וכל נוסאי
 ססססרים סנכל אלו ספעלס יבואו על דרך אהה, כראוי לפי דרכי הסניון: (ט) מי
 יודע ונו, ענינו מנאר (ויאל ב' י"ד). (י) מעשויהם, העקר בשחונס המעשה והיא
 טויבת כחשא בלכ סלס וכן דרשו רז"ל כזה. וינחם, עיין באורנו סס (י"ג).

מִפְּשֵׁי מִנֵּי אָרֵי מִבְּדַאמוֹת
 מִדְּאִתֵּי : (ד) וְאָמַר יי
 הַלְחַדְתָּ תִּקְרֵף לָךְ :
 (ה) וְנִפְק יוֹנָה מִן קַרְתָּא
 וַיִּתֵּיב מִמְּדִנָּה לְקַרְתָּא
 וַעֲבַד לִיה חֲמֵן מִשְׁלַלְתָּא
 וַיִּתֵּיב תַּחְתָּיה בְּשׁוּלָא
 עַד דִּיחֲזִי מַה יְהִי בְּסוּף
 קַרְתָּא : (ו) וַיִּמְיֵן יי אֱלֹהִים
 קִיקְיוֹן וְסִלִּיק עֵיל מִן יוֹנָה
 לַמְּהוּי

על

סקרן בעיניו: (1) וימן. לשון הזמנה: להציל לו מרעתו. מחוס השמש:

סקיקיון

ב א ו ר

לפירוש כי לא אוכל לסבול הכוונה שיגדלו כי משקר אנכי. (ד) ההיטב, מאיכס בענין
 ששקיה וכפלה בלדק ובשפסס, ושעורו הכי סבבת לעשות במה שחרס לך על סדנר
 סוס? איך ולמה לא לחננה על סרעה אחרי שחזרו למוטב? וכן תרגמתי על פי רוב
 הספרים, ויחן עוד שהכוונה כאומר סוס ארדך במופת שאין סדין שיחרס לך וקלר בדנר
 סמוכן, כי בדנר הקיקיון הנאמר בענין הראש לו זאת, והיא מלימט הלשון בדרך שאלה
 שאין לריכס תשובה עליה, כי היא באופן שיונן ממנו שאין ראוי כלל להסלק על זה ונכנס בדנר
 סתול ולזון (איריאניא) ויזות לתרגמו (אב דוט ווקהאטטריסטפס ויין קאנסט). (ה) עד וגו', כי חשב
 אולי לא יסמרו בחשבהם ותחזור סגורם למקומה (כד"ק). (ו) וימן, ועתה יוכר הכחוב
 מה שקרה בו לפני מלאת ארבעים יום ולהמשך בענין במה שאמר לו הסיטיב חרס לך,
 כבאורנו למעלה. קיקיון, הוא עשן שחארכנה פארותיו ותבנהם וצושה כל, (כד"ק)
 ובשנהם ולא בשמן קיק (שנת ס"א) ר"ל אחר זה קיקיון דיונה. פי' המוספיה מין נטע
 אשר מנרבינו טולרים שמן לנרות ולרפואה, והחכס (גטוטיאוס) הביא קיקיון (ווחודערבויט)
 דיינוס מראביט מלרוע (כמו שכתב הכד"ק מ"ן לוימ ויקהירגנס גאושפס וועלפסס בינו לו
 דבר הקטע מיינס קוייטן בווינט טופקר טיפטט, חבשר וויי חולט סנעל ווחלמזנטר קרייטער
 ביימ גטרינגער פערלסטונג לייטס פטרקרט), ולדעת שבעים זקנים היא דלעת (קירביס)
 ויונתן סינחו כעברית קיקיון וכן הוא בתרגומי. להיות צל, כי כל הסוכה הוא
 דבר שאינו מתמיד כי הולך ומחויב מחוס שמש ולא כן הקיקיון היונק רעיבת
 סארן, ומלבד זאת הים טעם הזמנת הקיקיון, להגיד לו מה שנאמר בענין. להציל לו
 שיעתו, מרוב חוס השמש המזיק לבריאותו וגורם לו רעה, וענינו להציל לו מרעם
 שתקרה לו. ואין רחוק לומר שענינו עשית כל כמו מצל (יחזקל ל"א) (שמשטטט-
 יחזקל ל"א) (שמשטטט-יחזקל ל"א) (שמשטטט-יחזקל ל"א) (שמשטטט-יחזקל ל"א)

על ראשו להציל לו מרעתו
 וישמח יונה על הקיקיון שמחה
 גדולה: (ז) וימן האלהים
 תולעת בעלות השחר למחרת
 ותך את הקיקיון וייבש:
 (ח) ויהי בורה השמש וימן
 אלהים רוח קדים חרישית
 ותך השמש על ראש יונה
 ויתעלה וישאל את נפשו למות
 ויאמר טוב מותי מחיי:
 (ט) ויאמר אלהים אל יונה
 הטיב חרה לך על הקיקיון

ויאמר

רש"י

למהני טולא על רישיה
 לאנגא ליה מפישתיה
 וחדרי יונה על קיקיון
 חדנא רבא: (ז) וימן י
 ית תולעתא במיסק
 צפרא בימא דבתרוהי
 ומחא ית קיקיון ויבש:
 (ח) ויהי במדנה שמשא
 וימן י רוח קדומא
 שתיקא ומפחת שמשא
 על רישא דיונה ואשתלה
 ושאל ית נפשיה למימת
 ואמר טוב דאמות
 מדאיחי: (ט) ואמר י
 ליונה הלחדא תקוף לך
 על קיקיון ואמר לחדא

תקיף

הקיקיון. עשב הגדל למעלה בענפים רבים ומייל וכן שמו: (ז) ותך. התולעת
 את הקיקיון במקום שיאמר לזכר ויד יאמר לשון נקבה ותך: (ח) חרישית. חמט

רכותיו

ב א ו ר

מחצבתי (מיהב) שחטטני לו מחצבני ויעטס חיבטס), (דמר וקטננהיטס).
 וזראוי להצלל וצא ע"ד החסרים כאיזה פעלים מן הכפולים וי"ת לאנגא. (ז) לכחרה.
 יום שמחתו בקיקיון, ותך לשון נקבה וכן כי חאלנו החולעת ופירושו ותך ר"ל שחטנו
 למסא ואחר שנספק ממנו לחות הארץ וכחך יבשו עליו סביו לו ללל (ד"ק) ולוה חרנשת
 (זמרטטרך). (ח) חרישית, ח"י שתיקא. ואמרו רז"ל בשעה שמנשבת משתקת כל
 הרוחות מפניה וכיא חמה מאד. כי רוח קדים חס ויבש בפניו אך כשהוא רוח קדים
 עזב יתמעט חוזק החמימות ע"י בגשיבם וכאזיר יהקרו מעט אכן כשהוא חרישית בלי
 שאון רוח המקררה היא חמה מאד ואין נסחר מחמתו ואי אפשר לסובלה. ויתעלף.
 עיני חולשת ועיפות כמו בניך עולפו (ישעיה כ"א) תתעלפנה הכתולות (שמוס כ') עיני
 באורנו שס. וישאל את נפשו, הנות בלשון זהתאום למויה כי לער גדול הים לו נחום
 השמש וסכל יסורים רבים מחוקף נלויה וי"ת שאל ובקש מאה נסשו להפדר ממנו למטן
 ימות (ער פקדמרטס פקן ויינמר ועטא דמן פקד) וסנין אחד. (ט) היטב חרה לי, הסבת
 לעשות

וַיֹּאמֶר הַיּוֹטֵב תְּהִי לִי עַד-מוֹת :
 (י) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶתְּהָ חֶסֶת עַל-
 תְּקִיּוֹן אֲשֶׁר לֹא-עֲמַלְתָּ בּוֹ
 וְלֹא גִדַּלְתָּו שְׁבֹן-לַיְלָה תִּהְיֶה וּבֶן-
 לַיְלָה אָבָד : (יא) וַאֲנִי לֹא אֲחֹס
 עַל-נִינְיָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר
 יִשְׁ-בָהּ הָרְבִיּוֹת מִשְׁתֵּי-עֲשָׂרָה

תְּקִיף לִי עַד מוֹתָא :
 (י) וַאֲמַר יְיָ אֵת חֶסְתָּא עַל
 תְּקִיּוֹן דְּלֹא עֲמַלְתָּ בּוֹיָה
 וְלֹא רַבִּיתִּיהּ דִּי בְלִילִיָּא
 תְּהִין הַנּוֹרָה וּבְלִילִיָּא
 אֲחֻרְנָא אָבָד : (יא) וַאֲנִי
 לֹא אֲחֹס עַל נִינְיָה קְרָתָא
 רַבְתָּא דְאִירַת בָּהּ סְנִי
 מִתְרַתָּא עֲסָרִי רַבּוֹן אֲנִישָׁא
 דְּלֹא

רבו

ר ש"י

רבותיו בשעה שמגשבת משתקת כל הרוחות מפניה והיא חמה מאוד. וכן ת"י
 שהיקותא: ויתעלף. פשמיי"ר בלע"ז 11): (י) לא עמלת בו. בחריטה וזרעה
 והסקות

ב א ו ר

לעשות במה שחרב לי, ודעתו בתשובתו שדנין יחרב לו על הדבר הזה מפאת עלמו שיקח
 ממנו כטובה הואת על לא דבר ומפאת תקייון, למה יוכרת דבר נאה ויפה בזמן קצר
 כזה וידמה כאלו ח'י יאכזב הטעם להכניסו ולעשות לו מורת רוח, ולהשחית בשבילו דבר
 נחמד וטוב בלי טעם וכסף אחרת אך שיהיה לו לזער וענוי הטיף. (י) אתה הסת,
 צוה הטיב לו ה' כי לא עשה זאת לשלול ממנו טובה ולהסב לו זער, ולהכרית מטע
 חמד בזמן קצר בשבילו, כי אם סנת כל אלה, להורות לו שהוא חס על הקייון אשר
 לא עמל ולא טרח בו מאומה. ורובם שיתקיים אף שבטעמו כן להסתוות בזמן קצר, ואין
 הסיזק גדול כל כך כי אם יושחת בזמן מועט טוב יתחדש ויעלם אחר כמוהו חיש מהר
 ואין לא יחוס הטי"ת על ניטוב ונ' אשר יש בה הרבה בני אדם הצרכים כפי טבעם
 לתולדותם יותר מאלסים טעם לכתרנות וגדולם קשה מאוד וזריך עמל וטורח רב,
 ולא יחמול אליהם אצבים שבטמים, ויכלם כרנע אחרי טובם מדרכם הרעם ויכופר צוה
 עונם. שבן לילה, בא בחירק חמורת הסגול כמו יהושע בן נון (ויקרא כ"ז) וטעם בן
 לילה כמו בן לילה כמו בן חדש ושירוש בן לילה כי בלילה אחד למה ובלילם האחר אנד
 בסוף הלילה כי בעלות השחר כוכב ויבש (רד"ק) ויתורגם (דמר חלם זקחן חיינער נחבם
 מטטטטטט, חוגר חלם זקחן חיינער נחבם פֿערניג) אך זה רחוק ממטענות לשון הכתוב.
 וסנכוו שהוא כמו בין הסרנים ר"ל בין עת הלילה, ושערו שצחוך הלילה נחוסו ונחוך
 הלילה אנד ומלת נחתים בלשון החלמוד מורכב מן בָּן — עתים והטען נשמעת כדרכו,
 כן ח"י פה די בליליא דנין הוס ובליילא אחרנא אנד. (יא) הרבה, יותר משתים
 עשרה. משתים, כמ"ס במאריך והטען איננה דגושפ (רד"ק) ודכרי בן מלך סמ"ס במאריך
 והטע"ן

1 פשמיי"ר בלע"ז, Pssmer : pamer (האנטיקטיון וזררין).

יִרְחַמְנוּ וּיְכַבּוּשׁ עֲזַנְתֵּינוּ וְתִשְׁלֹךְ
 בְּמִצּוֹלוֹת יָם כָּל־חַטָּאתָם :
 (ב) תַּתֵּן אִמְרַת לִיעֲקֹב חֶסֶד
 לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ
 לְאַבְתֵּינוּ מִיְמֵי קָדָם :

עֲלֵנָא וּיְכַבּוּשׁ עַל חוֹבְנָא
 בְּרַחֲמֵיהּ וּיְרַמֵּי לְעוֹמְקֵי
 זְמָא כָּל חַטְאֵי יִשְׂרָאֵל :
 (ב) תַּרְחִיבֵיהּ קוּשְׁטִיָּה
 דִּיעֲקֹב לְבִנְוֵיהּ בְּמָא
 דְקִימְתָא לִיה בְּבֵית אֵל
 טְבוֹת אַבְרָהָם לְזַרְעִיהּ
 בְּתַרְוֵיהּ בְּמָא דְקִימְתָא

לִיה בֵּין בְּתַרְיָא תְּדַבֵּר לְנָא
 קְדָמָךְ תַּעֲבִיר עֲמֵנָא מִכּוֹן
 דְקִימְתָא לְאַבְרָהָמָא מִיְמֵי קָדָם :

הפטרת יום א' דסוכות

(בזכריה סי' י"ד)

יָד (א) הָא יוֹמָא דַּעֲתִיד
 לְמִיתֵי מִן קָדָם וַי
 ויפגון
 יד (א) הנה יום־בָּא לִיהוָה
 וחלק

רש"י

(כ) תתן אמת ליעקב. ת"י תתיב קושטיה דיעקב לבנויה כמה דקיימתא ליה
 בבית אל טבות אברהם לזרעיה בתרויה כמה דקיימא ליה בין בתריא דכור
 לנא עקידת יחזק. תתן לנו באמת אשר הבטחת ליעקב האמת לנו דברך אשר הבטחת
 ליעקב כי לא חשבך (ראשית כט): חסד לאברהם. שכה חסד אשר לאברהם
 אשר זה לבניו לשמור דרך ה' לעשות דקה ומשפט ולקך לא לאמר וחסד אלא חסד.
 האמת שחמת לנו את הבטחת יעקב היא תהיה חסול גמול חסדו של אברהם:
 אשר נשבעת. בעקידתו של יחזק כי נשבעתי נאס'ה' כי יען אשר עשית וגו' :

הנה

באור

הפסוק הנה על אופן הראשון (וידעיהקוטן), וכן עמו סה כדמחורגס אשכנזית, וזאת
 גזרת יומתו בתרגומו יתוב מיתריה לרחמא עלנא. יכבוש, כאדם הכובש דבר תחת
 רגליו שלא יראשו וכבוש ה' טויות וששעים. והשליך, ענינו לא תזכרנה חסאות לעשם
 עליכם, כאלו זרקתם אותם לעומקי הים שנשכחו לפי שאינם נראים. במצלות, בסמוך
 בשורק הירי ונמוכרת בחולס במצולות (שמות כ"ז) ענין רבוי המים ושומקם (ד"ק).
 (ב) תתן, החסד הוא לאברהם שנתן לו בחסדו הארץ, והאמת הוא ליעקב כי אתר
 שנחזה לאברהם האמת הוא לקיים המתנה לבניו (ד"ק). אשר וגו', לאבותנו הראשונים
 כלל שלשה האבות אברהם יחזק ויעקב כי לשלשה נשבע (ה"ל).

וחלק שללך בקרבך :
 (ב) ואספתי את כל הגוים אל-
 ירושלים למלחמה ונלכדה
 העיר ונשפו הבתים והנשים
 תשגלנה ויצא חצי העיר בגולה
 ויתר העם לא יכרת מן העיר :
 (ג) ויצא יהוה ונלחם בגוים ההם
 כיום הלחמו ביום קרב :
 (ד) ועמדו רגליו ביום ההוא
 על-הר הזיתים אשר על-פני
 ירושלים מקדם ונגבע הר
 הזיתים

חשכנה ק'

ממדינהא ויתבוע טור

רש"י

יד (א) הנה יום בא לה' - חביב להקב"ה : וחלק שללך בקרבך : שלל ששלטו
 מכנענים יחלקו יושבך בקרבך וכן ת"י : (ב) ויתר העם לא יכרת -
 לא יגלו כולם ולמה יניחם להגלות חלים ולשסות הכתים כדי שלא יהא להם פתחון
 פה לומר לא למלחמה בלנו כי אם להשתחוות בלנו : (ג) כיום הלחמו ביום קרב -

כיום

באור

יד (א) הנה יום, מחובר עם ענין שלמעלה, שאמר כי שליש העיר יכרתו וחלקן
 אחד יותר ויבאר עתה על איזו אופן זה יבא. וחלק וגו', אמר כנגד
 ירושלים כי שלל העיר בקרבה כמו שאמר וכשם הכתים (רד"ק). (ב) ואספתי, עתה
 יפרש איך ישוב להם שללם, ואמר, כנס אעיר לב שכנענים לסתאסף ולבוא למלחמה
 על ירושלים וגו'. (ג) ביום קרב, השם והמשקל לקוח מלשון ארמית כי תרגום של מלחמה
 קרבא וכל משקלי פעל הם מלשון הזאת כאשר הערותי עליו בחבורי מבוא לשון ארמית
 ונרמו על יום מלחמת ים סוף שנאמר בו ס' ילחם לכם וגו' (שמות יד) וכת' כיום אנוחותיה
 קרב על ימא דסוף : (ד) ועמדו וכו', ענין משל כמו שר נצא העומד על ראש הסר סמוך
 למערכה ולראות ולהביט בהשקפה אחת כל הכר הסוא שנתעס במלחמה עליו, ולערוך משם
 קשרי

הַיּוֹתִים מִחֲצִיּוֹ מִזְרַחָהּ וְיִמָּה
 גַּיָּא גְדוּלָּהּ מְאֹד וּמֵשׁ חֲצִי
 הַהָר צְפוֹנָהּ וְחֲצִיּוֹ נִגְבָּהּ:
 (ה) וְנִסְתָּם גַּיָּא הָרִי כִּי יִגִּיעַ גַּיָּ
 הָרִים אֶל-אֶצְלָא וְנִסְתָּם

כאשר

זִיתָיָא מִפְּלָגִיהּ לְמִדְיָנָהָ
 וּלְמַעְרְבָא חִילָא רַבָּא
 לְחָדָא וַיִּתְּלֵשׁ פְּלָגִיהּ
 דְטוֹרָא לְצְפוֹנָא וּפְלָגוּהִי
 לְדְרוּמָא: (ה) וַיִּסְתְּתוּ
 (*וְנִסְתָּם חִילָא דְטוֹרָיָא
 אַרְיִי יִמְטִי חִילָא דְטוֹרָיָא
 לְאֶצְלָא וְתַעְרְקוּן בְּמָא

דערקתון

(ו) א"ה ונסתם הראשון סי' ונתן כאלו הים כמוכ בשון סמימס וכשני פירש בשון ניסה כ"ז

ר ש י

כיום אנו חתומים קרב על ימא דסוף: (ד) מחציו. מאמלעיתו: מזרחת וימה. מן המזרח למערב כמו שמסיים והולך: ומש חצי ההר צפונה וגו'. חליו הלפני ימוש ממקומו וימשך לנד לפון וכן מנינו (חליו) נגבה לנד דרום ויהיה הגיא ביניהם ראשו למזרח וסופו למערב: (ה) ונסתם גיא הרי. י"ת ויסתים: גיא. הרי. לפי שירושלים הרים סביב לה ויש גיא בין הר שבצפון ובין הר הזיתים שבדרום

וכשימשך

ב א ו ר

קשרי האלחמה על סי סקודותיו אשר ישים ביד אנשי חיל המכוס תחתיו, ונס טעמו לפי שנת לומר שיחבק הר הזיתים לשנים אמר במשל שיעמדו רגליו על הסר ההוא ויבקעו בעמידת רגליו כי תרעש ותנעש האדמה ממלעדי רגליו מתחתיו והבן טעם המליצה. ואין לורד להחליט מתק המליצה על ידי באור הרמב"ם (ספר המורה ח"א פי"ג וי"ח) שטעם רגליו סנחיו, כמו וינכר ה' אותך לרגלי בסנחיו, כן רגליו ר"ל קיום סנחיו, כלומר הנסלחות אשר יראו אז במקום ההוא, אשר הוא יתברך סנחיו, כלומר עושה עכ"ל, ואם שכבוד בעיניו הנשגב והאמתי במקומו עומד אין הסכרה להחבאר ע"י הססוק. מחציו, הבקוע יהיה מאמלעית העבר המזרח ובעבר המערב, כי הבקוע יהיה ממזרח למערב, ולכן אמר בכל אורך הסר ממזרח למערב, יהיה הבקוע מאמלעיתו. גיא וגו', בין הזאים יהיה גיא גדולה מאד בעיני העומק. (ה) ונסתם, כן אנו קוראים על משקל וְשִׁבְתֶּם וּשְׂרָטוּ גוֹם וַיִּתְּתֶם הִים קוֹרָא וְנִסְתָּם מעיני סחם ועשמו עסר אחר בקיעתו יסחם, (וירד זיך מליסטן) כנראשונה ולא כדרך בקיעת הארץ בחולדות הסבע שלא יסחם אח"כ, ורד"ק כתב על הנוסחא הזאת אצל אני לא ראיתיו וראב"ע כתב כי אנשי מזרח קוראים כן. ותרגומי לפי קריאת רוב הספרים כמו שלפינו. הרי. כמו הרים וכן אילי יד' (יחוקאל יג) כמו ידום חלוני (ירמיה כ"ב) כמו חלונים (רד"ק) והוא על דרך הארמית. וכן תי' דְּיִמְרִיא. ולדעתו הוא כינוי מ"ב ויאמר כן לסלגת גדול (נכס) כמו כהררי אל וכן חרנמתיו. כי יגיע וגו', כי הגיא שבין הסרים יהיה ארוך ויגיע אל האל. אצל, שם מקום וכן תי' ימסא וכו' לאלל והרד"ק פתרו מעיני אילנות

דַּעֲרַקְתוּן מִן קָדָם זִיעָא
 דְהוּה בִימֵי עֲזִיָה מַלְכֵי
 שְׁבַטָא דְבֵית יְהוּדָה
 וַיִּתְגַּלִּי יְיָ אֱלֹהֵי וְכָל
 קְדִישׁוֹהֵי עֲמִיה : (ו) וַיְהִי
 בְּעֶרְבָא הַהוּא לֹא יְהִי
 נְהוּרָא אֱלֹהֵין עֲדֵי וְגַלִּיד :
 (ז) וַיְהִי יוֹמָא חַד הוּא
 יְדִיעַ קָדָם יְיָ לֹא כְנֵהוּר
 יוֹם

כַּאֲשֶׁר נִסְתַּח מִפְּנֵי הָרַעִישׁ
 בִּימֵי עֲזִיָה מַלְכֵי-יְהוּדָה וְכֹל
 יְהוּדָה אֱלֹהֵי כָּל-קְדוּשִׁים עִמּוֹ :
 (ו) וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא לֹא-יְהִי
 אֹרֶךְ יְקָרוֹת יִקְפְּאוּן : (ז) וַיְהִי
 יוֹם-אֶחָד הוּא יִדְעַ לַיהוָה
 לֹא

וקפאוון קרי

ר ש י

וכשימשך חלי ההר הזיתים אלל הר שבלפניו יסתחם הגיא שבזיניהם וכן בדרום :
 בי יגיע . גובה גיא שהים בין ההרים : אל אצל . אל גובה ראשי ההרים שמכאן
 ומכאן וכן חברו מנחם (ישעיה מ"א) ומאליהו קדחתך ופירושו לשון גובה : ונסתחם .
 בראותכם המופת הגדול הזה : כאשר נסתחם מפני הרעש . (שם) ויגועו אמות
 הסיפים ביום שנתגנע עוניהם : כל קדושים . מלאכים : (ו) לא יהיה אור יקרות
 וקפאוון . י"ת לא יהי נהורא אלהין עדי וגלד . לא יהי נהורא . לא יהיה אור נוגה
 כי יקרות וקפאוון יהיה . יקרות לשון כיקר כרים (תהלים ל"ז) הוא כמין אור
 הנראה שחרית על ההרים וכלה והולך . וקפאוון קפוי וחשך ועב כקרח שנקסה
 ומגלד כמו וכגבינה תקפילני (איוב י') : (ז) והיה יום אחר . ויהי הדבר הזה
 יום

ב א ו ר

אזילות ונבזה כמו ואל אליהי (שמות כ"ד) והוא רחוק . בימי עזיה , כשיכנס בסיכל
 לבקציר וכן פאמר בימי עזיה וכו' שנתים לפני הרעש (עמוס א'). ובא ה' וגו' , ואז
 בוא ה' וכל המלאכים הקדושים להיות עמך בעזרתך וכן פירשו המפרשים ומלת עמך שב
 על ירושלים , ות"י עמיה (מיט מיהת) ונראה שזמלת אלהי פה לקריאה ועליו יבוא עמך
 לנכות אל נכון , ונדרך זה תרגמתיו אף שהגינה אינה מסכתת ע"ז . (ו) אור יקרות
 וקפאוון , יקרות שם דבר והנפדר יקרה כמו פְּרָקָה ובלשון סורי יקרא ונסמך אל
 אור לתאר שהוא צהיר כמו וירח יקר סוּלְךָ (איוב ל"א) ולא אור קפאוון , שהוא
 אור עבות ופירושו שלא יהיה היום שהוא כלו לא צהור ולא בחושך אלא כך בינוני כמ"ס
 לא יום ולא לילה וי"ת לא יהי נהורא אלהין עדי וגלד (מלת עדי לא נודטה לי
 בפתרונה ונעלמה מספר המתורגמן וחכמי עמים משתיקים לפיו) (עם ויירד ק"ן
 יכסו יין , וקציערן קטועט מוגר מיי) ושבנו במלת יקרות כאלו כתיב קרות מעטין
 קר וחורף (קטועט) אך מלת עדי לא נמצא בשום תרגום להוראה זאת , ולא אדע
 כונת יוכתן בזה . (ז) יום אחר , י"מ יום מיוחד ואין שני לו בצריאה (מין מוסגפלייבסער
 טמח) וא"ל יום אחד נלד ולא שני (כור מ"ן מיינגער טמח) ועוד אחרים סותרים יתמיד
 יום

לֹא-יּוֹם וְלֹא-לַיְלָה וְהָיָה לְעֵת-
 עֶרֶב וְהָיָה-אֹרֶךְ : (ח) וְהָיָה וּבַיּוֹם
 הַהוּא יֵצְאוּ מִיַּם-חַיִּים מִירוּשָׁלַם
 חַצִּיִם אֶל-הַיָּם הַקְּדָמוֹנִי וְחַצִּיִם
 אֶל-הַיָּם הָאֲחֵרֹן בְּקִיץ וּבַחֶרֶף
 יִהְיֶה : (ט) וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ-עַל-
 כָּל-הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה

יִימָם וְלֹא כַקְּבִיל לַיְלִי
 וְיִהְיֶה לְעֵדֶן רַמְשָׁא יְהִי
 גְהוּרָא : (ח) וְיִהְיֶה בְּעֵדְנָא
 תְּהִיא יַפְקִין מִי מַבּוּעַ
 מִירוּשָׁלַם פְּלַגֵּיהוֹן לְיָמָא
 מְדִינְחָא וּפְלַגֵּיהוֹן לְיָמָא
 מַעֲרִבָאָה בְּקִיטָא
 וּבְסִיטָא יְהוֹן נַפְקִין :
 (ט) וְתִתְגַּלִּי מַלְכוּתָא דִּי
 עַל כָּל יְתְבֵי אֶרְעָא

בְּעֵדְנָא תְּהִיא וּפְלַחוֹן קָדָם יְיָ בְּתַף חַד אַרְי אַחַד שְׁמִיה

רש"י

יום אחד מיומו של הקב"ה הוא היום ידוע שהוא להכנת ישעו של הקב"ה : לא יום ולא לילה. לא אור נוגה כאור של עוה"ב שנאמר (ישעיה ל') ואור החמה יהיה שבעתים כאור וגו' ולא לילה ולא עת לרה. שבימות משיחתי יהיה ואין בהם לרה : והיה לעת ערב. קודם שיגמרו אלף שנה יהיה אור הנוגה וכל הטוב האמור על ישראל כן ת"י לא כנהור יומם ולא כקביל לילי : (ח) ביום ההוא. כשיבקע הים מן המזרח למערב ילאו מים חיים מירושלים וילכו למזרח דרך אותה בקיעה עד הים הקדמוני שהוא למזרחו של עולם קדמה וחליו יפנה למערב אל ים המערבי הוא המעיין שניבא (יואל ד') ומעיין מבית ה' ילא. הוא הכחל שניבא (יחזקאל מ"ו) וימד אלף ויעבירני במים וגו' : (ט) יהיה ה' אחד. שכל העובדי כוכבים יהיו

מודים

באור

יום אחד כלו (מ"ן גמלטר טמג) וי"ת יומא חד כמשמעו וכן הוא בתרגומי. הוא יודע וגו', ר"ל איכותו יהיה ידע לה' לנדו, לא יום ולא לילה, לא כלו יום ולא כלו לילה כלומר לא יהיה כלו רוחה ולא כלו לרה (רד"ק) ות"י לא כנהור יום ולא כקביל לילה (כיבט טנגטסויבט מונד ניכט מאכטפייסטפרייט). (ח) יצאו מים חיים, הוא המקור המוכר למעלה ומילוע הדברים הארוכים שב אל עיני בראשון לפרש פרסיו כדרך המקרא בכלל ופרט. הקדמוני, המזרחי. המערבי. יהיה, ת"י יהוה נפקין, ולדעתי ענינו יהיה כמו שהוא עתה כלי שנוי ר"ל לא יתיבש בחום הקיץ ולא יקפא בקור החורף וכן תרגמתיו. (ט) והיה וגו', ת"י ותתגלי מלכותא דס' על כל יתבי ארעא, ר"ל סגרת האמת תתגלה והתפסם בכל העולם עד שכל יושביה יכירו אמתת מליכותו עולם נבחרתו שהוא שליט בכלו ואין עוד מלבדו ויקבלו עליהם למלך. ביום ההוא, ת"י בעדנא הכיח ופלחון קדם ס' כהף חד כי בעסיגם כלם מהות עלמותו ידעו ויבינו מדת

שְׁמִיָּה יִצִיב בְּעֶלְמָא וְלִית
 בְּרַ מְנִיָּה: (י) יִקְפֹּא כָּל
 אֲרַעָא כְּמִישְׁרָא מְנַבַּע
 לְרִמּוֹן דְּרוּם יְרוּשָׁלַם
 וְתַחְרָבֵי וְתִיתִיב בְּאַתְרֵיהּ
 לְמַתְרַע שְׁבַמָּא בְּנִימֹן
 עַד אַתְר תְּרַע קְדַמָּא
 עַד

אַחַד וְשִׁמּוֹ אַחַד: (י) יִסּוּב כָּל־
 הָאָרֶץ בְּעֶרְבָה מְנַבַּע לְרִמּוֹן
 נֶגֶב יְרוּשָׁלַם וְרִאמָה וַיֵּשְׁבָה
 תַּחְתֵּיהָ לְמִשְׁעַר בְּנִימֹן עַד־
 מְקוֹם שַׁעַר הָרֵאשׁוֹן עַד־שַׁעַר

הפנים

ר ש"י

מודים לו שהוא אחד ואין עמו אל נכר: ושמו אחד. שיהא שמו נזכר בפי כולם:
 (י) יסוב כל הארץ. יספך להיות כל הארץ: בערבה. ישפלו ההרים ויהי כל
 העולם כולו מיסוד ירושלים הר כדי שתראה גבוה על הכל: מנבע לרמון נגב
 ירושלים. שנינו בתוספתא דטוטה לנגב ירושלים מיסוד הוא ונגבע רימון טרסין
 וקרקסין וכן פתרונו מנבע לרימון שהוא מקום הרים משם יתחילו ולהיות נהפסין
 לערבה ולמיסוד ויהיו דומין לנגב ירושלים שהוא מיסוד: וראמה. מתוך שכל סביבה
 מיסוד תראה היא גבוה: וישבה תחתיה. במקומה: עד שער הפנים ומגדל
 חננאל

ב א ו ר

אחדותו שמוחם אליו, ויעבדו אותו לבדו בלב אחד. ושמו, הוא שם
 המפורש, המורה על חיוב מזלותו ונלחותו, שהוא חקיף ובעל יכולת בלתי תכלית הוא
 אחד לכל החאים האלה, כי כל שאר השמות המיוחדות לו יתבדקו כמו אלפים. שדי,
 זבאות, רחום חנון וכדומה הם שמות נגזרות אם לפי יחס הפעולות אליו שהוא בעל
 הכחות כלם שהוא משרד מערכות, שהוא מרחם על הכריות וחיון דלים וכיוצא בזה או
 לפי השרה לשלמותו. וכשאין עוד השגה ברורה לאדם בהכרח שיהיה לכל מדה, יחום
 ותאר הש"ת שם מיוחד לפי מושג חומרי של קולר שכל האדם, וכאשר יתרגו אלם השמות
 הנגזרות כן יחשבו קלה בני האדם שיש להם האררים רבים במספר הפעולות אשר נגזרו
 מהן, וכל זמן שנעדרה השגה אמיתית מבני אדם לא יוכלו לכוונתו בשם אחד הכולל כל
 מושגי תארי, יחוסיו ועדותיו ביחד, כי גלאה בינת האדם להשיגם בעוד החומר בעוכריו,
 ולזה יועד פה עת שנגיע הפשטה הזכה והגלולה להם שתפתחנה חרזנות קולר השגה
 ויותרו כגלי הספק ועל שכלם יאיר נוטה האמת להיותה מקובלת על לנס ואז יקראו
 כלם יחד בשם אחד המורה על עולם לבד לא שהוא נגזר והכן. (י) יסוב וגו', יספך
 להיות כל הארץ (רש"י). בערבה, כמיסוד כי יושפלו כל ההרים סביב לה (הנ"ל).
 מנבע וגו', מנגב לרמון כלומר עד רמון, שהוא מקום הרים משם יתחילו להיות נהפסין
 לערבה ולמיסוד ויהיו דומין לנגב ירושלים שהיא מיסוד (הנ"ל). וראמה, בהראות השי"ן
 באל"ף נראית, כאל"ף וקאם (כושע י"א) אלא שהאלף היא נחה (רד"ק) עיין שם בבאורי.
 וענינו מתוך שכל סביבה מיסוד תראה היא גבוה (רש"י). תחתיה, במקומה הראשון
 עיין

הַפְּנִים וּמִגְדַּל חֲנִנְאֵל עַד יִקְבִי
הַמֶּלֶךְ : (יא) וַיֵּשְׁבוּ כֹה וְחָרַם
לֹא יִהְיֶה עוֹד וַיֵּשְׁבֵה יְרוּשָׁלַם
לְבַטָּח : (יב) וְזָאת הַתְּהִירָה
הַמִּנְפֵּרָה אֲשֶׁר יִגַּף יִחַה אֶת־
כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר צָבְאוּ עַל־
יְרוּשָׁלַם הַמֶּקֶד בְּשָׂרוֹ וְהוּא
עֹמֵד עַל־רִגְלָיו וְעֵינָיו תִּמְקָנֶה
בְּחַרְיָתָן וּלְשׁוֹנוֹ תִּמְקַם בְּפִיהֶם :
(יג) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא תְּהִירָה
מְהוּמַת יְהוָה רַבָּה בָּהֶם וְהַחְזִיקוּ

עַד תִּרַע וַיִּיתָא וּמִגְדַּל
פְּקוּם עַד שִׁיחַי מִלְכָּא :
(יא) וַיִּיתְבוּן כֹּה וְקַטְלָא
לֹא יִהְיֶה עוֹד וְתִיתִיב
יְרוּשָׁלַם לְרוּחַצֵּן : (יב) וְזָא
הַתְּהִי מַחְתָּא דִּימְחִי יִי יִת
כָּל עַמְמִיא דְמַתְּבַנְשִׁין
וְאַתָּן עַל יְרוּשָׁלַם יִתְמַסִּי
בְּסַרְיָה וְהוּא קָאִים עַל
רִגְלוֹתֵי וְעֵינֵי הֵי יִתְמַסִּין
בְּגַלְגַּל־יְרוּחַן וְלִישְׁנָהוּן
יִתְמַסִּי בְּפּוּמָהוּן : (יג) וְיִהְיֶה
בְּעֵדְנָא הַתְּהִי יִהְיֶה שְׂגוּשׁ
קַטְלָא קָרַם יִי סְגִי בְּהוּן
וַיִּתְקַפּוּן

איש

רש"י

דגנאל . גם הוא במקומו ומסר ימשך אורך העיר עד יקבי המלך ת"י שיחי מלכה
סוסיין בלע"ז (1) כמו שיחין ומערות וכן כל יקבים שבמקרא לשון שיחין הם צור
שלפני הגת שהיין זכ לתוכו . ומדרש אגדה יקבי המלך ים אוקיינוס שתיני ירושלים
עד סוף כל העולם יקבים שהלכס מלך מלכי המלכים : (יא) וחרם לא יהיה . העיר
עוד : (יב) הטק בשרו והוא עמד . זה ניפול איברים : (יג) תהיה מהומת
ה' רבה בהם . באנשי גוג לערבב חכמתם להפכס לשגוען : והחזיקו איש יד רעהו . יאמו

13

באור

סיין לעיל (י"ב ו') . שער הפנים העומד בזוית וכמוהו שער הפנס (ירמיה ל"ב) .
יקבי המלך , צורות הנת שהיו חוץ לעיר ותמלך תמיד כלפי המזרח כמ"ס שם עד פנת
ג' מזרח . (יא) וחרם , עיין הסרסה וססרה ונפל גם על גירושין ונלות (ספרווייטן
שנים דסס אמרס , ספרבאכננס) , וכן משמעות סס שלא יגלו מירושלים עוד ות"י
קטיל . (יב) אשר צבאו , עיין קבון חיל עס ושטרו אשר יאמו על זכאס ללור
על ירושלים ות"י דאתן (המרגלנגלנגטן) תמק , הפעיל יולא שב על ס' עיין סמסס כמו
דנמקסס בטוכסס (יחוקאל כ"ד) עיין באורנו סס ות"י יתמסי בנפעל . והוא עומד , בטוד
סווא מומד על גרליו ולא נסל למשכב . (יג) רבה , מהומס הנאס מס' חסיס גדולס באנשי גוג

ות"י

(1) סוסיין בלע"ז , Fosseiz : fosses (גרוכסן) .

וַיִּתְקַפּוּן גְּבַר בְּיַד חֲבֵרִיָּה
 וַתִּתְלַשׁ יָדָיָה עִם יָדָא
 דְּחֲבֵרִיָּה : (יד) וְאַף דְּבֵית
 יְהוּדָה יִיתוּנוּן עִמְמִיא כַּד
 אָנִיסִין לְאַנְחָא קְרָבָא
 בִּירוּשָׁלַם וַיִּתְכַּנְּשׁוּן נְכֻסֵי
 חֵיל כָּל עִמְמִיא סְחוּר
 סְחוּר דְּהִבָּא וְכִסְפָּא
 וּלְבוּשֵׁין סְגִי לְחֵדָא :
 (טו) וְכֵן תְּהִי מַחַת סוּסִיא
 כּוּדְנִיא גְּמֵלָא וְחִמְרָא וְכָל
 בְּעִירָא דִּיהִי בְּמִשְׁרֵתָא
 דְּאֲנוּן בְּמַחַתָּא הֲרָא :
 (טז) וַיְהִי כָּל דִּישְׁתָּאָר
 מִכָּל עִמְמִיא דְּמַחְכְּנִשׁוּן

אִישׁ יַד רֵעֵהוּ וְעֵלְתָהּ יָדוֹ עַל-
 יַד רֵעֵהוּ : (יד) וְגַם יְהוּדָה תִּקְחֶם
 בִּירוּשָׁלַם וְאַסְף חֵיל כָּל-הַגּוֹיִם
 סָבִיב זֶהָב וְכֶסֶף וּבְגָדִים לָרֹב
 מְאֹד : (טו) וְכֵן תִּהְיֶה מִנְפֶּת
 הַסּוּס הַפָּרֹד הַגְּמֵל וְהַחֲמוֹר
 וְכָל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה
 בְּמַחְנוֹת הַחֶמֶה כַּמִּנְפֶּת הַזֹּאת :
 (טז) וְהָיָה כָּל-הַנּוֹתָר מִכָּל-הַגּוֹיִם
 הַבָּאִים עַל-יְרוּשָׁלַם וְעָלוּ מִדְּי

שנה

וְאָתָן עַל יְרוּשָׁלַם יִסְקוּן

בומן

רש"י

בו להרגו: ועלתה ידו. של גו. כל דאלים גבר: (יד) וגם יהודה. על כרחם תלחם
 על ירושלים: (טו) כמנפה הזאת. המפורשת למעלה המק בשרו: (טז) את הג

הסוכות

ב א ו ר

ות"י קדם ס' מסכים לזה. או שנה להסלגה כמו כהררי אל, שלשבתים. והחויקו, כל
 כך תהיה המהומה והסכסוך בנוג עד שאם יחזיק איש ביד רעהו לסימן אחוס וריעות
 כדרך האוכזבים בהפגשם יחד, יחשוב זה שכנגדו שהוא אויבו ומבקש להרע לו, ותעלה
 ידו על רעהו להכותו ות"י ועלתה מעיני סלוק ותהלג ידיה עם ידא לחבריה (ווסטרייסמן,
 סטליהטן, חוסיסרייסמן). (יד) וגם יהודה, מחובר עם הקודם והיו"ן וגם כמו אשר, כי
 לנתינת טעם ר"ל המהומה תהיה לפי שגם יהודה בא עם המכריחים אותו לזור על ירושלים
 כזוכר כבר לפעלה (פרשה י"ג). (טו) וכן תהיה, וכמו כן כלומר באופן מנפת בעלי
 חיים שימק בשרם וכו'. כנפת, הראוי כנפת כמו כפלת (שופטים י"ד) ונשתנה זה,
 וזה על דרך המוכרת כנפת מלרע ויפתח למד הפעל (רד"ק). (טז) הבאים, להלחם.
 ועלו, אל ירושלים הנזכר, לְבַלְלָהּ, בעבור שהלמד בשו"א ולא בפתח, כראה שהוא סמוך
 וספסע, למלך שהמליך ס' נבואות והוא מלך המשיח (הראש"ט) ואינו כן, שלפי שהכודעה
 אחריו שהוא ס' נבואות מינו מן הלורך לסאמו עוד בסימן הכייתה. ופ"י מלך עלמא. להויל

הפעות

יָגֵה יְהוָה אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא
 יַעֲלוּ לְחַג אֶת־חַג הַסִּבּוֹת :
 (י"ט) זֹאת תִּהְיֶה חַטָּאת מִצְרַיִם
 וְחַטָּאת כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא
 יַעֲלוּ לְחַג אֶת־חַג הַסִּבּוֹת :
 (כ) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה עַל־מַצֵּלוֹת
 הַפֶּסֶם קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהָיָה
 הַסִּירוֹת בְּבֵית יְהוָה כַּמִּזְבְּחִים

דִּמְחֵי יְיָ עִמָּי דְלֹא
 יִסְקוּן לְמִיחַג יֵת חֲנָא
 דְמַטְלִיא : (י"ט) דֹּא תִּהְיֶה
 פּוֹרְעֵנוֹת מִצְרַיִם וּפּוֹרְעֵנוֹת
 כָּל עַמָּמִיָּא דְלֹא יִסְקוּן
 לְמִיחַג יֵת חֲנָא דְמַטְלִיא :
 (כ) בְּעֵדְנָא הַהוּא יִהְיֶה עַל
 כְּרוֹבַת סוּסִיָּא קוֹדֶשָׁא
 קְדָם יְיָ וַיְהוֹן דּוּדֵיָּא בְּבֵית
 מַקְדְּשָׁא דִּי סַגְיָא
 כמורקיא

לפני
 רש"י

כל העובדי כוכבים כמ"ש לא עליהם יהיה הנשם : (כ) על מצילות הסוסי. מל
 הנקישות שחולין לסוס לנוי בין עיניו חף אותן יקדישו לעשות כלי שרת למזרקוס
 לדם ולסירות לבשל בשר זבחים לרוב. מלילות הסוס טינטינ"ר בלע"ז (1) :
 והיה

באור

בכס המנפה הנוכרת ואם לא יעלו לירושלים גיוס הכסף לזכרון מעשה נפלאות חסיה בכס
 המנפה המיועדת לבוא עליהם וכן חסיה במלרים כן נראה לי ששור הסוסקים ובלאופן זה
 מתורנס אשכנזיות. ות"י ואם מלכות מלרים לא תיתי לא להון יסק נילום, ולפיטו
 העתיקו חכמי עמים (מונד אמן קני פטענס געטאפעט ייכט הערמלניפעט מונד קאמוט וק ווירד
 ייכט מויז' זיח קאמוטן ריח בעווקסערונג דעס ניל) אך לפ"ו לא יתשב היטיב על הכמשך
 מה שאמר פה חסיה המנפה אשר ונו' כי אם זה יהיה העונש במניפת השקחה הנילום,
 למה ועל מה יסרו בשני שבטי מוסר, ויזכו כפלים על חטא אחד ? (ט) זאת תהיה
 חטאת, תרנס יונחן דא תפא פורענות דמלרים וסורענות וכו', ופירוש הרד"ק המנפה,
 וחטאת, כו' המטר וחטאת מלרים פירוש עונש החטאת וכו' הדבר אמר כי לא
 שלם עון האמורי (בראשית ט"ו) ר"ל עונש העון ע"כ, ויש לשפיר עליו שאמר עונש
 נוג יהיה המטר, הלא בפסוק הקודם חסיה המנפה אשר ינוף וכו' בלשו
 רבים משמע גם על נוג חסיה מנפה מלרים אשר לא יעלו וכו' ולדרכו בבאור
 הפסוק הקודם נכון שלענשם יביא על מלרים ועל נוג מנפה מיוחדת.
 (כ) יהיה על מצלות הכוס, על הזגים התלוים בכוס המקשקים ומשמיעים קול יהיה
 כאלו כתוב עליהם ומפוחה קדש לס' כי יקדישו לס' את הזגים הכס מססוסים של העולים
 שנס בשנה לחוג חג הסוכות. יהיה הסירות, כי מזהב הזגים ישעו סירות לבשל ויהיו
 כ"כ

(1) טינטינ"ר בלע"ז, Tintener; tinter (קלינגט אמן גאקטן מונד לחרמן).

הפטרת יום א דסוכות רנה

לפני המזבח: (כא) והיה כל-
סיר בירושלם וביהודה קדש
להתה צבאות ובא כל הזבחים
ולקחו מהם ובשלו בהם ולא-
יהיה כנעני עוד בבית-יהוה
צבאות ביום ההוא:

במזרקא קדם מדבחא :
(כא) ויהי כל דוד בירושלם
וביהודה קודשא קדם
צבאות וייתון כל
דבחיין ויסקון מנהון
ויבשלו ביהון ולא יהי
עבד תגרא עוד בבית
מקדשא דיי צבאות
בעדנא ההיא :

הפטרת יום ב דסוכות

(מלכים א' ח' ב' ער כ"א)

(ב) ויקהלנו אל-המלך שלמה
כל-איש ישראל בירח האתנים

(ב) ואחבנישו לוח מלבא
שלמה כל אנש
ישראל בירחא דעתיקא

בחג

רש"י

(כא) והיה הסירות שהם היו לדשן (את הדשן) אף הם יהיו של זבז ושל כסף
במזרקיס אשר לפני המזבח: ולא יהיה כנעני. לא יאכרו לסחורה כמו (ישעיה
כ"ג) כנעניה וכבדי ארץ. ד"ל אין כאן עני:

(ב) בירח האתנים. ת"י בירחא דעתיקא דקנן ליה ירחא קדמאה בחגא ובענן
הוא ירחא שביעאה משניתה תורה וכתוב בניסן שהוא ראש חדשים יקרא

תשרי

באור

פ"ב מזהב כמזרקיס שלפני המזבח שהם מוסג. (כא) והיה כל סיר, שירנו הסירות
לדבז הוונחיס, כי לא יספיקו להם אותן שהיו בנית המקדש, כ"ל כל סיר בירושלם
וביהודה יסיה לזבל זכס ונחיס (רד"ק). ולא יהיה כנעני, ת"י מנחל כלומר רבים
יסיו המקדשים כלים לנית המקדש עד שלא יאכרו לסוחר שימכור להם (רד"ק) וכן פירש
הראב"ע, והריק"ס פי' כנעני ממש מגוי כנען לפי שהיו נתינים חופזי עמים וזאבני מים
לנית המקדש אמר כי לא יסיו סוד, כי כל אשר ננע צו יראת אלהים יבואו שם לעבודת
המקדש כמו שאמר ונס מהם אקח לכהנים ללויים אמר ה' (ישעיה ס"ז) ובתרגומי הנחתו
כמו שהוא בעברית ויכולל שניהם כי הכנעניים היו סוחרים כידוע.

(ב) אל המלך, זל שם תחתן הכנוי. (ג) האתנים, לדעת המפרשים נקרא
החודש השניעי זכס זה לפי שבו אוספים פרי הארץ והתבואה לנית, כי
ל ג 2

בַּחַג הַיּוֹם הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי :
 (ג) וַיָּבֵאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁאוּ
 הַבְּהֵנִים אֶת־הָאָרוֹן : (ד) וַיַּעֲלוּ
 אֶת־אָרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
 וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר
 בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַבְּהֵנִים
 וְהַלְוִיִּם : (ה) וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
 וְכָל־עַדְת יִשְׂרָאֵל הַנוֹעְדִים
 עָלָיו אָתוּ לִפְנֵי הָאָרוֹן מִזִּבְחֹתָם
 צָאוּ וּבָקְרָ אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא
 יִמְנוּ

דקרו ליה ירחא קדמא
 כחגא ובעו. הוא ירחא
 שביעה : (ג) ואתו כל
 סבי ישראל ונטלו בתניא
 ית ארונא : (ד) ואסיקו ית
 ארונא דיי וית משכן
 זמנא וית כל מני קודשא
 די במשכנא ואסיקו
 יתהון כהניא ולואי :
 (ה) ומלכא שלמה וכל
 בנשתיא דישראל
 דאודמנו עלוהי קימו
 עמיה קדם ארונא מנבסין
 עאו ותורין דלא יתחשבון
 ולא

ימנו
 רש"י

חשרי שביעי : (ד) ואת אהל מועד . שטטה משה וגזון שלמה משכנה בית ראשון כמו

ב א ד ר

אלם רס חיי סלדס וחזקו, ואיהו לשון חזק, ויהיה תרגומו (פרובט, וקמאט) .
 וסחכס גומטליום הכיז הטעם שנקרא כן מענין נחל איהו (דברים כל ד') נכרות איהו
 (תהלים ט"ז ט"ו) ויבונה כן הכשר שגזול בחמידות בלי בספק (מיין מינומטר=
 פויסטפטר במק), וסחדש חשרי כך שמו בדרך מליני לטי שהוא חחדש שבו נוזלים
 זכוכים סחלים ואין מעורר להס כמו בשאר חדשים, כי בקיץ יחרצו לפסמים מסני סחוס
 ובחורף נקפאים, אבל בחשרי אינו כן . (דמר וקמאט דמר פויסטפטרן בקטע, דמר ויבטנט
 מיס העבריאלטן יארהע) . ות"י בירחא דעתיקיט דקרו ליה ירחא קדמא וכען הוא ירחא
 שביעה משנתה חורס וכתיב זמנן שהוא ראש חדשים נקרא חשרי שביעי . ואסטר
 שנקרא ירח סאיתנים על סס ארבעה יס דות (טאומטנט) שגזרלו בחחדש חשרי לדעת סאומר
 בחשרי גזרס העולם כי סס כמעמידים מוסדות הנל ומזוקי ארץ . ועל פיכס קיום וחיווק
 לכל נמלא במצעי . בהג, נקבלו קודס חנ ססכות אלא אמר כי זחנ נקבלו לעשות סס
 חוכת המקדש, והחג שבעה ימים קודס חנ ססכות הוא שנקבלו בירושלים כמו שנפרט
 (רד"ק) . (ד) ואת אוהל מועד, גנצעון סיה ומשס העלוכו וכטיחווהו בלזרות בית ס' ס'
 כהעליות אשר ממעל לסבל ולדכירו . ויעלו אותם הכהנים והלוים, הכהנים סעלו
 סארון וסלוים סח אוהל מועד וכלי הקדש אשר בלזבל . (ה) הנועדים, ענין וועד
 ואסיסה ועליו כמו אליו . לפני הארון, ללכת עמו לפני סארון ומטינו סנין ססרונו .
 כנפי

בְּאַרְוֵנָא לְחוּד הַרְיִן לִוְחֵי
 אֲבִינָא דִּאֲצִנַע חֲמֵן מִשָּׁה
 בְּחוּרְבֵי רֵי עֲלוּיָהוּן פְּתִיכִין
 עֲשָׂרָא פְּחַגְמֵי קִימָא
 דְּגִזֹר יֵי עֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּמִפְקָהוּן מֵאַרְעָא
 דְּמִצְרַיִם: (י) וְתוּה בְּמִפְקָ
 פְּהֵנָא מִן קִדְשָׁא וְעַנְן
 אֲמִיטְחָא אֲתַמְלִי יֵת בֵּית
 מְקִדְשָׁא דִּי: (יא) וְלֵא
 יְכִילוּ כְּהֵנָיָא לְמִיקָם
 לְשִׁמְשָׁא מִן קִדְם עֲנָנָא
 אֲרִי אֲתַמְלִי יְקִרָא דִּי יֵת
 בֵּית מְקִדְשָׁא דִּי: (יב) בְּבִן
 אֲמַר שְׁלֹמֹה יֵי אֲתַרְעֵי
 לְאַשְׂרָא

רַק שְׁנֵי לְחֹזֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר
 הִנֵּחַ יָשָׁם מִשָּׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר
 בָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּצִאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם :
 (י) וַיְהִי בְצִאת הַכֹּהֲנִים מִן־
 הַקֹּדֶשׁ וַהֲעֵנָן מָלֵא אֶת־בֵּית
 יְהוָה : (יא) וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים
 לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעֲנָן כִּי־
 מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בַּיִת יְהוָה :
 (יב) אִזְ אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר
 לִשְׁכּוֹן

ר ש י

שנאמר בין שדי ילין (שיר א' י"ג): (י) בצאת הכהנים מן הקדש - הכהנים
 שנשאו הכרון בדביר כשילאו שרתה שכינה צהיכל: (יב) אז אמר שלמה - כשראה
 הענן אמר עתה רואה אני שהשכינה שורה צבית שבניתה שברי כך הבטיח לבל
 ולשכון בו מתוך ענן וערפל וסיכן אמר כי בענן אראה על הכפורת (ויקרא ס"ו ז')

קד

ב א ו ר

שזכרו צחורה קסם מוכחים בו כמו מסה אכרן וללגנת המן, אך שלל צום שלא היה שם
 מהתורה רק עשרת דברים כי הם מקיפים בכת כל התורה - ברת, כתרונמו די עליוהו
 כחיזין עשרא פחגמי קיימא דגור עם בני ישראל, וכן תרגומהי, כי עשרת הדברים הן
 הם הברית אשר כרת ה' - או פעמו אשר כרת בעת שנתנס. ועוד יתכן לומר שחבר
 מלת ברית כלומר שכינה שם ביום שכרת ברית עם בני ישראל (מלכ דמר מוויגס חייט)
 בומר מלכס ה. ז. ו. - (יב) אז אמר, כשראה הענן אמר רואה אני שהשכינה שורה
 צבית שבניתה שברי כך הבטיח לבל ולשכון בו מתוך ענן וערפל וסיכן אמר כי בענן אראה
 על הכפורת (ויקרא ס"ו ז') כך שנייה בספרי (רש"י) וגם נאמר אל הערפל אשר שם
 האלפים (שמות כ' יח) וסערפל הוא ענן הענן שאמר לו הנה אנכי בא אליך בענן הענן
 גפירוש רש"י שם; ונקמטה כבי"ת או בעבור הכפסוק, או בעבור היריעה, שכבר נאמר
 ז' מקודם - והנה שלמה אמר זה לכהנים לעורר לבנם על מראה ה', ואחר כן הכב

לכריו

לְאִשְׂרָאֵל שְׁכֵנֵיהּ
 בִּירוּשָׁלַם: (יג) מְבַנֵּא
 בְּנֵיתֵי בֵית מִקְדָּשָׁא
 קְדָמָךְ אַתְר מִתְקַן לְבֵית
 שְׁכֵנֵיךְ עֲלָמִין:
 (יד) וְאֶסְחַר מִלְכָּא יֵת אַפְוֵה
 וּבְרִיךְ יֵת כָּל קְהֵלָא
 דְיִשְׂרָאֵל וְכָל קְהֵלָא
 דְיִשְׂרָאֵל קָאִים:
 (טו) וְאָמַר בְּרוּךְ יְיָ אֱלֹהָא
 דְיִשְׂרָאֵל דִּי גִזֵּר בְּמִימְרֵיהּ
 עִם דְּוֹד אַבָּא וּבְרַעוּתֵיהּ
 קָיָם לְמִימְרֵי: (טז) מָן וּמָא
 דִּי אַפְקִית יֵת עַמֵּי יֵת
 יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים לֵא
 אַתְרַעִיתִי בְקִרְתָּא מִכָּל
 שְׁבִיטָא דְיִשְׂרָאֵל לְמַבְנֵי
 בֵיתָא לְאִשְׂרָאֵל שְׁכֵנֵיהּ
 תַּמָּן וְאַתְרַעִיתִי

לְשֹׁכְנֵי בְּעַרְפֵּל: (יג) בְּנֵה בְּנֵיתֵי
 בֵּית זְבֻלָּ לְךָ מְכוּן לְשִׁבְתְּךָ
 עוֹלָמִים: (יד) וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־
 פָּנָיו וַיְבָרֵךְ אֶת כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל
 וְכָל־קְהַל יִשְׂרָאֵל עֹמֵד:
 (טו) וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת־
 דָּוִד אָבִי וַיְבַרְדּוּ מְלָא לֵאמֹר:
 (טז) מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־
 עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
 לֹא־בְתַרְתִּי בְעֵיר מִכָּל שְׁבִיטֵי
 יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת בַּיִת לַיהוָה
 שְׁמִי שֵׁם וְאֶבְחַר בְּדָוִד לַיהוָה

בְּדָוִד לְמַחְוֵי וּמִלְכָּא עַל עַמֵּי
 עַל יִשְׂרָאֵל

ר ש י

קך שנוייה בספרי: (יג) לשבתך עולמים. שמשנבחרה לא הותרו הנמות ולא
 שרחה שכינה במקום אחר: (טו) אשר דבר בפיו. שיתן לו בן שיבנה בית:
 ובידו מלא. קיים את דברו בידו הטובה: (טז) מן היום וגו'. את זה הדבר
 אל דוד אבי:

והיה

ב א ו ר

דבריו אל אלוהים. (יד) ויסב וגו', אל מול פניו. ויברך, לא נכתבה הנכרה פה
 רק אחר הפסוק, ואחר שנרכס נתן סודאס לאל, (רד"ק). עומד, כי אין ישיבה
 בעורה. (טו) ובידו מלא, (כנוי לאל) יתברך ר"ל נכחו וניכולתו ששלים כל הנוס
 עמו וסס משו ראונו. וכן ח"י וברעותים קיים. לאמר, מוסב על דבר בפיו, (רד"ק).
 (טז) ואבחר בדוד, למען שהקדים לא בחרתי בעיר, סיס לו לומר ואבחר בירושלים,
 אלא פירושו כי לא הודעתי בחירתי בירושלים עד שנחרתי בדוד להיות על פני ישראל
 והראתי

על-עמי ישראל : (י) ויהי עם
 לבב דוד אבי לבנות בית לשם
 יהוה אלהי ישראל : (יא) ויאמר
 יהוה אל-דוד אבי יען אשר
 הוה עם-לבבך לבנות בית
 לשמי המיבת בני הוה עם-
 לבבך : (יב) רק אתה לא תבנה
 הבית בני אם-בנך הוציא
 מחלצוך הוא-יבנה הבית
 לשמי : (יג) ויקם יהוה את-
 דברו אשר דבר ואקם תחת
 דוד אבי ואשב על-כסא
 ישראל כאשר דבר יהוה
 ואבנה הבית לשם יהוה אלהי
 ישראל : (יד) ואשם שם מקום

ישראל : (י) והוה בלבב
 דוד אבא למבני ביתא
 לשמא דיי אלהא
 דישראל : (יא) ואמר יי
 לדוד אבא חלף די הוה
 עם לבבך למבני ביתא
 לשמי אתקינתא ארי הוה
 עם לבבך : (יב) לחוד את
 לא תבני ביתא אלהין בר
 דתוליד הוא יבני ביתא
 לשמי : (יג) וקום יי ית
 פתגמיה דמליל וקמית
 תחות דוד אבא ויתיבית
 על כורסי מלכותא
 דישראל כמא דמליל יי
 ובניתי ביתא לשמא
 דיי אלהא דישראל :
 (יד) ושניתי תמן אתר
 מתקן לארנא די ביה

מתקן

אלו הוועט ווערט דאס פארשטעלן (י) : יא אשם שם מקום

כאן די דאס פארשטעלן (י) : יא אשם שם מקום

באור

וסרתי לו המקום הנבחר בירושלים כשנראתי לו בנבון ארוכה באש מן השמים (רד"ק).
 ובאמת מקרא קצר הוא ונשלב (בד"כ ב' ס' ו'). ולא בחרתי באיש לכיות נביד על פני
 ישראל ואבחר בירושלים לכיות שמי שם וגו' ולזה נעשה פה בחרנומי סימן סהימת סכוונה
 אחר מלות (דמופובסט ווקרט) לכורות על הסחרון הזה. (יח) הטיבות כי וגו', סוב
 עשים צוה ולזכות תחשב, כי מחשבתך פולה לך למעשה, אחר שעי' צוה סכנה לזוות
 עליה ולסבין הכל, וכפל לשון כי הים עם לבבך מדרכי לשון עברי לחזק הענין אשר
 בו ורמזו לעקר כוונתו, ולכן הספלתיו גם אני בחרנומי במלות (יא ווקה). (יט) הוציא,
 כוונתו בן אשר יולד ולא אשר כבר נולד לך, ורמזו לו על שלמס אשר נולד לו אחר
 הדברים האלה. (כא) ואשם שם, בסנית סוס. אשר שם, צוה סכרון ברית
 ה', לזכות הנבית. אשר כרת, ברית עם ישראל בעת הנהגס. וזוהי ה' ה'

הפסרת יום ב דסוכות רסא

לְאָרוֹן אֲשֶׁר-שָׁם בְּרִית יְהוָה
אֲשֶׁר כָּרַת עִם-אֲבוֹתֵינוּ בְּהוֹצִיא
אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם :

מחתין הרין לחי אבניא
די עליהון קימא די די
גור עם אבתנא
באפקותיה יתהון מארעא
דמצרים :

הפסרת שבת הוה'מ דסוכות

(יחוקאל ל"ה י"ה עד ל"ט י"ו)

(יח) וְהָיָה בַּיּוֹם הַזֶּה בּוֹא
גּוֹג עַל-אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל
נֶאֱמַר אֲדַנִּי יְהוָה תַּעֲלֶה חֲמַתִּי
בְּאַפִּי : (יט) וּבִקְנֵאתִי בְּאֵשׁ-
עִבְרָתִי דִּבְרַתִּי אִם-לֹא בַּיּוֹם
הַזֶּה יִהְיֶה רַעַשׁ גְּדוֹל עַל
אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל : (כ) וְרַעֲשׂוּ
מִפְּנֵי דָגְי הַיָּם וְעוֹף הַשָּׁמַיִם
וְחַיֵּי

(יח) ויהי בעדנא ההיא
ביום מייתי גוג על
ארעא דישראל אמר יי
אלהים ידליק רוגי
וחימתי : (יט) ובאתנלאה
פורענותי במדלק אשת
רוגי גזרות במימרי אם
לא ביוםא ההוא יהי ויע
סגי על ארעא דישראל :
(כ) ויוועון מן קדמי גוגי
ימא ועופא דשמיא וחית
ברא

רש"י

לח (יח) והיה ביום ההוא בוא גוג על אדמת ישראל וגו' : (יט) רעש גדול. על ידי קולות ורעמים כמו שהוא אומר : (כ) ונפלו המדרגות :

אני

באור

(כ) ורעשו, ענינו כמנועס והרעסס טרמ'ולו בלעז Trembler (בעכנן) (רל"ק) - המדרגות, הרגוס ולא תעלה במעלות (שמות כ') נדרגין (טרמפסען) וכן פתרו מנחם בן מרוק עיני מעלות המס. ורש"י כתב שמעתי שחס סלעים סוקופים ומלוים כמסלים (טרקססן), המרמבהקגנטיט סענון), ויחכן סכן אוחן הסמלות על הסרים הסעויות ומחוקנות למייל ולשוח (טרמסססע) והחסס (געמיניוס) הסעתיקו

ספר לזמ:חףהע

(* מעם להפסרה הזאת בשנת ח'ע"ו, עפני שקורין פרשת ראש חסה אומר אלני המספסת מחרון ה' על עמו במעשה עגל ואיך נחס על כרעה לעזו וענין הפסרה הזאת קרוב לה :

וְחַיַּת הַשָּׂדֶה וְכָל־הַרְמִישׁ הַרְמִישׁ
עַל־הָאָדָמָה וְכָל־הָאָדָם אֲשֶׁר
עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה וְנִהְרְסוּ הַהָרִים
וְנִפְּלוּ הַמְּדַרְגּוֹת וְכָל־חֹמֶמָה
לְאָרֶץ תִּפּוֹל : (כא) וְקָרָאתִי
עָלָיו לְכָל־הָרֵי חֶרֶב נָאִם אֲדַבֵּר
יְהוָה חֶרֶב אִישׁ בְּאָחִיו תִּהְיֶה :
(כב) וְנִשְׁפָּטְתִּי אֹתוֹ בְּדָבָר וּבְדָם
וְנָשָׂם שׁוֹמֵר וְאֲבִנִי אֲלַגְבִּישׁ
אִישׁ וְנִפְרִית אֲמַטִּיר עָלָיו וְעַל־
אֲנָפִיו וְעַל־עַמִּים רַבִּים אֲשֶׁר

כָּרָא וְכָל רַחֲשָׁא דְרַחֲשֵׁי
עַל אֲרַעָא וְכָל אֲנִשָׂא דִּי
עַל אֲפִי אֲרַעָא וְיִתְפַּגְרוּן
טוּרֵיָא וְיִתְחַלְשׁוּן מִגְדְּלֵיָא
וְכָל שׁוּר רַם לְאֲרַעָא
יִתְחַמַר : (כא) וְאֲזַמְנִינִיה
לְמַפַּל בְּחַרְבָּא עַל טוּרֵי
יִשְׂרָאֵל עִמִּי אָמַר יְיָ
אֱלֹהִים חֶרֶב גִּבַּר בְּאַחֵיהִי
תְּהִי : (כב) וְאֶחְפָּרַע מְנִיָּה
בְּמוֹתָא וּבְקַטְלָא וּמַטִּיר
מִגְבַּר וְאֲבִנִי אֲלַגְבִּישׁ
אִשְׁתָּא וְגוֹפְרִיתָא אֲמַטִּיר
עָלָיהִי וְעַל מְשֻׁרְתֵיהִי
וְעַל עַמְמִין סְנִיאִין דִּי

אתו

עמיה

ר ש"י

אני שמעתי שהם סלעים הזקופים ותלויים ונראים כנופלים. ואני אומר הם תלי
מנדלים שחופרים סביב וזורקים העפר באמצע להגביה התל ועשויה מדרגות מדרגות
(השקלונ"ש בלע"ז 11) כדי שיעמוד העפר ולאחר שנכבש יפה נוטלים המלככים מעמיד
המדרגה : (כא) וקראתי עליו לכל הרי. לכה חרב בהם עליו. וקראתי וזימנתי
ומה היא החרב שאקרא על גוג חרבם של עלמם חרב איש באחיו : (כב) ואבני
אלגביש. אבני ברד המאירות כאבנים טובות ששמש גביש כענין שנאמר (איוב כ"ה)
רלמות

ב א ו ר

(פסוואטהקהט) וכן נשיתי אחריו בתרנומי כפי הנאות להמשך הענין. והמנאר הקודם
הביא דעה אחרת ממה שספרו לנו כותבי המסעות. שיש באיזה ארזות ובפרט
בארץ ישראל בהרבה כרמים שהם על הסהים כמו מעלות אשר הם מחזקים ונלמדים
מתחתיהם באבני ניר (אונטרזוויירטע טופסען) לעכב שלא יסוּף הנשם אשר
עליהם ולא ישר כי אם נחיה סלע ונס בארזותנו' נמלאים כמוכס פ"כ, וי"ח מנדליא
(מהירט) וכדומה יבחר. וכנה מקור המלם הזאת ארמית ולכן נמלא רק בספר הזה
ובש"ס לפי הכלל שהוכח בספר או"ש שאותם המלים הנמלאים על המעט הם מלשון ארמית -
(כא) וקראתי עליו, על גוג. לכל הרי, כמו בכל הרי או על כל הרי (רד"ק) ות"י

1) השקלונ"ש בלע"ז, Echelons (רי"ח וייטערסטחסטן, רי"ח טאטשעסן)

אתו: (כג) והתגדלתי והתקדשתי
 ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו
 כי אני יהוה: למ (א) ואתה
 בן אדם הנבא על גוג ואמרת
 פה אמר אדני יהוה הנני אליך
 גוג נשיא ראש משך ותבל:
 (ב) ושבתוך וששאתיך
 והעליתך מירכתי צפון
 והבאותך על-הרי ישראל:
 (ג) והכיתי קשתך מיד שמאלך
 וחצ'ך מיד ימינה אפיר:
 (ד) על-הרי ישראל תפול אהה
 וכל-אנפיה ועמים אשר אתך

עמיה: (כג) ואתרבי
 ואתקדש ואגלי גבורתי
 לעיני עממין סגיאין
 וידעון ארי אנא יי:
 למ (א) ואת בר אדם
 אתנבי על גוג ותימר
 כדנן אמר יי אלהים הא
 אנא שלח רוגזי עלך גוג
 רב ריש משך ותבל:
 (ב) ואשדלינה ואטעינה
 ואסקינה מסיפי צפונא
 ואיתינה על טורי
 ישראל: (ג) וארמי קשתך
 מיד סמאלך וגררך מיד
 ימינה אמיר: (ד) על
 טורי ארעא דישראל
 תחרמי נבלתך את וכל
 משריתך ועממיו די עמך

לעיט

לעופא

ר ש י

ראמות וגביש ד"ל אל גב איש אבני כרד שהחילו לירד על מלכים ועמדו על גב
 האיש משה שהתפלל שלא ירדו כענין שנאמר (שמות ה') לא נתך ארצה לא הניע לארץ:
 למ (ב) וששאתיך. כמו והשאתיך על עמי כמו (סהלס פ"ט) לא ישיא אויב זו:

ולא

ב א ו ר

על טורי ישראל. (כב) אלגביש, מבואר למעלה (יג יא). והתגדלתי והתקדשתי
 בחירק הלתיין ובראוי כפתח כמסע זכנין הכתסעל. ואם נאמר שחס העברים על דרך
 הפרמית זכנין אהפעל בשפת ארמית בהוראת מקבל הסעולה כתי וחברני והתקדש
 (מיך וזמרע סמרקסטרע חזר גמיהיינגט ווערדטן) הכס גם צום משפסו להיות כדלתיך
 כפתח. אמנס חלוסי הכקודות חין חדש כספר הוה: סעוסי חויה: סעוסי חויה:
 למ (ב) וששאתיך, בנין פעל משרש ששא וחין לו חזר במקרא וענינו כסתה ופתורי
 כמו כחש השיאני (בראשית ג') ואם זה מנורת נשא וזה מנורה ששא כחל"א כמו
 בלאתיך, הכס מוננס אחד זיכור הסכה שא' שלס ורביס כמוהו. וכן ת"י ושעינק סויו
 וכן (סויו) וכן

לְעִיט צִפּוּר כָּל־כְּנָה וְחִירַת
הַשָּׂדֶה נִתְתִּידָה לְאֶכְלָה: (ה) עַל־
פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוּל כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי
נָאם אֲדַנִּי יְהוָה: (ו) וְשַׁלַּחְתִּי־
אֵשׁ בְּמִגּוּג וּבִישְׁבֵי הָאֲיִים
לִבְטַח וַיִּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה:
(ז) וְאֶת־שֵׁם קְדוֹשִׁי אֹדִיעַ בְּתוֹךְ
עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא־אֶחַל אֶת־שֵׁם־
קְדוֹשִׁי עוֹד וַיִּדְעוּ הַנְּזִים כִּי־אֲנִי
יְהוָה קְרוֹשׁ בְּיִשְׂרָאֵל: (ח) הִנֵּה
בָּאָה וְנִהְיֶתָה נָאם אֲדַנִּי יְהוָה
הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי:
(ט) וַיִּצְאוּ יֹשְׁבֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

ובערו

וְהָבִי קְרֹנֵי אֶרְעֵא דִישְׂרָאֵל

לְעוֹפֵא צִפּוּר כָּל דִּי פִּרְח
וְלַחִירַת בְּרֵא מִסְרַחֲדָה
לְאַשְׁתֵּי־צִאָה: (ה) עַל אֶפְרַי
בְּרֵא תִתְרַמִּי נְבִילֶתְךָ אֲרִי
אֲנֵא גִזְרִית בְּמִימְרֵי אֲמַר
יְי אֱלֹהִים: (ו) וְאֲדַלִּיק
אֶשְׁתָּא בְּמִגּוּג וּבִיתְבִּי
נְגוּתָא דְשָׂרָן לְרוּחֵצִין
וַיִּדְעוּ אֲרִי אֲנֵא יְי:
(ז) וְיִת שְׁמֵא דְקוֹדְשִׁי
אֲנִל בְּגוּ עַמִּי יִשְׂרָאֵל
וְלֹא אֶחַיל יִת
שְׁמֵא דְקוֹדְשִׁי עוֹד וַיִּדְעוּ
עַמְמִיָּא אֲרִי אֲנֵא יְי
קְדִישָׁא אֲשֶׁר־יִתִּי שְׁכַנְתִּי
בְּיִשְׂרָאֵל: (ח) הֵא אֶתִּיא
וְתִתְקִים אֲמַר יְי אֱלֹהִים
הַיּוֹם יוֹמָא דִּי גִזְרִית
בְּמִימְרֵי: (ט) וַיִּפְקוּ

ויהוון

רש"י

(ו) ולא אחל את שם קדשי. ספלותם של ישראל חלל שמו הוא בלאומר להם

באור

וכן הוא בחרגומי עדי. וסעקתה סחכס (געמניום) מיך סיהרם דין (הער). דעמיון מלת שטו מלשון כושי (בטיקטים) הוא רחוק מאד. ואפשר לומר שטרשו שאם וסנין בראשונה מכינו שפעל בלשון ארמית המורה על הספולס היוזאת לשני ומעמו אחריו (מיך סמרווי= סטע דין) כאשר הביא סרד'ק בסירושו ובכותר יבחר. (ד) לעיט צפור, עוט סס כולל לדורס. כתיות ובעופות (כויבטהיר, רויבסקעט) ולכן אמר הס בסמיכות לפיט נסור על בעיף סדורס ואינו כמו אדמת עפר ופיט סיון כדעת סרד'ק, וסכל על דרך ספלנס. סיכואו כל סעוסות סורפסי ואיני סורפסי. (ו) ובוושבי האיים, סס ככאיים עס גוג סכוי יושביס לנפח בארנחוס על האיים. (ז) ולא אחל, כפתח ומספפו להיות קמץ כמו וסוא יחל (סופסיס י') כי סרסס חלל, ונא זס סאלף סתומה, אולי הוא מהדנוסיס ר"ל כמו

ויסב

וּבְעֵרֵי וְהַשִּׁיקוּ בְנֵשֶׁק וּמִגֶּן
 וְצִנָּה בְּקִשְׁתּוֹ וּבְחַצִּים וּבְמִקְלֵי
 יָד וּבְרִמָּה וּבְעֵרֵי בָהֶם אִישׁ
 שֶׁבַע שָׁנִים: (י) וְלֹא יִשְׁאוּ
 עֲצִים מִן־הַשָּׂדֶה וְלֹא יַחְטְבוּ
 מִן־הַעֲרִים כִּי בְנֵשֶׁק יִבְעֲרֶה
 אִישׁ וְשָׁלְלוּ אֶת־שָׁלְלֵיהֶם וּבָזְזוּ
 אֶת־בְּזוּיָהֶם נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה:
 (יא) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא אֲתָן לְגוֹג
 מְקוֹם־שֵׁם קָבֵר בְּיִשְׂרָאֵל גַּי
 הָעֲבָרִים קִדְמַת הַיָּם וְהִסְמַת

ויהיו שגרין ומסתוברין
 במני זיני בעגלין ותריסין
 בקשתו ובגידורו ובקצי
 מורגין ורומחין וידלקון
 בהון נורא שבע שנין:
 (י) ולא יסבון אעין מן
 חקלא ולא יקצו מן
 חורשא ארי במני זיני
 ידלקון נורא ויבזון ית
 בזויהון ועדי ית עדיהון
 אמר יי אלהים: (יא) ויהי
 בעדנא ההוא אתן לגוג
 אתר כשר לבית קבורא
 בישראל בחילתא
 מגיחא מדנח ים גינוסר

היא

וכמבא

רש"י

להם (לעיל ל') עם ה' אלה ולא יכול להילם: (ט) והשיקו. כמו חסר שהסיקוהו
 בלשון משנה: בנשק. אלארמורא"ש בלע"ז 41: (יא) אתן לגוג מקום שם קבר.
 מקום שיהא שם קבר להם לפי שהוא מורעו של יפת שכסה את ערות אביו לפיכך זכה
 לקבורה: ניא העוברים. ניא ששם עוברים את ים כינרת להביא משם פירות
 גינוסר תמיד: קרמת הים ת"י מדנה ים גינוסר: וחוסמת היא את העוברים.

וכונרת

ב א ו ר

ויסב (שמות י"ג) ויחם (מ"ב כ"ב) לפיכך בא בפסח. או להפריד הענין בא בפסח (רד"ק)
 וכן לא יחל את דברו (במדבר ל' ג') להסדיל מענין תחלה עכוז ואחר. (ט) והשיקו,
 ענין הבערה והסקה, ות"י ויסון שגרין ומסתוברין ענין חמימות וזריסה ובתלמוד חסר
 שנייה עיין ערוך ערך שגר. במקל יד, הוא כלונס ארוך ובראשו עיין מחס ברזל ובו
 סודגים אנשים בזריקה, והכונה בכלם על הידות בכלי זין שהם של עץ. שבע שנים,
 דרך נזומא כלומר שנים רבות. וכמוהו שבע יפול לזיק (משלי כ"ב) טעמים רבות.
 (יא) מקום שם קבר, כמו הפוך מקום קבר שם וכן כל הרע אויב נקדש (תהלים ע"ד)
 כמו כל אויב הרע נקדש כל תשא עון (סוטה י"ד) כמו כל עון תשא וסדומים (רד"ק) ואין
 לומר להפוך כי טעמו אתן לגוג מקום שם שיהיה קבר בישראל כלומר ראוי לבית הקברות,
 כתי

היא את העברים וקברו שם
את גוג ואת כל המונה וקראו
בית המון גוג : (יב) וקברום
בית ישראל למען טהר את
הארץ שבעה הרשים :
(יג) וקברו כל עם הארץ והיה
להם לשם יום הכבדי נאם
אדני יהוה : (יד) ואנשי תמיד

וסמכא היא לתרין טוריא
ויקברון תמן ית גוג וית
כל אתרגושתיה ויקרון
חילת אתרגושת גוג :
(יב) ויקברונן בית ישראל
בדיל לדכאה ית ארעא
שבועא ירחין : (יג) ויקברון
כל עמא דארעא והיו
להון לשום יום אתיקרותי
אמר יי אלהים : (יד) וקברון

יבדילו
רש"י

יסנון

וסוגרת היא את העובדים כמו לא תחוס (דברים כ"ה) שרוב פגרים שיפלו שם
ימדלו את העובדים מעבור לפיכך יעברו עליהם ויקברו אותם. ומנחם פתרו בספרו
יתבמו את אפס מלהריח ריח הפגרים : (יג) וקברו כל עם הארץ. שמתו שם :
והיה להם לשם. כל האומות יספרו את שמת לשבח ולחסד אין לך כאומה זו
רחמיים : (יד) ואנשי תמיד. אנשים המוחמדים לכך יבדילו ישראל כדי לעבור

בארץ

באור

כתי' אתר כגל לבית קצורה בישראל, וקרוז לזו פי' רש"י, ואם מפני שזו המ"ס, הנה
הוא כעין סמוך על סמוך ורבים כמוהו וכן תרנמתיו. קדמת הים, למזרח הים ולא
פירש ליוכ ים, וכנה היו בל"י ים מזרחי וים מערבי וי"ת צמדנת ים גנוסר וכו' ים
כנרת (גמן למערספה דהו גמולמישע השער) צנזול מזרחי לר"י ונהר ירדן עובר בחוכו
(ובספר אר"ה יבוא יותר מזה) כי בכל מקום שתנא הים סתם צ"ה"ל הידיעה בלי שם
פאר המצביל אותו, הכונה תמיד על הים הסמוך יותר למקום שידובר שם וכן פה גי'
העובדים ששם עובדים דרך אל ים גנוסר להביא משם פירות. ותוכמת, וסוגרת היא
את העובדים, כמו לא תחוס (דברים כ"ה) שרוב פגרים שיפלו שם ימדלו את העובדים
מעבור (רש"י) וכן מהורגם אשכנזיות. וצמחנת מנחם בן סרוק וחוספת את העובדים
ענין סתימת האף שלא יריח ע"כ. ולדעתו וחוספת ענינו בארץ תחוסם האף של העובדים
פי' ריח רע של סגרים (דיועס טהאל ווירד ודיח גאופ דער אקריברגהמטרסן
פערטשטשטן, נטהליך דורך דמן טרעגטטן געטטליק) ולא כמו שהביא רש"י
בכונתו. ות"י סה וסאבל היא לתרין טוריא לא ידעתי לכווננו על המלות. (יג) יום
צבבדי, היום הזה שאכנר בו, יסיה לשם ולפרסום בעולם. (יד) ואנשי המיד
יבדילו, ישראל יפרישו אנשים המוחמדים לכך (מרש"י ורד"ק). את העובדים, עם
הטובים

יִמְנוּ תְדִירָא לְמַהְנֵי עֲדָן
 בְּאַרְעָא מְקַבְרִין עִם דְּעֲדָן
 יִתְ דִּי אֲשַׁתְּאָרוּ עַל אֲפִי
 אֲרַעָא לְדַבְרֵיהָ מִסּוּף
 שְׁבַעַי יִרְחִין יִשְׂרוּן
 לְמַבְדֵּק : (טו) וְעַדִּי אֲזִרְחָא
 דְּעֲדָן בְּאַרְעָא דִּי אִם יִחְוִי
 גְרָמָא דְּאֲנִשָּׂא וְיִבְנִי
 לְתִיבָה צִיּוּנָא עַד דִּיקַבְרוּן
 יִתִּיה דִּי מְקַבְרִין בְּחִילַת
 אֲתַרְגּוּשֵׁת גּוּג : (טז) וְאָף
 לְתַמְן יִתְרַמּוּן קְשִׁילֵי רוּמָא
 קְרַתָּא דְּסַגִּיאִין

יבדילו עֲבָרִים בְּאַרְץ מְקַבְרִים
 אֶת־הָעֲבָרִים אֶת־הַנּוֹתָרִים
 עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ לְשִׁתְּרָהּ מִקְצֵה
 שִׁבְעָה־חֳדָשִׁים יִחְקְרוּ :
 (טו) וְעֲבְרוּ הָעֲבָרִים בְּאַרְץ וּרְאֵה
 עֵצִים אֲדָם וּבְנֵה אֲצִלוּ צִיּוֹן עַד
 קָבְרוּ אֶת־וּ הַמְּקַבְרִים אֶל־גִּיא
 הַמּוֹן גּוּג : (טז) וְגַם שְׁם־עִיר
 הַמוֹנָה וְשִׁתְּרָהּ הָאָרֶץ :

אֲתַרְגּוּשֵׁתָא גּוּג וְיִדְפוּן אֲרַעָא :

ויהי

ר ש"י

בארץ ללקט את המסוורים : מקברים את העוברים . מקברים עם העוברים את הפגרים החוסמים ומעכבים את המעבר שהעוברים את הים מקברים אותם . את העוברים עם העוברים כך שמעתי וכת"י : את הנותרים על פני הארץ . רחוק מן המעבר שאין העוברים את הים מתעסקים בהם לקורס יקברום אלה המותמדים ומעבדים לך : מקצה שבעה חדשים . יכלו מרבית הפגרים הנראים לעינים לקבר ומאז והלאה יחקרו בארץ במקום המסתרים בחושים ובין הקילים ויקברו מה שימצאו : (טו) ועברו העוברים בארץ . הולכי דרכים שיראו עלם אדם . ובנה אצלו ציון . סימן שיש כאן עלם של מה כדי שיפרשו ממנו הולכי דרכים ועושי נהרות עד בא אנשי המאיד המובדלים לחקור וקברו אותם : (טז) וגם שם עיר המונה . וגם העיר ששמה עיר הומיה מרוב אדם היא

עיר

ב א ו ר

סעוברים וקברו את החללים הנשארים בלי קבורה וששכנים על קרקע האדמה . מקצה דגו' , מסוף שבעה חדשים יתחילו לחקור ולחפש אחר הסרוגים כי במשך שבעה חדשים יקברו אותם הנראים לכל עין . ציון , שרשו זין צלם חֲבֵק (משלי ו') וענינו כענין מלכס ששמימין אותו על הקבר (רד"ק) אך הוא פה רק לפי שעה לסימן . (טו) אל גיא , כמו בניא , וכן ואל הארון חתן העדות (שמות כ"ו) (הינ"ל) . (טז) המונה , קל הכ"א ושקרה לסיוח מסיק (רד"ק) ונראים דברי רש"י המונה לא מסיק הכ"א לפי שה"א אחרונה

שששת

(מלכים א' ח' נ"ד עד ס"ו)

(נד) והנה בך שיצוי
 שלמה לצלואה קדם
 יי ית כל צלותא ובעותא
 הדא קם מן קדם מדבחא
 דיי מדהורה פריע על
 ברבואה וידוהי פריסן
 בצלו לצירת שמיא :
 (נה) וקם ובריק ית בר
 קהלא דישראל קל רב
 למימר : (נו) בריק יי די
 יהיב ניתא לעמיה ישראל
 ככל די מליל לא בטיל
 פתגמא חד מכל פתגמוהי
 תקניא די מליל בידא

דמשה

(נד) ויהי א ככלות שלמה
 להתפלל אל-יהוה את
 כל-התפלה והתחנה הזאת
 קם מלפני מזבח יהוה מברע
 על-ברכיו וכפיו פרשות
 השמים : (נה) ויעמד ויברך
 את כל-קהל ישראל קול
 גדול לאמר : (נו) ברוך יהוה
 אשר נתן מנוחה לעמו ישראל
 ככל אשר דבר לא-נפל דבר
 אחד מכל דברו הטוב אשר

דבר

ר ש"י

עיר הגדולה גם היא חיל יושביה שם יקברו. המונה לא מפיק ה"א לפי שה"א
 אחרונה משמשת שם דבר. המונה כמו הומיה : ושהרו. את ישראל בארץ את
 טהרותיהם ותרומותיהם :

(נד) ככל אשר דבר. והיכן דבר והניח לכם מכל אויביכם (דברים י"ב י'). :

לעשות

כ א ו ר

משמשת שם דבר (ר"ל לסימן נקבם) המונה כמו הומיה ע"כ, וכוונתו קריאת שם עיר
 חסיה כן המונה בה"א סופית לנקבם כדרך השמות לרוב שנקראות לעיר ע"ש המשפחה
 שנעשה שם, והרמ"ק לא דק הטיב. ושהרו הארץ, שגור הפסוק כמו שהניח הסוף
 יקרא גי' המון גוג לזכרון ששם מקום קבורתם כן העיר הסגובה לאות גי' חקרא בשם
 המונה על שם המון גוג בסמוך לה, ועי' יו"ט יהי' כל הארץ סבור מטומאה כי כל הטומאות
 יציאו אל המקום הסוף הנודע ומפורסם נקריאת שם הניח והעיר הסמוכה לו ע"ש רבוי
 הסרונים הנקברים שמה.

(נד) על ברכיו, ממה שהיה כודע על זכריו וסורס את כפיו צעת תפלתו והמ"ס
 לשליט. (נו) לא נפל דבר, הנות בלשון הוא (רעמטסארט) לסמט בעדר קיום בדבור,
 ובנקיון

הפטרת שמיני עצרת רסה

דְּבַר בְּיַד מֹשֶׁה עֲבָדוֹ: (נז) יְהוָה
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כְּאִשֶּׁר הָיָה
 עִם־אֲבוֹתֵינוּ אֶל־יַעֲזֹכֵנוּ וְאֶל־
 יַמְשִׁנּוּ: (נח) לְהַטּוֹת לִבֵּנוּ
 אֵלָיו לְלַכֵּת בְּכָל־דַּרְכָיו וּלְשַׁמֵּר
 מִצְוֹתָיו וַחֲקָיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר
 צִוָּה אֶת־אֲבוֹתֵינוּ: (נט) וַיְהִי
 דְּבַר יְיָ אֱלֹהֵי אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לִפְנֵי
 יְהוָה קְרֹבִים אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 יוֹמָם וּלְיָלֵה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט
 עֲבָדוֹ וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
 דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: (ס) לְמַעַן דַּעַת
 כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יְהוָה הוּא
 הָאֱלֹהִים אֲנִי עוֹד: (סא) וְהָיָה
 לְבַבְכֶם שָׁלֵם עִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 לְלַכֵּת בְּחֻקָיו וּלְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו
 כִּי־וָיֵהוּ: (סב) וְהִמְלִיךְ וְכָל־
 יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ זְבָחִים זָבַח לִפְנֵי

דְּמֹשֶׁה עֲבָדֵיהּ: (נז) יְהוָה
 מִיִּמְרָא דִּי אֱלֹהֵי
 בְּסַעֲדָנָא כְּמָא דְהוּא
 בְּסַעֲדָא דְאֲבוֹתָנָא לֵא
 יִשְׁבְּקִינָנָא וְלֹא יִחְקִינָנָא:
 (נח) לְאַפְנֵא דֵּה לִבְנָא
 לְדַחֲלֵתֵיהּ לְמַתָּה בְּכָל
 אוֹרְחָן דְחַקְנָן קְדַמוּהֵי
 וְלַמְטַר פְּקוּדוּהֵי וְקִימוּהֵי
 וְדִינוּהֵי דִי פְקִיד יִת
 אֲבוֹתָנָא: (נט) וַיְהוֹן
 פְּתַגְמֵי אֵלֹן דִּי בַעֲיַתִּי מִן
 קַדְשׁ יְיָ מִתְקַבְּלוּן קַדְשׁ
 יְיָ אֱלֹהֵנָא יוֹמָם וּלְיָלֵי
 לְמַעַבְדֵּי דִין עֲבָדֵיהּ
 וְעוֹלָבָן עַמֵּיהּ יִשְׂרָאֵל
 פְּתַגְמֵי יוֹם בְּיוֹמֵיהּ:
 (ס) בְּדִיל דִּידַעוּן כָּל עַמְמֵי
 אֲרַעָא אֲרִי יְיָ הוּא אֱלֹהִים
 לִית עוֹד: (סא) וְהָיָה לְבַבּוֹן
 שְׁלֵיִם בְּדַחֲלֵתָא דִּי
 אֱלֹהֵנָא לְמַתָּה בְּקִימוּהֵי
 וְלַמְטַר פְּקוּדוּהֵי כְּיוֹמָא
 דְהָדִין: (סב) וּמְלִכָא וְכָל
 יִשְׂרָאֵל עַמֵּיהּ מְנַבְּסִין

יהוה

נכסת

רש"י

(נט) לעשות משפט עבדו ומשפט עמו. לתבוע עלבוס מיד הכנענים:

לח

ב א ו ר

וחרנס יונתן 66 כסיל פתגמא חד. אשר דבר, כמו שאמר והניח לכם כו' (נט) דבר

יוס

Kk לך

Tom V

יְהוָה : (סג) וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֶת
 זִבְחַת הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר זָבַח לַיהוָה
 בְּקָר עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם אֵילֵף וּצְאֵן
 מֵאָה וְעֲשָׂרִים אֵילֵף וַיִּתְּנוּ אֶת־
 בֵּית יְהוָה הַמֶּלֶךְ וּכְל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל : (כד) בַּיּוֹם הַהוּא
 קָדַשׁ הַמֶּלֶךְ אֶת־תּוֹךְ הַחֲצֵר
 אֲשֶׁר לִפְנֵי בֵּית יְהוָה כִּי־עָשָׂה
 שֵׁם אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה
 וְאֶת חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים כִּי־מִזְבַּח
 הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה קָטָן
 מִהַכִּיֹּל אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־

נִבְסַת קוֹדֶשִׁין קָדֶם יי :
 (סג) וּנְכַסְתָּ שְׁלֹמֹה יִת
 נִבְסַת קוֹדֶשִׁיא דִּי נְכִים
 קָדֶם יי תּוֹרֵי תַרְתִּין רַבּוּא
 וְתַרְוִין אֲלֵפִין וְעֵנָא תַרְתָּא
 עֲסָרֵי רַבּוּא וְחֲנִיכוּ יִת בֵּית
 מִקְדָּשָׁא דִּי מִלְכָּא וְכָל
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : (כד) בַּיּוֹמָא
 הַהוּא קָדִישׁ מִלְכָּא יִת גּו
 דְרִתָּא דִּי קָדֶם בֵּית
 מִקְדָּשָׁא דִּי אַרְי אַרְי עַבְד
 תַּמָּן יִת עֲלֵתָא וְיִת
 מְנַחֲתָא וְיִת תַּרְבִּי נִבְסַת
 קוֹדֶשִׁיא אַרְי מִדְּבַחָא
 דְנַחֲשָׁא דִי קָדֶם יי דְחִיק
 מְלֹסֻבְרָא יִת עֲלֵתָא וְיִת

המנחה

ר ש י

מנחתא

(כד) את תוך החצר. דברים ככהבן דברי רבי יהודה קדש את רלפת העזרה בקדושת מזבח להקטיר על הרלפה: כי מובח הנחשת. מוזבח האבנים שעשה תחת מוזבח הנחשת: קטן מהכיל את העולה ואת המנחה. שהרבו להביא אמר לו רבי יוסי והלא כבר נאמר אלף עולות יעלה שלמה על המזבח שעשה משה וכשאתה מגיע לחשבון אמות ולמנין עולות זה של אבנים גדול משל משה שמוזבח משה מקום מערכתו חמה על אמה וזה היה מקום מערכתו כ"ד על כ"ד הרי של שלמה חמש מאות ושבעים ושש בשל משה א"כ מהו קידש המלך את הוך החלז שקבע בו מוזבח של אבנים מחובר ברלפה. וקטן מהכיל בשל משה הוא אומר כאלם שאומר להצירו נסם פלוני ופסול

ב א ו ר

יום, כפי הראוי צלותו הומן וצלותו מעשה. (כד) קדש המלך ונו', ר"ל מרוב הקרבנות שיקריבו ביום ההוא הוורך שלמה לקדש החזר ר"ל חזר הכהנים, בלחוסן שיקריבו סס סקרבנות על הרלפה. כי מוזבח הנחשת שעשה שלמה שהיה עשרים אמה ארכו ועשרים אמה רחבו כמו שנזכר בד"ס, היה קטן מהכיל. ושם כתוב בצאור כי מוזבח הנחשת שעשה שלמה קטן מהכיל. והנה קרא אותו מוזבח הנחשת, לפי שהיה ממוסס נחשת, אבל תחתיו

הַמְנַחָה וְאַתְּ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים :
 (סה) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בְּעֵת־הַהִיא ו
 אֶת־הַחֵן וּכְלֵי־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ קָהֵל
 גְּדוֹל מְלֻבֹּא חֲמַת אֶדְנָחֵל
 מִצְרַיִם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 שְׁבַעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים
 אַרְבַּעַה עֶשְׂרֵי יוֹם : (סו) בַּיּוֹם
 הַשְּׁמִינִי שִׁלַּח אֶת־הָעֵם וַיְבָרְכוּ
 אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֵּלְכוּ לְאַהֲלֵיהֶם
 שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל כָּל־

מְנַחָה וְיַת הַרְבֵּי נִכְסֵת
 קוֹדְשֵׁיָא : (סה) וַעֲבַד
 שְׁלֹמֹה בְּעֵדְנָא הָהִיא יַת
 חֵנָא וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמֵּיהּ
 קָהֵלָא רַב מִמְעַלְנָא
 נְחֻמַּת עַד נַחֲלָא דְמִצְרַיִם
 קָדַם יְיָ אֱלֹהֵנָא שְׁבַעַת
 יוֹמִין חֲנֻכַּת בֵּיתָא וְשִׁבַּעַת
 יוֹמִין חֵנָא אַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי
 יוֹמִין : (סו) בַּיּוֹמָא הַשְּׁמִינָא
 שִׁלַּח יַת עַמָּא וּבְרִיכוּ יַת
 מֶלֶךְא וְאָזְלוּ לְקִרְוֵיהוֹן בְּד
 חֵדָן וְשִׁפְרָא לְבָחוּן עַל
 כָּל

הַטִּיבָה

ר ש"י

וסתל לעבודה : (סה) מלבא חמת . שהיא בלפניה של ארץ ישראל : עד נחל
 מצרים . שהיא כנגדו בדרומה באלה מסעי : שבועת ימים . של חינוך : ושבועת
 ימים . חג הסוכות נמלא שאלו ושתו ביום הכפורים : (סו) לדוד עברו . להודיע
 שמחלו לו עונותיו כדאיתא במועד קטן בשעה שבקש שלמה להכניס הארון לבית קדשי
 הקדשים דבקו שעים זה בזה : ולישראל עמו . שמחלו להם על עון יום הכפורים
 וילתה בת קול ואמרה כולכם מזומנים לחיי העולם הבא :

ויחי

ב א ו ר

מתחיו הים של אבנים שלמות כמו שזכר בתורה אבנים שלמות הנכס את מונח ה' אלירי
 (רל"ג) . מוצח , אמרו חז"ל המונח טעם משה , נמו עם אהל מועד . (סה) מלבוא
 חמת , מן המקום שבארכי זה לחמת וסוף בפאת הפסוקי עד נחל מזרים שהיא כפאת
 דרומי . שבעת , ה'י שבעא יומין חככת כיתא ושבעא יומין חנא , ארבעה עשר יום ללמד
 שבו רופים , ונד"הי מבאר יותר , כי אם נאמר הטובת המונח עשו בשבעת ימים ,
 והטו שבעת ימים . (סו) השמיני , לחג הסוכות , כי לא נוכל לאמר שבעת ימי חככת
 כנית היו אחר החג שבו אמר נד"הי וכיום עשרים ושלשה לחדש השביעי שלח את
 העם . (רד"ק) . לדוד , שקיים לו מה שהבטיחו כי היוא מחליו יבנס כנית וסיה
 שלום והשקט לישראל כימיו (מכ"ל) . ונד"הי נאמר לדוד ולשלמה .

ויחי

ל ד 2

הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְדָוִד
 עֲבָדוּ וּלְיִשְׂרָאֵל עִמּוֹ :
 כָּל מִטְבְּחַת דְּעֵבֶד יי לְדָוִד
 עֲבָדוּ וּלְיִשְׂרָאֵל עִמּוֹ :

הפטרת שמחת תורה

(ביהושע ס"א)

א (א) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד
 יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-
 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹנִן מִשְׁרַת מִשְׁחָה
 לֵאמֹר : (ב) מִשְׁחָה עֲבָדִי מֵת
 וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה
 אֶתָּה וְכָל-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי

ישראל

רש"י

א (א) ויהי אחרי מות משה. מחובר על סדר התורה המסיימת מפעירת משה
 וזה מחובר לה: (ב) משה עבדי מת. ואילו היה קיים בו הייתי חפץ
 ורכותיו דרשוהו על שלשת אלפים הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה בא יושע ושאלו
 אמר לו הקב"ה משה עבדי מת. והתורה על שמו נקראת לומר לך א"א לא וטרדן
 במלחמה

ב א ו ר

א (א) ויהי, מלת ויהי ימלא בהתחלת הדברים ובראשית הספרים כמו זה, וכן ויהי
 איש אחד מן הרמתיים (ש"א א' א'), ויהי כשמוע כל המלכים (להלן ס' א')
 ואחרים לאין מספר. ואם נאמר כי הוא להדניק ספר לספר וענין לענין, לא יספיק
 הסעם בזולן (מדברי רד"ק). אחרי, בסמיכות יבוא צ"ל ויורה לפעמים על איחור
 זמן מושג וכן פה, לפי שאמירת ה' אל יושע היתה אחרי שחמו ימי בני אהל משה
 כדכתיב (דברים ל"ד ח') ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום ויחמו ימי
 בני אהל משה, אהל שליחות המרגלים והעווי לבני גד ולבני ראובן היה בחור ימי אבלו
 כמו שיבואר למטה. בן נון, במיר"ק כמו בסגול. (ב) מת, אילו היה חי לא
 יכולתם לעבור, כי נשבעתי שלא יעבור את הירדן, אכן עשה שמת קום עבור, כן
 סי' אנדנאל ורנצ"ג. להם לבני ישראל, בא הכנוי טס השם לחוססות ביאור, כמו
 ותרסו

ישראל : (ג) כל מקום אשר
 תדרוך בפרגלכם בו לכם נתתיו
 באשר דברתי אל משה :
 (ד) מהמדבר והלבנון הזה ועד
 הגדול נהר פרת כל ארץ
 החתים ועד הים הגדול מבוא
 השמש יהיה גבולכם : (ה) לא
 יתניב איש לפניך כל ימי חייך
 באשר הייתי עם משה אהיה
 עמך לא ארפק ולא אעזבך :

להון לבני ישראל : (ג) כל
 אתרא דתדרוך פרסת
 רגלכון ביה לבון יהביתה
 במא דמילית עם משה :
 (ד) מהמדברא ולבנונא
 הדין ועד נהרא רבא
 נהרא הפרת כל ארע
 חתאי ועד ימא רבא
 מערני שמשא יהא
 החומבון : (ה) לא יתעתר
 איש קדמך וכל ימי חייך
 במא דההוד מימרי
 במעריה דמשה בן אחוי
 עמך לא אשפקנך ולא

ארחיקך

חוק

ר ש י

במלחמה : (ג) כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם. כיוצא בו נאמר למשה
 ושנינו בספרי אס ללמד על תחומי א"י הרי הוא אומר מן המדבר והלבנון הזה וגו'.
 א"כ למה נאמר כל מקום אשר תדרוך. אף ח"ל משתכבשו את הארץ כל מה שתכבשו
 מחוץ לארץ יהיה קודש ויהיה שלכם : (ד) מהמדבר והלבנון הזה. הוא מדבר
 קדש מדבר אין שעל ידי אדום שהיה במקצוע דרומית מזרחית ודרך שם נכנסו לארץ
 כמ"ש והנה אנהנו בקדש (במדבר כ'). ומניין שהיה בדרומית מזרחית שנאמר והיה
 לכם פאת נגב ממדבר אין על ידי אדום וגו' (שם ל"ד) : ועד הנהר הגדול נהר
 פרת. זו רחבה מן הדרום ללפון : כל ארץ החתים. כולל הוא : ועד הים
 הגדול

ב א ו ר

ותראכו את הילד (שמות ז' ו'). (ד) מהמדבר, זה מדבר קדש מדבר אין מנגב
 לארץ. והעד והיה לכם פאת נגב מדבר אין (במדבר ל"ד ג') (רש"י). והלבנון, סר
 הלבנון מחובר משני, א"כ סר המחסט לזר על ידי ס האחרון ויורד לפונה על חוף הים
 עד נהר (מזיטרס), (ג) סר סיורד במלכו יותר מזרחית לפנות, ועל זה הכונה פה אמר
 מהמדבר אין שהוא מנגב לארץ והלבנון (משני יבחוים) סיורד מזרחית לפנות עד נהר סרת
 שמסלכו מזרחית לפנות (דטס) סטרואס מטואג) כל ארץ החתים שהוא קרוב לחברון בסאת
 מזרחית דרומית ועד הים הגדול הוא ים' האחרון דרומית מערבית (וועסט וועסר),
 (ה) לא ארפק, הסעיל מנחי ל"ס. וי"ת לא אשפקיך פן ת"א (דברים ל"א וי"ו ח')

(ו) חֹזֶק וְאַמֵץ כִּי אַתָּה תִּנְחִיל
 אֶת־הָעַם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
 נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּם לְתֵת לָהֶם :
 (ז) רַק חֹזֶק וְאַמֵץ מְאֹד לִשְׁמֹר
 לַעֲשׂוֹת כְּכֹל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי
 מִיַּשָּׁה עַבְדִּי אֶל־תְּסוּר מִמֶּנּוּ יְמִין
 וְשִׁמְאוֹל לְמַעַן תִּשְׁבִּיל בְּכֹל
 אֲשֶׁר תִּלְךְ : (ח) לֹא־יִמּוֹשׁ סֵפֶר

אֶרְחֶקְנָה : (ו) תִּקְוֶה וְעַלֵּם
 אֲרִי אַתָּה תִּחְסִין יְת עָמָא
 הַדִּין יְת אַרְעָא דְקִימִיר
 לְאַבְהֵתְהוֹן לְכַתְּנָן לְהוֹן :
 (ז) לְחֹדֶר תִּקְוֶה וְעַלֵּם
 לְחֶדְיָא לְמִטְרָא לְמַעְבְּד
 בְּכֹל אֹרְיָתָא דְפִקְקָה
 מִשָּׁה עַבְדִּי לֹא תִסְיָ
 מִיָּנְיָה לְיִמִּינָא וְלְשִׁמְאוֹלָא
 בְּדִיל דְתִצְלַח בְּכֹל אַתְר
 דִּי תִלְךְ : (ח) לֹא יִעְדִּי

פחה באמת לה"ש הוא בקטן התורה

רש"י

הגדול מבוא השמש. לארכה מן המזרח למערב : (ו) חזק ואמץ. בדרך ארץ
 כמה שהוא אומר כי אתה תנחיל את הארץ : (ז) רק חזק ואמץ מאד. בתורה
 כמו שהוא אומר לשמור לעשות ככל התורה : תשביל. תלוי : (ח) ספר התורה

הזה

ב א ו ר

ושם (ד' ל"א) סי' רש"י לא ימירש אוחך מאלנו, וכן מתורגם פה. חזק ואמץ, כי
 לא דבר קטן אני נוטל עליך אלא להנחיל את העם וגו', וליך אתה ללחום לרשע נויס.
 לשבר לעשות, לעשות נמשך אל ככל, ולשמר מנורף אל לעשות, ואם הסעל שמר
 מחובר עם יחס הסעול, כמו ושמרת את המים, או חרגומו בל"א (בטמבאכטסט).
 (ז) מבנו, כתיב במסרה שזה הד פון ששכ דסנירין ממנה וכתיבין ממנו, ורד"ק
 כתב שהכנוי שב על משה, ופירושו מדרכו הטובה, או פירושו ממנה מספר
 התורה ואע"פ שלא זכר הספר בה זכר התורם עכ"ל, ולדעת חכם אחר שב על מלת
 ככל שכתב פה כשם דבר וטעמו ככל התורה. למען תשביל, הנחת שורם זה ראשונה
 על השכל והבינה, וכתב רד"ק בשרשים וז"ל. לפי שהאים המליו יבואו כל דרכיו בתבונה
 כאילו נעשה בשכלו ודעתו, אע"פ שמודמיס אלנו זולת דעתו ושכלו, יקרא משביל.
 ע"כ. וכן נהפוך הוא, אשר יעשה אדם בהשכל ודעת, ידו יליח, כי אז יבין ויבחר
 את הדרך אשר יביאסו נכון אל חפשו, לא כן בעשותו כאשר תמלא ידו מבלי אשר ישביל
 לדעת איך יחמיל ואיך יכלנה, או לא יבחר את הדרך הנכון וילך עקלקלות, ואם יניב
 אל חפשו אך מקרה הוא. ואמר סי' אל יבוע, חזק ואמץ לעשות ככל התורם, כי
 בלכתך הנחה אוחך וחורך לעשות מעשיך בהשכל ודעת, כי היא חממך ובינחך, ובכתיבס
 היות תשביל וחליו אתה. (ח) לא ימוש ספר התורה הזה כפיך, לפי שטומו הכונס
 שיטטוק ויקרא בו, וכמו שהולך ומבאר וסגית בו יומס וליס, וכעין שנאמר במלך וכתב

התורה הנה מפיך והגית בו
 יומם ולילה למען תשמר
 לעשות ככל הכתוב בו פיראן
 תצליח את דרכך ואז תשקיל:
 (ט) הלא צויתך חוק ואמין אל-
 תערץ ואליתחת כי עמך יהנה
 אלהיך בכל אשר תלך: (י) ויצו
 יהושע את שטרי העם לאמר:
 (יא) עברו ופקדו המהנה וצונו
 את העם לאמר הבינו לכם
 צדה כי בעוד שלשת ימים

ספרא דאורייתא הדין
 מפורק ותתי הגי ביה
 ימם וליליא בדיל דתמר
 למעבר ככל דכתוב ביה
 ארי כגן תצליח ית ברקך
 וכגן תכשט: (ט) הלא
 פקדתיך תקף ועלם לא
 תדחל ולא תתבר ארי
 בסערה מימרא הני אלתך
 בקר אתו די תקף:
 (י) ופקד יהושע ית סרבי
 עמא למימר: (יא) עברו
 בגו משריתא ופקדו ית
 עמא למימר אתקינו לבון
 זרדין ארי בסוף תלתא

אחם

קטץ כז"ק

יוסין

ר ש י

הזה ספר משנה תורה היה לפניו: והגית בו. והתבוננת בו כל הניון שבחורם
 בלב. כד"א והניון לבי לפניך לנך יהגה אימנ: (ט) הלא צויתך חוק ואמין.
 במלחמה כמ"ש אל הערוץ ואל תחת והיכן לואו בימי משה שנאמר וזו את יהושע
 (בן יון) ונו' (דברים ג'): (י) ויצו יהושעי ביום שהמו ימי בני אכל משה:
 (יא) הבינו לכם צדה. כל דבר הנריך לדרך וכלי זיגס למלחמה אמר להם להקן

שאט

ב א ו ר

לו את משנה התורה בספר וקרא בו כל ימי חייו. וסלשון לא ימוש מפך הוא על דרך
 הפלגה שמונחה באוסן דבורים, וכמו שאמרו חז"ל דברה תורה כלשון בני אדם. והגית,
 שרש הנה יורה על דבור, כמו ולשוני סנס דקתך (תהלים ל"ב כ"ח) או על מחשבה,
 כמו הניתי בכל פעלך (שם קצ"ג ב'), ופה בוראתו, לפי הנראה מהענין, שהעסקות
 בדבר, במחשבה ובניון רב לנא עד תוכנו ויכודו. תצליח, יולא, ופע"ס שאין הסלחה
 ציד אדם, לפי שנשמרו מלות ה' ובשכרם חבוב לו הסלחה, הרי הוא כאלו מלית את
 דרכו (כד"ק). (ט) הלא צויתך, כלומר אחרי שאנני הוא שניתי לך חוק ואמין, אין
 לך לערוץ ולתחת. לפי שלך שבחחון שפ' עמד ונו'. (יא) צידה, רז"ל אמרו (קדושין
 ל"ח) מיום שמת משה היו מסתפקין במן שבליהם עד י"ו בניסן, וזאת סכריח את רש"י
 ז"ל לפרש צידה כלי מלחמה ושאר זכרי דרך לא מאכל ומשחה: אמנם יתכן לפרש צידה

ממט

אתם עֲבָרִים אֶת־תִּירְדֵן הַזֶּה
 לָבוֹא לְרֵשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם
 לְרֵשֶׁתָּהּ: (יב) וְלָרְאוּבֵנִי וְלִגְדֵי
 וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה אָמַר
 יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: (יג) זָכוֹר אֶת־
 הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מִשֹּׁה
 עֲבַד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ
 הַזֹּאת: (יד) נְשִׁיכֶם מִפְּכֶם
 וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן
 לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֵבֶר תִּירְדֵן וְאַתֶּם
 תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי אֱהִיכֶם

וּמִן אֲתוֹן עֲבָרִין יֵת
 יִרְדְּנָא הַדִּין לְמִיעַל
 לְמִירַת יֵת אֲרַעָא דִּין
 אֱלֹהֵבּוֹן יֵהֵב לְבוֹן
 לְמִירַתָּהּ: (יב) וְלִשְׁבֶט
 רְאוּבֵן וְלִשְׁבֶט גַּד וְלַפְלִגּוֹת
 שְׁבֶטָא דְּמְנַשֶּׁה אָמַר
 יְהוֹשֻׁעַ לְמִימַר: (יג) הָוֹ
 דְּכִירִין יֵת פְּתַנְמָא דִּי פְקִיד
 יִתְבוֹן מִשֹּׁה עֲבָדָא דִּין
 לְמִימַר יי אֱלֹהֵבּוֹן מְנִיחַ
 לָכוֹן וְיֵהֵב לְכוֹן יֵת אֲרַעָא
 הַזֹּאת: (יד) נְשִׁיכוֹן מִפְּכֵיכוֹן
 וּמִקְנֵיכוֹן יִתְבוֹן בָּאֲרַעָא
 דִּי הֵב לָכוֹן מֹשֶׁה בְּעֵבֶרָא
 דִּירְדְּנָא וְאַתֶּן תַּעֲבְרוּן
 מִזִּירֵין קַדָּם אֲחֻבוֹן כָּל

כל רש"י

שאל אתה אומר במאכל ובמשתה הרי היו מסתפקים בזמן שבליהם עד י"ו בניסן וכה"ל וישבות המן ממחרת (ב"ר): בעוד שלשת ימים. בסוף שלשת ימים צעוד שתהיו כאן שלשת ימים ואחר תעברו: (יד) כל גבורי החיל שבעם יעברו חלונים:

מזרח

ב א ו ר

ממע כי גם המן לא אכלו צלי הכנה, כמ"ש וסחנו ברחיים או דכו במדוכה ועשו אותה עונת (במדבר י"א ח'). בעוד שלשת ימים, מאלו שיסעו סמרגלים ג' ימים צהר עד שבו כרודפים, ואחרי השיצם דבר ליסוע נאמר, וישכם יוסע בנוקר, הרי יוס רביעי, ואחר זה כתוב ויסעו מהשמים שיבואו עד הירדן וילינו שם מרם יעבורו (להלן ג' ב'), ולמחרתו עברו את הירדן, הרי ציוס חמשי עברו, ואמר בעוד שלשת ימים? אלא וודאי האוי כוח אחר שליחת סמרגלים היה וכן דעת הרלב"ג ואברבנאל, וכן נשמע מדברי רש"י שכתב חוץ אבל משה שלחם ע"ש, ומקלה שלשת ימים שזכר (להלן טס) הוא מיום שזיס הבינו לכס יודם. (יג) זכור, מקור במקום זוי. מניח לכם מאויביכם שבעבר הירדן - (יד) חמשים, ת"י מזרזין וסוא כמו חלונים. גברי החיל, חיל ירדף עם כח, ס"א

גברי חילא ותסעדון
 יתהון : (טו) עד דיניח יי
 לאחיבון כותבון ויירחון
 אף אינון ית ארעא דיי
 אלהכון יתב לכון ותתובון
 לארבע ירותתכון ותירחון
 יתה די תב לכון משה
 עברא דיי בעברא
 דירדנא מדנה שמשא :
 (טז) ואתיבו ית יהושע
 למימר כל דפקדתנא
 געבר ולכל אתר
 דתשלחנא נהד :
 (יז) ככל דקבלנא מן משה
 בן נקבל מנה לחוד יהי
 מימרא דיי אלהך בסעדך
 במא דהנא בסעדיה
 דמשה : (יח) כל גבר
 די יסרב על מימך ולא
 יקבל ית פתגמך לכל
 דתפקדיה יתקטל לחוד
 תקף ועלם :
 כל גבורי החיל ועזרתם אותם :
 (טו) עד אשר יניח יהוה לאחיכם
 ככם וירשו גם המה את הארץ
 אשר יהוה אלהיכם נתן להם
 ושבתם לארץ ירשתכם
 וירשתם אותה אשר נתן לכם
 משה עבד יהוה בעבר הירדן
 מזרח השמש : (טז) ויענו את
 יהושע לאמר כל אשר צויתנו
 נעשה ואל כל אשר תשלחנו
 נלך : (יז) ככל אשר שמענו אל
 משה בן נשמע אליך רק יהוה
 יהוה אלהיך עמוך כאשר היה
 עם משה : (יח) כל איש אשר
 ימרה את פיך ולא ישמע את
 דבריך לכל אשר תצונו יומרת
 רק חזק ואמין :

רש"י

(טו) מזרח השמש • עבר מזרחו של ירדן : (יח) ימרה • יקניט את דבריך :

ב א ו ר

ס"א בדיעס הוא כמסמס, וכן איש מלחמה אנשי המלחמה, וענינו כמו שפירש"י, כל
 גברי החיל שזכר יסברו חלוצים, גבור חיל חרנומו (קרינסמהוד) • (יח) את פיד, יאמר
 סס על הדבור והמאמר, (בן מלך). רק חזק, יכול אפילו לדבר עזיבה, חל רק,
 וכן דרשו חז"ל (בספדרין מ"ס א'). ולפי פשוטו אמרו אל חלאנ לנו, נתנו נשמע
 לכל אשר תלוה, אך עשכ גם אחס מה שזכרתיך.

קריאת מפטיר לשבת ור"ח

בשנת וראש חודש מולדו שני ספרים בראשון קורין שבעה נברי בפרשת סוכות וקריש
לעילא. ובספר שני קורין למפסיר בפרשת סינחם :

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני
עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עלת

שבת בשבתו על עלת התמיד ונסכה: פ

ובראשי חדשיכם תקריבו עליה ליהוה פרים בני
בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה

שבעה תמימים: ושלושה עשרנים סלת מנחה בלולה
בשמן לפך האחד ושני עשרנים סלת מנחה בלולה

בשמן לאיל האחד: ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה
בשמן לכבש האחד עליה ריח גיחה אשה ליהוה:

ונספיהם חצי ההין יהיה לפך ושלישת ההין לאיל
ורביעת ההין לכבש יין זאת עלת החדש בחדשו

לחדשי השנה: ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה
על עלת התמיד יעשה ונסכו:

הפטרת שבת וראש חודש

(בישעיה סימן ס"ו)

(א) כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי
אייזה בירת אשר תבנו לי ואייזה מקום

מנוחתי: (ב) ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה
נאם יהוה ואלזה אפיט אל עני ונכה רוח וחרד על-

דברי: (ג) שוחט השור מכה איש זובח השנה עתה
כלב

כְּלָב מִעֵלָה מִנְחָה דַם־חֹזֵר מִזִּכִּיר לְבָנָה מִבְּרַךְ אֲנִי
 גַּם־הִמָּה בָּחֵרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׂקֵי צִיָּהֶם נַפְשָׁם חִפְצָה:
 (ד) גַּם־אֲנִי אֲבַחֵר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמְגֹרֹתֶם אָבִיא לָהֶם
 יַעַן קִרְאתִי וְאִין עֹנָה דִּבַּרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע
 בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר לֹא־חִפְצָתִי בָּחֵרוּ: (ה) שָׁמְעוּ דִּבְרֵי־הָזֶה
 הַחֲרָדִים אֶל־דְּבָרוֹ אָמְרוּ אַחֵיכֶם שְׂנֵאִיכֶם מִנְדִּיכֶם
 לְמַעַן שָׁמוּ יִכְבַּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׂוּ:
 (ו) קוֹל שְׂאוֹן בְּמַעִיר קוֹל מַחִיכָל קוֹל יְהוָה מִשְׁלָם
 גְּמוּל לְאֵיבָיו: (ז) בְּטָרָם תַּחֲלִיל יִלְדָה בְּטָרָם יִבּוֹא חֶבֶל
 לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכָר: (ח) מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה
 הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת כִּי־
 חָלָה גַּם־יִלְדָה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ: (ט) הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא
 אֲוָלִיד יֹאמֶר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעַצְרְתִּי אָמַר
 אֱלֹהֶיךָ: (י) שָׁמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בַתְּכַל־אֶהְבִּיהָ
 שִׁישׂוּ אֶתְהָ מִשִּׁישׁ כְּלֵהֲמֹת אַבְלִים עָלֶיהָ: (יא) לְמַעַן
 תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֵּׁד תִּנְחַמְיָהּ לְמַעַן תִּמְצְוּ
 וְהִתְעַנְּגֶתֶם מִזֵּיז כְּבוֹדָהּ: (יב) כִּי־כֵּה אֲמַר יְהוָה הִנְנִי
 גּוֹטֶה־אֵלֶיהָ בְּנֹהַר שְׁלוֹם וּבְנַחֲר־שׁוֹמֵף כְּבוֹד גּוֹיִם
 וַיִּנְקַתֶם עַל־צַד תִּנְשְׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשַׁעוּ:
 (יג) כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ בֵּן אֲנִכִי אֲנַחְמָכֶם
 וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ: (יד) וּרְאִיתֶם וְשִׂשׁ לְבַבְכֶם
 וְעַצְמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׂא תִפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יַד־יְהוָה אֶת־
 עַבְדָּיו וְזַעַם אֶת־אֵיבָיו: (טו) כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יִבּוֹא

וְכִסּוּפָה מִרְכֶּבְתָּיו לְהַשִּׁיב בְּחֶמְהָ אֲפֹ וַנְּעַרְתּוּ בְּלֶהֱבִי
 אֵשׁ: (טו) כִּי בְּאֵשׁ יִהְיֶה נִשְׁפָּט וּבְחֶרֶב אֶת־כָּל־בָּשָׂר
 וַרְבוּ חֲלָלֵי יְהוָה: (יז) הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמִּטְהַרִים אֶל־
 הַגְּזוֹת אַחַר אַחַר בַּתְּוֹךְ אֲכָלֵי בָשָׂר הַחַזִּיר וְהַשֶּׁקֶן
 וְהַעֲכָבְרֵי יַחְדָּו יִכְפוּ נַאֲם־יְהוָה: (יח) וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם
 וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגְּזוֹים וְהַלְשִׁנּוֹת
 וּבָאוּ וַרְאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: (יט) וְשָׁמַתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי
 מֵהֶם אֶפְלִיטִים אֶל־הַגְּזוֹים תִּרְשִׁישׁ פּוּל וְלוֹד מִשְׁכֵּי
 קֶשֶׁת תּוֹבֵל וְנוֹן הָאִיִּם הַרְחִיקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
 אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי
 בְּגוֹיִם: (כ) וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגְּזוֹיִם וּ
 מִנְּחָה וְיִהְיֶה בְּפוֹסִים וּבְרֶכֶב וּבְצַבִּיִם וּבַפָּרָדִים
 וּבַכְּרֶכְרוֹת עַל תֵּר קָדְשֵׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר
 יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָלִי טָהוֹר בֵּית
 יְהוָה: (כא) וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לְכַהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה:
 (כב) כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר
 אָנִי עֹשֶׂה עֲמֻדִים לִפְנֵי נַאֲם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זְרַעְכֶם
 וְשִׁמְכֶם: (כג) וְהִירָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת
 בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹוא כָּל־בָּשָׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:
 (כד) וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בְּפָגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי כִּי
 תוֹלְעֵתָם לֹא תָמוּת וְאֲשֶׁם לֹא תִכְפֶּה וְהָיוּ דָרְאוּן
 לְכָל־בָּשָׂר:

אחת קרי

והיה מדי הרש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני
 אמר יהוה:

(שמואל א' סימן כ' עד יח מב)

(יח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מִחַר חֹדֶשׁ וּנְפַקְדֹתָ כִּי יִפְקֹד
 מוֹשֶׁבֶךְ: (יט) וְשִׁלְשֶׁת הַיָּרֵד מְאֹד וּבָאתְ אֵל-

הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֵׂה וַיִּשְׁכַּתְ
 אֶצְלָה הָאֵבֶן הָאֵוֶל: (כ) וְאֲנִי שְׁלֹשֶׁת הַחֲצִיִּים צָדָה
 אוֹרָה לְשַׁלַּח לִי לַמַּטְרָה: (כא) וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת הַנְּעָר
 לָךְ מִצָּא אֶרֶץ הַחֲצִיִּים אִם אָמַר אָמַר לְנְעָר הִנֵּה
 הַחֲצִיִּים וּמִמֶּנּוּ וְהִנֵּה קָחְנוּ וּבָאָה כִּי יִשְׁלוֹם לָךְ וְאִין
 דְּבָר חַיִּי יְהוּה: (כב) וְאִם כִּי אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִיִּים
 מִמֶּנּוּ וְחִלָּאָה לָךְ כִּי שַׁלַּחְךָ יְהוּה: (כג) וְהִדְּבָר אֲשֶׁר
 דִּבְרַנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוּה בִּינֵנוּ וּבִינֶךָ עַד עוֹלָם:

(כד) וַיִּסְתַּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיָּשָׁב הַמֶּלֶךְ עַל-
 הַלֶּחֶם לְאֵכֹל: (כה) וַיִּשָּׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבֹו כַּפְעַם ו
 בְּפַעַם אַל-מוֹשֶׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיָּשָׁב אֲבִנָר
 מִצֵּד שְׂאוֹל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד: (כו) וְלֹא דִבֶּר שְׂאוֹל
 מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא בְּלִתי מְהוֹר
 הוּא כִּי-לֹא מְהוֹר: (כז) וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי
 וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֵל-יְהוֹנָתָן בְּנֹו מִדָּוִד
 לֹא-בָא בֶן-יִשְׂרָאֵל גַּם-תְּמוּל גַּם-הַיּוֹם אֵל-הַלֶּחֶם:

(כח) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שְׂאוֹל נִשְׂאָל נִשְׂאָל דָּוִד מִעַמּוּדֵי
 עַד-בֵּית לָחֶם: (כט) וַיֹּאמֶר שַׁלַּחְנִי נָא כִּי זָכָה מִשְׁפָּחָה
 לָנוּ בְעִיר וְהוּא צָוָה-לִי אָחִי וְעַתָּה אִם-מִצָּאתִי חֵן
 בְּעֵינֶיךָ אִמְלֻטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת-אָחִי עַל-כֵּן לֹא-בָא

אֶל־שִׁלְחַן הַמֶּלֶךְ : (ל) וַיַּחֲרֹאֲף שְׂאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר
 לֹא בְּיַנְעוֹת הַמִּרְדּוֹת הִלּוּא יִדְעַתִּי כִּי־בָחַר אֶתְּוֹ
 לְבֹן־יִשְׂרָאֵל לְבִשְׂתֶּךָ וּלְבִשְׂרַת עֲרוֹת אִמֶּךָ : (לא) כִּי כָל־
 הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנִי־יִשְׂרָאֵל חָי עַל־הָאָדָמָה לֹא תָפוֹן אֶתְּוֹ
 וּמִלְבוּתְךָ וְעֵתָה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בְּנִי־מֵוֶרֶת
 הוּא : (לב) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
 לָמָּה יוֹמֵת מָוֶה עֲשֵׂה : (לג) וַיִּטַּל שְׂאוּל אֶת־הַחֲנִית
 עָלָיו לְהַכֹּתוֹ וַיִּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הוּא מַעַם אָבִיו
 לְהָמִית אֶרְטֶ־דָּוִד : (לד) וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשִּׁלְחָן
 בַּחֲרִי־אֶף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ הַשְּׁנַי לֶחֶם כִּי נֶעְצַב
 אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו : (לה) וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן
 הַשִּׁנְדָה לְמוֹעֵד דָּוִד וַנֶּעַר קָמָן עִמּוֹ : (לו) וַיֹּאמֶר לְנֶעְרֹ
 רֵץ מִצְאֵנָּה אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנֶּעַר רֵץ
 וְהוֹאֲרֶהה חֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ : (לז) וַיָּבֵא הַנֶּעַר עַד־מְקוֹם
 הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר
 וַיֹּאמֶר הֲלֹא הַחֲצִי מִמֶּךָ וְהִלָּאֵה : (לח) וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן
 אַחֲרֵי הַנֶּעַר מְהֵרָה חוֹשֶׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלְקַט נֶעַר
 יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִי וַיָּבֵא אֶל־אֲדֹנָיו : (לט) וְהַנֶּעַר לֹא־יָדַע
 מֵאוֹמֶה אֶךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶרְט־הַדָּבָר : (מ) וַיִּתֵּן
 יְהוֹנָתָן אֶרְט־כָּלָיו אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹךְ
 הַבֵּי־הָעִיר : (מא) הַנֶּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֶצְלֵ הַגָּב
 וַיִּפֹּל לְאַפְיוֹ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקֹו אִישׁ
 אֶרְט־דָּעָהוּ וַיָּבִכוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הַגָּדִיל :

לוח ההפטרות

<p>כי תצא בישעיה סי' נ"ד :</p> <p>כי תבוא שם סי' ס' :</p> <p>נצבים שם סי' ס"א ס"ב וס"ג :</p> <p>וכתחילין פסוק י' שוש אשיש :</p> <p>וילך שם סי' נ"ה ונ"ו מן דרשו ה' :</p>	<p>דברים בישעיה סימן א' :</p> <p>ואתחנן בישעיה סי' ס' :</p> <p>עקב שם סי' מ"ט וס"ו נ' ונ"א :</p> <p>ראה שם סי' נ"ד ונ"ה :</p> <p>שופטים שם סי' נ"א ונ"ב :</p>
<p>כמנסג קלת קלות אשכנו . ומוסיפים ג' פסוקים נמוכה נסיו' ז' מי אל כמוך . ואם חל פרשת נזנים בין ר"ה וי"כ אז האשכנזים מתחילין הספקרס נ"כ נכוסע סי' י"ד שוכס ישראל עד ופושעים יכסלו נס . ואח"כ מתחילין זיואל נסיו' פסוק פ"ו תקעו שופר בזיון עד ולא יבושו עמי לטולס .</p>	
<p>בשמואל ב' סי' כ"ב להאשכנזים :</p> <p>בשחרית בירמיה סי' ח' וט' . ולמנחה כמו בשאר ת"צ דרשו :</p> <p>ביום א' בשמואל א' סי' א' וס"ב :</p> <p>בשחרית בירמיה סימן ל"א :</p>	<p>האזינו לתשעה באב</p> <p>לראש השנה</p> <p>לראש השנה</p> <p>ליום כפור</p> <p>ל"ב למנחה</p> <p>ליום א' דסכות</p> <p>ליום ב' דסכות</p> <p>לשבת ח"ה</p>
<p>בשחרית בישעיה סי' נ"ז וס"ו נ"ה עד כי פיה דבר :</p> <p>בתרי עשר וונה א' ב' ג' ד' . ובסוף מוסיפים פסוקים מי אל כמוך :</p> <p>במלכים א' סימן ח' :</p> <p>ביתוקאל סימן ל"ח ול"ט מן פסוק והיה ביום ההוא עד סוף ל"ט וזהרו את הארץ :</p>	<p>בשחרית בירמיה סי' ח' וט' . ולמנחה כמו בשאר ת"צ דרשו :</p> <p>ביום א' בשמואל א' סי' א' וס"ב :</p> <p>בשחרית בירמיה סימן ל"א :</p> <p>בתרי עשר וונה א' ב' ג' ד' . ובסוף מוסיפים פסוקים מי אל כמוך :</p> <p>במלכים א' סימן ח' :</p> <p>ביתוקאל סימן ל"ח ול"ט מן פסוק והיה ביום ההוא עד סוף ל"ט וזהרו את הארץ :</p> <p>לשמיני עצרת במלכים א' סימן ח' עד אשר חפץ לעשות :</p> <p>לשמחת תורה ביהושע סימן א' עד רק חוק ואמץ :</p>

